ศึกษาเปรียบเทียบหลักเกณฑ์ในการยุติคดีเด็กและเยาวชน ในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาลตามกฎหมายไทยและแคนาดา

อัญชลี เทพอารักษ์กุล

DPU

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปรีดี พนมยงค์
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
พ.ศ. 2556

The Comparative Study of Measures, under Thai and Canadian Laws, Leading to the Termination of Prosecution of Child and Young Person during the Proceedings of Judicial Officials and of Court

Unchalee Theparrukkul

DPU

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws

Department of Law

Pridi Banomyong Faculty of Law, Dhurakij Pundit University

2013

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ศึกษาเปรียบเทียบหลักเกณฑ์ในการยุติคดีเด็กและเยาวชนในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาลตามกฎหมายไทยและแคนาดา
ชื่อผู้เขียน	อัญชลี เทพอารักษ์กุล
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์อัจฉรียา ชูตินันทน์
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2556

บทคัดย่อ

หลักเกณฑ์ในการยุติคดีเด็กและเยาวชนในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาล เป็นการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา 86 และมาตรา 90 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ซึ่งมาตรการนี้เป็นมาตรการที่ช่วยคัดกรองเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญาไม่ให้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมตามปกติที่ต้องพิจารณาพิพากษาคดีโดยศาล มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาจึงเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกคู่ขนานไปกับกระบวนการยุติธรรมปกติ ถือได้ว่าเป็นอีกช่องทางหนึ่งของการอำนวยความยุติธรรมทางอาญาที่มีวัตถุประสงค์เพื่อแบ่งเบาภาระคดีที่ขึ้นสู่ศาล หรือเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก ทั้งยังเป็นวิธีการที่ลดความจำเป็นในการใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญากับเด็กและเยาวชน และยังช่วยหลีกเลี่ยงมลทินและตราบาปที่อาจเกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนได้ ในประเทศไทยมีการนำมาตรการดังกล่าวมาใช้ในการเบี่ยงเบนคดีภายใต้แนวคิดหลักการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ซึ่งเป็นมาตรการที่สามารถใช้ได้ในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน แนวคิดของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จึงเป็นวิธีการใหม่ที่เปิดกว้างและผ่อนปรนกว่าการดำเนินคดีอาญาแบบเดิม โดยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต่างเกิดความรู้สึกยอมรับว่ามีความยุติธรรมเกิดขึ้นควบคู่ไปกับการที่สามารถจะกลับคืนมามีความสมานฉันท์หรือพร้อมที่จะมีความสัมพันธ์ใหม่ที่ดีต่อกัน

การนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาลตามมาตรา 86 และมาตรา 90 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มีหลักเกณฑ์ในการนำมาตรการดังกล่าวมาใช้ โดยมีเงื่อนไขว่าเด็กหรือเยาวชนต้องไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกมาก่อน และมีข้อจำกัดในเรื่องอัตราโทษ จึงทำให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดไม่ได้รับโอกาสในการเข้าสู่กระบวนการทางเลือกได้ ทั้งยังเป็นการผลักดันให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดต้องเข้าสู่

กระบวนการยุติธรรมที่เป็นทางการอย่างเต็มรูปแบบ ซึ่งไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ในการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและไม่สอดคล้องกับเป้าหมายของการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชน นอกจากนั้น หลักเกณฑ์ในการยุติคดีเด็กและเยาวชนในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาลโดยการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายไทยมีความแตกต่างจากกฎหมายแคนาดา เนื่องจาก กฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดา ตามมาตรา 10 (2) มิได้มีการกำหนดเงื่อนไขดังกล่าวไว้ และการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาทั้งในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาลตามกฎหมายแคนาดามีข้อจำกัดตามมาตรา 10 (3) เฉพาะในกรณีที่เยาวชนปฏิเสธว่าเข้าร่วมหรือปฏิเสธว่ามีส่วนร่วมในการกระทำความผิด และเยาวชนได้แสดงออกถึงความต้องการที่จะให้มีการดำเนินคดีโดยศาลยุติธรรมสำหรับเยาวชน คดีก็จะเข้าสู่กระบวนพิจารณาอย่างเป็นทางการ โดยมิได้มีข้อจำกัดในเรื่องอัตราโทษดังเช่นตามกฎหมายไทย จึงทำให้เยาวชนได้รับการจัดการที่สอดคล้องกับหลักการของกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดา

ดังนั้น หากมีการยกเลิกเงื่อนไขโดยการตัดถ้อยคำในมาตรา 86 วรรคหนึ่ง และมาตรา 90 คำว่า “ถ้าปรากฏว่าเด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกมาก่อน” และเพิ่มเงื่อนไขในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ตามมาตรา 86 วรรคหนึ่ง โดยให้มีการเพิ่มถ้อยคำว่า “และเมื่อข้อเท็จจริงตามพฤติการณ์แห่งคดีไม่ปรากฏว่าเป็นการกระทำความผิดอันมีลักษณะที่เป็นภยันตรายต่อประชาชนหรือกระทบต่อสาธารณะอย่างร้ายแรง” การลดข้อจำกัดทางกฎหมายตามมาตรา 90 ในเรื่องอัตราโทษโดยคงไว้เพียงโทษจำคุกเท่านั้นและให้มีการเพิ่มถ้อยคำดังนี้ “เมื่อมีการฟ้องคดีต่อศาลว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษจำคุกไม่ว่าจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงความร้ายแรงของการกระทำความผิด ประเภทของความผิด และประวัติการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนที่ผ่านมา หรือเหตุการณ์อื่นๆ ที่ทำให้มีความร้ายแรงยิ่งขึ้น และการเลือกใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาที่เหมาะสม” และเพื่อก่อให้เกิดความชัดเจนและเป็นแนวทางปฏิบัติอย่างเดียวกัน จึงควรเพิ่มโดยกำหนดวิธีการในการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาล โดยเพิ่มถ้อยคำว่า “ในกรณีเป็นความผิดหลายกรรมต่างกันหรือกรรมเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบทให้ถือข้อหาที่มีอัตราโทษสูงสุดเป็นเกณฑ์” ในมาตรา 86 วรรคหนึ่ง และมาตรา 90 เพื่อเป็นการให้โอกาสเด็กและเยาวชนได้เข้าสู่กระบวนการตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาและช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดให้หลุดพ้นจากวิถีแห่งอาชญากรรม ซึ่งเป็นหลักการสำคัญในการอำนวยความยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ทั้งยังช่วยให้เด็กและเยาวชนได้รับการแก้ไข ฟื้นฟู เพื่อปรับพฤตินิสัยตามแนวทางของวิชาการสวัสดิภาพเด็กและเยาวชน และได้รับการ

ปฏิบัติอย่างถูกต้อง เป็นธรรม และเหมาะสมตรงตามเจตนารมณ์ในการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและสอดคล้องกับเป้าหมายของการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชนได้อย่างแท้จริง

DPU

Thesis Title	The Comparative Study of Measures, under Thai and Canadian Laws, Leading to the Termination of Prosecution of Child and Young Person during the Proceedings of Judicial Officials and of Court
Author	Unchalee Theparrukkul
Thesis Advisor	Assoc. Prof. Achariya Chutinun
Department	Law
Academic Year	2013

DPU

ABSTRACT

The prosecution of child and young person shall be terminated either during the course of proceedings of judicial officials, before public prosecutor constitute prosecution, or during the course of proceeding of court, before the trial, if extrajudicial measures called 'Special Measures Other Than Criminal Prosecution' provided by Section 86 and Section 90 of The Act of Juvenile and Family Courts and Procedures for Juvenile and Family Cases B.E. 2553 (2010) are applied. These special measures are like filters that remove child and young person alleged to have committed criminal offences from usual justice system where the case will be tried and adjudicated by court. They are alternative justice systems which are parallel to the usual system and deemed to be another ways of serving criminal justice. Special Measures Other Than Criminal Prosecution are aimed at lightening court's load, or at diverting cases from the mainstream justice system. They are also ways that lead to diminished necessity of applying criminal justice system to children. Without court proceeding, there will be no conviction to be recorded and, then, no criminal record to label juvenile offender 'ex-offender'. In Thailand, within the concept of Restorative Justice, such special measures are used in order to divert cases from court. As Restorative Justice can be applied at any stage of criminal justice system for child and young person; this concept is regarded more open and flexible than the earlier one adapted to criminal prosecution. With this theory of justice, all the stakeholders will admit that what is served is actually justice; and their relationships will be restored, or, otherwise, ready to be newly built.

As stated by Section 86 and Section 90 of The Act of Juvenile and Family Courts and Procedures for Juvenile and Family Cases B.E. 2553 (2010) Special Measures Other Than Criminal Prosecution shall be applied, during the course of proceedings of judicial officials or of court, only on the conditions that i) the child or young person alleged to have committed an offence has never been imprisoned by final judgment and that ii) the punishment of the offence the child or young person alleged to have committed is no more than that indicated by such provision. The so enactment deprives the child and young person of opportunities to enter alternative justice system, and, therefore address them to fully formal justice system. These are contrary to the objectives of establishment of Juvenile and Family Courts and of criminal prosecution of the child and young person. Criteria, under Thai law, for using Special Measures Other Than Criminal Prosecution and, consequently, for terminating criminal prosecution of child and young person during the course of proceedings of judicial officials and of court are different from those under Canadian law. To clarify, the conditions provided by Section 86 and Section 90, mentioned above, are not required by Section 10 (2) of Youth Criminal Justice Act. Under such Canadian act, an extrajudicial sanction, which can be compared to Thai Special Measures Other Than Criminal Prosecution, cannot be used during the course of proceedings of judicial officials and of court, and, youth case, is therefore, diverted to official criminal proceeding only in the cases specified by Section 10 (3), i.e. in the case that a young person denies participation or involvement in the commission of the offence, or in the case that a young person expresses the wish to have the charge dealt with by a youth justice court. Without specification of condition relating to punishment of the committed offence as provided by Thai law, prosecution of young person complies with principle of Canadian Youth Criminal Justice Act.

With all above mentioned, Section 86 and Section 90 of the Act of Juvenile and Family Courts and Procedures for Juvenile and Family Cases B.E. 2553 (2010) should be amended as follows: The criterion for using Special Measures Other Than Criminal Prosecution which is based on prior conviction of the child and young person should be repealed. The sentence ‘if it appears that the child or young person has never been imprisoned by a final judgment’ of both Section 86 paragraph 1 and Section 90 should be deleted. And, for Section 86, more factors should take into consideration in deciding whether the prosecution should be constituted. The sentence ‘and the facts according to the circumstances of the case do not appear

that the committed offence is extremely harmful to society or seriously affects the public' should be added. For section 90, the specification of heaviness of the punishment of the committed offence to which Special Measures Other Than Criminal Prosecution can apply should be repealed. It should be substituted as follows: 'when a prosecutor has presented a case to the court alleging the child or young person to have committed a criminal offence punishable with imprisonment, whether with or without a fine, In considering seriousness of the offence, type of offence, and criminal record of the child and young person or other circumstances that make the offence more serious and appropriate Special Measures Other Than Criminal Prosecution to be selected to apply'. In addition, with the purpose of clear and harmonizing practice, the guideline for using Special Measures Other Than Criminal Prosecution during the proceedings of judicial officials or of court should be made. The sentence 'in the case that an offence violates several provisions of the law or that several distinct and different offences are committed at once; the use of Special Measures Other Than Criminal Prosecution will depend on the offence with the heaviest punishment' should be added to Section 86 and Section 90. With these amendments, child and young person will get a chance to enter the proceeding where Special Measures Other Than Criminal Prosecution are applied. The main objective of serving child and young person with justice, which is to prevent child and young person from habitual offending, will be achieved. Youth offender will be reformed, restored and rehabilitated according to the approach to child and young person welfare. Moreover, child and young person will be addressed to the prosecution that is fair, right, and appropriate, and that complies with the objectives of establishment of Juvenile and Family Courts and of truly criminal prosecution of child and young person.

DPU

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาและอนุเคราะห์อย่างยิ่งจาก รองศาสตราจารย์อัจฉรียา ชูตินันทน์ ที่ให้ความเมตตารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ โดยท่านอาจารย์ได้สละเวลาอันมีค่ายิ่งช่วยชี้แนะให้ความรู้ คำแนะนำตั้งแต่ผู้เขียนได้เริ่มทำวิทยานิพนธ์จนกระทั่งสำเร็จโดยสมบูรณ์ ผู้เขียนจึงขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์เป็นอย่างสูงที่ให้ความเมตตากรุณาต่อผู้เขียนตลอดมา

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร เป็นอย่างสูงที่ท่านได้กรุณารับเป็นประธานสอบวิทยานิพนธ์ อาจารย์ ดร.อุทัย อาทิเวช และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรภัทร์ ที่ท่านได้กรุณารับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ซึ่งอาจารย์ทุกท่านได้กรุณาสละเวลาอันมีค่ายิ่งในการตรวจวิทยานิพนธ์และให้คำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ผู้เขียนขอขอบคุณในความช่วยเหลือและกำลังใจจากเพื่อนๆ พี่ๆ และน้องๆ ทุกท่านที่คอยเป็นกำลังใจสำคัญที่มีส่วนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

สุดท้ายนี้ผู้เขียนขอระลึกถึงพระคุณของบิดามารดา รวมทั้งพี่สาวทุกคนที่คอยให้ความอุปการะและเป็นกำลังใจให้ผู้เขียนมาโดยตลอด

ทั้งนี้หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีคุณค่าและมีประโยชน์ต่อการศึกษา ผู้เขียนขอมอบคุณความดีทั้งหมดให้กับบิดา มารดา และครูบาอาจารย์ทุกท่าน ตลอดจนผู้แต่งหนังสือตำราทุกท่านที่ผู้เขียนได้นำมาใช้อ้างอิงในการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ แต่หากมีความผิดพลาดและบกพร่องประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว และกราบขออภัยในความผิดพลาดมา ณ ที่นี้ด้วย

อัญชลี เทพอารักษ์กุล

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย ..... ฆ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ ..... ฉ
กิตติกรรมประกาศ ..... ฌ
สารบัญตาราง ..... ฒ
สารบัญภาพ ..... ณ
บทที่
1. บทนำ 1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา 1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา 8
1.3 สมมติฐานของการศึกษา 8
1.4 ขอบเขตของการศึกษา 9
1.5 วิธีการศึกษา 10
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ 10
2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญาและหลักเกณฑ์ในการยุติคดีเด็กและเยาวชนในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาล 11
2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน 12
2.1.1 ความหมายของการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน 13
2.1.2 ความรับผิดทางอาญาของเด็กและเยาวชน 15
2.1.3 ทฤษฎีอาชญาวิทยาที่เกี่ยวกับสาเหตุแห่งการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน 17
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญาตามหลักสากล 26
2.2.1 กฎมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารกระบวนการยุติธรรมสำหรับเยาวชน (กฎปักกิ่ง) 27
2.2.2 แนวทางขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันการกระทำความผิดของเยาวชน (แนวทางริยาร์ด) 28
2.2.3 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก 29

DPU

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ **หน้า**

2.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญาและการใช้มาตรการเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา..... 32
2.3.1 ประวัติและความเป็นมาของกฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน..... 32
2.3.2 เป้าหมายของการดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชน..... 36
2.3.3 การใช้มาตรการเบี่ยงเบนคดีเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา..... 36
2.4 การคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญาและหลักเกณฑ์ในการยุติคดีเด็กและเยาวชนในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาล ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553..... 50
2.4.1 การคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย..... 51
2.4.2 การคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญาในประเทศไทย..... 52
2.4.3 หลักเกณฑ์ในการยุติคดีเด็กและเยาวชนในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาลตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553..... 59
3. หลักเกณฑ์ในการยุติคดีเด็กและเยาวชนในประเทศแคนาดา..... 67
3.1 กฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดา..... 67
3.1.1 หลักการของกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดา..... 69
3.1.2 ขอบเขตการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดา..... 71
3.2 มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา..... 72
3.2.1 หลักการของการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา..... 72

DPU

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ **หน้า**

3.2.2 ความหมายของมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา..... 73
3.2.3 วัตถุประสงค์ในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา 75
3.2.4 ประเภทของคดีที่มีการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา..... 76
3.3 หลักเกณฑ์ในการยุติคดีเด็กและเยาวชนในชั้นเจ้าพนักงาน 77
3.3.1 หลักการทั่วไปในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการ..... 78
3.3.2 รูปแบบของมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการ 79
3.3.3 การพิจารณาถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความร้ายแรงของการกระทำความผิดและประวัติการกระทำความผิดที่ผ่านมา หรือเหตุการณ์อื่น ๆ ที่ทำให้มีความร้ายแรงยิ่งขึ้น 81
3.3.4 การเลือกใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาที่เหมาะสม..... 83
3.4 หลักเกณฑ์ในการยุติคดีเด็กและเยาวชนในชั้นศาล..... 87
3.4.1 รูปแบบของมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นศาล..... 87
3.4.2 เงื่อนไขในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นศาล 88
3.4.3 ข้อจำกัดในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นศาล 89
3.4.4 ตัวอย่างโปรแกรมมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการและชั้นศาล แผนภาพการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในมลรัฐต่าง ๆ ของประเทศแคนาดา และการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาภายใต้แนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์..... 91
4. วิเคราะห์เปรียบเทียบหลักเกณฑ์ในการยุติคดีเด็กและเยาวชนในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาลตามกฎหมายไทยและกฎหมายแคนาดา..... 101
4.1 การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาลตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553..... 101

DPU

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ **หน้า**

4.1.1 วิเคราะห์การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในการยุติคดีเด็กและเยาวชนในชั้นเจ้าพนักงาน 102

4.1.2 วิเคราะห์การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในการยุติคดีเด็กและเยาวชนในชั้นศาล 106

4.1.3 วิเคราะห์คดีที่มีการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 108

4.2 วิเคราะห์เปรียบเทียบหลักเกณฑ์ในการยุติคดีเด็กและเยาวชนในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาลตามกฎหมายไทยและแคนาดา 113

4.2.1 วิเคราะห์ขอบเขตการบังคับใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา 113

4.2.2 วิเคราะห์รูปแบบของการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาล 114

4.2.3 วิเคราะห์เงื่อนไขในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาล 118

4.2.4 วิเคราะห์ข้อจำกัดในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาล 120

4.3 เหตุผลและความจำเป็นในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาเป็นหลักเกณฑ์ในการยุติคดีเด็กและเยาวชนในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาลตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 128

5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ 132

5.1 บทสรุป 132

5.2 ข้อเสนอแนะ 134

5.2.1 ข้อเสนอแนะให้มีการแก้ไขมาตรา 86 วรรคหนึ่ง ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 134

DPU

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ **หน้า**

5.2.2 ข้อเสนอแนะให้มีการแก้ไขมาตรา 90 ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชน และครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 135

บรรณานุกรม 137

ภาคผนวก 145

ประวัติผู้เขียน 171

DPU

สารบัญตาราง

ตารางที่ **หน้า**

4.1 สรุปรายงานการใช้มาตรา 86 ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 105

DPU

สารบัญภาพ

ภาพที่ **หน้า**

3.1 การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา 4 ถึงมาตรา 12 ของกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดา (มลรัฐนอร์ท – เวสต์ เทร์ริทอรีส์, Northwest Territories: NWT) 92

3.2 การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงาน (ในชั้นอัยการรัฐ) 93

3.3 การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการและชั้นศาล 94

3.4 การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในมลรัฐแอลเบอร์ตา (Alberta)..... 95

DPU

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

อนาคตของชาติทุกชาติย่อมขึ้นอยู่แก่เด็กเพราะเด็กก็คือผู้ใหญ่ในเวลาข้างหน้า ถ้าบุคคลได้รับการอบรมบ่มนิสัยให้เป็นพลเมืองดี อยู่ในศีลในธรรม เคารพต่อบทกฎหมายของบ้านเมืองเสียตั้งแต่ยังเยาว์ เมื่อเติบใหญ่ขึ้นพลเมืองของประเทศก็จะมีแต่คนดี และประเทศจะเจริญก้าวหน้าต่อไปได้ก็โดยต้องมีพลเมืองดั่งว่านี้[1] จึงถือได้ว่าเด็กและเยาวชนเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาประเทศชาติ ผู้ที่รับผิดชอบงานที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนจึงต้องตระหนักและมีบทบาทที่ถูกต้องเหมาะสม มีความสำนึก มีความเข้าใจในเด็กทั้งในแง่กายภาพและจิตภาพ การปฏิบัติหน้าที่จึงจะสอดคล้องกับปรัชญาและเจตนารมณ์ของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กในทุกๆ ด้าน รวมไปจนถึงปฏิญญาสากล อนุสัญญาและมาตรฐานสากลอื่นๆ ในเรื่องสิทธิเด็กด้วย[2] ปัญหาการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนจึงถือได้ว่าเป็นปัญหาที่มีความสำคัญ นอกจากนั้นการใช้มาตรการทางกฎหมายและการลงโทษผู้กระทำความผิดไม่อาจแก้ไขผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนได้อย่างแท้จริง เนื่องจากนักอาชญาวิทยามีความเห็นว่าการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนไม่ถือว่าเป็นอาชญากรรม และการกระทำความผิดโดยส่วนใหญ่มิได้เกิดขึ้นจากนิสัยที่มีสันดานชั่วร้ายมาแต่กำเนิด แต่อาจเกิดขึ้นจากปัจจัยแวดล้อมหลายประการ เช่น ความอ่อนแอแห่งจิต ความเบาปัญญา ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ สภาพครอบครัว ฐานะทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ในปัจจุบันประเทศต่างๆ จึงได้มีการพัฒนาให้มีการแยกกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทั่วไป

---

[1] จาก พิพิธภัณฑ์ศาลไทย ประวัติศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง, โดย พระราชดำรัสเนื่องในการเปิดศาลคดีเด็กและเยาวชนกลางและสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลาง วันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2494, ม.ป.ป., [online] : สืบค้นเมื่อ 14 พฤศจิกายน 2555, จาก http://www.museum.coj.go.th/court/childandfamily.html

[2] จาก “คำกล่าวของอัยการสูงสุดในพิธีเปิดการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนของพนักงานอัยการ วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2540 ณ โรงแรมดิเอมเมอรัลด์ กรุงเทพ ฯ,” ใน *กระบวนการยุติธรรมในมุมมองของ คณิต ณ นคร* (พิมพ์เผยแพร่ในวาระเกษียณอายุราชการ) (น. 93), โดย คณิต ณ นคร ก, 2540.

อย่างเด็ดขาด โดยมีวัตถุประสงค์มุ่งไปในทางสงเคราะห์เยียวยาแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดมากกว่ามุ่งที่จะลงโทษ เนื่องจากเด็กและเยาวชนมีความเปราะบางต่อการได้รับผลกระทบในทางลบ ไม่ว่าจะเป็นผลกระทบทางจิตใจ การสูญเสียอิสรภาพ หรือการถูกพลัดพรากจากสภาพแวดล้อมทางสังคมปกติ นอกจากนี้อาจเป็นเพราะแนวคิดที่สังคมมองว่าเด็กและเยาวชนเป็นผู้ที่มีความอ่อนไหวทางอารมณ์ ถูกครอบงำทางความคิดจากบุคคลอื่นได้ง่ายกว่าผู้ใหญ่ หรือยังไม่มีวุฒิภาวะเพียงพอ การลงโทษให้สาสมกับความผิด หรือเพื่อให้หลาบจำอาจก่อให้เกิดผลเสียต่อเด็กและเยาวชนมากกว่าที่จะเป็นผลดี กลไกในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนจึงมีแนวคิดที่จะมุ่งไปในการค้นหาสาเหตุแห่งการกระทำความผิดและมุ่งที่จะให้ความสำคัญกับการป้องกัน แก้ไข ฟื้นฟู และพัฒนา โดยยึดถือประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชนเป็นหลัก ศาลคดีเด็กและเยาวชนแห่งแรกในโลกจึงถือกำเนิดขึ้นที่คุกเคาน์ตีของนครชิคาโก มลรัฐอิลลินอยส์ ประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ. 2442 (ค.ศ. 1899) ส่วนในประเทศไทยได้มีพระบรมราชโองการให้ประกาศใช้ พ.ร.บ. จัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 และ พ.ร.บ. วิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 กระทรวงยุติธรรมจึงได้จัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนกลางขึ้นเป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2495 พร้อมทั้งสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลาง ซึ่งเป็นการเริ่มต้นแห่งระบบการแก้ไขเยียวยาเด็กและเยาวชนที่ถูกต้องและเหมาะสมที่สุด และได้มีการบัญญัติเรื่องมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงาน ซึ่งเป็นเรื่องของการไม่ฟ้องคดีอาญา โดยมีจุดเริ่มต้นในการนำมาใช้กับกลุ่มเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดในคดีเล็กน้อยเท่านั้น ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 29 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 และมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 โดยให้นำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน (Family and Community Groups Conference) มาใช้ในฐานะเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกโดยใช้ควบคู่กับมาตรา 63 เป็นครั้งแรก ทั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อคัดแยกเด็กและเยาวชนกลุ่มที่กระทำผิดครั้งแรกและกระทำความผิดเพียงเล็กน้อยโดยใช้วิธีการเบี่ยงเบนหรือหันเห (Diversion) คดีเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้โดยไม่ต้องฟ้องคดีต่อศาลเยาวชนและครอบครัว แต่ก็เป็นเพียงนโยบายในขณะนั้นเท่านั้น ไม่ได้รับการตอบสนองเท่าที่ควรและยังขาดการบัญญัติกฎหมายที่ชัดเจน[3]

---

[3] จาก “พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553,” โดย อัจฉรียา ชูตินันทน์ ก, 2555 มิถุนายน – สิงหาคม, *วารสารนิติศาสตร์ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 1 (1),* น. 151 – 152.

ปัจจุบันจึงได้มีการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ในศาลเยาวชนและครอบครัวทั้งในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาล วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาเปรียบเทียบหลักเกณฑ์ในการยุติคดีเด็กและเยาวชนในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาลตามกฎหมายไทยและแคนาดา โดยกฎหมายกำหนดให้ศาลเยาวชนและครอบครัวใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา กล่าวคือ ในชั้นเจ้าพนักงานเป็นไปตามบทบัญญัติในมาตรา 86 ถึงมาตรา 89 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 เป็นการนำมาตรการพิเศษมาใช้แทนการดำเนินคดีอาญา โดยนำมาใช้กับเด็กและเยาวชนกลุ่มที่กระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินห้าปี ไม่ว่าจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม โดยเด็กหรือเยาวชนนั้นต้องไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกมาก่อน เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือเป็นความผิดลหุโทษ และเมื่อปรากฏว่าเด็กและเยาวชนนั้นสำนึกผิดและยอมกลับตัวกลับใจ คือ สามารถกลับตัวเป็นคนดีได้ไม่ยาก[4] และผู้เสียหายยินยอมให้อภัย โดยทั้งผู้เสียหายและเด็กหรือเยาวชนเห็นด้วยกับแผนแก้ไขฟื้นฟูนั้น[5] ในการนี้ผู้อำนวยการสถานพินิจก็จะเสนอความเห็นประกอบแผนแก้ไขฟื้นฟูต่อพนักงานอัยการ และเมื่อพนักงานอัยการเห็นชอบด้วยกับแผนแก้ไขฟื้นฟูดังกล่าวผู้อำนวยการสถานพินิจก็จะดำเนินการโดยจัดทำแผนแก้ไขฟื้นฟูในทันทีพร้อมทั้งรายงานให้ศาลทราบด้วย[6] ซึ่งในการพิจารณากำหนดแผนแก้ไขฟื้นฟูนี้ต้องเกิดจากความร่วมมือของทุกฝ่าย ได้แก่ เด็กหรือเยาวชน บิดามารดา ผู้เสียหาย ผู้แทนชุมชน นักจิตวิทยา หรือพนักงานสังคมสงเคราะห์ หรือพนักงานอัยการ[7] เป็นต้น และเมื่อเด็กหรือเยาวชนได้ปฏิบัติตามแผนแก้ไขฟื้นฟูอย่างครบถ้วนแล้วและศาลเยาวชนและครอบครัวเห็นชอบด้วย เด็กหรือเยาวชนดังกล่าวก็จะได้รับผลดีโดยไม่ต้องถูกฟ้องคดีต่อศาลเยาวชนและครอบครัว จึงมีผลทำให้คดียุติลงในชั้นของพนักงานอัยการและสิทธิในการนำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับลง อย่างไรก็ดี คำสั่งไม่ฟ้องนี้ ผู้อำนวยการสถานพินิจต้องรายงาน

---

[4] พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 86 วรรคแรก.

[5] พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 86 วรรคห้า.

[6] พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 86 วรรคสอง.

[7] พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 87 วรรคแรก.

ให้ศาลทราบด้วย และไม่ตัดสิทธิผู้มีส่วนได้เสียที่จะดำเนินคดีในส่วนแพ่ง[8] ส่วนในชั้นศาลมีการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ ซึ่งเป็นไปตามบทบัญญัติในมาตรา 90 ถึงมาตรา 94 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 กล่าวคือ แม้ว่าคดีจะอยู่ในชั้นของการฟ้องคดีต่อศาลเยาวชนและครอบครัวแล้วก็ตาม ก็สามารถนำมาตรการดังกล่าวมาใช้ได้ เพียงแต่มีเงื่อนไขว่าต้องกระทำก่อนศาลเยาวชนและครอบครัวมีคำพิพากษา[9] มาตรการนี้เป็นมาตรการที่ศาลสามารถใช้คัดกรองเพื่อให้เด็กหรือเยาวชนที่ไม่ควรอยู่ในกระบวนการยุติธรรมได้มีโอกาสออกจากกระบวนการยุติธรรมโดยเร็วที่สุดและสามารถกลับคืนสู่สังคมและใช้ชีวิตอย่างมีบทบาทเชิงสร้างสรรค์โดยไม่ต้องทำการพิพากษาคดี การใช้มาตรการนี้จะมีกระบวนการเข้าสู่การจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูจากการร่วมมือกันระหว่างผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือเยาวชน ผู้เสียหาย และโจทก์ ภายใต้แนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) เช่นเดียวกับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงาน

การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาล จึงเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกคู่ขนานไปกับกระบวนการยุติธรรมปกติ ถือได้ว่าเป็นอีกช่องทางหนึ่งของการอำนวยความยุติธรรมทางอาญาที่มีวัตถุประสงค์เพื่อแบ่งเบาภาระคดีที่ขึ้นสู่ศาล (Diversion) หรือเบี่ยงเบนคดีออกจากศาลหรือออกจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก ทั้งยังเป็นวิธีการที่ลดความจำเป็นในการใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญากับเด็กและเยาวชน และลดผลกระทบในทางเลวร้ายที่อาจจะเกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนจากการใช้กระบวนการยุติธรรมกระแสหลักอีกด้วย แนวคิดของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จึงเป็นวิธีการใหม่ที่เปิดกว้างและผ่อนปรนกว่าการดำเนินคดีอาญาแบบเดิมโดยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต่างเกิดความรู้สึกยอมรับว่ามีความยุติธรรมเกิดขึ้นควบคู่ไปกับการที่สามารถจะกลับคืนมามีความสมานฉันท์หรือพร้อมที่จะมีความสัมพันธ์ใหม่ที่ดีต่อกันต่อไป ซึ่งการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาดังกล่าวนี้ยังมีความสอดคล้องกับหลักการตามกฎมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารกระบวนการยุติธรรมสำหรับเยาวชน (กฎปักกิ่ง) ที่ว่า ในกรณีที่สมควร อาจมีการจัดการกับผู้กระทำความผิดที่เป็นเยาวชนโดยวิธีการอื่นที่เหมาะสมซึ่งไม่ต้องนำเอาเยาวชนนั้นไปดำเนินการตาม

---

[8] “พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553,” (น. 152 – 153). เล่มเดิม.

[9] แหล่งเดิม. น. 153.

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในรูปแบบปกติ[10] และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กที่ว่า เมื่อเห็นว่าเหมาะสมและเป็นที่พึงปรารถนา ให้กำหนดมาตรการทางเลือกที่จะใช้กับเด็กเหล่านั้น ทั้งนี้โดยมีเงื่อนไขว่าสิทธิมนุษยชนและการคุ้มครองตามกฎหมายจะได้รับการเคารพอย่างเต็มที่อยู่[11] เนื่องจากการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชนทำให้เกิดตราบาป การใช้มาตรการลงโทษอย่างรุนแรงหรือการตั้งข้อรังเกียจโดยกีดกันเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดให้ออกไปจากสังคมอาจจะทำให้เด็กและเยาวชนเกิดความชินชากับสิ่งที่ทารุณโหดร้าย มีความคิดว่าสังคมไม่ยอมรับ ไม่ให้อภัยกับการกระทำที่ผิดพลาด ทำให้เกิดแรงผลักดันให้ทำร้ายสังคม และก่อให้เกิดปมด้อยติดตัวเด็กและเยาวชนตลอดไปจนยากที่จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงพฤตินิสัยให้ดีขึ้น จนในที่สุดอาจจะทำให้เด็กและเยาวชนเหล่านั้นกระทำความผิดติดนิสัยและกลายเป็นอาชญากรได้ กฎหมายฉบับนี้จึงสอดรับกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็กอย่างยิ่ง โดยพระราชบัญญัติฉบับนี้มีเจตนารมณ์ที่แน่วแน่ในการแก้ไขปัญหาของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดอย่างเป็นระบบ และบูรณาการโดยให้ทุกฝ่ายได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ตลอดจนภาคประชาชนและภาคประชาสังคมให้เกิดความสงบสุข และผู้เสียหายได้รับการเยียวยาบรรเทาความเสียหายควบคู่กันไปด้วย อีกทั้งการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ตามมาตรา 90 จะต้องปรากฏว่าพฤติการณ์แห่งคดีไม่เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมเกินสมควร ศาลเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้และผู้เสียหายอาจได้รับการชดเชยเยียวยาตามสมควร ตลอดจนเป็นประโยชน์ต่ออนาคตของเด็กหรือเยาวชนและต่อผู้เสียหายมากกว่าการพิจารณาพิพากษา[12] มาตรการดังกล่าวจึงเป็นประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชนเป็นอย่างมาก รวมทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนที่มีความสำนึกในการกระทำความผิดได้มีส่วนร่วมในการเยียวยาผู้เสียหาย ชุมชน และสังคม ในความผิดที่ไม่ส่งผลกระทบเสียหายอย่างร้ายแรงต่อสังคมและชุมชน และยังเป็นการป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้อีกทางหนึ่งด้วย เนื่องจาก มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาดังกล่าวนี้มีแนวคิดหลักการ และลักษณะพิเศษที่แตกต่างออกไปจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในรูปแบบปกติ วิธีการดังกล่าวเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกและมีความมุ่งหมายที่จะส่งเสริมสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชนในขอบเขตที่กว้างขวางที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ สิ่งสำคัญในการนำมาตรการดังกล่าวมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดสำหรับเด็กและเยาวชน คือการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นด้วย

---

[10] กฎมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารกระบวนการยุติธรรมสำหรับเยาวชน (กฎปักกิ่ง) ข้อที่ 11.1

[11] อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อที่ 40 3. ข).

[12] จาก “มุมมองอีกหนึ่งมุมของกฎหมายเด็กและเยาวชนฉบับใหม่”, ใน *รพี ’ 54* (น. 132 – 133), โดย เผดิม เพ็ชรกูล, 2554.

วิธีการที่ไม่เป็นทางการ ด้วยการระงับข้อพิพาทที่เกิดจากความร่วมมือของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากความผิดที่เกิดขึ้น โดยผู้กระทำผิดได้แสดงความสำนึกผิดและแสดงความรับผิดชอบในการกระทำของตน ด้วยการให้ความช่วยเหลือ การเยียวยาผู้เสียหายและการบรรเทาผลร้ายที่เกิดขึ้น ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาทางจิตใจ การชดใช้ความเสียหายและมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม โดยมีเป้าหมายสุดท้ายของการดำเนินการที่ทำให้คู่กรณีรู้สึกว่าปัญหาข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้หมดสิ้นไป สร้างความพอใจแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องและก่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม

แต่การนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ในชั้นเจ้าพนักงานตามมาตรา 86 วรรคหนึ่ง มีเงื่อนไขว่าต้องเป็นกรณีที่เด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกมาก่อน กรณีนี้จึงทำให้เด็กและเยาวชนที่เคยกระทำความผิดมาก่อนแล้วถูกตัดขาดจากความช่วยเหลือตามหลักวิชา โดยเฉพาะในแนวทางของวิชาการสวัสดิภาพเด็กและเยาวชน (Child welfare science) จึงเป็นการผลักดันให้เด็กและเยาวชนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก ซึ่งไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวอย่างแน่นอน[13] ดังนั้น หากมีการยกเลิกเงื่อนไขโดยการตัดถ้อยคำในมาตรา 86 วรรคหนึ่ง คำว่า “ถ้าปรากฏว่าเด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก” และควรให้มีการเพิ่มเงื่อนไขการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา 86 วรรคหนึ่ง โดยให้มีการเพิ่มถ้อยคำว่า “และเมื่อข้อเท็จจริงตามพฤติการณ์แห่งคดีไม่ปรากฏว่าเป็นการกระทำความผิดอันมีลักษณะที่เป็นภยันตรายต่อประชาชนหรือกระทบต่อสาธารณะอย่างร้ายแรง” น่าจะก่อให้เกิดประโยชน์กับเด็กและเยาวชนมากกว่าและทำให้เด็กและเยาวชนได้รับการแก้ไข ฟื้นฟู เพื่อปรับพฤตินิสัยตามแนวทางของวิชาการสวัสดิภาพเด็กและเยาวชน รวมทั้งยังทำให้มีความสอดคล้องกับเจตนารมณ์ในการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและสอดคล้องกับเป้าหมายของการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชน และเพื่อเป็นการคุ้มครองสาธารณชน โดยมาตรการที่นำมาใช้กับเยาวชนต้องได้สัดส่วนกับความรุนแรงของการกระทำความผิดและระดับความรับผิดชอบของเยาวชนด้วย นอกจากนั้น กรณีอาจเกิดปัญหาในคดีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดหลายกรรมต่างกันหรือกรรมเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบทว่าจะใช้หลักเกณฑ์ใดมาพิจารณาว่าจะนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้หรือไม่ ดังนั้น เพื่อก่อให้เกิดความชัดเจนและเป็นแนวทางปฏิบัติอย่างเดียวกัน จึงควรเพิ่มโดยกำหนดวิธีการในการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ในชั้นเจ้าพนักงาน โดยเพิ่มถ้อยคำว่า “ในกรณีเป็นความผิดหลายกรรมต่างกันหรือกรรมเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบท ให้ถือข้อหาที่มีอัตราโทษสูงสุดเป็นเกณฑ์” ในมาตรา 86 วรรคหนึ่งตอนท้าย

---

[13] จาก *การปฏิรูประบบศาลเยาวชนและครอบครัว* (พิมพ์ครั้งที่ 2) (น. 34), โดย วิชา มหาคุณ, 2543.

ส่วนการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ในชั้นศาลตามมาตรา 90 มีเงื่อนไขการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาเช่นเดียวกับการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงานตามมาตรา 86 วรรคหนึ่ง ดังนั้น หากมีการยกเลิกเงื่อนไขโดยการตัดถ้อยคำในมาตรา 90 คำว่า “ถ้าปรากฏว่าเด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกมาก่อน” น่าจะก่อให้เกิดประโยชน์กับเด็กและเยาวชนมากกว่า รวมทั้งยังทำให้มีความสอดคล้องกับเจตนารมณ์ในการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและสอดคล้องกับเป้าหมายของการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชน เช่นเดียวกันกับการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงาน และการที่กฎหมายวางข้อจำกัดในเรื่องอัตราโทษไว้ โดยกำหนดว่าในกรณีที่ศาลจะมีคำสั่งให้มีการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้นี้ต้องเป็นกรณี “เมื่อมีการฟ้องคดีต่อศาลว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินยี่สิบปีไม่ว่าจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม” ข้อจำกัดในเรื่องอัตราโทษดังกล่าวจึงเป็นการตัดโอกาสเด็กและเยาวชนที่จะเข้าสู่กระบวนการทางเลือก ทำให้เด็กและเยาวชนต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมที่เป็นทางการอย่างเต็มรูปแบบ เพื่อเป็นการให้โอกาสเด็กและเยาวชนให้สามารถเข้าสู่กระบวนการดังกล่าวได้ จึงควรลดข้อจำกัดในเรื่องอัตราโทษโดยคงไว้เพียงโทษจำคุกเท่านั้นและให้มีการเพิ่มถ้อยคำดังนี้ “เมื่อมีการฟ้องคดีต่อศาลว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษจำคุกไม่ว่าจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงความร้ายแรงของการกระทำความผิด ประเภทของความผิด และประวัติการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนที่ผ่านมา หรือเหตุการณ์อื่นๆ ที่ทำให้มีความร้ายแรงยิ่งขึ้น และการเลือกใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาที่เหมาะสม” โดยไม่ต้องใช้อัตราโทษเป็นเกณฑ์ในการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ในชั้นศาลแต่เพียงประการเดียว นอกจากนั้น เพื่อก่อให้เกิดความชัดเจนและเป็นแนวทางปฏิบัติอย่างเดียวกัน จึงควรเพิ่มโดยกำหนดวิธีการในการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ในชั้นศาล โดยเพิ่มถ้อยคำว่า “ในกรณีเป็นความผิดหลายกรรมต่างกันหรือกรรมเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบท ให้ถือข้อหาที่มีอัตราโทษสูงสุดเป็นเกณฑ์” ในมาตรา 90 ตอนท้ายเช่นเดียวกับมาตรา 86 วรรคหนึ่ง ดังนั้น เพื่อให้สอดคล้องกับปรัชญาและเจตนารมณ์ของกฎหมายในการดำเนินคดีกับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญาที่มุ่งเน้นให้มีการดำเนินการอบรมแก้ไขฟื้นฟูจิตใจมากกว่ามุ่งที่จะลงโทษ และการทำให้เด็กและเยาวชนกลับมีคุณค่าอีกครั้งหนึ่ง โดยมีปรัชญาในการพิจารณาคดีที่ว่า “ช่วยเหลือเพื่อวันพรุ่งนี้ มิใช่ลงโทษเพื่อวันนี้” (Help for tomorrow, not punishment for today.)[14] จึงควรยกเลิกและเพิ่มเงื่อนไขในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดี

[14] *การปฏิรูประบบศาลเยาวชนและครอบครัว* (พิมพ์ครั้งที่ 2) (น. 34 - 35). เล่มเดิม.

อาญา และลดข้อจำกัดทางกฎหมายในการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาล และกำหนดวิธีการในการนำมาตรการดังกล่าวมาใช้ให้ชัดเจน เพื่อให้กลไกในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนสามารถขับเคลื่อนไปสู่แนวทางในการแก้ปัญหาดังกล่าวได้มีประสิทธิภาพและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับเด็กและเยาวชนได้อย่างแท้จริง

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี รวมถึงเจตนารมณ์ เหตุผล และความจำเป็นในการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน

2. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์หลักเกณฑ์ในการยุติคดีเด็กและเยาวชนในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาลตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

3. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์เปรียบเทียบหลักเกณฑ์ในการยุติคดีเด็กและเยาวชนในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาลตามกฎหมายไทยและแคนาดา

4. เพื่อศึกษาแนวทางที่เหมาะสมในการปรับปรุงและแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมาย ตลอดจนหลักเกณฑ์ในการยุติคดีเด็กและเยาวชนในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาลตามกฎหมายไทย เพื่อลดปริมาณคดีในศาลเยาวชนและครอบครัว

1.3 สมมุติฐานของการศึกษา

มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาที่นำมาใช้ในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาลตามมาตรา 86 และมาตรา 90 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มีหลักเกณฑ์ในการนำมาตรการดังกล่าวมาใช้ โดยมีเงื่อนไขว่าเด็กหรือเยาวชนต้องไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกมาก่อน และมีข้อจำกัดในเรื่องของอัตราโทษ จึงทำให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดไม่ได้รับโอกาสที่จะเข้าสู่กระบวนการทางเลือกได้ ทั้งยังเป็นการผลักดันให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมที่เป็นทางการอย่างเต็มรูปแบบ ซึ่งไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ในการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและไม่สอดคล้องกับเป้าหมายของการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชน

ดังนั้น หากมีการยกเลิกเงื่อนไขโดยการตัดถ้อยคำในมาตรา 86 วรรคหนึ่ง และมาตรา 90 คำว่า “ถ้าปรากฏว่าเด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกมาก่อน” และเพิ่มเงื่อนไขในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ตามมาตรา 86 วรรคหนึ่ง โดยให้

มีการเพิ่มถ้อยคำว่า “และเมื่อข้อเท็จจริงตามพฤติการณ์แห่งคดีไม่ปรากฏว่าเป็นการกระทำความผิดอันมีลักษณะที่เป็นภยันตรายต่อประชาชนหรือกระทบต่อสาธารณะอย่างร้ายแรง” การลดข้อจำกัดทางกฎหมายตามมาตรา 90 ในเรื่องอัตราโทษโดยคงไว้เพียงโทษจำคุกเท่านั้นและให้มีการเพิ่มถ้อยคำดังนี้ “เมื่อมีการฟ้องคดีต่อศาลว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษจำคุกไม่ว่าจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงความร้ายแรงของการกระทำความผิด ประเภทของความผิด และประวัติการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนที่ผ่านมา หรือเหตุการณ์อื่นๆ ที่ทำให้มีความร้ายแรงยิ่งขึ้น และการเลือกใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาที่เหมาะสม” และเพื่อก่อให้เกิดความชัดเจนและเป็นแนวทางปฏิบัติอย่างเดียวกัน จึงควรเพิ่มโดยกำหนดวิธีการในการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาล โดยเพิ่มถ้อยคำว่า “ในกรณีเป็นความผิดหลายกรรมต่างกันหรือกรรมเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบท ให้ถือข้อหาที่มีอัตราโทษสูงสุดเป็นเกณฑ์” ในมาตรา 86 วรรคหนึ่ง และมาตรา 90 จึงน่าจะเป็นวิธีการที่เหมาะสมในการนำมาตรการดังกล่าวมาใช้และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่เด็กและเยาวชน รวมทั้งเป็นการลดความจำเป็นในการใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญากับเด็กและเยาวชน ลดผลกระทบในทางเลวร้ายที่อาจจะเกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนจากการใช้กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก และเพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้ปรับความเข้าใจซึ่งกันและกัน และสามารถยุติข้อขัดแย้งได้โดยสันติวิธี รวมทั้งยังทำให้เด็กและเยาวชนได้รับความยุติธรรมอย่างเหมาะสมอีกด้วย

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาถึงแนวคิด ทฤษฎี รวมถึงเจตนารมณ์ เหตุผล และความจำเป็นในการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน และศึกษาหลักเกณฑ์ในการยุติคดีเด็กและเยาวชนในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาล ตามมาตรา 86 และมาตรา 90 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ตามกฎหมายไทยเปรียบเทียบกฎหมายแคนาดา เพื่อศึกษาถึงแนวทางที่เหมาะสมในการปรับปรุงและแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมาย ตลอดจนหลักเกณฑ์ในการยุติคดีเด็กและเยาวชนในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาลตามกฎหมายไทย เพื่อลดปริมาณคดีในศาลเยาวชนและครอบครัว

1.5 วิธีการศึกษา

การศึกษาวิจัยฉบับนี้เป็นการศึกษาด้วยวิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยจะทำการศึกษาวิจัยจากเอกสารทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ และข้อมูลด้านเอกสารทั้งหมดที่เกี่ยวข้องจากตัวบทกฎหมาย ตำราทางวิชาการ วารสาร บทความ วิทยานิพนธ์ รวมทั้งสารสนเทศจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อใช้ในการรวบรวมข้อมูล เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ต่อไป

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงแนวคิด ทฤษฎี รวมถึงเจตนารมณ์ เหตุผล และความจำเป็นในการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน

2. ทำให้ทราบถึงหลักเกณฑ์ในการยุติคดีเด็กและเยาวชนในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาลตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

3. ทำให้ทราบถึงหลักเกณฑ์ในการยุติคดีเด็กและเยาวชนในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาลตามกฎหมายแคนาดา

4. ทำให้ทราบถึงแนวทางที่เหมาะสมในการปรับปรุงและแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายตลอดจนหลักเกณฑ์ในการยุติคดีเด็กและเยาวชนในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาลตามกฎหมายไทยเพื่อลดปริมาณคดีในศาลเยาวชนและครอบครัว

DPU

บทที่ 2
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชน ที่กระทำความผิดอาญาและหลักเกณฑ์ในการยุติคดีเด็กและเยาวชน ในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาล

แนวความคิดที่มีต่อเด็กที่กระทำผิดในปัจจุบันได้วางหลักที่จะปฏิบัติต่อเด็กที่กระทำผิดในลักษณะที่หลีกเลี่ยงวิธีการเก่าๆ แยกเด็กที่กระทำผิดออกจากอาชญากรผู้ใหญ่ วิธีการปฏิบัติต่อเด็กแตกต่างกับผู้ใหญ่ตั้งแต่ขั้นจับกุม การควบคุม การพิจารณา การพิพากษา มิให้เป็นการประจานเด็ก มิให้เด็กเกิดความรู้สึกต่อต้านหรือรู้สึกว่าถูกทอดทิ้ง เกลียดชัง ให้เด็กเหล่านั้นรู้สึกว่าสังคมยังต้อนรับเขาอยู่ ตลอดจนมิให้มีชนักติดหลังเด็กเหล่านั้นด้วยใบแดงแจ้งโทษ หรือมีประวัติเป็นอาชญากร การวิวัฒนาการได้ก้าวมาจนถึงขั้นแยกการพิจารณาพิพากษาคดีสำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดในศาลพิเศษต่างหากจากศาลผู้ใหญ่[15] ศาลเยาวชนจึงมีลักษณะเฉพาะและมีวัตถุประสงค์แตกต่างจากศาลธรรมดาและมิได้จัดตั้งขึ้นเพื่อพิจารณาคดีโดยมีวัตถุประสงค์จะลงโทษ (Non-Criminal Proceeding) แต่มุ่งจะเบี่ยงเบนเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดให้หลุดพ้นจากวิถีแห่งอาชญากรรม[16] แม้ว่าการดำเนินคดีโดยปกติหรือกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักจะทำให้คดียุติลงได้ก็ตาม แต่คำพิพากษาของศาลอาจมีผลเป็นการจำกัดอิสรภาพของจำเลย ถึงแม้จะมีคำพิพากษาบรรทัดฐานว่ามาตรการของศาลเยาวชนซึ่งให้ส่งตัวจำเลยไปยังสถานฝึกอบรมจะมิใช่การลงโทษ แต่โดยความเป็นจริงและธรรมชาติในการลงโทษแล้ว มาตรการนี้มิได้แตกต่างจากการควบคุมผู้กระทำผิดอันเป็นการตัดเสรีภาพของบุคคล[17] ทฤษฎีที่ใช้ในศาลเยาวชนได้ปฏิเสธการใช้วิธีการลงโทษที่กระทำในศาลอาญารวมทั้งการแก้แค้นตอบแทนและการยับยั้งการกระทำความผิดอื่นๆ ที่เป็นเหตุผลสนับสนุนมาตรการลงโทษมาใช้วิธีการแก้ไขฟื้นฟูและการบูรณาการเพื่อกลับคืนสู่สังคม (Rehabilitation and Reintegration) ต่อผู้กระทำผิดที่เป็นเยาวชนแทนการลงโทษและทฤษฎี

---

[15] จาก *คำอธิบายกฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนและคดีส่วนแพ่งเกี่ยวกับผู้เยาว์ในศาลคดีเด็กและเยาวชน* (น. 4-5), โดย จารุณี ตันตยาคม, ม.ป.ป.

[16] จาก "กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนการศึกษาเปรียบเทียบบรรทัดฐานทางด้านกฎหมาย," โดย ประธาน วัฒนวาณิชย์ ก, 2528, *วารสารนิติศาสตร์, 15 (3),* น. 38.

[17] แหล่งเดิม. น. 64.

ของศาลเยาวชนถือได้ว่ามีส่วนคล้ายคลึงกับแนวคิดความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ด้วย[18] แนวคิดเรื่องการสร้างความสมานฉันท์จึงเป็นการขยายมุมมองเรื่องการลงโทษให้ครอบคลุมไปสู่ผู้เสียหาย ญาติพี่น้องของผู้ต้องหาและผู้เสียหาย ผู้มีส่วนได้เสียอื่นๆ ตลอดจนสังคมและชุมชน[19] กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จึงเป็นทางเลือกใหม่ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งในบทนี้จะได้ศึกษาถึง แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญาตามหลักสากล แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญาและการใช้มาตรการเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และการคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญาและหลักเกณฑ์ในการยุติคดีเด็กและเยาวชนในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาล ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 โดยกล่าวได้ ดังนี้

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน

การกระทำผิดของเด็กนั้นมิใช่จะเป็นเครื่องหมายแสดงถึงนิสัยเลวทรามตามธรรมชาติ ซึ่งกำเริบรุนแรงยิ่งขึ้นเลย ถ้าได้ทำการอบรมฝึกหัด ซึ่งนับว่าเป็นวิธีที่ถูกเหมาะสมกับสมัยนี้ซึ่งการลงโทษกระทำกันอ่อนแอเบาบางลงแล้ว ย่อมเป็นที่แน่ว่ายิ่งการอบรมได้กระทำอย่างรวดเร็วแล้วก็จะยิ่งมีหวังว่าจะได้รับผลดีง่ายขึ้น ทั้งนี้เพราะว่าวิญญาณของเด็กนั้นมีความกระทบกระเทือนได้ง่ายและจิตใจก็ยังไม่แข็งกระด้าง ยังไม่มีนิสัยอันใดฝังอยู่จะเป็นนิสัยดีก็ตามหรือชั่วก็ตาม และเราย่อมจะหวังได้ว่าเมื่อเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมเด็กเสียแล้วก็อาจจะปลูกฝังความดีต่างๆ ให้ได้[20] แนวความคิดเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนจึงมีความแตกต่างจากการกระทำความผิดของผู้ใหญ่ ซึ่งในหัวข้อนี้จะได้ศึกษาถึงความหมายของการกระทำความผิดของเด็ก

---

[18] จาก “ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศสหรัฐอเมริกา”. [Restorative Justice for Juvenile in the United States] (วัลยา ศรีพยัคฆ์, ผู้แปล), ใน *รายงานการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย. กระทรวงยุติธรรม ร่วมกับโครงการพัฒนาระบบกฎหมายไทย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล 16 มกราคม 2545* (น. 46), โดย Lee E. Teitelbaum, 2545.

[19] จาก *ยุทธศาสตร์การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย* (น. 57 -58), โดย กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ก, 2544.

[20] จาก *อาชญาวิทยา* (น. 414), โดย เอกูต์, เอช., 2480.

และเยาวชน ความรับผิดทางอาญาของเด็กและเยาวชน และทฤษฎีอาชญาวิทยาที่เกี่ยวกับสาเหตุแห่งการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน ดังต่อไปนี้

2.1.1 ความหมายของการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน

ความหมายของคำว่า “การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน” ตรงกับคำว่า Juvenile Delinquency ในภาษาอังกฤษ ตำราวิชาอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยาไม่ถือว่าการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนเป็นอาชญากรรม (Crime) เช่นการกระทำความผิดของผู้ใหญ่ และไม่เรียกเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดว่าอาชญากร (Criminal) แต่เรียกการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนว่า การกระทำความผิด หรือ พฤติกรรมเบี่ยงเบน (Delinquency) และเรียกเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดว่า Delinquent, Delinquent Child หรือ Juvenile Delinquent

Black’s Law Dictionary ให้คำจำกัดความของคำว่า “Delinquent Child”[21] หมายความว่า ผู้เยาว์ที่มีอายุไม่เกินที่กำหนดไว้ ซึ่งได้ฝ่าฝืนกฎหมายใดๆ หรือซึ่งแก้ไขเยียวยาไม่ได้[22]

องค์การสหประชาชาติ กล่าวว่า ความหมายของ Juvenile Delinquency ในหลายประเทศมีขอบเขตกว้างขวางมากจนกระทั่งในทางปฏิบัติแล้วครอบคลุมความประพฤติของเยาวชนทุกรูปทุกแบบ ภายใต้อิทธิพลของทฤษฎีบางเรื่อง ได้มีการนิยามให้การกระทำผิดของเยาวชนเป็นเรื่องของการปรับตัวไม่ได้ หรือไม่ก็เป็นเรื่องของรูปแบบความประพฤติที่สะท้อนให้เห็นภาวะความเป็นอยู่ที่น่าสมเพท หรือสะท้อนให้เห็นการมีกฎหมายและระเบียบกฎเกณฑ์ที่ไม่ทันกับเหตุการณ์ยิ่งกว่าจะเป็นเรื่องของความโน้มเอียงไปในทางกระทำผิด ดังนั้น การไม่อยู่ในโอวาทของผู้ใหญ่ ความดื้อรั้น การไม่เคารพผู้ใหญ่ ความเหลือขอ การสูบบุหรี่โดยไม่ได้รับอนุญาต การเก็บรวบรวมก้นบุหรี่ การเร่ขายของและอะไรๆ ที่คล้ายกันนี้ จึงถือว่าเป็นการกระทำผิดของเยาวชนปรากฏอยู่เสมอว่ารูปแบบของความผิดเหล่านี้แฝงอยู่ในข้อมูลทางสถิติที่ระบุไว้ว่าเป็นความผิดอื่นๆ สำหรับตัวผู้กระทำผิดตามข้อกล่าวหานั้น ก็มักจะนำไปปะปนอยู่กับผู้กระทำผิดอันแท้จริงอยู่เสมอๆ เกินกว่าที่จะพึงปรารถนา ไม่ใช่แต่เพียงเพราะเหตุที่ไม่มีบริการและสถานที่ที่จัดไว้โดยเฉพาะเท่านั้น แต่ยังเป็นเพราะนโยบายและประเพณีปฏิบัติที่มักจะถือว่าเด็กเหล่านั้นทั้งหมดเป็นพวกปรับตัวไม่ได้ จึงถูกส่งตัวไปไว้ในสถานที่เดียวกันอีกด้วย ผลที่เกิดขึ้นจึงเป็นการทำให้ปัญหาในเรื่องนี้มีความร้ายแรงกว่าที่เป็นจริง ทั้งในด้านปริมาณและรูปแบบ[23]

---

[21] An infant of not more than specified age, who has violated any law, or who is incorrigible.

[22] จาก *กฎหมายเกี่ยวกับเยาวชนและครอบครัวแนวประยุกต์* (น. 18), โดย บุญเพราะ แสงเทียน, 2546.

[23] จาก The Second UN Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders (London : August 8 - 20, 1960), New Forms of Juvenile Delinquency (p. 61), Report prepared by the Secretariat, A/conf.

การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน (Juvenile Delinquency) มิได้แสดงให้เห็นลักษณะหรือประเภทของบุคคลแบบใดแบบหนึ่ง หรือมีพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ อาจอธิบายได้ว่าเป็นพฤติกรรมที่ต่อต้านสังคมหรือการประพฤติฝ่าฝืนกฎหมาย การกระทำความผิดอาจมีขอบเขตตั้งแต่การเข้าร่วมกลุ่มกับเด็กอื่น และกระทำความผิดโดยไม่มีเจตนา จนกระทั่งการกระทำผิดโดยเจตนาในคดีร้ายแรง ในบางสังคม เช่น ในสหรัฐอเมริกา คำว่า การกระทำความผิดของเด็กเป็นคำที่มีความหมายกว้างมาก อาจหมายถึงเด็กและเยาวชนที่แต่งกายแปลกประหลาดหรือไว้ผมยาว เป็นพวกที่ถูกตราหน้าว่าประพฤติฝ่าฝืนระเบียบของสังคม ส่วนที่ประพฤติฝ่าฝืนกฎหมายเล็กๆ น้อยๆ หรือรวมตัวกันเป็นกลุ่มอาจทำให้เข้าใจว่าเป็นพวกเด็กอันธพาล เกะกะเกเร ซึ่งอาจประกอบอาชญากรรมร้ายแรง เช่น ปล้นทรัพย์ ชิงทรัพย์ ข่มขืน และฆ่าคนตาย เป็นต้น การกระทำความผิดของเด็กมิใช่เป็นลักษณะที่บ่งเฉพาะหรือเป็นอาการเจ็บป่วย แต่เป็นการกระทำที่ฝ่าฝืนกฎหมาย ถ้าพิจารณาในแง่ของพฤติกรรม แม้ว่าการกระทำความผิดเป็นเรื่องที่กระทำโดยเจตนา การกำหนดประเภทเด็กที่กระทำความผิดลงไปอาจเป็นเรื่องไม่เหมาะสม ด้วยเหตุนี้ การใช้คำว่าการกระทำความผิดแก่เด็กคนใดคนหนึ่งจึงไม่ควรใช้กับเด็กทุกคนโดยไม่มีขอบเขตจำกัด แม้ว่าจะมีเด็กซึ่งอาจจัดอยู่ในประเภทเด็กที่กระทำความผิดอย่างแท้จริงก็ตาม ดังนั้นจึงมีผู้เห็นว่า การศึกษาเด็กกระทำความผิดควรมีความมุ่งหมายเฉพาะเด็กที่กระทำความผิดอย่างแท้จริงซึ่งก่อให้เกิดปัญหาแก่สังคมเท่านั้น[24] ซึ่งความจริงแล้วได้มีแนวคิดที่จะแยกพิจารณาการกระทำผิดทางอาญาของเด็กและเยาวชนให้แตกต่างไปจากการประกอบอาชญากรรม เริ่มตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 เมื่อประเทศต่างๆ ในยุโรปและสหรัฐอเมริกาได้มีการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดทางอาญาโดยทั่วๆ ไปแตกต่างจากอาชญากรผู้ใหญ่ นับตั้งแต่จับกุม การแยกการควบคุมตัวเด็กและเยาวชนต่างหากจากผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพิจารณาคดีที่จะมุ่งเน้นถึงสุขภาพ อารมณ์ และประวัติความเป็นมาทางสังคมของเด็กเป็นสำคัญ และพยายามที่จะหาทางแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ โดยมุ่งหวังที่จะให้เด็กและเยาวชนสามารถกลับตนเป็นคนดีอันเป็นประโยชน์ต่อตัวเด็กและเยาวชนเอง[25]

17/7, N.Y. : United Nations, 1961, อ้างถึงใน *การกระทำผิดในสังคม สังคมวิทยาอาชญากรรมและพฤติกรรมเบี่ยงเบน* (พิมพ์ครั้งที่ 2) (น. 112 – 113), โดยเสริน ปุณณะหิตานนท์, 2527.

[24] จาก *กฎหมายเกี่ยวกับความผิดของเด็กและกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน* (น. 5-6), โดย ประธาน วัฒเนวาณิชย์ ข, 2530.

[25] จาก *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา* (น. 34), โดย อัจฉรียา ชูตินันทน์ ข, 2555.

2.1.2 ความรับผิดทางอาญาของเด็กและเยาวชน

หลักการใหญ่ที่ว่า ถ้าเด็กยังไม่รู้ผิดและชอบแล้วไม่ให้ลงโทษอาญาแก่เด็ก จะเห็นได้ว่าหลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้ตรงกับกฎธรรมชาติ เพราะเด็กยังมีร่างกายและจิตใจไม่โตเต็มที่อย่างผู้ใหญ่ จึงอาจไม่มีความรู้สึกผิดชอบหรือยังมีความรู้สึกผิดชอบไม่ถึงขนาดที่จะรับผิดทางอาญา เมื่อยอมรับความคิดที่ว่า จะไม่มีการลงโทษเด็ก ถ้าหากเด็กยังไม่มีสติรู้สึกผิดชอบแล้ว ก็จะต้องมีหลักเกณฑ์ว่าเด็กอย่างใดมีสติรู้สึกผิดชอบ อย่างใดไม่มีสติรู้สึกผิดชอบ คือ รู้ว่าการกระทำของเขาควรทำหรือไม่ควรทำ[26] และในเรื่องนี้กฎหมายอาญาได้ถือเอาอายุเป็นเครื่องวัดความรู้สึกผิดชอบของเด็ก

ความรับผิดทางอาญาของเด็กและเยาวชนพิจารณาได้จากบทบัญญัติในกฎหมายอาญา กล่าวคือ ประมวลกฎหมายอาญาของไทยได้บัญญัติโดยแยกเด็กออกเป็นสองระดับอายุ คือ บัญญัติถึงเด็กอายุไม่เกินสิบปี[27] กับเด็กอายุกว่าสิบปีแต่ไม่เกินสิบห้าปี[28] โดยกำหนดความรับผิดของเด็กบน

---

[26] จาก *ความรู้เรื่องกฎหมายอาญาสำหรับประชาชน.* พิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพ พลโท ปลด ปลดปรปักษ์ พิบูลภานุวัธน์ ณ เมรุวัดพระศรีมหาธาตุ 27 สิงหาคม 2496 (น. 52), โดยหยุด แสงอุทัย ก, 2496.

[27] ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 73 บัญญัติว่า "เด็กอายุยังไม่เกินสิบปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ

ให้พนักงานสอบสวนส่งตัวเด็กตามวรรคหนึ่งให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก เพื่อดำเนินการคุ้มครองสวัสดิภาพตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น".

[28] ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 74 บัญญัติว่า "เด็กอายุกว่าสิบปีแต่ยังไม่เกินสิบห้าปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ แต่ให้ศาลมีอำนาจที่จะดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) ว่ากล่าวตักเตือนเด็กนั้นแล้วปล่อยตัวไป และถ้าศาลเห็นสมควรจะเรียกบิดา มารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่มาตักเตือนด้วยก็ได้

(2) ถ้าศาลเห็นว่า บิดา มารดา หรือผู้ปกครองสามารถดูแลเด็กนั้นได้ ศาลจะมีคำสั่งให้มอบตัวเด็กนั้นให้แก่บิดา มารดา หรือผู้ปกครองไป โดยวางข้อกำหนดให้บิดา มารดา หรือผู้ปกครองระวังเด็กนั้นไม่ให้ก่อเหตุร้ายตลอดเวลาที่ศาลกำหนดซึ่งต้องไม่เกินสามปี และกำหนดจำนวนเงินตามที่เห็นสมควรซึ่งบิดา มารดา หรือผู้ปกครองจะต้องชำระต่อศาลไม่เกินครั้งละหนึ่งหมื่นบาท ในเมื่อเด็กนั้นก่อเหตุร้ายขึ้น

ถ้าเด็กนั้นอาศัยอยู่กับบุคคลอื่นนอกจากบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง และศาลเห็นว่าไม่สมควรจะเรียกบิดา มารดา หรือผู้ปกครองมาวางข้อกำหนดดังกล่าวข้างต้น ศาลจะเรียกตัวบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่มาสอบถามว่าจะยอมรับข้อกำหนดทำนองที่บัญญัติไว้สำหรับบิดา มารดา หรือผู้ปกครองดังกล่าวมาข้างต้นหรือไม่ก็ได้ ถ้าบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่ยอมรับข้อกำหนดเช่นว่านั้น ก็ให้ศาลมีคำสั่งมอบตัวเด็กให้แก่บุคคลผู้นั้นไป โดยวางข้อกำหนดดังกล่าว

(3) ในกรณีที่ศาลมอบตัวเด็กให้แก่บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่ตาม (2) ศาลจะกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติเด็กนั้นเช่นเดียวกับที่บัญญัติไว้ในมาตรา 56 ด้วยก็ได้ ในกรณีเช่นว่านี้ให้ศาลแต่งตั้งพนักงานคุมประพฤติหรือพนักงานอื่นใดเพื่อคุมประพฤติเด็กนั้น

พื้นฐานของความคิดที่ว่าเด็กไม่มีความรับผิดชอบในทางอาญา เพราะการกระทำของเด็กเป็นการกระทำที่ปราศจากความชั่วโดยสิ้นเชิง เนื่องจากมาตรการสำหรับเด็กและเยาวชนที่บัญญัติไว้ในมาตรา 74 นั้นหาใช่โทษไม่ การที่กฎหมายกำหนดอายุของเด็กไว้ เป็นการกำหนดโดยไม่คำนึงถึงความเฉลียวฉลาดของเด็ก เพราะเด็กในวัยดังกล่าวนี้ยังไม่เจริญเติบโตพอที่จะมีความรู้ผิดชอบในอันที่จะตำหนิการกระทำของเด็กได้ กรณีจึงเป็นการกำหนดโดยเกณฑ์ทางชีวภาพเพียงด้านเดียว[29] การที่กฎหมายไม่ลงโทษเด็กในวัยดังกล่าวนี้เป็นไปตามหลัก “ไม่มีโทษ โดยไม่มีความชั่ว” (nulla poena sine culpa) อย่างไรก็ตามเพื่อประโยชน์สำหรับเด็กกฎหมายจึงได้กำหนดมาตรการต่างๆ ที่ศาลมีอำนาจที่จะดำเนินการกับเด็กได้ เรียกว่า มาตรการสำหรับเด็กหรือเยาวชน[30] ส่วนเยาวชนในที่นี้หมายถึงบุคคลอายุกว่าสิบห้าปีแต่ยังไม่เกินสิบแปดปี เยาวชนผู้ใดจะมีความรับผิดทางอาญาหรือไม่ กฎหมายให้พิจารณาถึงความรู้ผิดชอบและสิ่งอื่นทั้งปวงเกี่ยวกับเยาวชนผู้นั้น หากเยาวชนผู้ใดที่กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เป็นผู้ที่สามารถแยกแยะความผิดถูกของการกระทำของตนได้หรือเป็นผู้ที่มีความสามารถในการทำชั่วแล้ว เยาวชนผู้นั้นก็ต้องมีความรับผิดทางอาญา[31] แต่กฎหมายยังเปิดโอกาสให้มีการลดมาตราส่วนโทษสำหรับเยาวชนผู้นั้นได้ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 75 บัญญัติตอนท้าย ซึ่งความสามารถในการกระทำชั่วของเยาวชนจึงต้อง

---

(4) ถ้าเด็กนั้นไม่มีบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง หรือมีแต่ศาลเห็นว่าไม่สามารถดูแลเด็กนั้นได้ หรือถ้าเด็กอาศัยอยู่กับบุคคลอื่นนอกจากบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง และบุคคลนั้นไม่ยอมรับข้อกำหนดดังกล่าวใน (2) ศาลจะมีคำสั่งให้มอบตัวเด็กนั้นให้อยู่กับบุคคลหรือองค์การที่ศาลเห็นสมควรเพื่อดูแล อบรม สั่งสอนตามระยะเวลาที่ศาลกำหนดก็ได้ในเมื่อบุคคลหรือองค์การนั้นยินยอม ในกรณีเช่นว่านี้ ให้บุคคลหรือองค์การนั้นมีอำนาจเช่นผู้ปกครองเฉพาะเพื่อดูแล อบรม สั่งสอน รวมตลอดถึงการกำหนดที่อยู่และการจัดให้เด็กมีงานทำตามสมควร หรือให้ดำเนินการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กตามกฎหมายว่าด้วยการนั้นก็ได้ หรือ

(5) ส่งตัวเด็กนั้นไปยังโรงเรียน หรือสถานฝึกและอบรม หรือสถานที่ซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกและอบรมเด็ก ตลอดระยะเวลาที่ศาลกำหนด แต่อย่าให้เกินกว่าที่เด็กนั้นจะมีอายุครบสิบแปดปี

คำสั่งของศาลดังกล่าวใน (2) (3) (4) และ (5) นั้น ถ้าในขณะใดภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนดไว้ความปรากฏแก่ศาลโดยศาลรู้เอง หรือตามคำเสนอของผู้มีส่วนได้เสีย พนักงานอัยการ หรือบุคคลหรือองค์การที่ศาลมอบตัวเด็กเพื่อดูแลอบรมและสั่งสอน หรือเจ้าพนักงานว่า พฤติการณ์เกี่ยวกับคำสั่งนั้นได้เปลี่ยนแปลงไปก็ให้ศาลมีอำนาจเปลี่ยนแปลงแก้ไขคำสั่งนั้น หรือมีคำสั่งใหม่ตามอำนาจในมาตรานี้”.

[29] จาก *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 4) (น. 284 – 287), โดย คณิต ณ นคร ข, 2554.

[30] แหล่งเดิม. น. 48 – 49.

[31] ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 75 บัญญัติว่า “ผู้ใดอายุกว่าสิบห้าปีแต่ต่ำกว่าสิบแปดปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด ให้ศาลพิจารณาถึงความรู้ผิดชอบและสิ่งอื่นทั้งปวงเกี่ยวกับผู้นั้น ในอันที่จะควรวินิจฉัยว่าสมควรพิพากษาลงโทษผู้นั้นหรือไม่ ถ้าศาลเห็นว่าไม่สมควรพิพากษาลงโทษก็ให้จัดการตามมาตรา 74 หรือถ้าศาลเห็นว่าสมควรพิพากษาลงโทษ ก็ให้ลดมาตราส่วนโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดลงกึ่งหนึ่ง”.

ประกอบด้วยทั้งความเฉลียวฉลาดของเยาวชนและขนาดของความเข้าใจเรื่องศีลธรรมหรือจริยธรรมด้วย และในกรณีที่เยาวชนผู้ใดที่ปราศจากความรับผิดทางอาญา กฎหมายยังกำหนดให้ใช้มาตรการสำหรับเด็กแก่เยาวชนได้ ดังนั้น เยาวชนอาจจะมีความรับผิดในทางอาญาหรืออาจจะไม่มีความรับผิดในทางอาญาก็ได้ ความสามารถในการทำชั่วของเยาวชน จึงเป็นความสามารถในการกระทำชั่วที่มีข้อจำกัด[32]

เมื่อพิจารณาความหมายของคำว่า “เด็ก” และ “เยาวชน” ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 4 แล้ว จะเห็นได้ว่า การพิจารณาถึงอายุของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญาต้องพิจารณาโดยสอดคล้องกับความรู้สึกผิดชอบของผู้กระทำในขณะกระทำความผิดนั้นด้วย ทั้งนี้ เป็นไปตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 73 ถึงมาตรา 75 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ดังนั้น ในปัจจุบันคำว่า “เด็ก” หมายถึง บุคคลที่อายุเกินกว่าสิบปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่เกินสิบห้าปีบริบูรณ์ และคำว่า “เยาวชน” หมายถึง บุคคลที่อายุเกินกว่าสิบห้าปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์[33] โดยกฎหมายถือว่าความรับผิดทางอาญาของบุคคลจะเริ่มเมื่อบุคคลนั้นมีอายุกว่าสิบปีขึ้นไป โดยกฎหมายกำหนดให้คดีอาญาที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดให้ถืออายุเด็กหรือเยาวชนในวันที่การกระทำความผิดเกิดขึ้น[34] การบรรลุนิติภาวะด้วยการสมรสในทางแพ่งจึงไม่นำมาเป็นข้อพิจารณา ดังนั้นไม่ว่าบุคคลนั้นจะบรรลุนิติภาวะด้วยการสมรสตามกฎหมายแพ่งก็ตาม ถ้าบุคคลนั้นอายุยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์ กฎหมายถือว่ายังเป็นเยาวชนอยู่และได้รับการคุ้มครองตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553[35]

2.1.3 ทฤษฎีอาชญาวิทยาที่เกี่ยวกับสาเหตุแห่งการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน

การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนมีสาเหตุแตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นเพราะมูลเหตุจูงใจ อารมณ์ สภาพสังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งปัจจัยต่างๆ เหล่านี้มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาของบุคคลและอาจมีอิทธิพลที่อาจทำให้เด็กและเยาวชนกลับกลายเป็นผู้กระทำผิดได้ การกระทำความผิดที่แตกต่างกันจึงอาจอธิบายโดยอาศัยเหตุผลที่แตกต่างกันด้วย ดังนั้น ในหัวข้อนี้จะได้ศึกษา

---

[32] *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 4) (น. 289-290). เล่มเดิม.

[33] จาก *กฎหมายเกี่ยวกับคดีเด็ก เยาวชน และคดีครอบครัว* (พิมพ์ครั้งที่ 3) (น. 55), โดย อัจฉรียา ชูตินันทน์ ค, 2552.

[34] พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 5 บัญญัติว่า “คดีอาญาที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ให้ถืออายุเด็กหรือเยาวชนนั้นในวันที่การกระทำความผิดได้เกิดขึ้น”.

[35] *กฎหมายเกี่ยวกับคดีเด็ก เยาวชน และคดีครอบครัว* (พิมพ์ครั้งที่ 3) (น. 55). เล่มเดิม.

เกี่ยวกับทฤษฎีสำนักอาชญาวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน ดังนี้

2.1.3.1 ทฤษฎีสำนักอาชญาวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน

1) ทฤษฎีสำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิม (Classical School of Criminology)

แนวความคิดในทางทัณฑวิทยาของสำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิมหรือสำนักคลาสสิคเกิดขึ้นในตอนกลางคริสศตวรรษที่ 18 โดยหลักใหญ่ของแนวคิดหรือทฤษฎีนี้ เป็นไปในทางนามธรรมไม่ค่อยคำนึงถึงความเป็นจริงจึงเป็นข้อเสียของสำนักนี้ บุคคลสำคัญของความคิดของสำนักนี้มี 2 คน คือ

(1) เซซาเร เบ็คคาเรีย (Cesare Boccaria) เป็นชาวอิตาเลียน เบ็คคาเรียได้เขียนหนังสือเล่มหนึ่งชื่อ “เรียงความเรื่องอาชญากรรมกับการลงโทษ” (Essay on Crimes and Punishment) เป็นภาษาอิตาเลียน หนังสือเล่มนี้มีหลักการสำคัญกล่าวโดยสรุป คือ การลงโทษต้องกระทำเพื่อความมุ่งหมายที่สำคัญที่สุดคือ เพื่อป้องกันอาชญากรรม มิใช่กระทำตามอำเภอใจเพียงเพื่อความพอใจของคนๆ หนึ่ง หรือบางกลุ่มเท่านั้น วัตถุประสงค์ของการลงโทษไม่ใช่เพื่อแก้แค้นทดแทน เพราะการแก้แค้นมักจะกระทำเกินเลยไปและไม่เกิดประโยชน์ในด้านการป้องกันอาชญากรรม ดังนั้น การลงโทษผู้กระทำความผิดควรกระทำโดยเปิดเผย รวดเร็ว และมีความหนักเบาเหมาะสมและได้สัดส่วนแห่งความร้ายแรงของอาชญากรรม และการลงโทษต้องเป็นโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมาย ซึ่งเบ็คคาเรียเน้นย้ำว่า การป้องกันอาชญากรรมนั้นดีกว่าการลงโทษอาชญากรหลังจากที่ได้ประกอบอาชญากรรมแล้ว[36]

(2) เจรามี เบ็นธัม (Jeremy Bentham) เป็นชาวอังกฤษ เบ็นธัม มีความเห็นว่ากฎหมายควรกำหนดโทษให้เหมาะสมกับความผิดและควรกำหนดลักษณะของโทษไว้หลายประเภท เพราะโทษอย่างเดียวจะให้เหมาะสมกับความผิดทุกอย่างนั้นย่อมเป็นไปไม่ได้ นอกจากนี้เบ็นธัมยังมีความเห็นอีกว่า โทษชนิดที่ทำให้เสื่อมเสียเกียรติหรือฐานะในทางสังคม เป็นวิธีลงโทษที่ได้ผลดีที่สุดในด้านป้องกันอาชญากรรม

ทฤษฎีหรือแนวความคิดของเบ็คคาเรียและเบ็นธัม ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญของสำนักคลาสสิค (Classic School of Penology) นิยมเรียกว่า ทฤษฎี Free Will กล่าวคือ เป็นทฤษฎีที่ถือว่าทุกคนมีเสรีภาพที่จะเลือกตามใจปรารถนาว่าจะกระทำความผิดหรือไม่ ซึ่งมีหลักสำคัญคือ “ต้องกำหนดโทษให้เหมาะสมกับความผิด” (Punishment to fit the crime) จึงเป็นเรื่องที่กฎหมายสันนิษฐานไว้ว่า ทุกคนมีความสามารถในการคิดไตร่ตรองได้เท่ากันหมด ดังนั้นเมื่อละเมิดกฎหมาย

---

[36] *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา* (น. 139 - 140). เล่มเดิม.

ทุกคนย่อมต้องรับโทษเท่ากัน โดยลืมความจริงไปข้อหนึ่งว่ามนุษย์แต่ละคนนั้น ความจริงมีความสามารถรู้ผิดชอบ สติปัญญาไม่เท่ากัน เช่น เป็นเด็กหรือเยาวชน คนปัญญาอ่อน คนที่เป็นโรคจิต คนที่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลบางอย่าง หรือเป็นผู้กระทำความผิดเพราะความจำเป็น เป็นต้น ซึ่งตามทฤษฎีนี้ ถือว่าการกำหนดโทษไว้ให้เหมาะสมกับความผิด และโทษตายตัวซึ่งเมื่อผู้ใดกระทำความผิดนั้นย่อมต้องได้รับโทษเช่นนั้นเหมือนกันหมด จุดอ่อนของทฤษฎีนี้มีผลทำให้ได้รับการคัดค้านจากนักอาชญาวิทยาหลายท่าน ในระยะเวลาต่อมาจึงทำให้นักอาชญาวิทยาในรุ่นต่อมาได้เปลี่ยนแนวคิดที่ไม่เห็นด้วยกับทฤษฎีที่ “ต้องกำหนดโทษให้เหมาะสมกับความผิด” มานิยมแนวความคิดใหม่ที่ว่า “ต้องกำหนดโทษให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิด” (Punishment to fit the criminal) ซึ่งเห็นว่ามีความเหมาะสมและคำนึงถึงความเป็นจริงมากกว่า[37]

2) ทฤษฎีสำนักอาชญาวิทยากึ่งดั้งเดิม (Neo-Classical School of Criminology)

แนวความคิดในทางทัณฑวิทยาของสำนักอาชญาวิทยากึ่งดั้งเดิมหรือสำนักนีโอคลาสสิค คำนึงถึงความแตกต่างของบุคคลที่กระทำผิด สถานการณ์ในขณะที่กระทำผิด ประวัติผู้กระทำผิด ตลอดจนระดับความผิดในทางอาญา ปัจจัยดังกล่าวทำให้เกิดผลกระทบต่อการพิจารณาพิพากษาคดี และนำไปสู่ปัญหาของความไม่เป็นธรรมในการลงโทษ การกำหนดใช้หลักเจตจำนงอิสระอย่างเคร่งครัดโดยไม่จำกัดขอบเขตทำให้เกิดความไม่เหมาะสมในกรณีที่ผู้กระทำผิดเป็นเด็ก คนชรา คนวิกลจริต คนปัญญาอ่อน นอกจากนี้ความขัดแย้งในหลักอาชญาวิทยาดั้งเดิมปรากฏขึ้นจากความพยายามที่จะสร้างกฎหมายอาญาให้เป็นสากล และให้ใช้ได้ในทางปฏิบัติในชีวิตประจำวันในความเป็นจริง กฎหมายมุ่งประเด็นความเคร่งครัดจนไม่เปิดโอกาสให้ตีความ พร้อมทั้งมองข้ามปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อพฤติกรรมมนุษย์ เป็นการมองปัญหาอาชญากรรมในลักษณะที่ง่ายเกินไป ด้วยเหตุนี้แนวคิดของสำนักอาชญาวิทยากึ่งดั้งเดิม จึงพยายามปรับหลักการให้สอดคล้องกับสภาวะความเป็นจริง ดังนี้

(1) สำนักอาชญาวิทยากึ่งดั้งเดิม เสนอให้นำพฤติการณ์แห่งคดีมาร่วมพิจารณาในการลงโทษผู้กระทำผิด ผลปรากฏว่า ศาลได้ให้ความสนใจและนำสถานการณ์ที่เกิดขึ้นและสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคมซึ่งผู้กระทำผิดเผชิญอยู่มาพิจารณาด้วย

(2) ศาลได้นำประวัติ และภูมิหลังของผู้กระทำผิดมาประกอบการพิจารณา

(3) ศาลยอมรับฟังคำให้การของผู้ชำนาญการในบางสาขา เช่น จิตเวช แพทย์ นักนิติเวช เพื่ออธิบายถึงพฤติกรรมของผู้กระทำผิด

---

[37] *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา* (น. 140 - 141). เล่มเดิม.

(4) ศาลเริ่มให้ความสนใจในกรณีพิเศษต่างๆ และนำกรณีพิเศษมาประกอบการพิจารณาในการตัดสินโทษด้วยกรณีพิเศษ เช่น ผู้กระทำผิดเป็นผู้เยาว์ คนชรา คนวิกลจริต รวมถึงกรณีที่น่าจะมีผลต่อการกระทำหรือมีผลต่อความรู้สึกผิดชอบชั่วดี เช่น อารมณ์ชั่ววูบ และเจตนาของผู้กระทำผิดมาประกอบการพิจารณา[38]

นอกจากนี้ สำนักอาชญาวิทยากึ่งดั้งเดิมได้แบ่งบุคคลออกเป็น 3 ประเภท เพื่อจะประกอบการพิจารณาคดี ดังนี้

(1) บุคคลผู้มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ ย่อมต้องรับผิดต่อพฤติกรรมของตนอย่างเต็มที่ ทั้งนี้เพราะนักอาชญาวิทยาดั้งเดิมและนักอาชญาวิทยากึ่งดั้งเดิมต่างก็มีความเห็นพ้องต้องกันว่าบุคคลกลุ่มนี้ซึ่งน่าจะเป็นคนส่วนมากมีเจตจำนงอิสระในการเลือกประพฤติปฏิบัติได้อย่างเต็มที่

(2) เด็ก เยาวชน และมักรวมถึงคนชราด้วย ต่างมีความรับผิดในทางอาญาน้อยกว่าบุคคลกลุ่มแรก ทั้งนี้เพราะนักอาชญาวิทยากึ่งดั้งเดิมได้ตระหนักถึงข้อจำกัดในการที่บุคคลกลุ่มนี้ไม่สามารถตัดสินใจเลือกกำหนดพฤติกรรมได้ตามเจตจำนงอิสระได้อย่างสมบูรณ์ โดยมีเหตุสืบเนื่องมาจากความด้อยประสบการณ์ในกรณีของเด็กและเยาวชน และเนื่องมาจากความเสื่อมของสภาพจิตใจกรณีของคนชรา

(3) บุคคลวิกลจริต และบุคคลปัญญาอ่อน จัดเป็นบุคคลอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งสำนักอาชญาวิทยากึ่งดั้งเดิมพิจารณาว่าไม่สามารถแสดงเจตจำนงอิสระได้ ความวิกลจริตและความบกพร่องทางปัญญาจึงสามารถยกเป็นข้ออ้างในทางกฎหมายได้[39]

การเปลี่ยนแปลงแนวคิดสาเหตุการกระทำผิดของคน ทำให้กลุ่มนักอาชญาวิทยาสำนักกึ่งดั้งเดิมตระหนักถึงความสำคัญของคำพิพากษาของศาลที่ส่งผลกระทบต่อคนแตกต่างกันได้ ผลคำพิพากษาที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะของแต่ละคน นอกจากนี้ยังเห็นว่า การส่งคนเข้าสู่เรือนจำไม่ได้เป็นการลดหรือป้องกันการกระทำผิดซ้ำ แต่ในทางตรงกันข้ามกลับส่งผู้กระทำผิดเข้าสู่สภาพแวดล้อม ซึ่งอาจสั่งสมลักษณะนิสัยในการกระทำผิดให้มากกว่าก่อนเข้าสู่ระบบเรือนจำได้ จึงทำให้สำนักอาชญาวิทยากึ่งดั้งเดิมเสนอให้มีการปฏิรูปกฎหมายอาญาให้เหมาะสมกับสังคม และเริ่มมองเห็นการบำบัดผู้กระทำผิดมากกว่าการลงโทษที่เข้มงวด[40]

---

[38] จาก อาชญาวิทยา (พิมพ์ครั้งที่ 2) (น. 46), โดย สุดสงวน สุธีสร, 2547.

[39] จาก *อาชญาวิทยา: สหวิทยาการว่าด้วยปัญหาอาชญากรรม* (น. 34-35), โดย ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์, 2531.

[40] อาชญาวิทยา (พิมพ์ครั้งที่ 2) (น. 47). เล่มเดิม.

2.1.3.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน

ทฤษฎีทางสังคมวิทยา (Sociological Theories) ได้อธิบายถึงสาเหตุแห่งการกระทำของเด็กและเยาวชนว่ามาจากการที่เด็กและเยาวชนนั้นคบหาสมาคมกับคนที่มีความประพฤติไม่ดีอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่ดี เด็กและเยาวชนเป็นผู้ที่ยังมีจิตใจอ่อนแอ ไม่มั่นคง จึงถูกชักนำครอบงำได้ง่าย ตัวอย่างที่ไม่ดีของบุคคลที่แวดล้อมตัวเด็กและเยาวชนหล่อหลอมให้เด็กและเยาวชนประพฤติผิดไปจากบรรทัดฐานของสังคมและกลายเป็นการกระทำผิดในที่สุด จากสถิติของศาลเยาวชนและครอบครัวกลางพบว่าปัจจัยซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญของการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน คือ สภาพครอบครัวที่แตกแยก (Broken Home) ความยากจน การขาดการศึกษา การอาศัยในชุมชนแออัดซึ่งแวดล้อมไปด้วยมิจฉาชีพ คนจรจัด และเป็นแหล่งมั่วสุมของอบายมุข[41] ทฤษฎีทางสังคมวิทยา (Sociological Theories) ที่สำคัญมีดังนี้

1) ทฤษฎีผลต่างของการสมาคม (Differential Association Theory)[42]

เอ็ดวิน เอช. ซัทเธอร์แลนด์ (Edwin H. Sutherland) ได้เสนอทฤษฎีผลต่างของการสมาคมครั้งแรกในหนังสือ “หลักอาชญาวิทยา” เมื่อปี ค.ศ. 1939 สรุปว่า สิ่งที่กำหนดพฤติกรรมทางอาญาอยู่ที่ความสัมพันธ์ระหว่างตัวบุคคลและสถานการณ์เท่านั้น สถานการณ์ที่เกิดขึ้นมีความสำคัญต่อการเกิดอาชญากรรมเพราะเป็นการสร้างโอกาสให้กระทำผิด เช่น การลักทรัพย์เนื่องจากเจ้าของทรัพย์ไม่ระมัดระวังทรัพย์ของตน หรือลักทรัพย์ในเคหะสถานเมื่อเจ้าของทรัพย์ไม่อยู่บ้าน แต่ถ้าพิจารณาในแง่สังคมและจิตวิทยา สถานการณ์มิได้เป็นเงื่อนไขในการกระทำความผิดสำหรับบุคคลทุกคน เว้นแต่บุคคลที่เกี่ยวข้องในการกระทำความผิด นอกจากนั้นความสัมพันธ์ระหว่างตัวบุคคลและสถานการณ์ในขณะเกิดอาชญากรรมไม่สามารถแยกออกจากประสบการณ์ชีวิตที่มีมาในอดีตของอาชญากรได้ สถานการณ์ที่เกิดขึ้นอาจทำให้บุคคลบางคนมีความโน้มเอียงที่จะประกอบอาชญากรรมนี้จะเกิดจากประสบการณ์ในอดีตของบุคคลนั้นด้วย การอธิบายสาเหตุของอาชญากรรมโดยอาศัยประสบการณ์ในอดีตเป็นการอธิบายทางประวัติศาสตร์ หรือบ่อเกิดของอาชญากรรม ซึ่งทฤษฎีผลต่างของการสมาคมหรือทฤษฎีบ่อเกิดแห่งพฤติกรรมทางอาญามีสมมุติฐานว่า การกระทำความผิดเกิดขึ้นเมื่อสถานการณ์เหมาะสมตามความคิดเห็นของผู้กระทำความผิดเอง ซัทเธอร์แลนด์ได้เสนอกระบวนการที่คนใดคนหนึ่งเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด 9 ประการ ตามลำดับดังต่อไปนี้

---

[41] *กฎหมายเกี่ยวกับเยาวชนและครอบครัวแนวประยุกต์* (น. 40). เล่มเดิม.

[42] จาก *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาชญาวิทยา* (น. 234-240), โดย ประธาน วัฒนวาณิชย์ ค, 2546.

(1) การกระทำความผิดเกิดจากการเรียนรู้ หรือโดยนัยกลับกัน การกระทำความผิดมิได้จากการถ่ายทอดทางกรรมพันธุ์ หรือโดยมิได้รับการฝึกฝนอบรมมาก่อน

(2) การกระทำความผิดเกิดจากการเรียนรู้ในการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นโดยกระบวนการติดต่อสื่อสาร การติดต่อสื่อสารส่วนมากกระทำด้วยวาจา แต่รวมถึงการติดต่อสื่อสารที่กระทำโดยสัญลักษณ์ด้วย

(3) การเรียนรู้การกระทำความผิดในส่วนที่สำคัญเกิดจากภายในกลุ่มบุคคลที่มีความสนิทสนมหรือคุ้นเคย โดยนัยกลับกัน การเรียนรู้ที่มิได้เกิดจากการติดต่อสื่อสารด้วยบุคคล เช่น การดูภาพยนตร์และอ่านหนังสือพิมพ์ จะเป็นบ่อเกิดแห่งอาชญากรรมที่มีความสำคัญรองลงมา

(4) การกระทำความผิดซึ่งเกิดจากการเรียนรู้นี้ประกอบด้วย

(ก) เทคนิคต่างๆ ในการประกอบอาชญากรรมซึ่งบางครั้งสลับซับซ้อนมาก บางครั้งก็ง่าย

(ข) การกำหนดเป้าหมาย โดยเฉพาะมาจากแรงจูงใจ แรงขับ เหตุผล และทัศนคติในการกระทำ

(5) การกำหนดเป้าหมายโดยเฉพาะแรงจูงใจ แรงขับ เกิดจากการเรียนรู้คำนิยามต่างๆ ของกฎเกณฑ์ทางกฎหมาย ซึ่งเกี่ยวข้องกับความพอใจหรือไม่พอในกฎเกณฑ์นั้น

ในสังคมบางแห่ง บุคคลจะมีชีวิตห้อมล้อมด้วยบุคคลอื่น ซึ่งนิยามความหมายของกฎเกณฑ์ทางกฎหมายไปในทางที่จะต้องเคารพกฎหมายหรือห้อมล้อมด้วยบุคคลที่สนับสนุนให้ฝ่าฝืนกฎหมาย

(6) บุคคลกลับกลายเป็นผู้กระทำความผิด เพราะการนิยามความหมายในทางที่พอใจฝ่าฝืนกฎหมายมีมากกว่าการนิยามความหมายในทางที่ไม่พอใจจะฝ่าฝืนกฎหมาย

ข้อนี้เป็นหลักการสำคัญของทฤษฎีผลต่างของการสมาคม ซึ่งกล่าวถึงผู้กระทำผิดและผู้ต่อต้านการกระทำความผิด บุคคลประกอบอาชญากรรมเพราะได้สัมผัสกับแบบแผนของอาชญากรรมและแยกตัวออกจากแบบแผนของผู้ต่อต้านอาชญากรรม บุคคลทุกคนจะดูดซึมวัฒนธรรมอย่างใดอย่างหนึ่งที่อยู่รอบตัว เว้นแต่จะมีแบบแผนความประพฤติที่ขัดแย้งกัน การติดต่อสมาคมกับสิ่งที่เป็นกลางจะไม่มีผลต่อการกระทำความผิด ประสบการณ์ส่วนมากของบุคคลจะเป็นกลาง และไม่มีผลในทางบวกหรือทางลบต่อการประกอบอาชญากรรม

(7) ผลต่างของการสมาคมอาจแตกต่างกันทางด้านความถี่ ระยะเวลา ลำดับความสำคัญ และความแรง หมายความว่า การติดต่อสมาคมกับพฤติกรรมทางอาญาและพฤติกรรมต่อต้านมีความแตกต่างกันดังกล่าวแล้ว ซึ่งขึ้นอยู่กับความถี่และระยะเวลา ลำดับความสำคัญ หมายถึง พฤติกรรมที่เคารพกฎหมายจะพัฒนามาตั้งแต่ในวัยเยาว์ และคงทนถาวรจนตลอดชีวิต

ดังนั้น ลำดับความสำคัญจะอยู่ที่อิทธิพลซึ่งบุคคลจะได้รับมาก่อนหรือหลัง ส่วนความแรงกล้านั้นให้คำนิยามไม่ได้แน่นอน เพราะขึ้นอยู่กับปริมาณ และอัตราส่วนที่บุคคลได้รับ มากน้อยแตกต่างกันไปและการสร้างสูตรสำเร็จในการอธิบายเรื่องนี้กระทำได้ยาก

(8) กระบวนการเรียนรู้การกระทำความผิดการติดต่อสมาคมกับแบบแผนอาชญากรรมและการต่อต้านอาชญากรรมจะเกี่ยวข้องกับกลไกทั้งหมด รวมทั้งมีส่วนเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้อื่นโดยนัยกลับกัน การเรียนรู้การกระทำความผิด มิได้จำกัดเฉพาะการเลียนแบบเท่านั้น อาจมีปัจจัยอื่นด้วย เช่น ผู้ที่ถูกล่อลวงอาจเรียนรู้การกระทำความผิดด้วยการค้าสมาคมกับผู้ที่ล่อลวงตน

(9) ในขณะที่การกระทำความผิดเป็นการแสดงออกทางด้านความต้องการ และค่านิยมโดยทั่วๆ ไป แต่ไม่อาจอธิบายได้ด้วยการอาศัยความต้องการและค่านิยมอย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ เพราะพฤติกรรมการต่อต้านอาชญากรรมเป็นการแสดงออกทางด้านความต้องการและค่านิยมอย่างเดียวกัน บุคคลสุจริตประกอบการงานเพราะต้องการเงิน เช่นเดียวกับบุคคลทุจริตยักยอกทรัพย์เพราะต้องการเงิน การอธิบายสาเหตุอาชญากรรมโดยอาศัยแรงขับ ค่านิยม การแสวงหาความสุข สถานะทางสังคม แรงจูงใจ หรืออารมณ์หงุดหงิด จะไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ เพราะการอธิบายพฤติกรรมทางอาญาและความประพฤติโดยมิชอบด้วยกฎหมายก็จะเป็นอย่างเดียวกัน

การกระทำความผิดของเด็กที่มีร่างกายแข็งแรง และเด็กปัญญาอ่อนหรือเฉื่อยชาก็เป็นเช่นเดียวกัน สามารถอธิบายได้โดยอาศัยหลักการว่าด้วยผลต่างของการสมาคมเท่านั้น เพราะเด็กทั้งสองประเภทอาจกระทำผิดหรือไม่กระทำผิดก็ได้ โดยมิได้อยู่ที่ร่างกายหรือสิ่งแวดล้อมทางด้านชุมชนไม่ดี ความยากจน หรืออื่นๆ แต่แหล่งเสื่อมโทรมอาจทำให้ได้รับอิทธิพลจากการสมาคมของบุคคล ส่วนการอธิบายสถิติอาชญากรรมในพื้นที่ต่างๆ ซึ่งมีจำนวนอาชญากรรมแตกต่างกันนั้น ซัทเธอร์แลนด์ กล่าวว่า อาชญากรรมเกิดขึ้นมากในที่ใดเนื่องมาจากการขาดระเบียบทางสังคม (Social Disorganization) ในพื้นที่นั้น แต่ละสังคมอาจมีผลต่างของการขาดระเบียบทางสังคมที่ไม่เหมือนกัน ดังนั้น สถิติอาชญากรรมในแต่ละแห่งจึงแตกต่างกัน สังคมทุกแห่งจะต้องมีกลุ่มบุคคลซึ่งประกอบอาชญากรรมและต่อต้านอาชญากรรม

ทฤษฎีนี้ได้รับความนิยมมากที่สุด เนื่องจากมีผู้นำไปทดสอบวิเคราะห์และพัฒนาต่อไปอีก ในขณะเดียวกันก็มีผู้วิจารณ์ว่า การทดสอบทฤษฎีนี้ด้วยการศึกษาวิจัย โดยอาศัยวิธีการทางวิทยาศาสตร์พิสูจน์ได้ยาก หรือบางข้อก็ทดสอบไม่ได้ มีผู้อ้างว่าทฤษฎีนี้มีข้อบกพร่องหลายประการ แต่ทฤษฎีสาเหตุอาชญากรรมดังกล่าวนี้จะส่งเสริมและกำหนดแนวทางการวิจัย เพื่อจะได้เข้าใจอาชญากรรมได้ดีขึ้นรวมทั้งสามารถนำไปสู่การควบคุมอาชญากรรมได้ด้วย การอธิบายพฤติกรรมทางอาญาซึ่งอาจเกิดขึ้นกับบุคคลใดก็ได้ จึงมิใช่การอธิบายสาเหตุของอาชญากรรม

อย่างไรก็ตามแม้ว่าการอธิบายพฤติกรรมทางอาญาจะเป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมมนุษย์ทั้งหมดก็ตาม แต่ทฤษฎีอาชญาวิทยาดังกล่าวนี้จะต้องอธิบายความแตกต่างระหว่างบุคคลธรรมดากับผู้กระทำผิดได้

2) ทฤษฎีตราบาป (Labeling Theory)

ทฤษฎีตราบาปหรือทฤษฎีตีตรา เป็นทฤษฎีที่เชื่อว่าผู้เบี่ยงเบนหรือผู้กระทำผิดมีอยู่ก็เพราะสังคมตีตราให้ โดยผู้ที่กระทำความผิดมิได้มีความแตกต่างจากผู้ที่มิได้กระทำความผิด[43] ทฤษฎีนี้ได้เสนอแนวคิดว่า อาชญากรรมเกิดขึ้นเพราะสังคมเป็นผู้ตราบาป การตราบาปนั้นจะเกิดขึ้นเมื่อมีการกระทำผิดครั้งแรก และผู้กระทำผิดได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมและหน่วยงานอื่นในสังคม สถาบันเหล่านี้เป็นผู้กำหนดว่าเขาประพฤติเป็นอาชญากร เมื่อเป็นเช่นนี้ผู้กระทำผิดก็ยอมรับการตราบาป และเริ่มกำหนดทิศทางแห่งความประพฤติของตนในอนาคตให้สอดคล้องกับการรับรู้ของสังคม โดยนัยนี้อาชญากรรมจึงเกิดขึ้นเพราะปฏิกิริยาระหว่างบุคคลกับสังคม[44] หรืออาจกล่าวได้ว่าการตีตราเป็นตัวแปรอิสระที่อาจทำให้เกิดพฤติกรรมอาชญากรรมหรือพฤติกรรมเบี่ยงเบนในลักษณะถาวรหรือคงทนนั่นเอง

ผู้ที่นำเสนอแนวความคิดทฤษฎีนี้เป็นท่านแรกเมื่อช่วงปี ค.ศ. 1930 คือ แฟรงค์ แทนเนนบลัม (Frank Tannenbaum) ซึ่งได้กล่าวถึงหลักการสำคัญที่ทำให้บุคคลที่มีพฤติกรรมอาชญากรรมเป็นครั้งคราวจะมีพฤติกรรมอาชญากรรมถาวร และต่อมาในปี ค.ศ. 1951 เอ็ดวิน ลีเมิทร์ (Edwin Lemert) ได้นำเสนอการวิเคราะห์ถึงอิทธิพลของระบบกลไกการควบคุมสังคมต่อการกำเนิดและสร้างรูปแบบของพฤติกรรมอาชญากรรมและพฤติกรรมเบี่ยงเบนต่างๆ แต่บุคคลที่ทำให้แนวความคิดทฤษฎีตีตราได้รับความสนใจในวงการอาชญาวิทยาก็คือ ฮาว์เวิดร์ เบคเคอร์ (Becker, H.S.) จากหนังสือเรื่อง “บุคคลภายนอก” (Outsiders) และ“มุมมองตรงกันข้าม” (The Other Side) ต่อจากนั้นก็มี ไค อิริคสัน (Kai Erikson) และจอห์น คริสซิส (John Kitsues) ได้นำเสนอทฤษฎีแนวนี้ต่อวงการอาชญาวิทยา

ทฤษฎีกลุ่มนี้ได้อธิบายสาเหตุของพฤติกรรมอาชญากรรมไว้ในคำประกาศของนักวิชาการที่สนับสนุนทฤษฎีนี้ ซึ่งสรุปได้ดังต่อไปนี้ คือ

(1) การกำหนดเป็นตนเอง (Self-image) นักทฤษฎีปฏิสัมพันธ์โดยสัญลักษณ์เชื่อว่าบุคคลจะมีความคิดหรือความเชื่อว่าตนเองเป็นบุคคลมีบุคลิกอย่างไรก็ขึ้นอยู่กับการที่คนในสังคมโดยเฉพาะบุคคลที่ใกล้ชิดได้กำหนดความหมายให้ ดังนั้น ทฤษฎีตีตราจะอธิบายว่า พฤติกรรมอาชญากรรมเกิดจากการที่บุคคลมีความเชื่อว่าตนเองเป็นอาชญากร ทั้งนี้มีสาเหตุมาจากการที่บุคคล

---

[43] จาก *ทฤษฎีอาชญาวิทยา* (น. 159), โดย อัณณพ ชูบำรุง, 2527.

[44] แหล่งเดิม. น. 105.

ในสังคมได้กำหนดให้บุคคลดังกล่าวเป็นอาชญากร ซึ่งปรากฏการณ์เช่นนี้นักทฤษฎีกลุ่มนี้ได้ให้ชื่อไว้ต่างกัน คูเลย์ (Cooley) ได้ให้ชื่อว่า “บุคลิกภาพสะท้อน” (the Looking Glass Self) และมีด (Mead) ได้ให้ชื่อว่า “บุคลิกเกิดจากสังคม” (the Self as a Social Construct)

(2) พฤติกรรมเบี่ยงเบนดั้งเดิมหรือครั้งแรก (Primary Deviance) นักทฤษฎีตีตราไม่ได้ให้ความสำคัญกับสาเหตุของการเกิดพฤติกรรมอาชญากรรมหรือพฤติกรรมเบี่ยงเบนครั้งแรกมากนัก มีนักอาชญาวิทยาบางท่านที่เห็นด้วยกับทฤษฎีแนวนี้ก็ไม่ได้อ้างถึงสาเหตุของพฤติกรรมเบี่ยงเบนครั้งแรก แต่โดยทั่วไปแล้วเชื่อว่าพฤติกรรมอาชญากรรมหรือเบี่ยงเบนครั้งแรกเกิดจากปัจจัยทางชีวภาค จิตวิทยาและสภาพแวดล้อมทางสังคม แต่ก็เป็นพฤติกรรมที่มีลักษณะไม่สม่ำเสมอ เกิดไม่บ่อยครั้ง และไม่มีรูปแบบที่ถาวร นอกจากนี้หากไม่มีการถูกดำเนินการลงโทษทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบอย่างไม่เป็นทางการหรือเป็นทางการ พฤติกรรมอาชญากรรมหรือเบี่ยงเบนเหล่านี้ อาจจะคงอยู่แต่ก็มีลักษณะเกิดขึ้นเป็นครั้งคราว และไม่บ่อยครั้ง อีกทั้งยังไม่มีการพัฒนาเป็นรูปแบบที่ถาวร

(3) พฤติกรรมเบี่ยงเบนถาวร (Secondary Deviance) นักทฤษฎีตีตราเชื่อว่าสาเหตุที่ทำให้บุคคลมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนถาวรมาจากกระบวนการควบคุมทางสังคมที่ทำให้บุคคลที่ถูกลงโทษทางสังคมไม่ว่าจะเป็นการถูกดำเนินคดี หรือการถูกสังคมดูถูกและไม่ให้เข้าร่วมในสังคม การปฏิบัติตามกระบวนการควบคุมนี้จะสร้างประสบการณ์ใหม่ให้แก่บุคคลที่ถูกจับกุมหรือลงโทษ ทำให้เขาเกิดความรู้สึกนึกคิดว่าเป็นคนภายนอกสังคม เป็นคนเลวที่สังคมไม่ต้องการ สิ่งเหล่านี้จะทำให้บุคคลเหล่านี้เกิดการพัฒนาความรู้สึกนึกคิดและสำคัญตนเองว่าเป็นอาชญากร ซึ่งจะนำไปสู่การมีพฤติกรรมอาชญากรรมหรือเบี่ยงเบนที่ถาวรตลอดไป

(4) ทางเลือกของบุคคลที่ถูกตีตรา (Alternative Behavior) แม้ว่านักทฤษฎีตีตราจะเชื่อว่า เมื่อบุคคลถูกตีตราว่าเป็นอาชญากรนั้นยังคงมีทางเลือกพฤติกรรมของตนเองในอนาคต หากแต่การตีตรานอกจากจะทำให้ทางเลือกของบุคคลนั้นมีน้อยลงแล้ว ยังทำให้บุคคลดังกล่าวควบคุมการเลือกพฤติกรรมต่อไปได้น้อยลงด้วย เนื่องจากการที่บุคคลถูกขับไล่ออกจากสังคม หรือไม่ก็ถูกสังคมกำหนดให้เป็นคนชั่วหรือคนเลวทั้งที่ไม่ได้แสดงพฤติกรรมอาชญากรรมออกมาเป็นเหตุให้บุคคลที่ถูกตีตราดังกล่าวต้องไปรวมกลุ่มกับบุคคลที่ถูกตีตราหรือประณามเหมือนกัน

หลักการที่นำเสนอโดยนักทฤษฎีแนวนี้ สามารถสรุปสาระสำคัญได้ว่า บุคคลทั่วไปอาจมีพฤติกรรมอาชญากรรมบ้างเป็นครั้งคราว ไม่สม่ำเสมอ และไม่รุนแรงหรือร้ายแรง หากแต่เมื่อบุคคลที่มีพฤติกรรมดังกล่าวถูกดำเนินการตามกลไกควบคุมทางสังคมแล้ว โดยเฉพาะถูกดำเนินคดีโดยหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมของรัฐ บุคคลดังกล่าวก็จะเข้าสู่กระบวนการกำหนดตนเองเป็นอาชญากรหรือบุคคลผิดปกติ ตลอดจนได้รับความอับอายหรือความเสื่อมเสีย จึงไม่สามารถ

กลับไปใช้ชีวิตได้อย่างบุคคลธรรมดาในสังคมได้อีก เป็นเหตุให้บุคคลดังกล่าวสร้างความรู้สึกนึกคิดว่าเป็นอาชญากรที่ไม่สามารถแก้ไขได้ จึงได้เพิ่มโอกาสทำให้บุคคลมีพฤติกรรมอาชญากรรมถาวร

ทฤษฎีตีตราได้นำเสนอว่าการประณามหรือกล่าวอ้างว่าบุคคลมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนแล้วก็ได้นำวิธีการลงโทษไปใช้กับบุคคลดังกล่าวในรูปแบบของการลงโทษหรือบำบัดรักษาจะทำให้พฤติกรรมเบี่ยงเบนนั้นเพิ่มขึ้น แต่ว่าความอับอายที่บุคคลได้รับจากการถูกตีตราหรือประณามว่าเป็นอาชญากรหรือผู้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนแทนที่จะระงับยับยั้ง กลับไปกระตุ้นหรือทำให้บุคคลดังกล่าวมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนในอนาคต การประณามว่าบุคคลมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนจะทำให้บุคคลดังกล่าวอยู่ในสภาวะที่มีความเสี่ยงสูงต่อการมีพฤติกรรมที่ถูกประณาม กล่าวคือ จะทำให้บุคคลพัฒนาจิตใจให้ยอมรับว่าตนเองมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน ประกอบกับทางเลือกที่จะปรับเปลี่ยนให้มีพฤติกรรมสอดคล้องกับสังคมก็ถูกปิดกั้นจากการถูกตราบาปว่าเป็นคนไม่ดีและไม่เป็นที่ต้องการของสังคม ส่งผลให้บุคคลต้องเลือกพฤติกรรมที่ขัดต่อค่านิยมหรือบรรทัดฐานของสังคมต่อไปอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

นอกจากนี้ นักทฤษฎีตีตรายังได้นำเสนอว่า บุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจต่ำ บุคคลที่เป็นชนกลุ่มน้อย หรือกลุ่มที่ไม่มีอำนาจในสังคม มีแนวโน้มที่จะถูกตีตราโดยเฉพาะจากกระบวนการยุติธรรม เนื่องจากว่าบุคคลกลุ่มนี้ไม่มีอำนาจที่จะต่อรองกับกระบวนการยุติธรรม หรือต่อรองกับสถาบันที่ดำเนินการกลไกควบคุมทางสังคม เป็นเหตุให้พวกเขายอมรับการถูกตีตรา และนักทฤษฎีแนวนี้เชื่อว่า ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้บุคคลถูกตีตราคือสถานภาพหรือบุคลิกของบุคคลมากกว่าพฤติกรรมอาชญากรรมของบุคคล[45]

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญาตามหลักสากล

เด็กเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่ต้องมีคุณภาพและมีคุณค่าต่อสังคมต่อประเทศและต่อโลก และโดยที่สิทธิของเด็กทั่วโลกเหมือนกันเป็นสากล[46] เด็กและเยาวชนจึงอยู่ในวัยเริ่มต้นพัฒนาการของชีวิตมนุษย์ที่ต้องได้รับการดูแลช่วยเหลือเป็นพิเศษทั้งทางร่างกาย จิตใจ และการพัฒนาทางสังคม ทั้งต้องการได้รับการปกป้องคุ้มครองทางกฎหมายในเงื่อนไขแห่งสันติภาพ เสรีภาพ ศักดิ์ศรี

---

[45] จาก *ทฤษฎี และงานวิจัย ทางอาชญาวิทยา* (น. 145-148), โดย พรชัย ขันตี, ธัชชัย ปิตะนีละบุตร และอัศวิน วัฒนวิบูลย์, 2543.

[46] "คำกล่าวของอัยการสูงสุดในพิธีเปิดการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนของพนักงานอัยการ วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2540 ณ โรงแรมดิเอมเมอรัลด์ กรุงเทพ ฯ", ใน *กระบวนการยุติธรรมในมุมมองของ คณิต ณ นคร* (พิมพ์เผยแพร่ในวาระเกษียณอายุราชการ) (น. 92-93). เล่มเดิม.

และความปลอดภัยในอันที่จะปกป้องสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนที่มีปัญหาทางกฎหมาย องค์การสหประชาชาติจึงได้ตระหนักและให้ความสำคัญในการแสวงหามาตรการต่างๆ ซึ่งถือเสมือนเป็นแบบอย่างของการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดโดยได้กำหนดหลักเกณฑ์อันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำระหว่างประเทศในเรื่องต่างๆ ให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายและเจตนารมณ์ของระบบคดีเด็กและเยาวชนทั่วโลก เพื่อให้ประเทศสมาชิกใช้เป็นแนวทางในการกำหนดมาตรการภายในประเทศของตนให้สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ดังกล่าว และเพื่อเป็นการยกระดับประสิทธิภาพและมาตรฐานของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนให้เป็นมาตรฐานสากล ทั้งจะช่วยส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศต่างๆ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น หลักเกณฑ์อันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำระหว่างประเทศสำหรับเด็กและเยาวชนที่สำคัญมีดังนี้

2.2.1 กฎมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารกระบวนการยุติธรรมสำหรับเยาวชน (กฎปักกิ่ง) United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice (The Beijing Rules) 1985[47]

กฎมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารกระบวนการยุติธรรมสำหรับเยาวชน หรือกฎปักกิ่ง เป็นกฎมาตรฐานที่รับรองโดยมติที่ประชุมสมัชชาทั่วไปที่ 40/33 เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2528 (ค.ศ. 1985) ซึ่งเป็นกฎที่พัฒนาขึ้นสำหรับการบริหารงานยุติธรรมที่เหมาะสมสำหรับการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน โดยได้กำหนดแนวทางในการคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชน รวมทั้งมุ่งส่งเสริมการดำเนินคดีอย่างไม่เป็นทางการตามที่ได้บัญญัติไว้ว่า มาตรการพิเศษต่างๆ ในเชิงบวกซึ่งต้องใช้ทรัพยากรและปัจจัยทุกอย่างมาสนับสนุนอันได้แก่ ครอบครัว อาสาสมัคร กลุ่มชุมชน โรงเรียน และองค์กรทางสังคมอื่นๆ พึงได้รับการพิจารณานำมาใช้เพื่อส่งเสริมสวัสดิภาพของเยาวชนอย่างดีที่สุดควบคู่ไปกับการลดการใช้มาตรการทางกฎหมาย ทั้งนี้จะต้องยังคงปฏิบัติต่อเยาวชนที่กระทำความผิดนั้นอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นธรรม และคำนึงถึงมนุษยธรรม[48] เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการที่หลากหลายของเยาวชนและความหลากหลายของมาตรการต่างๆ สำหรับผู้กระทำความผิดที่เป็นไปได้นั้น การใช้ดุลพินิจตามสมควรในทุกขั้นตอนของการดำเนินคดีและทุกระดับของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเยาวชนตั้งแต่การสอบสวนฟ้องร้อง และการพิจารณาพิพากษา ตลอดจนการจัดการตาม

---

[47] จาก *มาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา* (น. 77-114), โดย กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, ชาติ ชัยเดชสุริยะ และณัฐวสา ฉัตรไพฑูรย์ (คณะผู้แปล), 2547.

[48] Roles 1.3 of The Beijing Rules.

คำพิพากษา พึงอนุญาตให้กระทำได้[49] จะต้องมีการจัดวางมาตรการให้การใช้ดุลพินิจในทุกขั้นตอนและทุกระดับดังกล่าวมีการตรวจสอบที่เพียงพอและเหมาะสม[50]

การเบี่ยงเบนคดีออกจากการใช้มาตรการทางอาญาได้บัญญัติไว้ว่า ในกรณีที่สมควรอาจมีการจัดการกับผู้กระทำความผิดที่เป็นเยาวชนโดยวิธีการอื่นที่เหมาะสมซึ่งไม่ต้องนำเอาเยาวชนนั้นไปดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในรูปแบบปกติที่จะได้อ้างถึงในข้อ 14.1[51] ตำรวจ อัยการ หรือหน่วยงานอื่นที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับคดีเยาวชนอาจจัดการกับคดีเยาวชนโดยใช้ดุลพินิจให้ไม่ต้องนำเอาเยาวชนที่กระทำความผิดนั้นไปดำเนินคดีอาญา ทั้งนี้ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของระบบกฎหมายในประเทศนั้นๆ และโดยให้สอดคล้องกับกฎมาตรฐานฉบับนี้[52] การนำเอาผู้กระทำความผิดที่เป็นเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยใช้มาตรการอื่นๆ อันได้แก่ การแก้ปัญหาโดยชุมชนหรือโดยหน่วยงานอื่นๆ แทนนั้นจำเป็นจะต้องได้รับความยินยอมจากเยาวชนหรือพ่อแม่หรือผู้ปกครองของเยาวชนนั้น คำสั่งหรือคำวินิจฉัยใดๆ เกี่ยวกับการนี้อาจถูกทบทวนหรือตรวจสอบได้โดยองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ในกรณีที่มีคำร้องขอให้ทบทวนคำสั่งหรือคำวินิจฉัยเช่นว่านั้น[53]

2.2.2 แนวทางขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันการกระทำความผิดของเยาวชน (แนวทางริยาร์ด) United Nations Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency (The Riyadh Guidelines)[54]

สหประชาชาติมีแนวทางป้องกันการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปคือแนวทางขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันการกระทำความผิดของเยาวชน (United Nations Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency) หรือที่เรียกกันโดยย่อว่า แนวทางริยาร์ด (The Riyadh Guidelines) เป็นข้อเสนอแนะที่ผู้เชี่ยวชาญระหว่างประเทศได้ประชุมกัน ณ กรุงริยาร์ด ประเทศซาอุดิอาระเบีย ระหว่างวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2531 ถึงวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2531 เพื่อให้ประเทศสมาชิกได้นำไปพิจารณาใช้ในประเทศของตน ซึ่งแนวทางฉบับนี้รับรองและประกาศโดยที่ประชุมใหญ่สมัชชาทั่วไป โดยมติที่ 45/112 เมื่อวันที่ 14 ธันวาคม พ.ศ. 2533 (ค.ศ. 1990) มีสาระสำคัญบางประการ ดังนี้

---

[49] Roles 6.1 of The Beijing Rules.

[50] Roles 6.2 of The Beijing Rules.

[51] Roles 11.1 of The Beijing Rules.

[52] Roles 11.2 of The Beijing Rules.

[53] Roles 11.3 of The Beijing Rules.

[54] *มาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา* (น. 188-203). เล่มเดิม.

ความจำเป็นและความสำคัญของนโยบายการป้องกันการกระทำความผิดของเยาวชนอย่างจริงจังและการศึกษาอย่างเป็นระบบ ตลอดจนการผสมผสานของมาตรการต่างๆ นั้นเป็นเรื่องที่พึงตระหนัก โดยควรจะต้องหลีกเลี่ยงการนำเยาวชนเข้าสู่กระบวนการทางอาญาและการลงโทษทางอาญาถ้าหากว่าการกระทำความผิดนั้นเป็นเรื่องที่มิได้ก่อความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อผู้อื่นหรือต่อการพัฒนาของเยาวชนนั้นเอง นโยบายและมาตรการดังกล่าวควรรวมถึง แนวความคิดและวิธีการพิเศษในการป้องกันการกระทำความผิดของเยาวชน โดยพื้นฐานของกฎหมาย กระบวนการองค์กร ปัจจัยและโครงข่ายการทำงานที่มุ่งหมายในทิศทางที่ลดมูลเหตุจูงใจ ความจำเป็นและโอกาส หรือเงื่อนไขที่จะทำให้เกิดการกระทำความผิดของเยาวชนนั้น[55] การคุ้มครองสวัสดิภาพ สิทธิประโยชน์ และการพัฒนาของเยาวชน[56] การตระหนักในความเห็นของผู้เชี่ยวชาญซึ่งยืนยันชัดเจนว่าการไปประทับตราแก่เยาวชนว่ามีพฤติกรรมเบี่ยงเบน เกเรหรือชอบก่อเหตุวุ่นวายนั้นมักเป็นการปลุกเร้าให้เยาวชนสะสมพฤติกรรมที่มิพึงปรารถนามากยิ่งขึ้น[57]

นอกจากนี้ยังได้บัญญัติให้รัฐควรออกกฎหมายและบังคับใช้กฎหมาย รวมทั้งวิธีการต่างๆ ที่มีขึ้นเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิและสวัสดิภาพของเยาวชนทุกคนโดยเฉพาะ[58]

2.2.3 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child)[59]

อนุสัญญาฉบับนี้ได้พัฒนามาจากปฏิญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (The United Nations Declaration on the Rights of the Child 1959) แต่ปฏิญญาไม่มีผลผูกพันเป็นกฎหมายระหว่างประเทศ สหประชาชาติจึงได้พัฒนาการคุ้มครองเด็กให้เป็นกฎหมายระหว่างประเทศในรูปของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 2 กันยายน พ.ศ. 2533 (ค.ศ. 1990) ในส่วนของประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีสมาชิกอนุสัญญานี้เมื่อวันที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2535 (ค.ศ. 1992) และมีผลใช้บังคับกับประเทศไทยในฐานะเป็นกฎหมายระหว่างประเทศเมื่อวันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2535 (ค.ศ. 1992) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กมีหลักการที่ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนรับรองว่าเด็กมีสิทธิที่จะได้รับการดูแลและการช่วยเหลือเป็นพิเศษ โดยเฉพาะเด็กควรจะได้รับการคุ้มครองและการช่วยเหลือที่จำเป็นเพื่อที่จะสามารถมีความรับผิดชอบในชุมชนของตนได้อย่างเต็มที่ เพื่อให้

---

[55] Article 5 (b) of The Riyadh Guidelines.

[56] Article 5 (d) of The Riyadh Guidelines.

[57] Article 5 (f) of The Riyadh Guidelines.

[58] Article 52 of The Riyadh Guidelines.

[59] จาก อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child), ม.ป.ป., [online] : สืบค้นเมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2555, จาก http://www.mfa.go.th/humanrights/images/stories/crct.pdf

เด็กพัฒนาบุคลิกภาพได้อย่างกลมกลืนและเต็มที่ที่จะดำรงชีวิตที่เป็นตัวของตัวเองในสังคม[60] และหลักการตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กที่ยืนยันว่า ในการกระทำทั้งปวงที่เกี่ยวกับเด็ก ไม่ว่าจะกระทำโดยสถาบันสังคมสงเคราะห์ของรัฐหรือเอกชน ศาลยุติธรรม หน่วยงานฝ่ายบริหาร หรือองค์กรนิติบัญญัติ ผลประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงเป็นลำดับแรก[61]

รัฐภาคีประกันว่า จะไม่มีเด็กคนใดถูกลิดรอนเสรีภาพโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือโดยพลการ การจับกุมกักขังหรือจำคุกเด็กจะต้องเป็นไปตามกฎหมาย และจะใช้เป็นมาตรการสุดท้ายเท่านั้น และให้มีระยะเวลาที่สั้นที่สุดอย่างเหมาะสม[62] เด็กทุกคนที่ถูกลิดรอนเสรีภาพจะได้รับการปฏิบัติด้วยมนุษยธรรม และด้วยความเคารพในศักดิ์ศรีแต่กำเนิดของมนุษย์และในลักษณะที่คำนึงถึงความต้องการของบุคคลในวัยนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เด็กทุกคนที่ถูกลิดรอนเสรีภาพจะต้องถูกแยกต่างหากจากผู้ใหญ่ เว้นแต่จะพิจารณาเห็นว่าจะเป็นประโยชน์สูงสุดต่อเด็กที่จะไม่แยกเช่นนั้น และเด็กจะมีสิทธิที่จะคงการติดต่อกับครอบครัวทางหนังสือโต้ตอบและการเยี่ยมเยียน เว้นแต่ในสภาพการณ์พิเศษ[63] เด็กทุกคนที่ถูกลิดรอนเสรีภาพมีสิทธิที่จะขอความช่วยเหลือทางกฎหมาย หรือทางอื่นที่เหมาะสมโดยพลัน ตลอดจนสิทธิที่จะค้านความชอบด้วยกฎหมายของการริดรอนเสรีภาพของเขาต่อศาล หรือหน่วยงานที่มีอำนาจอื่นที่เป็นอิสระและเป็นกลาง และที่จะได้รับคำวินิจฉัยโดยพลันต่อการดำเนินการเช่นว่า[64]

นอกจากนี้ยังได้รับรองสิทธิของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมดังนี้ รัฐภาคียอมรับสิทธิของเด็กทุกคนที่ถูกกล่าวหา ตั้งข้อหา หรือถูกถือว่าได้ฝ่าฝืนกฎหมายอาญา ที่จะได้รับการปฏิบัติต่อในลักษณะที่สอดคล้องกับการส่งเสริมความสำนึกในศักดิ์ศรีและคุณค่าของเด็ก ซึ่งจะเสริมความเคารพของเด็กต่อสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของผู้อื่น ในลักษณะที่ต้องคำนึงถึงอายุของเด็กและความปรารถนาที่จะส่งเสริมการกลับคืนสู่สังคม และการมีบทบาทเชิงสร้างสรรค์ของเด็กในสังคม[65] เพื่อการนี้และโดยคำนึงถึงบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องของตราสารระหว่างประเทศ รัฐภาคีประกันว่า เด็กทุกคนที่ถูกกล่าวหาหรือตั้งข้อหาว่าได้ฝ่าฝืนกฎหมายอาญาอย่างน้อยที่สุดจะได้รับหลักประกันดังต่อไปนี้ ได้รับการสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์ จนกว่าจะได้รับการ

---

[60] อารัมภบท อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก.

[61] อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 3 1.

[62] อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 37 ข).

[63] อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 37 ค).

[64] อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 37 ง).

[65] อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 40 1.

พิสูจน์ว่ามีความผิดตามกฎหมาย[66] ได้รับแจ้งข้อหาทันทีและโดยตรง และในกรณีที่เหมาะสมโดยผ่านบิดามารดาหรือผู้ปกครองตามกฎหมาย และจะได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายหรือทางอื่นที่เหมาะสมเพื่อการตระเตรียมและการสู้คดีของเด็ก[67] ได้รับการตัดสินโดยไม่ชักช้า โดยหน่วยงานหรือองค์กรทางตุลาการที่มีอำนาจเป็นอิสระและเป็นกลาง ในการพิจารณาความอย่างยุติธรรมตามกฎหมาย ทั้งนี้ให้มีความช่วยเหลือทางกฎหมายหรือทางอื่นที่เหมาะสมเว้นเสียแต่เมื่อพิจารณาเห็นว่าจะไม่เป็นประโยชน์สูงสุดต่อเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อคำนึงถึงอายุของเด็กหรือสถานการณ์บิดามารดาหรือผู้ปกครองตามกฎหมาย[68] จะไม่ถูกบังคับให้เบิกความหรือสารภาพผิด สามารถซักถามหรือซักค้านพยานและให้พยานของตนเข้ามามีส่วนร่วม และให้มีการซักถามพยานแทนตนภายใต้เงื่อนไขแห่งความเท่าเทียมกัน[69] หากพิจารณาว่าได้มีการฝ่าฝืนกฎหมายอาญา ก็ให้การวินิจฉัยหรือมาตรการใดที่กำหนดโดยผลของการวินิจฉัยนั้น ได้รับการทบทวนโดยหน่วยงานหรือองค์กรทางตุลาการที่มีอำนาจเป็นอิสระและเป็นกลางในระดับสูงขึ้นไป[70] ในทุกขั้นตอนของกระบวนการพิจารณา ให้เคารพต่อเรื่องส่วนตัวของเด็กอย่างเต็มที่[71]

รัฐภาคีจะหาทางส่งเสริมให้มีการตรากฎหมาย กำหนดกระบวนวิธีพิจารณา จัดตั้งหน่วยงานและสถาบันซึ่งจะใช้เป็นการเฉพาะกับเด็กที่ถูกกล่าวหา ตั้งข้อหา หรือถูกถือว่าได้ฝ่าฝืนกฎหมายอาญาและโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การกำหนดอายุขั้นต่ำ ซึ่งเด็กที่มีอายุต่ำกว่านั้นจะถูกถือว่าไม่มีความสามารถที่จะฝ่าฝืนกฎหมายอาญาได้[72] เมื่อเห็นว่าเหมาะสมและเป็นที่พึงปรารถนาให้กำหนดมาตรการที่จะใช้กับเด็กเหล่านั้นโดยไม่ต้องอาศัยกระบวนการทางตุลาการ ทั้งนี้โดยมีเงื่อนไขว่าสิทธิมนุษยชนและการคุ้มครองตามกฎหมายจะได้รับการเคารพอย่างเต็มที่อยู่[73] การดำเนินการต่างๆ เช่น คำสั่งให้มีการดูแล แนะแนว และควบคุมการให้คำปรึกษา การภาคทัณฑ์ การอุปการะดูแล แผนงานการศึกษาและฝึกอบรมวิชาชีพ และทางอื่น นอกเหนือจากการให้สถาบัน

---

[66] อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 40 2. ข) (1).

[67] อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 40 2. ข) (2).

[68] อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 40 2. ข) (3).

[69] อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 40 2. ข) (4).

[70] อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 40 2. ข) (5).

[71] อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 40 2. ข) (7).

[72] อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 40 3. ก).

[73] อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 40 3. ข).

เป็นผู้ดูแลจะต้องมีไว้เพื่อประกันว่าเด็กจะได้รับการปฏิบัติในลักษณะที่เหมาะสมแก่ความเป็นอยู่ที่ดีของเด็ก และได้สัดส่วนกับทั้งสภาพการณ์และความผิดของเด็ก[74]

จะเห็นได้ว่านานาอารยประเทศทั้งหลายต่างให้ความสำคัญกับเด็กและเยาวชน เนื่องจาก สภาวะทางร่างกาย จิตใจ และสติปัญญาของเด็กและเยาวชนยังไม่เท่าเทียมกับผู้ใหญ่ จึงมีความจำเป็นที่ต้องได้รับการปกป้อง คุ้มครอง ดูแลเป็นพิเศษมากกว่าบุคคลทั่วไป การกำหนดกฎเกณฑ์ระหว่างประเทศอันเป็นมาตรฐานดังกล่าวจะช่วยให้ประเทศสมาชิกใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกฎเกณฑ์รวมทั้งพัฒนาวิธีการต่างๆ ให้มีความสอดคล้องกับมาตรฐานขั้นต่ำ โดยคำนึงถึงสวัสดิภาพและประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชนเป็นข้อพิจารณาในการดำเนินการ

2.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญาและการใช้มาตรการเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

การปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญาจะมีการพิจารณาคดีที่มีลักษณะไม่ใช่รูปแบบที่เป็นทางการดังเช่นการพิจารณาคดีอาญาโดยทั่วไป และมีการใช้วิธีการเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมตามปกติ การแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดจะมุ่งเน้นการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู และส่งเสริมสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชน เพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้โดยไม่รู้สึกว่าตนเองมีปมด้อย และถือว่าเป็นการให้โอกาสแก่เด็กและเยาวชนอีกครั้งหนึ่ง รวมทั้งยังเป็นการป้องกันมิให้เด็กและเยาวชนกลับมากระทำความผิดซ้ำอีก ซึ่งในหัวข้อนี้จะได้ศึกษาถึงประวัติและความเป็นมาของกฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน เป้าหมายของการดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชน และการใช้มาตรการเบี่ยงเบนคดีเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ดังนี้

2.3.1 ประวัติและความเป็นมาของกฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน

กฎหมายเกี่ยวกับความผิดของเด็ก มีหลักฐานย้อนหลังประมาณไม่น้อยกว่า 2500 ปี ก่อนคริสตศักราช นักประวัติศาสตร์ต่างมีความเห็นว่าประมวลกฎหมายฮัมมูระบี (Hamurabi) มีประวัติย้อนหลังถึง 2270 ปีก่อนคริสตศักราช นับได้ว่าเป็นกฎหมายฉบับแรกของโลกที่บัญญัติขึ้นในรูปแบบของประมวลกฎหมาย โดยได้บันทึกหลักกฎหมายของบาบิโลนไว้ (Babylon) กฎหมายนี้ได้บัญญัติในเรื่องต่างๆ รวมทั้งบทบัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองเด็กไว้ แม้กฎหมายนี้จะบัญญัติในเรื่องการคุ้มครองเด็กไว้พอสมควร แต่บทบัญญัติที่เกี่ยวกับความผิดของเด็ก เช่น ลักทรัพย์

[74] อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 40 4.

ทำร้ายร่างกาย มิได้กำหนดไว้จึงไม่ทราบแน่ชัดว่า เด็กจะถูกลงโทษโดยครอบครัวหรือโดยบทกฎหมายของผู้ใหญ่[75]

กฎหมายสุเมเรียน (Sumerian) ซึ่งมีประวัติย้อนหลังไปถึง 1750 ปีก่อนคริสตศักราช มีบทบัญญัติในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวและการปกครองบุตรเช่นเดียวกัน ในสมัยนั้นเด็กชายต้องเรียนหนังสือในโรงเรียนวันละ 12 ชั่วโมง และศึกษาเล่าเรียนตลอดทั้งปีจนกว่าจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ การลงโทษได้กระทำอย่างเข้มงวด เพื่อให้เด็กขยันในการศึกษาเล่าเรียน

ประมวลกฎหมายบาบิโลนและสุเมเรียน เป็นตัวอย่างของกฎหมายที่ได้พัฒนามาก่อนกฎหมายโรมันและแองโกลแซกซอน นอกจากนี้ก็มีประมวลกฎหมายของโมเสส ซึ่งได้บัญญัติเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในครอบครัวอย่างเดียวกัน เช่น การทุบตี และการดุด่าว่ากล่าวบิดา มารดาเป็นความผิดอย่างรุนแรง ในทางปฏิบัติไม่มีผู้ใดทราบว่าได้มีการลงโทษอย่างจริงจังหรือไม่

กฎหมายทัลมุด (Talmude) ซึ่งเป็นกฎหมายของยิวก็ได้บัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็ก เช่น บิดามารดาจะต้องร้องทุกข์ต่อเจ้าหน้าที่ของบ้านเมือง ในกรณีที่เด็กกระทำความผิด และเด็กจะถูกตักเตือน หรือเฆี่ยนโดยผู้พิพากษาท้องถิ่น ต่อมากฎหมายบัญญัติให้รับฟังพยานหลักฐานประกอบด้วย

สมัยต่อมากฎหมายของผู้สอนศาสนายิว เรียกว่า Rabbinic Law ได้จัดหมวดหมู่กฎหมายอย่างเป็นระบบขึ้นในส่วนที่เกี่ยวกับความรับผิดของเด็ก ได้จำแนกออกเป็น 3 ประเภท คือ เด็กทารกอายุไม่เกิน 6 ปี เด็กอายุ 7 ปี ถึง 12 ปี และเด็กวัยรุ่นอายุ 13 ปี ถึง 20 ปี การกำหนดโทษของเด็กได้เพิ่มขึ้นตามอายุและความรับผิดชอบของผู้กระทำผิด

กฎหมายไบเซนไทน์ของจัสติเนียน (Byzantine Code of Justinian) ได้พยายามวางกำหนดบทลงโทษผู้กระทำความผิดให้สมดุลกับความผิดที่กระทำลงไป จึงเกิดแนวความคิดและพัฒนาการทางด้านตราชูแห่งความยุติธรรมขึ้น

ประมวลกฎหมายดราโค (Draco) ของกรีกโบราณนับได้ว่าเป็นกฎหมายที่มีบทลงโทษรุนแรงมาก เพราะอนุญาตให้ประชาชนทุกคนดำเนินการฟ้องร้องต่อผู้กระทำความผิดได้ในนามของผู้เสียหาย คำว่า Draconian จึงหมายถึงการลงโทษที่รุนแรง กฎหมายในยุคแรกๆ นี้ ไม่ปรากฏว่ามีบทบัญญัติความผิดและโทษของเด็กและเยาวชนมากนัก และเป็นที่เข้าใจกันว่าการควบคุมเด็กและเยาวชนอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของบิดามารดาและครอบครัว[76]

กฎหมายโรมันนับว่ามีอิทธิพลต่อกฎหมายของอังกฤษและอเมริกันในการกำหนดความรับผิดชอบทางอาญาของเด็กในศตวรรษที่ 5 (ก่อนคริสตศักราช 500 ปี) กฎหมายสิบสองโต๊ะของ

---

[75] *กฎหมายเกี่ยวกับความผิดของเด็กและกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน* (น. 15). เล่มเดิม.

[76] แหล่งเดิม. น. 16-17.

โรมันได้บัญญัติโทษที่กระทำความผิดไว้สถานเบา สำหรับทารกซึ่งพูดไม่ได้ กฎหมายได้ให้ความคุ้มครองอย่างเด็ดขาด ในศตวรรษที่ 12 กฎหมายจัสติเนียนได้บัญญัติให้เด็กที่มีอายุไม่เกิน 7 ปี ไม่ต้องรับผิด โดยสันนิษฐานว่าเด็กอายุในเกณฑ์นี้ยังขาดความเข้าใจในสิ่งต่างๆ จึงไม่สามารถกระทำความผิดได้ การคุ้มครองเด็กอย่างสมบูรณ์นี้เป็นที่มาของกฎหมายคอมมอนลอว์ของอังกฤษและยังคงเป็นหลักการที่สำคัญของกฎหมายอังกฤษและอเมริกา ส่วนเด็กที่อายุเกินกว่า 7 ปี ก็ยังอยู่ในข่ายที่จะได้รับการปฏิบัติอย่างเมตตาปราณี จนกระทั่งถึงวัยหนุ่ม ในช่วงอายุระหว่างความเป็นเด็กและวัยหนุ่ม ความรับผิดชอบในทางอาญาจะวินิจฉัยโดยอาศัยมูลฐาน ดังนี้อายุและการเติบโตทางร่างกาย ลักษณะความผิด และสภาวะทางด้านจิตใจของผู้กระทำความผิด ความรับผิดอย่างจำกัดสำหรับเด็กที่มีอายุสูงขึ้นก็เป็นที่มาของกฎหมายอังกฤษและอเมริกาในเวลาต่อมา

นอกจากนี้ในสมัยโรมันยังมีสถาบันสำหรับควบคุมเด็กเร่ร่อน พเนจรขึ้นเป็นครั้งแรก เรียกว่า Hospice of San Michele ก่อตั้งในปี ค.ศ. 1704 โดยพระสันตะปาปาคลีเมนท์ที่ 11 (Pope Clement XI) เพื่อให้การอบรมสั่งสอนแก่เด็กที่ดื้อรั้น เกียจคร้าน สถานที่ควบคุมนี้สร้างในวัดและบริหารงานโดยพระ โดยรับเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี ซึ่งถูกศาลพิพากษาลงโทษในคดีอาญา รวมทั้งเด็กที่ดื้อด้าน ยากแก่การศึกษาอบรม หรือที่บิดามารดาปกครองไม่ได้ ผู้กระทำความผิดจะต้องร่วมกันทำงานโดยถูกล่ามโซ่และอยู่ภายใต้การควบคุมอย่างเข้มงวดในห้องโถงใหญ่ ทุกคนต้องอยู่ในอาการเงียบสงบ ในเวลากลางคืนจะถูกควบคุมไว้ในห้องของตนเพื่อพักผ่อนและฝึกจิตใจ เด็กที่ดื้อรั้นจะแยกกักขังไว้ต่างหากจากเด็กที่กระทำความผิด เข้าใจกันว่าสถานที่กักขัง (Hospice) เป็นที่มาของการควบคุมเด็กกระทำความผิดในสหรัฐอเมริกา ซึ่งแบ่งออกเป็นสถานที่ทำงานและห้องควบคุม และแยกเด็กที่กระทำความผิดออกจากเด็กธรรมดา[77]

วิวัฒนาการระบบความยุติธรรมสำหรับเด็กได้เริ่มขึ้นในยุโรปก่อนโดยเฉพาะในอังกฤษและระบบนี้ได้แพร่หลายไปในสหรัฐอเมริกา กฎหมายของอังกฤษได้นำไปใช้ในสหรัฐอเมริกาแต่ยังมิได้มีการแบ่งแยกการพิจารณาคดีเด็กออกจากผู้ใหญ่ จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1791 ได้มีกลุ่มประชาชนพยายามที่จะแก้ไขปัญหาการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน และก่อตั้งขบวนการปฏิรูปวิธีปฏิบัติต่อเด็กที่กระทำความผิด[78] รากฐานของระบบศาลคดีเด็กและเยาวชนของสหรัฐอเมริกาจึงมีผลสืบเนื่องจากระบบกฎหมายจารีตประเพณีของอังกฤษที่ยอมรับว่าเด็กและเยาวชนไม่ควรได้รับการปฏิบัติ โดยเฉพาะการลงโทษเช่นเดียวกับผู้ใหญ่[79] ตามประวัติการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวปรากฏว่าประเทศแรกของโลกที่จัดให้มีการพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน

---

[77] *กฎหมายเกี่ยวกับความผิดของเด็กและกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน* (น. 17-18). เล่มเดิม.

[78] แหล่งเดิม. น. 19.

[79] *การปฏิรูประบบศาลเยาวชนและครอบครัว* (พิมพ์ครั้งที่ 2) (น. 28). เล่มเดิม.

โดยเฉพาะคือประเทศสวิตเซอร์แลนด์ โดยเริ่มจัดตั้งเมื่อ พ.ศ. 2405 (ค.ศ. 1862) ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่สองที่มีวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนขึ้นโดยเฉพาะที่รัฐแมสซาชูเซตส์ เมื่อ พ.ศ. 2412 (ค.ศ. 1869)[80] ส่วนศาลคดีเด็กและเยาวชนแห่งแรกในโลกจัดตั้งขึ้นที่คุกเคาน์ตี (Cook County) ของนครชิคาโก มลรัฐอิลลินอยส์ ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ. 2442 (ค.ศ. 1899)[81] ในปีแรกที่จัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนขึ้นที่นครชิคาโกนั้น คณะกรรมการเนติบัณฑิตยสภาผู้เริ่มก่อตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนได้แถลงเหตุผลของกฎหมายใหม่นี้ว่า “ความคิดเห็นพื้นฐานของกฎหมายจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนนั้น ก็เพื่อให้รัฐเข้ามาเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองเด็กที่มีความประพฤติอันสังคมไม่ยอมรับและกระทำผิดอาญา กฎหมายนี้ได้กำหนดแนวปฏิบัติต่อเด็กเช่นนี้โดยมุ่งที่จะแก้ไขมิได้ถือว่าเด็กเป็นอาชญากร และไม่ถือว่าการกระทำผิดของเด็กเป็นอาชญากรรม แต่ถือว่าเป็นการที่รัฐเข้ามาจัดการอย่างผู้คุ้มครองให้เด็กได้รับการเลี้ยงดู การควบคุมตัว และการกวดขันวินัยเท่าที่จำเป็นแก่กรณีของเด็กให้ใกล้เคียงที่สุดอย่างบิดามารดาจะพึงให้แก่บุตร”[82] ในการพิจารณาพิพากษาคดีที่เด็กและเยาวชนถูกกล่าวหาว่าได้กระทำผิด กฎหมายนานาประเทศจึงได้บัญญัติไว้ให้ศาลไม่ต้องดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาอย่างเคร่งครัด และเมื่อศาลได้พิจารณาเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำผิดอาญาจริงตามฟ้อง ศาลก็มุ่งไปในทางช่วยเหลือสงเคราะห์ให้เด็กหรือเยาวชนที่หลงผิดเหล่านั้นกลับตัวเป็นคนดี และสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้มากกว่าที่จะมุ่งลงโทษ โดยถ้าเห็นว่าเป็นความผิดเล็กน้อยก็มักจะว่ากล่าวตักเตือน หรือให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองให้ประกันทัณฑ์บน หรือมิฉะนั้นก็ใช้วิธีปล่อยตัวโดยกำหนดวางเงื่อนไขคุมประพฤติไว้ ถ้าเป็นความผิดที่ค่อนข้างร้ายแรงหรืออุกฉกรรจ์ ศาลคดีเด็กและเยาวชนก็จะใช้มาตรการส่งเด็กหรือเยาวชนไปควบคุมดูแลในสถานฝึกและอบรม หรือสถานกักและอบรม เพื่อช่วยเหลือสงเคราะห์ให้เด็กสำนึกและกลับตนเป็นคนดี โดยจัดให้ได้รับการศึกษาและฝึกอบรมทั้งสายสามัญและวิชาชีพ ตลอดจนให้การอบรมทางด้านจิตใจเพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคติของเด็กและเยาวชนเสียใหม่ เพื่อให้เด็กและเยาวชนเหล่านี้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีและเป็นกำลังของประเทศชาติต่อไป

2.3.2 เป้าหมายของการดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชน

การดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชนแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาทั่วไป กล่าวคือ การดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชนเป็นกรณีที่มุ่งที่ตัวเด็กและเยาวชนที่ตกเป็นผู้ถูกกล่าวหา

---

[80] จาก *คำอธิบายกฎหมายเด็ก* (น. 1-2), โดย หยุด แสงอุทัย ข, 2495.

[81] *กฎหมายเกี่ยวกับเยาวชนและครอบครัวแนวประยุกต์* (น. 24). เล่มเดิม.

[82] จาก *กฎหมายเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน* (พิมพ์ครั้งที่ 2) (น. 38), โดย สง่า ลีนะสมิต, 2523.

เป็นเรื่องของสถานภาพส่วนตัวของเด็กและเยาวชน มุ่งหวังที่จะให้การอบรมสั่งสอนเด็กและเยาวชนนั้นเป็นเรื่องที่จะช่วยเหลือเด็กและเยาวชนทั้งในด้านส่วนตัวและด้านสังคมทั่วไป มิได้มุ่งที่การลงโทษ แม้ถึงว่าจะมีการลงโทษเด็กและเยาวชนอยู่ด้วยก็ตาม ฉะนั้นการดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชนจึงมีเป้าหมายเพื่อให้การอบรมสั่งสอนและแก้ไขปรับปรุงตัวเด็กและเยาวชน[83] ต้องรู้จักให้อภัยแก่เด็ก จะต้องลงโทษเด็กต่อเมื่อจำเป็นและสมควร[84] และให้โอกาสแก่เด็กที่กระทำผิดอีกครั้งหนึ่ง[85] ซึ่งในคดีอาญามิได้ประสงค์ที่จะพิจารณาพิพากษาลงโทษเด็กและเยาวชนเท่านั้น แต่มุ่งที่จะค้นหาสาเหตุแห่งการกระทำผิดว่ามีแรงจูงใจมาจากสาเหตุใด เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงลักษณะนิสัยและความประพฤติของเด็กและเยาวชนแต่ละคนซึ่งแตกต่างกันเป็นกรณีไป[86] และศาลยุติธรรมเองก็พยายามมุ่งที่จะช่วยให้เด็กกลับตนเป็นคนดียิ่งกว่าที่จะลงโทษอาญาแก่เด็กอยู่แล้ว[87] ดังนั้นการที่จะใช้วิธีการลงโทษเด็กที่กระทำผิดเช่นเดียวกันกับผู้ใหญ่ที่กระทำผิดย่อมไม่เป็นธรรมอย่างยิ่ง เนื่องจากว่าความจริงแล้วการที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดส่วนใหญ่เป็นเพราะความอ่อนแอแห่งจิต ความเบาปัญญา ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ และไม่สามารถเล็งเห็นผลของการกระทำได้อย่างแท้จริง ทั้งในแง่ของเจตนาและการกระทำ เด็กย่อมมีความยับยั้งชั่งใจน้อยกว่าผู้ใหญ่ การใช้มาตรการที่รุนแรงหรือการผลักดันให้เด็กที่กระทำผิดออกไปจากสังคมล้วนแล้วแต่เป็นการผลักไสให้เด็กเหล่านั้นไปสู่การเป็นอาชญากร กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนจึงมุ่งเน้นที่การแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดมากกว่าการลงโทษ

2.3.3 การใช้มาตรการเบี่ยงเบนคดีเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

การนำผู้กระทำผิดออกจากกระบวนการยุติธรรม (Diversion) หมายถึง การนำนักโทษเข้าสู่องค์กรอื่นแทนการนำเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะการหลีกเลี่ยงการจำคุก อีกความหมายหนึ่ง หมายถึง การปฏิบัติต่อเยาวชนกระทำผิดแยกต่างหากจากผู้ใหญ่ที่กระทำผิด ความหมายสุดท้าย หมายถึง การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในชุมชนแทนการจำคุก[88] เช่น การว่ากล่าวตักเตือน การให้จำเลยกล่าวคำขอโทษผู้เสียหายแก่โจทก์ การจ่ายค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย หรือการให้

---

[83] จาก *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 8) (น. 594), โดย คณิต ณ นคร ค, 2555.

[84] *ความรู้เรื่องกฎหมายอาญาสำหรับประชาชน*. พิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพ พลโท ปลด ปลดปรปักษ์ พิบูลภานุวัธน์ ณ เมรุวัดพระศรีมหาธาตุ 27 สิงหาคม 2496 (น. 87). เล่มเดิม.

[85] แหล่งเดิม. น. 65.

[86] *กฎหมายเกี่ยวกับคดีเด็ก เยาวชน และคดีครอบครัว* (พิมพ์ครั้งที่ 3) (น. 42). เล่มเดิม.

[87] *ความรู้เรื่องกฎหมายอาญาสำหรับประชาชน*. พิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพ พลโท ปลด ปลดปรปักษ์ พิบูลภานุวัธน์ ณ เมรุวัดพระศรีมหาธาตุ 27 สิงหาคม 2496 (น. 88). เล่มเดิม.

[88] *ทฤษฎีอาชญาวิทยา* (น. 156). เล่มเดิม.

ทำงานแทนการชดใช้ความเสียหาย การไกล่เกลี่ยประนีประนอมยอมความกัน รวมทั้งวิธีการอื่นๆ ที่นำมาใช้ในแต่ละประเทศโดยวิธีการดังกล่าวนี้จะกระทำนอกระบบความยุติธรรม[89] การเบี่ยงเบนคดีเป็นข้อตกลงร่วมกัน ส่วนใหญ่จะถูกใช้อ้างถึงการคัดกรองเด็กออกจากศาลเด็กและเยาวชนโดยปราศจากการตัดสินคดีตามกฎหมาย การเบี่ยงเบนคดีเด็กและเยาวชนจึงเป็นกระบวนการในการนำเด็กเยาวชนที่ต้องสงสัยว่ามีพฤติกรรมการกระทำผิดกฎหมายอย่างรุนแรงให้เข้าไปอยู่ในโปรแกรมการบำบัดก่อนที่จะมีการกำหนดการพิจารณาคดีอย่างเป็นทางการ เพื่อหลีกเลี่ยงมลทินและตราบาปที่อาจเกิดขึ้นได้ การเบี่ยงเบนคดีจึงมีนัยมากกว่าเพียงแค่การคัดกรองคดีออกซึ่งเป็นคดีเล็กน้อยหรือไม่สำคัญโดยจะไม่ใช้มาตรการที่บีบบังคับผู้กระทำความผิด ในทางตรงกันข้ามจะเป็นการส่งเสริมให้ผู้กระทำผิดแต่ละคนเข้าร่วมในโปรแกรมบางอย่างเป็นการเฉพาะหรือกิจกรรมที่จะแสดงออกหรือบ่งบอกเป็นนัยๆ ว่าจะดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไป ดังนั้นผู้เชี่ยวชาญด้านความยุติธรรมเด็กและเยาวชน เช่น Pual Nejelski ให้คำจำกัดความ การเบี่ยงเบนคดีว่า “เป็นช่องทางที่จะไม่ให้คดีขึ้นสู่ศาลอย่างเช่นคดีโดยทั่วไปจะต้องพิจารณาพิพากษาโดยศาล”

อย่างไรก็ตามจากความหมายการเบี่ยงเบนคดีโดยทั่วไปจะอ้างถึงความพยายามอย่างเป็นระบบที่จะจัดการกับเด็กและเยาวชนและผู้ใหญ่ที่กระทำความผิดที่อยู่นอกระบบความยุติธรรม ตามที่ LaMar Empey กล่าว “การเบี่ยงเบนคดีเสนอแนะว่า ผู้ที่กระทำความผิดมากกว่าหนึ่งครั้งและร้ายแรงจะต้องถูกส่งไปทางช่องทางให้ออกไปจากกระบวนการทางกฎหมายและเข้าไปอยู่ในสถาบันชุมชน การเบี่ยงเบนคดีจึงเป็นการปฏิรูปที่เหมาะสมมากที่สุดในกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน ตั้งแต่ได้รับการสนับสนุนโดยประธานคณะกรรมาธิการกำกับการกระทำผิดอาญา (The President’s Crime Commission) ในปี ค.ศ. 1967 ข้อคิดเห็นที่ได้รับจากการใช้โปรแกรมการเบี่ยงเบนคดี มีดังต่อไปนี้

1. ช่วยให้ระบบความยุติธรรมเด็กและเยาวชนยังคงดำเนินการอยู่ ซึ่งถ้าปราศจากการเบี่ยงเบนคดีแล้วระบบความยุติธรรมคงล้มเหลว เนื่องจากคดีล้นศาล

2. การเบี่ยงเบนคดีเป็นที่นิยมในการจัดการกับระบบบำบัดความยุติธรรมเด็กและเยาวชนที่ไม่ดีพอ

3. การเบี่ยงเบนคดีอาจจะช่วยทำให้ประสบความสำเร็จในด้านการบำบัดเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด

4. การเบี่ยงเบนคดีมีต้นทุนน้อยกว่าการลงทุนที่ก่อกำเนิดวัฒนธรรมองค์กร

---

[89] จาก *กระบวนทัศน์ในการพัฒนากระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนไทย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต) (น. 194), โดย สุดจิต เจนนพกาญจน์, 2546, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

5. การเบี่ยงเบนคดีจะช่วยให้เด็กและเยาวชนหลีกเลี่ยงจากมลทินในการถูกตีตราว่าเป็นผู้กระทำความผิด ซึ่งถือว่ามีอิทธิพลที่สำคัญในการพัฒนาไปเป็นอาชญากร[90]

เป้าหมายของการเบี่ยงเบนคดีสามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพมาก ถ้าผู้ถูกเบี่ยงเบนออกไปจากคดี มีพันธะที่จะมีความรับผิดชอบ ยอมที่จะชดใช้ค่าเสียหายเป็นจำนวนเงิน หรือการบริการชุมชน เมื่อเด็กและเยาวชนจำเป็นที่จะต้องทำอะไรบางอย่างที่สร้างสรรค์และการใช้เงินคืนให้เหยื่อที่ได้รับความเสียหายต่อทรัพย์สิน ซึ่งจะเป็นบทเรียนให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้เกี่ยวกับการกระทำของพวกเขาและการกระทำนั้นมีผลต่อผู้อื่นอย่างไร การเบี่ยงเบนคดีในบางครั้งต้องทำคู่กับองค์ประกอบอื่นของโปรแกรม เป็นการเบี่ยงเบนคดีที่สามารถสร้างข้อตกลงและใช้ได้โดยตลอดในขอบเขตอำนาจที่ศาลและกฎหมายควบคุมไปถึง[91] การเบี่ยงเบนคดีจึงเป็นแนวคิดในการแบ่งเบาภาระคดีที่มีอยู่เป็นจำนวนมากโดยใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกเข้ามาช่วยในการเบี่ยงเบนคดี ซึ่งอาจจะใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เพื่อให้ผู้กระทำผิดอาญาได้ออกจากกระบวนการยุติธรรม โดยนำผู้กระทำผิดเข้าสู่กระบวนการปรับปรุง แก้ไข เยียวยา แทนการนำตัวผู้กระทำผิดไปดำเนินคดี[92] กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จึงมีความแตกต่างจากการเบี่ยงเบนคดีในกรณีอื่น เช่น การสั่งไม่ฟ้องคดี การไกล่เกลี่ยยอมความระหว่างผู้เสียหายกับผู้ต้องหาในคดีความผิดต่อส่วนตัว เพราะมาตรการดังกล่าวเป็นความประสงค์ที่จะไม่นำตัวผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางศาล ซึ่งการเบี่ยงเบนคดีเหล่านี้ อาจมีมาตรการในการคุมประพฤติหรือให้ผู้กระทำผิดได้เข้ารับการอบรมหรือรักษาจิตใจหรือการฟื้นฟูยาเสพติด เพื่อไม่ให้กลับไปกระทำความผิดและเป็นกรณีที่เห็นว่าผู้กระทำความผิดไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีแล้ว จึงเป็นมาตรการที่เน้นการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเป็นหลัก แต่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นมาตรการที่ต้องการให้คู่กรณีเข้าใจซึ่งกันและกัน รวมถึงการมีส่วนร่วมของทั้งผู้เสียหาย ครอบครัวของผู้เสียหาย และผู้กระทำความผิด และชุมชน ในการกำหนดมาตรการที่เกิดจากความเห็นร่วม ซึ่งกระบวนการยุติธรรมแบบปกติไม่ได้มีมาตรการเช่นนี้ ดังนั้นกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จึงเป็นมาตรการที่อาจนำมาใช้ควบคู่กับการดำเนินกระบวนพิจารณาความอาญาปกติ

---

[90] From *Juvenile Delinquency* (3rd ed.) (pp. 440-442), by Siegel, Larry J. and Senna, Joseph J., 1988.

[91] From *The Juvenile Justice System : Delinquency, Processing, and the Law* (3rd ed.) (p. 418), by Champion, Dean J., 2001.

[92] จาก *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: ศึกษากรณีการเบี่ยงเบนคดีอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต) (น. 7), โดย ดาริณ ดรุณกานต์, 2553, เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยพายัพ.

และเสริมให้ผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย มีความเข้าใจกัน และหากบรรลุเป้าหมายดังกล่าวแล้ว โทษหรือการดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอาจไม่จำต้องใช้กับผู้กระทำความผิด[93]

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีรากฐานความเป็นมาฝังลึกอยู่ในประวัติศาสตร์ของมวลมนุษย์ชาติทุกเผ่าพันธุ์แห่งสังคมโลก[94] จากการสืบค้นทางประวัติศาสตร์พบว่าก่อนการเปลี่ยนแปลงหักเหทางวัฒนธรรมของชาวยุโรป แอฟริกัน เอเชียและชนชาติทั้งหลายที่ตกเป็นอาณานิคมนั้น สังคมเหล่านั้นล้วนแล้วแต่มีการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นวิถีทางในการประนอมความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมทั้งสิ้น โดยยังคงทิ้งร่องรอยสายสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมลักษณะนี้ไว้ทุกหนทุกแห่งทั่วโลก ความยุติธรรมลักษณะนี้กล่าวได้ว่าเป็น “ยุติธรรมชุมชน” (Community Justice) ที่ให้ความสำคัญกับการกำหนดความยุติธรรมว่ามีเป้าหมายหลักอยู่ที่การเยียวยาแก้ไขความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมไม่ว่าความขัดแย้งเหล่านั้นจะเกิดขึ้นเมื่อไรและที่ไหนก็ตาม และเปิดโอกาสให้เหยื่ออาชญากรรมมีพื้นที่อยู่ในกระบวนการยุติธรรมอย่างชัดเจน[95] ในอดีตกาลสังคมมีการใช้วิธีการระงับข้อพิพาททางอาญาที่เป็นฐานแนวคิดดั้งเดิมของ Restorative Justice หรือ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักสำหรับผู้คนในสังคมทั่วโลกในยุคสมัยนั้น และไม่เหมือนกับกฎหมายสมัยนี้ กฎหมายของสังคมสมัยโบราณบรรจุไว้ด้วยการประเมินค่าความเสียหายที่ผู้กระทำผิดต้องชดใช้แก่เหยื่ออาชญากรรม ไม่ใช่ด้วยอัตราโทษที่ลงแก่ผู้กระทำผิด[96] ซึ่งแต่เดิมระบบในการจัดการกับเด็กกระทำผิดเดิมทั่วโลกใช้อยู่ 2 ระบบใหญ่ๆ คือ “ระบบการลงโทษ” ถือว่าเมื่อเด็กกระทำผิดแล้วต้องลงโทษให้เข็ดหลาบเพื่อไม่ให้ทำผิดอีก หรืออีกกรณีหนึ่ง คือ การกักเด็กไว้ในสถานที่ที่จำกัดไม่ให้ออกไปกระทำความผิด หรือไปก่อความเดือดร้อนให้แก่สังคมได้อีก และ “การให้การสงเคราะห์” แนวคิดนี้เห็นว่าเด็กกระทำผิดเพราะสภาพสังคมแวดล้อม เด็กจึงไม่ควรได้รับโทษ แต่ควรได้รับการสงเคราะห์ วิธีการนี้เมื่อใช้ไประยะหนึ่งก็พบว่าการสงเคราะห์ทำให้เด็กรู้สึกว่าไม่ต้องรับผิดชอบต่อ

---

[93] จาก *กระบวนการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรม* (รายงานผลการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์) (น. 38-39), โดย ฉรงค์ ใจหาญ, ปกป้อง ศรีสนิท, ผ่องศรี เวสารัช, พัชยา น้ำเงิน และปิยมาศ วงคำสอน, 2553.

[94] From What is restorative justice?, by Lorenn Walker, J.D., n.d., [online] : สืบค้นเมื่อ 28 สิงหาคม 2555, Retrieved from http://www.lorennwalker.com/articles/whatisrestorativejustice.pdf

[95] จาก *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: การคืน “อำนาจ” แก่เหยื่ออาชญากรรมและชุมชน* (น. 73), โดย จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย ก, 2548.

[96] จาก “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: “ทางเลือก” ในการยุติข้อขัดแย้งทางอาญาสำหรับสังคมไทย”, ใน *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์* (น. 11), โดย จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย ข, 2550.

การกระทำของตน “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” เป็นทางเลือกที่สามที่เกิดขึ้น เพื่อหาทางออกว่าจะลงโทษเด็กอย่างไรจึงจะไม่เป็นการตัดโอกาสหรือวิถีการพัฒนาชีวิตของเด็ก ไม่ดึงเด็กออกจากครอบครัว แต่ขณะเดียวกันก็ให้เด็กมีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง[97] อย่างไรก็ตามในสังคมโลกส่วนใหญ่นำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับความผิดประเภทที่เด่นชัด ได้แก่ ความผิดที่เด็กหรือเยาวชนเป็นผู้กระทำ (Juvenile Delinquents) ประเทศออสเตรเลียและนิวซีแลนด์มีการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับคดีที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำผิดโดยระบบกฎหมายกำหนดไว้ ในหลายๆ ประเทศในยุโรป เช่น ในอังกฤษ เยอรมัน ออสเตรเลีย ฯลฯ รวมทั้งแคนาดา และสหรัฐอเมริกาก็ใช้วิธีนี้เป็นหลักเพิ่มมากขึ้น ส่วนรูปแบบที่ใช้จะมีลักษณะเช่นเดียวกันคือ ใช้รูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conferences หรือ FGCs)[98] ในปัจจุบันกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จึงถูกนำมาใช้เป็นทางเลือกในการจัดการแก้ไขปัญหาเด็กหรือเยาวชนกระทำผิด โดยมีเหตุผลว่ากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีความเหมาะสมกับระบบกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนเป็นอย่างมาก เพราะตามประวัติศาสตร์ระบบกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนมุ่งเน้นที่การแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดมากกว่าการลงโทษ ประกอบกับโอกาสที่เด็กหรือเยาวชนจะกลับมากระทำความผิดซ้ำอีกมีแนวโน้มน้อยกว่าผู้ใหญ่ แนวคิดในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดจึงเริ่มต้นอย่างเป็นทางการเมื่อ The Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention (OJJDP) ได้ริเริ่มโครงการ The Balanced and Restorative Project ขึ้นมา โดยวางองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดไว้ 3 ประการ ดังนี้

1) มีความรับผิดชอบ (Accountability)

เป็นการกำหนดให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดแสดงความรับผิดชอบต่อผลของความเสียหายและเหยื่ออาชญากรรมที่เป็นผู้ได้รับความเสียหาย โดยการเข้าแก้ไขชดเชยความ

---

[97] จาก รายงานสรุปการอภิปรายทางวิชาการ เรื่อง “ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับทางเลือกใหม่ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก” (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย และอังคณา บุญสิทธิ์, ผู้เรียบเรียง), ใน *รายงานการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย. กระทรวงยุติธรรม ร่วมกับ โครงการพัฒนาระบบกฎหมายไทย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล 16 มกราคม 2545* (น. 88-89), โดย วันชัย รุจนวงศ์ ก, 2545.

[98] *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: การคืน “อำนาจ” แก่เหยื่ออาชญากรรมและชุมชน* (น. 150 - 153). เล่มเดิม.

เสียหายด้านต่างๆ ให้แก่ผู้เสียหายและชุมชนให้มากที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ โดยชุมชนและผู้เสียหายมีบทบาทหลักในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

2) มีการพัฒนาความสามารถ (Competency Development)

เป็นการกำหนดให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดได้พัฒนาทักษะความสามารถของตน โดยการให้เด็กและเยาวชนได้รับการฝึกและอบรมวิชาชีพ หรือการให้ทำงานบริการสังคม และมีการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้ประสบการณ์การทำงานด้วยตัวเอง กระบวนการนี้จะทำให้เด็กและเยาวชนได้รับการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมการกระทำความผิดและช่วยให้เด็กและเยาวชนสามารถกลับคืนสู่สังคมได้

3) มีการปกป้องคุ้มครองชุมชน (Community Protection)

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่นำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนจะส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนปกป้องคุ้มครองชุมชนให้ปลอดภัยโดยเด็กและเยาวชนดังกล่าวจะไม่กลับมากระทำความผิดซ้ำอีก[99]

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีความหมาย หลักการและวัตถุประสงค์ ลักษณะและรูปแบบที่สำคัญ ดังนี้

2.3.3.1 ความหมายของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice)

คำว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) เป็นคำที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน เป็นคำที่นานาชาติยอมรับใช้เป็นคำสากลและเป็นที่เข้าใจได้ง่าย โดยสหประชาชาติได้เสนอให้ใช้คำนี้ในการประชุม UN expert meeting on basic principle for restorative justice ที่รัฐบาลแคนาดาจัดขึ้นเมื่อเดือนตุลาคม ค.ศ. 2001 ซึ่งได้ข้อสรุปเป็นหลักการพื้นฐานแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการดำเนินโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในเรื่องทางอาญา (Declaration of Basic Principles on the Use of Restorative Justice Programmes in Criminal Matters)[100] สหประชาชาติ อธิบายว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ หมายถึง การอำนวยความยุติธรรมที่ต้องการทำให้ทุกฝ่ายซึ่งได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมได้กลับคืนสู่สภาพดีเช่นเดิมอันเป็นการสร้างความสมานฉันท์ในสังคมเป็นเป้าหมายสุดท้าย Susan Sharpe อธิบายว่ากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นแนวความคิดที่มีรากฐานแตกต่างจากการอำนวยความ

---

[99] จาก *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนเพื่อหันเหคดีเด็กและเยาวชน โดยไม่ต้องขึ้นสู่ศาลเยาวชนและครอบครัว* (รายงานผลการวิจัย) (น. 16-17), โดย อัจฉรียา ชูตินันทน์ ง, 2551.

[100] จาก “ระบบความยุติธรรมแห่งอนาคตกับสันติสุขในสังคมและชุมชน”, ใน *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์* (น. 45), โดย กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และจุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2550.

ยุติธรรมเชิงแก้แค้นทดแทน โดยมุ่งให้ความสำคัญกับสิ่งซึ่งจำเป็นต้องได้รับการเยียวยาสำหรับเหยื่ออาชญากรรม สิ่งซึ่งควรแก้ไขปรับปรุงสำหรับผู้กระทำผิด และสิ่งซึ่งควรเรียนรู้เมื่อมีอาชญากรรมเกิดขึ้นในสังคมสำหรับชุมชน แนวคิดนี้ทำให้เหยื่ออาชญากรรมเป็นศูนย์กลางของกระบวนการให้คำนิยามเกี่ยวกับอันตรายและการชดใช้เยียวยา กล่าวคือ เหยื่ออาชญากรรมเป็นผู้กำหนดว่าอันตรายที่ตนได้รับคืออะไร และการชดใช้เยียวยาที่เหมาะสมสำหรับตนจะมีขนาดเท่าใด ขณะที่ชุมชนสามารถเข้ามีส่วนเกี่ยวข้องในกิจกรรมการเรียกร้องความรับผิดชอบจากผู้กระทำผิดให้การสนับสนุนเหยื่ออาชญากรรม และประกันโอกาสในการแก้ไขฟื้นฟูตนเองของผู้กระทำผิด นอกจากนี้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้สะท้อนความเชื่อที่ว่า ความยุติธรรมเป็นสิ่งที่เข้าถึงได้และบรรลุถึงได้มากที่สุดหากสามารถดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย ดังต่อไปนี้

1) มีความเห็นพ้องต้องกันเกิดขึ้นระหว่างเหยื่ออาชญากรรม ผู้กระทำผิดและชุมชนในเวทีที่จัดให้ทุกฝ่ายได้แสดงการมีส่วนร่วมกันต่ออาชญากรรมที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง

2) สิ่งที่แตกร้าวสะเทือนใจได้รับการเยียวยา

3) ได้บรรลุถึงการแสดงความรับผิดชอบและสำนึกผิดต่อการกระทำผิดที่เกิดขึ้น

4) โยงยึดผูกพันสิ่งที่แตกแยกให้กลับคืนสมานฉันท์กันอีกครั้งและสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนในการป้องกันอาชญากรรมที่อาจเกิดขึ้นในครั้งต่อๆ ไป

John Braithwaite อธิบายว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ หมายถึง การบรรเทาความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรมให้กลับสู่สภาพดีดังเดิม ทำให้เหยื่ออาชญากรรมเป็นศูนย์กลางของกระบวนการยุติธรรม ขณะเดียวกันก็บูรณาการผู้กระทำผิดและสังคมเข้าด้วยกัน[101]

Howard Zehr อธิบายว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ คือ กระบวนการที่จะดึงผู้ที่มีส่วนได้เสียในการกระทำความผิดใดความผิดหนึ่งให้เข้ามามีส่วนร่วมให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เพื่อร่วมกันระบุชี้และจัดการกับความเสียหาย ความต้องการ และภาระหน้าที่ ทั้งนี้เพื่อให้สามารถเยียวยาฟื้นฟูและทำให้ความเสียหายกลับคืนดีให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้[102]

Mark S. Umbreit อธิบายว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นเรื่องที่ถือเอาเหยื่ออาชญากรรมเป็นศูนย์กลาง โดยการจัดการกับอาชญากรรมจะกระทำโดยให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการกระทำความผิด ได้แก่ เหยื่ออาชญากรรม ผู้กระทำความผิด ครอบครัวของทั้ง

---

[101] “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: “ทางเลือก” ในการยุติข้อขัดแย้งทางอาญาสำหรับสังคมไทย”, ใน *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์* (น. 12-13). เล่มเดิม.

[102] จาก ประเด็นสำคัญจากหนังสือ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ The Little Book of Restorative Justice of Howard Zehr Good Books, Intercourse, PA 17534 (2002), โดย วันชัย รุจนวงศ์ ข, ม.ป.ป., [online] : สืบค้นเมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2555, จาก http://elib.coj.go.th/Article/c4_4_4.pdf

สองฝ่าย และตัวแทนชุมชน ได้มีโอกาสมีส่วนร่วมในการจัดการกับความเสียหายที่เกิดขึ้นจากอาชญากรรม โดยตระหนักถึงความสำคัญในการเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการในการให้ความช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมและกระตุ้นให้ผู้กระทำความผิดได้แสดงความรับผิดชอบโดยตรงต่อบุคคลหรือชุมชนที่เขาได้กระทำละเมิด ฟื้นฟูความสูญเสียด้านวัตถุและอารมณ์ความรู้สึกของเหยื่ออาชญากรรมในระดับที่พอจะทำได้ และสนับสนุนให้ผู้กระทำผิดได้มีโอกาสพัฒนาความสามารถและกลับคืนเป็นคนดีของสังคม รวมทั้งทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและปลอดภัยโดยพลังของชุมชนเอง[103]

Tony F. Marshall อธิบายว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นกระบวนการที่ให้คู่กรณีทุกฝ่ายซึ่งมีส่วนได้เสีย หรือเกี่ยวพันกับความผิดเฉพาะมาร่วมกันแก้ไขปัญหาว่าจะจัดการกับผลภายหลังการกระทำความผิดอย่างไร รวมทั้งความเกี่ยวพันกับผลของการกระทำความผิดที่จะมีต่อไปในอนาคต[104]

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ อธิบายว่า ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ไม่ตรงกับคำว่า Restorative หรือ Restoration แปลว่า การฟื้นฟู การซ่อมแซม การทำให้กลับคืนดีดังเดิม หรือการปฏิสังขรณ์ หากแปลตรงตัวคงต้องใช้คำว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงปฏิสังขรณ์ ความจริงแล้วเคยมีการใช้คำว่า การฟื้นฟูความยุติธรรม ความยุติธรรมเชิงสร้างสรรค์ ความยุติธรรมแบบบูรณาการ เป็นต้น แต่ในที่สุดมีการใช้คำว่า “การอำนวยความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” เพราะมองว่าเป้าหมายสุดท้ายของ Restorative Justice คือ ต้องการทำให้ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบได้กลับคืนสู่สภาพดีเช่นเดิม อันเป็นการสร้างความสมานฉันท์ในสังคม[105]

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย อธิบายว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) หมายถึง ปรัชญา แนวคิด และกระบวนวิธีปฏิบัติต่อความขัดแย้ง พฤติกรรมที่ไม่พึง

---

[103] จาก The handbook of victim offender mediation : An essential guide to practice and research (pp. 27 – 28), by Umbreit, Mark S., 2001, อ้างถึงใน *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนเพื่อหันเหคดีเด็กและเยาวชน โดยไม่ต้องขึ้นสู่ศาลเยาวชนและครอบครัว* (รายงานผลการวิจัย) (น. 19). เล่มเดิม.

[104] จาก Restorative justice : An overview (p. 1), by Marshall, Tony F., 1998, อ้างถึงใน *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนเพื่อหันเหคดีเด็กและเยาวชน โดยไม่ต้องขึ้นสู่ศาลเยาวชนและครอบครัว* (รายงานผลการวิจัย) (น. 19). เล่มเดิม.

[105] จาก การบรรยายเรื่อง “ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : หลักการและแนวคิด”, ใน *รายงานการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย. กระทรวงยุติธรรม ร่วมกับ โครงการพัฒนาระบบกฎหมายไทย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล 16 มกราคม 2545* (น. 59-60), โดย กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ ข, 2545.

ประสงค์และอาชญากรรม ด้วยการคำนึงถึงเหยื่ออาชญากรรมและชุมชนผู้ที่ได้รับผลกระทบเป็นศูนย์กลาง โดยกระบวนวิธีเชิงสมานฉันท์จะสร้างความตระหนักต่อความขัดแย้งหรือความเสียหายเยียวยาความเสียหายทั้งทางร่างกาย ทรัพย์สิน และความสัมพันธ์ รวมทั้งสร้างแผนความรับผิดชอบหรือข้อตกลงเชิงป้องกันที่เป็นไปได้ อันนำไปสู่ผลลัพธ์แห่งความสมานฉันท์ของสังคม[106]

ชาติ ชัยเดชสุริยะ อธิบายว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นกระบวนการยุติธรรมที่มุ่งหมายในทางเยียวยาความเสียหาย สนับสนุนการมีส่วนร่วมในการประชุมปรึกษาหารือกันของผู้ที่มีส่วนได้เสียหรือได้รับผลกระทบและผู้กระทำผิดนั้นเพื่อช่วยกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นและเสริมสร้างความสัมพันธ์ใหม่ที่ดีมีหลักการสำคัญคือกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ดีควรเป็นกระบวนการที่ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต่างเกิดความรู้สึกยอมรับว่ามีความยุติธรรมเกิดขึ้นควบคู่ไปกับการที่สามารถจะกลับคืนมามีความสมานฉันท์หรือพร้อมที่จะมีความสัมพันธ์ใหม่ที่ดีต่อกันต่อไป กล่าวคือ ผู้กระทำความผิดนั้นเองก็รู้สึกสำนึกผิดพร้อมกับเต็มใจที่จะยอมรับผิดนั้น ผู้เสียหายก็ได้รับการเยียวยาชดเชยความเสียหายรวมทั้งได้รับการขอขมา หรือแสดงความสำนึกผิดจากผู้กระทำผิด ในส่วนของสังคมก็มีส่วนร่วมในการเข้ามารับรู้หรือไกล่เกลี่ยเพื่อให้เกิดความปรองดอง รวมทั้งยอมรับหรือให้โอกาสแก่ผู้กระทำผิดที่จะชดใช้ค่าเสียหายหรือบำเพ็ญประโยชน์แก่สาธารณะและกลับเข้าไปดำรงชีวิตเป็นสมาชิกที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมต่อไปตามปกติได้อีก ตลอดจนได้รับการสื่อสารถึงประโยชน์ของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและช่วยกันป้องกันแก้ไขไม่ให้เกิดเหตุบาดหมางหรือเหตุการณ์ที่อาจทำลายความรู้สึกที่ดีนั้นอีก ขณะเดียวกันกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเองก็อาจมีส่วนดำเนินบทบาทในการช่วยแก้ไขข้อพิพาทด้วยการร่วมมือกันอย่างจริงจังที่จะให้ทุกฝ่ายกลับมามีความสัมพันธ์ใหม่ที่ดีต่อกันแทนที่จะมุ่งหมายแต่เพียงการพิสูจน์ข้อโต้แย้งเพื่อเอาชนะกันในทางคดี หรือเพื่อที่จะนำตัวผู้กระทำผิดไปลงโทษแต่เพียงอย่างเดียว โดยระบบและมาตรการนี้จะสร้างสภาพเอื้อให้องค์กรและเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาหันหน้ามาปรึกษาหารือด้วยความเข้าใจกัน และอย่างมีจุดมุ่งหมายเดียวกันในการอำนวยความยุติธรรมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องนั้นด้วย[107]

---

[106] จาก *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: การปรับกระบวนทัศน์กระบวนการยุติธรรมไทย* (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต) (น. 47), โดย จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย ค, 2548, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

[107] จาก *มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา* (น. 177 – 178), โดย ชาติ ชัยเดชสุริยะ, 2549.

2.3.3.2 หลักการและวัตถุประสงค์ของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

หลักการสำคัญที่เป็นหลักของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ไม่ได้เน้นว่าผู้เสียหายจะต้องถูกกดดันจากบุคคลภายนอกหรือสถานการณ์ ว่าจะต้องให้อภัยหรือปรองดองกับผู้กระทำผิด แต่เน้นเรื่องของการเยียวยาและทำให้ทุกฝ่ายได้รับการฟื้นฟูให้กลับคืนสู่สภาพปกติสุขได้ดีที่สุด แต่ปรากฏว่ากระบวนการการให้อภัยและการปรองดองกันระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดมักจะเกิดขึ้นอยู่เป็นประจำและเกิดขึ้นได้ง่ายกว่ากระบวนการแบบเผชิญหน้ากันในศาลในลักษณะเป็นคู่ต่อสู้กัน (Adversarial Setting) ความต้องการของผู้เสียหายจะต้องได้รับการพูดถึง ผู้กระทำผิดต้องได้รับการส่งเสริมให้แสดงความรับผิดชอบ คนที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำของผู้กระทำความผิดจะต้องเข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการ ไม่มีรูปแบบที่เป็นหลักตายตัว ทุกรูปแบบที่ใช้อยู่จะมีผลมาจากความผูกพันกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ดังนั้น กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จะต้องเป็นการสร้างขึ้นมาจากระดับรากหญ้าสู่ระดับบน และวัตถุประสงค์หลักของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไม่ได้มุ่งให้ใช้กับผู้ที่ทำความผิดเล็กน้อยหรือผู้ที่ทำความผิดครั้งแรกเท่านั้น สิ่งที่ผู้เสียหายต้องการ คือ

(1) ข้อมูลข่าวสาร โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการกระทำผิดและกระบวนการในคดี รวมทั้งข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

(2) การเล่าความจริง ในส่วนของผู้เสียหายโดยเฉพาะต่อผู้กระทำผิดว่าเกิดความเสียหายขึ้นอย่างไรบ้างกับผู้เสียหาย จากการกระทำของผู้กระทำผิด

(3) การทำให้กลับสู่สภาพเดิมหรือการยืนยันว่าผู้เสียหายไม่มีส่วนผิด ผู้กระทำผิดต้องรับผิดชอบและผู้เสียหายไม่มีส่วนในการทำให้เกิดการกระทำความผิด

ความรับผิดชอบอย่างแท้จริงเกี่ยวข้องกับการเผชิญหน้ากับสิ่งที่ตัวเองได้กระทำลงไปแล้ว ซึ่งหมายถึงการส่งเสริมให้ผู้กระทำผิดเข้าใจถึงผลกระทบจากการกระทำของตน ผลร้ายจากสิ่งที่ตนได้กระทำลงไป และกระตุ้นให้เขาลงมือแก้ไขผลร้ายนั้นให้กลับคืนดีให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ผู้สนับสนุนให้เกิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ จะยกเหตุผลในการสนับสนุนกระบวนการนี้ว่า การที่รัฐเข้ามารับภาระการจัดการกับผู้กระทำความผิดเสียฝ่ายเดียวเป็นการทำลายหน้าที่และความรู้สึกผูกพันต่อชุมชนของคนในชุมชนนั้นเอง เมื่อชุมชนเข้ามีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องการจัดการกับคดีการกระทำผิด ชุมชนสามารถริเริ่มตั้งกลุ่มขึ้นมาทำงานในเรื่องนี้ และในขณะเดียวกันก็เป็นการทำให้ตัวชุมชนนั้นเข้มแข็งขึ้นด้วย กล่าวโดยย่อคือ กระบวนการยุติธรรมทางอาญามุ่งความสนใจไปที่ตัวผู้กระทำผิด โดยเอาผู้กระทำผิดเป็นศูนย์กลาง และมุ่งที่ผลคือ การทำให้แน่ใจว่าผู้กระทำผิดได้รับการลงโทษที่สาสมกับการกระทำผิด แต่กระบวนการยุติธรรมเชิง

สมานฉันท์ พุ่งเป้าความสนใจไปที่ความต้องการของผู้เสียหาย ความต้องการของชุมชน และความต้องการของผู้ต้องหา[108]

สิ่งที่จะต้องจัดให้มีกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ คือ จะต้องมีการพิจารณาความเสียหายและความต้องการของผู้เสียหาย ทำให้ผู้กระทำผิดรับผิดชอบต่อผลร้ายที่เกิดจากการกระทำของตนนั้นกลับคืนสู่สภาพที่ดี และต้องให้ผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิดและชุมชนเข้ามาในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ซึ่งจะเปลี่ยนกระบวนการเผชิญหน้าในลักษณะเป็นคู่ต่อสู้กันในกระบวนการ (Adversarial Approach) ให้กลายมาเป็นกระบวนการเจรจาหารือทำความเข้าใจกัน (Dialogue Approach)

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มุ่งเน้นย้ำความสำคัญของการมีส่วนร่วมของพวกคนที่มีส่วนได้เสียโดยตรงในเหตุการณ์หรือการกระทำความผิดนั้น มีความมุ่งหมายที่จะแก้ไขให้สิ่งที่เสียหายกลับคืนดี โดย

(1) พิจารณาแก้ไขความเสียหาย

(2) พิจารณาถึงสาเหตุของการกระทำผิด

(3) มีทัศนคติว่าผู้กระทำผิดเป็นเหยื่อของสภาพแวดล้อม

กระบวนการเยียวยาให้ฟื้นฟูจากการกระทำผิดเป็นเรื่องของผู้เสียหายโดยเฉพาะ ไม่มีใครไปจัดการหรือทำแทนให้ได้ แต่ความพยายามที่จะแก้ไขให้สิ่งที่เสียหายกลับคืนดีจะช่วยในกระบวนการเยียวยาให้ฟื้นฟูจากการกระทำผิด แม้ว่าการแก้ไขให้สิ่งที่เสียหายกลับคืนดีนั้น ไม่มีทางที่จะสามารถกลับสู่สภาพเดิมได้อย่างแท้จริงก็ตาม แผนการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ต้องพูดถึงความต้องการของผู้เสียหาย และภาระหน้าที่ของผู้กระทำผิดที่จะต้องสนองตอบต่อความต้องการนั้น แต่แผนการนั้นยังจะต้องพิจารณาถึงการดำเนินการกับความต้องการของผู้กระทำผิดที่จะทำให้เขาเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้วย ผลจากกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จะส่งเสริมให้เกิดความรับผิดชอบ การแก้ไขและการเยียวยาให้กลับคืนดีสำหรับทุกฝ่าย

หลักเกณฑ์สำคัญ 5 ประการ ของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

1) เน้นที่ความเสียหายและความต้องการของผู้เสียหายอันเป็นผลต่อเนื่องมาจากความเสียหายที่เกิดจากความเสียหายนั้น รวมทั้งความต้องการของชุมชนและความต้องการของผู้กระทำความผิด

---

[108] ประเด็นสำคัญจากหนังสือ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ The Little Book of Restorative Justice of Howard Zehr Good Books, Intercourse, PA 17534 (2002). แหล่งเดิม.

2) จัดการกำหนดภาระหน้าที่ในการแก้ไขซึ่งเป็นผลมาจากการทำให้เกิดความเสียหายนั้น ได้แก่ ภาระหน้าที่ของผู้กระทำผิด รวมทั้งภาระหน้าที่ของชุมชนและของสังคมในการแก้ไขเยียวยาความเสียหายด้วย

3) ใช้กระบวนการเปิดให้เข้ามามีส่วนร่วม และเป็นกระบวนการที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมมือในกระบวนการนั้น

4) ให้ทุกฝ่ายที่มีส่วนได้เสียในสถานการณ์นั้นเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งรวมทั้งผู้เสียหาย ผู้กระทำผิด สมาชิกของชุมชนและสังคม

5) พยายามหาทางทำสิ่งที่เสียหายไป ให้กลับคืนดีดังเดิม

หลักการสำคัญของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ คือ จะต้องให้ความเคารพ (Respect) กับทุกฝ่ายไม่ว่าเขาจะเป็นใครในกระบวนการนั้น[109]

2.3.3.3 ลักษณะและรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

ลักษณะของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ สิ่งที่เห็นเป็นรูปธรรมมาก คือ กระบวนการ (Process) ต้องเป็นกระบวนการที่จะทำให้เกิดความสมานฉันท์ ทำให้เกิดการฟื้นฟูโดยมีหลักการว่า ควรเป็นกระบวนการที่ไม่เป็นทางการ ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มาพบกันในบรรยากาศที่ส่งเสริมให้เกิดความปรองดอง ส่งเสริมให้ผู้กระทำความผิดได้สำนึกผิด ได้ชดใช้ ส่งเสริมให้ชุมชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ความสำคัญของกระบวนการก็คือการสร้างความปรองดองของทุกฝ่าย กระบวนการดังกล่าวสามารถใช้ได้ในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมไม่ว่าจะเป็นในชั้นตำรวจ ในชั้นอัยการ ในชั้นศาล และหลังมีคำพิพากษา และสิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ผลลัพธ์ที่จะก่อให้เกิดความสมานฉันท์ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญ ผลลัพธ์ที่จะได้จากกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ คือ การแสดงความสำนึกผิด การยินยอมที่จะปรับพฤติกรรม การเยียวยาชดใช้ที่ผู้กระทำผิดพร้อมที่จะชดใช้ให้กับผู้เสียหาย อาจจะไม่ใช่เป็นเรื่องเงินอย่างเดียว อาจเป็นการบำเพ็ญสาธารณะ หรืออื่นๆ แล้วแต่กรณี[110]

---

[109] ประเด็นสำคัญจากหนังสือ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ The Little Book of Restorative Justice of Howard Zehr Good Books, Intercourse, PA 17534 (2002). แหล่งเดิม.

[110] การบรรยายเรื่อง “ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : หลักการและแนวคิด”, ใน *รายงานการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย. กระทรวงยุติธรรม ร่วมกับ โครงการพัฒนาระบบกฎหมายไทย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล 16 มกราคม 2545* (น. 60-61). เล่มเดิม.

ในทางปฏิบัติประเทศต่างๆ ทั่วโลก มีการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์รูปแบบต่างๆ กันขึ้นกับบริบทสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่นเป็นสำคัญ จำแนกได้เป็น 4 รูปแบบ[111] ดังนี้

1) รูปแบบการไกล่เกลี่ยเหยื่ออาชญากรรม-ผู้กระทำผิด (Victim - Offender Mediation หรือ VOM)

วิธีการไกล่เกลี่ยเหยื่ออาชญากรรม-ผู้กระทำผิดประกอบด้วย “การเผชิญหน้า” ระหว่างเหยื่ออาชญากรรมกับผู้กระทำผิด ซึ่งเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมและอาสาสมัครอาจทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงาน และมีข้อสังเกตสำคัญที่ว่า ทั้งเหยื่ออาชญากรรมและผู้กระทำผิดต้องพูดคุยทำความเข้าใจกันในโลกของความเป็นจริงและบนฐานของความสมเหตุสมผลของสองฝ่ายโดยความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตต่อไปจะต้องไม่เป็นผลจากการไกล่เกลี่ย เป้าหมายของการไกล่เกลี่ยรวมถึงการสนับสนุนให้มีการเยียวยาเหยื่ออาชญากรรม โดยการจัดเวทีที่ปลอดภัยและควบคุมได้ให้พวกเขาได้พบปะพูดคุยกับผู้กระทำผิดบนพื้นฐานของความสมัครใจ การยอมให้ผู้กระทำผิดได้เรียนรู้ผลกระทบของอาชญากรรมที่มีต่อเหยื่ออาชญากรรม และเข้ามาแสดงความรับผิดชอบต่อพฤติกรรมของเขาที่กระทำไป จัดหาโอกาสให้เหยื่ออาชญากรรมและผู้กระทำผิดได้ร่วมกันพัฒนาและยอมรับแผนการเยียวยาชดใช้ความเสียหายที่เกิดจากอาชญากรรมนั้น Victim-Offender-Mediation เป็นวิธีการที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในทวีปยุโรป เช่น ฝรั่งเศส เยอรมัน สหราชอาณาจักร ทวีปอเมริกาเหนือ และออสเตรเลีย

2) รูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conferences หรือ FGCs)

การประชุมกลุ่มครอบครัวอาจใช้ในโรงเรียน โบสถ์ หรือกลุ่มสมาชิกอื่นๆ โดยกระบวนการนี้มีการย้ำถึงความเอาจริงเอาจังของชุมชนต่ออาชญากรรมและความเต็มใจของชุมชนที่จะยอมรับผู้กระทำผิดกลับคืนสู่ชุมชนอีกครั้ง การประชุมกลุ่มครอบครัว หรือ Conference Programmers เริ่มขึ้นในประเทศนิวซีแลนด์และได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้นในอเมริกาและแคนาดา ตัวอย่างเช่น ที่มินิโซต้า เพนซิเวเนีย และมอนทานา รัฐอื่นๆ ก็ให้ความสนใจมากขึ้น ในประเทศนิวซีแลนด์และออสเตรเลีย การประชุมเป็นนโยบายรัฐที่มีกฎหมายรองรับ เช่น โครงการแว็กก้าแว็กก้า (Wagga Wagga Project) ที่ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางทั่วประเทศ โดยใช้การประชุมเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกสำหรับคดีเด็กและเยาวชน แต่บางครั้งก็ใช้หลังมีคำสั่งศาลแล้ว การประชุมกลุ่มครอบครัวประกอบด้วย เหยื่ออาชญากรรม ผู้กระทำผิด และสมาชิกครอบครัวผู้มี

---

[111] “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: “ทางเลือก” ในการยุติข้อขัดแย้งทางอาญาสำหรับสังคมไทย”, ใน *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์* (น. 18-19). เล่มเดิม.

ความสำคัญ หรือเพื่อนของทั้งสองฝ่ายเช่นเดียวกับการไกล่เกลี่ยที่เจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมเป็นผู้ดำเนินการในขณะนี้โดยส่วนใหญ่เป็นเจ้าพนักงานตำรวจ

3) รูปแบบการพิจารณาแบบล้อมวง (Sentencing Circles)

การพิจารณาแบบล้อมวงเป็นที่รู้จักกันว่าเป็น “วงกลมแห่งสันติวิธี” ใช้กันอย่างแพร่หลายในกลุ่มชาวพื้นเมืองของทวีปอเมริกาเหนือโบราณ โดยเฉพาะชาวอะบอริจิ้นแคนาเดียนและประชากรทางตะวันตกเฉียงใต้ของอเมริกา โดยผู้เข้าร่วมในการพิจารณาแบบล้อมวง ได้แก่ สมาชิกของชุมชนเป็นผู้ที่เคยทำงานเป็นผู้พิพากษา ตำรวจ และอื่นๆ มาแล้วเป็นเวลาหลายปีในแคนาดาโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ยูคอน (Yukon) และเมนิโซตา (Minnesota) รวมทั้งที่เคยรับผิดชอบงานการพิจารณาคดีและการควบคุมสอดส่องมาแล้ว การล้อมวงมีลักษณะพิเศษ คือ ใช้ขนนกเป็นสัญลักษณ์ส่งผ่านไปรอบๆ วง ผู้ที่ถือขนนก คือ ผู้ที่ได้รับโอกาสเป็นผู้พูดในขณะนั้นโดยไม่มีการขัดจังหวะ กระบวนการนี้อาจมีการล้อมวงเพียงวงเดียวหรือหลายวง ซึ่งแต่ละคนมีโอกาสนำเสนอเรื่องราวของตนแตกต่างกันไป

4) รูปแบบคณะกรรมการบูรณาการชุมชน (Community Reparative Boards)

คณะกรรมการบูรณาการชุมชน เป็นวิธีการเชิงสมานฉันท์ในชุมชนที่หวนกลับคืนมาใหม่ เป็นต้นแบบใหม่ที่ชุมชนแสดงความรับผิดชอบต่อเด็กเยาวชนกระทำผิดอย่างกว้างขวาง รู้จักกันในนามของคณะกรรมการเยาวชน คณะกรรมการเพื่อนบ้าน หรือคณะกรรมการยุติธรรมทางเลือกชุมชน(youth panels, neighborhood boards or community diversion boards) คณะกรรมการนี้ใช้เป็นส่วนหนึ่งของการเบี่ยงเบนคดี หรือการคุมประพฤติ คณะกรรมการประกอบด้วยผู้คนในชุมชน ผู้กระทำผิด เหยื่ออาชญากรรม ผู้แทนจากกระบวนการยุติธรรม และบางครั้งก็มีสมาชิกครอบครัวของผู้กระทำผิดรวมอยู่ด้วย ใช้กับผู้กระทำความผิดที่ไม่ร้ายแรง และดำเนินการเช่นเดียวกับรูปแบบอื่นๆ คือ มีการพูดคุยกันด้วยความเคารพก่อนที่คณะจะพิจารณาโทษ คณะกรรมการเหล่านี้มีความสำคัญต่อสมาชิกชุมชนในการอำนวยความยุติธรรมในขั้นตอนที่อยู่ระหว่างชุมชนกับระบบงานยุติธรรมทางอาญา

อย่างไรก็ตาม Roche พบว่า บางแห่งมีการใช้โปรแกรมที่มี “รูปแบบผสมผสาน” (Multi -form programs) คือ มีการใช้รูปแบบทุกรูปแบบดังกล่าวข้างต้น คือ ทั้ง Mediation (ทั้งทางตรงและทางอ้อม) Conference หรือ Circle โดยขึ้นอยู่กับสถานการณ์และตัวแปรอื่นๆ ที่เข้ามาแทรกซ้อนในขณะนั้น

ดังนั้น กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ จึงให้ความสำคัญกับการระงับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากอาชญากรรม โดยให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการกระทำผิดทางอาญา ซึ่งได้แก่ เหยื่ออาชญากรรมและผู้กระทำความผิดได้ร่วมมือกันโดยตรงในการจัดการและแก้ไขผลกระทบ

ที่เกิดขึ้นโดยมุ่งหมายให้เกิดความสมานฉันท์ปรองดองกัน รวมทั้งบูรณาการให้เด็กสามารถกลับคืนสู่สังคมได้ โดยอาศัยหลักการให้เด็กแสดงความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเองเป็นสำคัญ

2.4 การคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญาและหลักเกณฑ์ในการยุติคดีเด็กและเยาวชนในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาล ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

การคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญาและหลักเกณฑ์ในการยุติคดีเด็กและเยาวชนในประเทศไทยนั้น สามารถพิจารณาได้จากพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มีเจตนารมณ์ในการพิจารณาพิพากษาคดีเด็กและเยาวชน ต้องการแก้ไขที่ต้นตอของปัญหาในการกระทำความผิดเพื่อต้องการให้เด็กและเยาวชนได้กลับคืนสู่ครอบครัวและสังคม โดยสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปกติสุข พระราชบัญญัติฉบับนี้ทำให้เห็นปัญหาการทำความผิดของเด็กหรือเยาวชนปรากฏเด่นชัดขึ้นมากว่าเป็นปัญหาที่มีความสำคัญและยุ่งยากยิ่งนัก หากไม่ได้รับการแก้ไขที่ถูกต้องและถูกวิธี ย่อมส่งผลต่ออนาคตและศักยภาพของประเทศได้ และไม่อาจนำแนวคิดทางด้านนิติศาสตร์เพียงด้านเดียวมาใช้ในการแก้ปัญหาได้ จำเป็นต้องมีแนวคิดทางสมศาสตร์ในส่วนอื่นมาบูรณาการใช้ร่วมกัน[112] หลักการนี้ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 119[113] แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 82 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 และมาตรา 46 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 แม้ว่าเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติแต่ละฉบับจะมีความแตกต่างกัน แต่เจตนารมณ์ของกฎหมายมิได้เปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ เป็นบทบัญญัติย้ำให้เห็นถึงเจตนารมณ์ของการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวที่มุ่งในการ

---

[112] "มุมมองอีกหนึ่งมุมของกฎหมายเด็กและเยาวชนฉบับใหม่", ใน *รพี ' 54* (น. 133). เล่มเดิม.

[113] พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 119 บัญญัติว่า "ในการพิจารณาและพิพากษาคดีที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ให้ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กหรือเยาวชนซึ่งควรจะได้รับการฝึกอบรม สั่งสอน และสงเคราะห์ให้กลับตัวเป็นพลเมืองดียิ่งกว่าการที่จะลงโทษ และในการพิพากษาคดีนั้นให้ศาลคำนึงถึงบุคลิกลักษณะสภาพร่างกายและสภาพจิตของเด็กหรือเยาวชนซึ่งแตกต่างกันเป็นคนๆ ไป และลงโทษหรือเปลี่ยนโทษหรือใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนให้เหมาะสมกับตัวเด็กหรือเยาวชน และพฤติการณ์เฉพาะเรื่อง แม้เด็กหรือเยาวชนนั้นจะได้กระทำความผิดร่วมกัน".

สงเคราะห์คุ้มครองแก้ไขเด็กหรือเยาวชนให้กลับตนเป็นคนดียิ่งกว่าการลงโทษ[114] พระราชบัญญัติฉบับนี้จึงบ่งชี้ให้เห็นชัดเจนถึงภารกิจของศาลเยาวชนและครอบครัวซึ่งเป็นศาลพิเศษว่ามีบทบาทภารกิจที่สำคัญอย่างยิ่งในการแก้ไขปัญหาของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ทำให้ทุกองค์กรที่เกี่ยวข้องได้ตระหนักและเห็นความสำคัญของปัญหาเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดและยึดเอาพระราชบัญญัติฉบับนี้เป็นแนวทางหลักในการปฏิบัติงานร่วมกัน เพื่อให้เกิดผลลัพธ์และผลสัมฤทธิ์สูงสุด สมดังเจตนารมณ์ของกฎหมายอันจะส่งผลสุดท้าย คือ ความสงบสุขของสังคมโดยรวม[115] ฉะนั้นการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดกฎหมาย จึงต้องมีวิธีการที่แตกต่างออกไปตามวัยและความรู้สึกผิดชอบของเด็กและเยาวชน ซึ่งในประเทศไทยมีแนวคิดในการคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญาและมีหลักเกณฑ์ในการยุติคดีเด็กและเยาวชนในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาล โดยการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ดังนี้

2.4.1 การคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2554) มีบทบัญญัติที่ให้การคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ได้บัญญัติไว้ในหมวด 3 ส่วนที่ 4 หลายประการดังนี้ ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด[116] ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้[117] บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม[118] และบัญญัติให้เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการหรือทุพพลภาพ ย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองในการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีอย่างเหมาะสม และย่อมมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในคดีที่เกี่ยวกับความรุนแรงทางเพศ[119] นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญยังได้ให้ความคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนในด้านอื่น ดังเช่นบัญญัติไว้ในส่วนที่ 9 สิทธิในการได้รับบริการสาธารณสุขและสวัสดิการจากรัฐบัญญัติว่า เด็กและเยาวชน มีสิทธิในการอยู่รอดและได้รับการพัฒนาด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญาตามศักยภาพในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ เด็ก เยาวชน สตรี และบุคคลในครอบครัว มีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากรัฐ ให้ปราศจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม ทั้งมีสิทธิ

---

[114] *กฎหมายเกี่ยวกับคดีเด็ก เยาวชน และคดีครอบครัว* (พิมพ์ครั้งที่ 3) (น. 189). เล่มเดิม.

[115] "มุมมองอีกหนึ่งมุมของกฎหมายเด็กและเยาวชนฉบับใหม่", ใน *รพี ' 54* (น. 133). เล่มเดิม.

[116] รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2554) มาตรา 39 วรรคสอง.

[117] รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2554) มาตรา 39 วรรคสาม.

[118] รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2554) มาตรา 40 (3).

[119] รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2554) มาตรา 40 (6).

ได้รับการบำบัดฟื้นฟูในกรณีที่มีเหตุดังกล่าว การแทรกแซงและการจำกัดสิทธิของเด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัว จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อสงวนและรักษาไว้ซึ่งสถานะของครอบครัวหรือประโยชน์สูงสุดของบุคคลนั้น เด็กและเยาวชนซึ่งไม่มีผู้ดูแลมีสิทธิได้รับการเลี้ยงดูและการศึกษาอบรมที่เหมาะสมจากรัฐ[120]

เนื่องจาก "... เยาวชนเป็นผู้ที่อายุยังน้อย หมายความว่าต่อไปข้างหน้ายังมีชีวิตอีกนาน ผู้ที่อายุมากผ่านชีวิตมาแล้ว ชีวิตอยู่ข้างหน้าก็สั้น ฉะนั้น ที่เรียกว่าอนาคตของชาติก็คือเยาวชน ... ในภายภาคหน้าเมื่อทุกคนอายุมากขึ้นก็จะเป็นเจ้าของประเทศ ถ้าอยากเป็นเจ้าของประเทศที่น่าอยู่และปลอดภัยแต่ละคนก็จะต้องสร้างให้ดี ทุกคนจะต้องสร้าง แต่โดยที่เยาวชนจะอยู่นานกว่า ก็เป็นหน้าที่ของเยาวชนที่จะสร้างอนาคตของตัวเองด้วย ..."[121] รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยจึงให้ความคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนไว้ เพราะเหตุว่าสภาพทางร่างกายและจิตใจของเด็กและเยาวชนยังมีความเปราะบาง จึงต้องได้รับความคุ้มครองดูแลเป็นพิเศษโดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชนเป็นหลัก

2.4.2 การคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญาในประเทศไทย

ประมวลกฎหมายอาญาของสยามได้มีบทบัญญัติกล่าวถึงวิธีปฏิบัติต่อเด็กที่กระทำความผิดเป็นพิเศษ มีข้อความมิให้ลงอาญาประการใดแก่เด็กอายุยังไม่ถึงเจ็ดปี สำหรับเด็กอายุตั้งแต่ 7 ปี ถึง 12 ปี อาจส่งตัวไปไว้ในโรงเรียนดัดสันดาน แต่ในส่วนเรื่องศาลพิเศษสำหรับชำระคดีเด็กนั้นมิได้มีบทบัญญัติกล่าวถึงประการใด[122] ซึ่งประเทศไทยแต่เดิมมาได้มีวิธีการพิเศษที่นำมาใช้แก่เด็กที่กระทำผิด โดยให้ได้รับการสงเคราะห์เยียวยาและแก้ไขแทนที่จะให้จำคุกทั้งมีการให้การศึกษาอบรมและฝึกฝนอาชีพเพื่อเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตที่ดีงามต่อไปแทนที่จะส่งตัวเด็กไปคุมขังในเรือนจำ ซึ่งเดิมการลงโทษทำให้เด็กได้รับความอับอายและชินชากับสภาพการบีบคั้นทารุณทางจิตใจ เพราะได้เห็นและได้รับการถ่ายทอดอุปนิสัยและความรู้รวมทั้งบทเรียนที่เลวร้ายจากอาชญากรนักโทษ ทั้งยังก่อให้เกิดปมด้อยแก่ไปด้วยตลอดชีวิต ทางราชการจึงส่งเด็กเหล่านี้ไปยังโรงเรียนฝึกอาชีพ ตาม พ.ร.บ. ประถมศึกษา พ.ศ. 2478 หรือสถานฝึกและอบรมตาม พ.ร.บ. จัดการฝึกและอบรมเด็กบางจำพวก พ.ศ. 2479 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้อยู่ก่อนมีศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ร.บ. ประถมศึกษา พ.ศ. 2478 ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ส่งเด็กที่มีอายุในเขตบังคับ (อายุไม่ครบ 15 ปี) ที่ไม่ได้ไปเรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษาโดยปราศจากเหตุผลอันสมควร ไปไว้ยังโรงเรียน

---

[120] รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2554) มาตรา 52.

[121] จาก *คำพ่อสอน* (พิมพ์ครั้งที่ 3) (น. 184), โดย พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน, 2544.

[122] *อาชญาวิทยา* (น. 432). เล่มเดิม.

ฝึกอาชีพได้ ซึ่งต่อมากรมราชทัณฑ์ได้จัดตั้งโรงเรียนฝึกอาชีพขึ้นตาม พ.ร.บ. จัดการฝึกและอบรมเด็กบางจำพวก พ.ศ. 2479 เพื่อทำการฝึกอบรมเด็กจำพวกนี้และเด็กอื่นตาม พ.ร.บ. จัดการฝึกและอบรมเด็กบางจำพวก ฯ นั้นด้วย

สำหรับ พ.ร.บ. ราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 และ พ.ร.บ. จัดการฝึกและอบรมเด็กบางจำพวก พ.ศ. 2479 ได้บัญญัติวิธีการปฏิบัติต่อนักโทษและต่อเด็กที่ต้องคำพิพากษาให้หนักไปในทางฝึกอบรมไม่ใช่ในทางทำโทษเช่นแต่ก่อน ซึ่งกรมราชทัณฑ์ได้จัดตั้งโรงเรียนฝึกอาชีพสำหรับเด็กกระทำผิดที่มีอายุยังไม่ครบ 18 ปี โดยแยกควบคุมผู้ต้องโทษครั้งแรกที่มีอายุต่ำกว่า 25 ปี ไว้เป็นพิเศษ แล้วได้ปรับปรุงทำที่ควบคุมผู้ต้องโทษครั้งแรกดังกล่าวขึ้นเป็นทัณฑสถานวัยหนุ่ม ต่อมากรมราชทัณฑ์ได้โอนกิจการโรงเรียนฝึกอาชีพไปให้กรมประชาสงเคราะห์ดำเนินการ ณ เยาวชนสถานบ้านห้วยโป่งจังหวัดระยอง ตาม พ.ร.บ. จัดการฝึกและอบรมเด็กบางจำพวก (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2501 ส่วนทัณฑสถานวัยหนุ่มยังคงอยู่กับกรมราชทัณฑ์

หลังจากนั้นได้มี พ.ร.บ. ควบคุมเด็กและนักเรียน พ.ศ. 2481 ให้กระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงมหาดไทยเป็นเจ้าหน้าที่จัดการกับเด็กนักเรียนหรือเด็กอนาถาที่ประพฤติตนไม่สมควรแก่วัย และให้ศาลมีอำนาจสั่งถอนอำนาจปกครองบิดามารดาหรือผู้ปกครองเด็กที่ใช้อำนาจปกครองโดยมิชอบเสียบางส่วนหรือทั้งหมดได้ แล้วตั้งกรมเจ้าหน้าที่เป็นผู้ปกครองแทน (ยังไม่ปรากฏว่าได้เคยมีการร้องขอเช่นนี้) พ.ร.บ. นี้ได้ใช้เฉพาะกรุงเทพมหานครเท่านั้น โดยกระทรวงศึกษาธิการจัดให้มีสารวัตรนักเรียนออกทำการตรวจควบคุมดูแลความประพฤติของนักเรียนในกรุงเทพมหานครที่เร่ร่อนหรือประพฤติไม่เหมาะสมนอกโรงเรียนเพื่อว่ากล่าวตักเตือนและแจ้งเหตุไปยังโรงเรียนต่างๆ ส่วนกรมประชาสงเคราะห์ได้จัดทำสถานสงเคราะห์เป็นที่ให้การเลี้ยงดูและอบรมเด็กขึ้น เช่น สถานสงเคราะห์เด็กอ่อน โรงเรียนชาติสงเคราะห์ โรงเรียนประชาสงเคราะห์ ที่ปากเกร็ด วิทยาลัยพิบูลประชาสรรค์ เยาวชนสถานทุ่งมหาเมฆ และเยาวชนสถานบ้านบางละมุงที่จังหวัดชลบุรี (ปัจจุบันมีประกาศคณะปฏิวัติยกเลิก พ.ร.บ. นี้ และบัญญัติใหม่คือ ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 132 เรื่องการส่งเสริมและคุ้มครองความประพฤตินักเรียนและนักศึกษา ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2515 เป็นต้นมา) เมื่อได้พิจารณาบทบัญญัติกฎหมายดังกล่าวแล้ว จะเห็นได้ว่ายังมีข้อบกพร่องและอุปสรรคอยู่หลายอย่าง เพราะเป็นกฎหมายที่บัญญัติไว้สำหรับการปฏิบัติต่อเด็กหลังจากศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว ส่วนวิธีการปฏิบัติต่อเด็กในระหว่างที่ถูกจับกุมและอยู่ในระหว่างพิจารณาคดีที่ศาลไม่มีกฎหมายบัญญัติวิธีการไว้ เด็กจึงได้รับการปฏิบัติอย่างเดียวกับผู้ใหญ่ที่กระทำความผิด ซึ่งเป็นการไม่เหมาะสมและมีผลเสียหายแก่เด็กได้

อนึ่ง ในสมัยที่ยังใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ซึ่งเพิ่งมาถูกยกเลิกและใช้ประมวลกฎหมายอาญาแทนตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2500 นั้น การปฏิบัติต่อเด็กที่กระทำผิดกฎหมาย

ศาลก็ได้แต่พิเคราะห์ถึงความรู้สึกผิดชอบของเด็กประกอบกับลักษณะของความผิดที่เด็กได้กระทำลง แล้วกำหนดโทษไปตามความเหมาะสมกับความผิดและความรู้สึกผิดชอบของเด็กเท่านั้น หลักการที่จะค้นหาสาเหตุที่เด็กกระทำผิดแล้วพยายามแก้ไขเหตุนั้นยิ่งกว่าที่จะมุ่งลงโทษ ยังไม่อาจปฏิบัติได้ในศาลธรรมดาหรือศาลผู้ใหญ่ เพราะขาดหน่วยงานพิเศษสำหรับประสานงานกับศาลในการที่จะสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กเพื่อทราบสาเหตุที่กระทำผิด ตลอดจนดำเนินการฝึกและอบรมให้เด็กกลับตนเป็นคนดีได้[123] จะเห็นได้ว่าการคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนในช่วงระยะเวลาดังกล่าวนี้ มิได้มุ่งเน้นที่จะลงโทษเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด แต่ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนโดยวิธีการพิเศษที่มุ่งไปในการสงเคราะห์เยียวยา ให้การศึกษาอบรมและฝึกฝนอาชีพ เพื่อแก้ไขเด็กและเยาวชนนั้นให้กลับมามีอนาคตที่ดีต่อไป

ศาลคดีเด็กและเยาวชนในประเทศไทยได้ถือกำเนิดขึ้นในปี พ.ศ. 2494 ด้วยแนวความคิดเดียวกันกับของอังกฤษและสหรัฐอเมริกา[124] รัฐบาลได้เล็งเห็นความสำคัญของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดกฎหมาย จึงได้ตรากฎหมายขึ้น โดยเฉพาะสำหรับเด็กและเยาวชนโดยได้มีพระบรมราชโองการให้ประกาศใช้ พ.ร.บ. จัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 และ พ.ร.บ. วิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 กระทรวงยุติธรรมจึงได้จัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนกลางขึ้นเป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2495 พร้อมทั้งสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลาง ซึ่งเป็นการเริ่มต้นแห่งระบบการแก้ไขเยียวยาเด็กและเยาวชนที่ถูกต้องและเหมาะสมที่สุด โดยได้แยกการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดกฎหมายออกจากการกระทำผิดของผู้ใหญ่ เพราะถือว่าเด็กและเยาวชนที่กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด ไม่ใช่อาชญากร เป็นแต่เพียงผู้กระทำผิดกฎเกณฑ์ของสังคมและเป็นผู้ที่ยังอ่อนต่อโลก ไม่สมควรจะได้รับการลงโทษทัณฑ์ หากแต่ควรได้รับการช่วยเหลือเพื่อปรับปรุงตนเสียใหม่ ทั้งในด้านร่างกายและจิตใจ ฉะนั้นกฎหมายดังกล่าวได้บัญญัติให้มีการสืบเสาะและพินิจข้อเท็จจริงเกี่ยวกับบุคลิกภาพ ภาวะแห่งจิตและสิ่งแวดล้อมทั้งปวงของเด็กและเยาวชนโดยแพทย์และพนักงานคุมประพฤติพร้อมกันไปกับการสอบสวนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิด ซึ่งจะทำให้ศาลหยั่งทราบถึงสาเหตุแห่งการกระทำผิดก่อน แล้วจึงใช้มาตรการแก้ไขเยียวยาเด็กนั้นด้วยวิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนให้เป็นการเหมาะสมเป็นรายๆ ไป รวมทั้งให้การศึกษาสามัญ การฝึกวิชาชีพและการอบรมทางด้านจิตใจอันได้แก่ศีลธรรมจรรยา เพื่อให้มีโอกาสที่ดีในการกลับตนเป็นพลเมืองดีมีอาชีพสุจริตต่อไปในภายภาคหน้า และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมโดยปกติสุขได้

---

[123] จาก ประวัติศาลคดีเด็กและเยาวชนกลาง, โดย อดุลกิติ์ กิติยากร, ม.ร.ว., ม.ป.ป., [online] : สืบค้นเมื่อ 20 กรกฎาคม 2555, จาก *http://elib.coj.go.th/Article/d29_1_8.pdf*

[124] *การปฏิรูประบบศาลเยาวชนและครอบครัว* (พิมพ์ครั้งที่ 2) (น. 31). เล่มเดิม.

ต่อมากระทรวงยุติธรรมยังได้ดำเนินการพิจารณาปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 เพื่อให้เหมาะสมยิ่งขึ้น และได้จัดทำร่างกฎหมายแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติดังกล่าวขึ้น ซึ่งในเวลาต่อมาก็ได้มีพระบรมราชโองการให้ประกาศใช้กฎหมายที่แก้ไขเพิ่มเติมนี้แล้ว คือ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2506 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2506 ซึ่งใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2507 เป็นต้นมา ทำให้การดำเนินคดีอาญา ซึ่งอยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลคดีเด็กและเยาวชน เป็นไปโดยรวดเร็ว และการดำเนินคดีแพ่งซึ่งอยู่ในอำนาจของศาลคดีเด็กและเยาวชน ยังความสะดวกแก่ประชาชนยิ่งขึ้น ตลอดจนทำให้ข้อขัดข้องต่างๆ ที่ปรากฏจากการใช้พระราชบัญญัติทั้งสองมาได้รับการแก้ไขให้เหมาะแก่การดำเนินงานราชการดีขึ้น เป็นการเหมาะสมเป็นรายๆ ไป โดยเฉพาะเพื่อให้มีโอกาสที่ดีในการกลับตนเป็นพลเมืองดี ตลอดจนให้ความสงเคราะห์แก่เด็กและเยาวชนที่ศาลสั่งปล่อยเป็นอิสระแล้ว ให้กลับไปสู่สังคมตามเดิม โดยสอดส่องช่วยเหลือในเรื่องที่อยู่อาศัย และหางานให้ทำเป็นต้น[125] ซึ่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 ได้บัญญัติหลักการที่เป็นการให้โอกาสแก่เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดโดยการสั่งไม่ฟ้องคดีไว้ในมาตรา 29[126] กล่าวโดยสรุปคือ ในความผิดซึ่งกฎหมายกำหนดโทษจำคุกขั้นสูงไม่เกินห้าปี เมื่อผู้อำนวยการสถานพินิจหรือคณะกรรมการพินิจและคุ้มครองเด็กพิจารณาโดยคำนึงถึงสภาวะต่างๆ แล้วเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้องร้องก็ให้แจ้งความเห็นดังกล่าวไปยังพนักงานอัยการ ถ้าพนักงานอัยการเห็นชอบด้วยก็ให้มีอำนาจสั่งไม่ฟ้องเด็กหรือ

---

[125] จาก *บทบาทศาลคดีเด็กและเยาวชนกับความมั่นคงแห่งชาติ* (น. 4 – 5), โดย ประภาศน์ อวยชัย, 2517.

[126] พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 มาตรา 29 บัญญัติว่า “ในกรณีที่ปรากฏตามสำนวนการสอบสวน ว่าเด็กหรือเยาวชนได้กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เมื่อผู้อำนวยการสถานพินิจหรือคณะกรรมการพินิจและคุ้มครองเด็กพิจารณาโดยคำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ ฐานะ ตลอดจนถึงสิ่งแวดล้อมของเด็กหรือเยาวชนแล้วเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้องร้อง และเด็กหรือเยาวชนนั้นก็ยินยอมที่จะอยู่ในความควบคุมของสถานพินิจหรือสำนักงานของคณะกรรมการพินิจและคุ้มครองเด็กด้วยแล้ว ก็ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจหรือคณะกรรมการพินิจและคุ้มครองเด็ก แล้วแต่กรณี แจ้งความเห็นไปยังพนักงานอัยการ ถ้าพนักงานอัยการเห็นชอบด้วยก็ให้มีอำนาจสั่งไม่ฟ้องเด็กหรือเยาวชนนั้นได้ คำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการนั้นให้เป็นที่สุด

การควบคุมเด็กหรือเยาวชนในสถานพินิจ หรือสำนักงานของคณะกรรมการพินิจและคุ้มครองเด็กตามความในวรรคก่อน ให้มีกำหนดเวลาตามที่ผู้อำนวยการสถานพินิจหรือคณะกรรมการพินิจและคุ้มครองเด็กแล้วแต่กรณีเห็นสมควร แต่ต้องไม่เกินสองปี

บทบัญญัติมาตรานี้มิให้ใช้บังคับในกรณีความผิดซึ่งกฎหมายกำหนดโทษจำคุกขั้นสูงตั้งแต่ห้าปีขึ้นไป”.

เยาวชนนั้นได้ จะเห็นได้ว่าเมื่อมีการก่อตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนแล้ว รัฐยังคงมีบทบาทในการคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชน โดยให้การดูแล อบรมสั่งสอน สงเคราะห์ เยียวยาแก้ไขเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดด้วยวิธีการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนให้เหมาะสมเป็นรายบุคคล รวมทั้งให้ความคุ้มครองผลประโยชน์ส่วนได้เสียของผู้เยาว์ในคดีแพ่งด้วย

เนื่องจากมีแนวคิดว่า กฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนและกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนมีบทบัญญัติที่ไม่เหมาะสมหลายประการ สมควรปรับปรุงวิธีพิจารณาพิพากษาคดีเด็กและเยาวชนให้เหมาะสม เพื่อคุ้มครองเด็กและเยาวชน ให้การช่วยเหลือสงเคราะห์เด็กและเยาวชนซึ่งเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าของประเทศเพื่อให้เป็นผู้ใหญ่ที่ดีในวันหน้า โดยการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวขึ้นแทนศาลคดีเด็กและเยาวชน เพื่อปรับปรุงคุณภาพและเสริมสร้างค่านิยมทางจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของเด็กและเยาวชน ตลอดจนลดปัญหาความแตกแยกของครอบครัวและปัญหาเด็กและเยาวชนที่เกิดจากครอบครัวไม่ปกติสุข (เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มีผลใช้บังคับวันที่ 23 มกราคม พ.ศ. 2535) ซึ่งกระบวนการในการพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน ยังคงมีหลักการเช่นเดียวกับที่ใช้อยู่ก่อนยกเลิกกฎหมายฉบับเก่า การปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนในยุคนี้มีการกำหนดรูปแบบของศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวให้มีรูปแบบพิเศษ และมีหน่วยงานที่เข้ามาควบคุมดูแลเด็กและเยาวชนโดยเฉพาะ ต่อมาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543 และแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2548 ตามลำดับ ส่วนหลักการที่เป็นการให้โอกาสแก่เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดโดยการสั่งไม่ฟ้องคดี ยังคงมีบัญญัติไว้ในมาตรา 63[127] ข้อมูลจากกรมพินิจและคุ้มครองเด็ก

---

[127] พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 63 บัญญัติว่า “ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิด เมื่อผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณาโดยคำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ ฐานะ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชน และพฤติการณ์ต่างๆ แห่งคดีแล้วเห็นว่า เด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้องและเด็กหรือเยาวชนนั้นยินยอมที่จะอยู่ในความควบคุมของสถานพินิจด้วยแล้ว ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจแจ้งความเห็นไปยังพนักงานอัยการ ถ้าพนักงานอัยการเห็นชอบด้วย ให้มีอำนาจสั่งไม่ฟ้องเด็กหรือเยาวชนนั้นได้ คำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการนั้นให้เป็นที่สุด

บทบัญญัติมาตรานี้มิให้ใช้บังคับแก่การกระทำความผิดอาญาที่มีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกเกินกว่าห้าปีขึ้นไป”.

และเยาวชนระบุว่า บทบัญญัติดังกล่าวแม้จะเป็นหลักการที่ดี แต่ก็มีปัญหาไม่อาจนำไปปฏิบัติได้ในช่วงแรกเพราะยังไม่มีกระบวนการใดที่จะทำให้แน่ใจได้ว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นกลับตนเป็นคนดีได้จริง จนกระทั่งเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2545 ความรู้เรื่องกระบวนการยุติธรรมทางเลือกและการประชุมกลุ่มครอบครัวเริ่มเป็นที่รู้จัก ซึ่งผู้ปฏิบัติงานก็เห็นว่าหากได้นำการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ร่วมกับการเสนอความเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนสามารถกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้องแล้วน่าจะเป็นการแก้ไขเด็กหรือเยาวชนได้ระดับหนึ่งรวมทั้งสามารถป้องกันมิให้กลับไปกระทำผิดซ้ำอีก ดังนั้นกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจึงได้แจ้งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจทุกแห่งเริ่มดำเนินการเพื่อเสนอความเห็นตามมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 แต่กำหนดให้ดำเนินการในความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาทก่อน (ต่อมาปรับปรุงเป็น “โทษจำคุกไม่เกินห้าปี”)[128] ในวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2546 กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จึงได้เริ่มโครงการและจัดการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนขึ้นเป็นครั้งแรก โดยเริ่มต้นจากสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกรุงเทพมหานคร และขยายไปยังสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนในจังหวัดอื่นๆ ทั่วประเทศ ภายใต้กฎเกณฑ์และแนวทางปฏิบัติที่กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกำหนดไว้ การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนจึงแพร่หลายไปทั่วประเทศนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา[129]

วิธีดำเนินการเพื่อเสนอความเห็นตามมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 โดยสรุป คือ เมื่อพนักงานคุมประพฤติสอบปากคำแล้วเห็นว่า ความผิดนั้นมีอัตราโทษจำคุกไม่เกินห้าปีและเด็กหรือเยาวชนยอมรับว่าตนกระทำผิดจริง โดยเด็กหรือเยาวชนมีความประพฤติยังไม่เสียหายหรือเสียหายอยู่บ้างแต่ยังพอแก้ไขได้ก็จัดให้มีการตรวจทางจิตวิทยาเพื่อพิเคราะห์ความเสี่ยงที่อาจกระทำผิดซ้ำ หากพบว่าไม่อยู่ในภาวะเสี่ยง หรือเสี่ยงอยู่บ้างแต่ไม่มากก็จะจัดให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนขึ้น ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วยเด็กหรือเยาวชน บิดามารดา หรือผู้ปกครองของเด็กหรือเยาวชน ผู้เสียหาย (บิดามารดา หรือผู้ปกครองผู้เสียหาย กรณีผู้เสียหายเป็นผู้เยาว์) ครู อาจารย์ หรือนายจ้างของเด็กหรือเยาวชน ผู้นำชุมชนที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เข้าร่วมประชุม ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานพินิจ ผู้ประสานการประชุม พนักงานคุมประพฤติ นักสังคม

---

[128] “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: “ทางเลือก” ในการยุติข้อขัดแย้งทางอาญาสำหรับสังคมไทย”, ใน *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์* (น. 25). เล่มเดิม.

[129] *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนเพื่อหันเหคดีเด็กและเยาวชน โดยไม่ต้องขึ้นสู่ศาลเยาวชนและครอบครัว* (รายงานผลการวิจัย) (น. 39). เล่มเดิม.

สงเคราะห์ นักจิตวิทยา พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน รวมทั้งอาจเชิญบุคคลหนึ่งบุคคลใดที่เห็นว่าจะเป็นประโยชน์ต่อการประชุมและมีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กหรือเยาวชนเข้าร่วมประชุมด้วย

การประชุมจะต้องให้เด็กหรือเยาวชนรับสารภาพด้วยความเต็มใจ ขอโทษต่อผู้เสียหายอย่างจริงใจ ชดใช้ความเสียหายที่ตนได้ก่อขึ้น หรือยอมกระทำการใดเพื่อเป็นการชดเชยความผิดนั้น ยอมกระทำการเพื่อแก้ไขตามที่กำหนดโดยผลการประชุม และจะต้องอยู่ในความดูแลของสถานพินิจเพื่อติดตามความประพฤติอีกเป็นเวลาไม่เกินสองปี[130]

ทั้งนี้ เนื่องจากการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ที่ผ่านมายังคงให้ความสำคัญกับการแก้ไขเยียวยา สงเคราะห์เด็กและเยาวชน รวมถึงการค้นหาสาเหตุแห่งการกระทำความผิด สภาพแวดล้อม ปัจจัยต่างๆ ที่ทำให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิด และหาวิธีการที่เหมาะสมในการแก้ไขผู้กระทำผิดเฉพาะราย ส่วนการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนโดยมุ่งที่จะปกป้องผลเสียจากการถูกดำเนินคดี และการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูผู้กระทำผิดยังคงไม่มีการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมมากนัก ต่อมาจึงได้มีการยกเลิกพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543 และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2548 โดยให้ใช้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 แทน ซึ่งมีผลใช้บังคับวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2554 พระราชบัญญัติฉบับนี้ถือได้ว่ามีการปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของไทยทั้งระบบ แต่ยังคงรูปแบบของศาลเยาวชนและครอบครัวที่มีรูปแบบพิเศษเช่นเดิม นอกจากนี้ พระราชบัญญัติดังกล่าวยังลดบทบาทของรัฐในการดูแล อบรมสั่งสอน สงเคราะห์ เยียวยาแก้ไขเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด โดยให้ศาลสามารถมอบตัวเด็กหรือเยาวชนให้อยู่ในความดูแลของบิดา มารดา ผู้ปกครอง เว้นแต่ปรากฏข้อเท็จจริงต่อศาลว่าการกระทำของเด็กหรือเยาวชนมีลักษณะหรือพฤติการณ์ที่อาจเป็นภัยต่อบุคคลอื่นอย่างร้ายแรงหรือมีเหตุสมควรประการอื่น ศาลจึงจะมีคำสั่งให้ควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นไว้[131] และมีการเพิ่มบทบัญญัติมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาให้เป็นทางเลือกในการ

---

[130] "กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: "ทางเลือก" ในการยุติข้อขัดแย้งทางอาญาสำหรับสังคมไทย", ใน *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์* (น. 25). เล่มเดิม.

[131] จาก "การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนหนทางสู่ความเป็นธรรมทางสังคมอย่างยั่งยืน", ใน *รายงานการศึกษาวิจัยเพื่อนำเสนอในการประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรมครั้งที่ 9 "การขับเคลื่อนพลังสังคมสู่การพัฒนากระบวนการยุติธรรมที่ยั่งยืน"* 30 – 31 สิงหาคม 2554 ณ ห้องแกรนด์ได

ปรับเปลี่ยนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูพฤติกรรมเด็กและเยาวชนและคุ้มครองสวัสดิภาพมากขึ้น เพื่อให้มีความสอดคล้องกับมาตรฐานสากล โดยเพิ่มบทบัญญัติในหมวด 7 มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา เพื่อให้เป็นมาตรการที่ใช้ในการคัดกรองเด็กและเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำผิดที่ไม่ควรอยู่ในกระบวนการยุติธรรมออกไปจากกระบวนการยุติธรรมให้โดยเร็วที่สุด กล่าวคือ เป็นการใช้มาตรการเบี่ยงเบน (Diversion) ผู้กระทำความผิดออกจากการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงาน ตามมาตรา 86 ถึงมาตรา 89 และชั้นศาล ตามมาตรา 90 ถึงมาตรา 94 และมาตรา 132 เพื่อประโยชน์ในการกำหนดมาตรการในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดให้สามารถปรับปรุงความประพฤติ และสามารถกลับคืนสู่สังคมได้โดยไม่ต้องกลับเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมปกติต่อไป

จะเห็นได้ว่าการคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนในปัจจุบัน มีความสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว โดยมีวิธีการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดที่มิได้มีความมุ่งหมายเพื่อจะลงโทษ แต่มุ่งเน้นให้มีการสงเคราะห์ เยียวยา แก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนเพื่อให้สามารถปรับปรุงความประพฤติพร้อมที่จะกลับคืนสู่สังคมได้อย่างสร้างสรรค์ โดยคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กและเยาวชนและคำนึงถึงความปลอดภัยของสังคมควบคู่กันไปด้วย

2.4.3 หลักเกณฑ์ในการยุติคดีเด็กและเยาวชนในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาล ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

หลักเกณฑ์ในการยุติคดีเด็กและเยาวชนในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาล เป็นการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา โดยเมื่อคดีความเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมและก่อนพิพากษาคดี จะมีการนำวิธีการเชิงสมานฉันท์มาใช้ในชั้นพนักงานสอบสวนและในชั้นพนักงานอัยการ กรณีมีความเห็นสมควรสั่งฟ้อง (อาจใช้หลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ การชะลอการฟ้อง ฯลฯ) และนำมาใช้ในชั้นศาล โดยในประเทศตะวันตกส่วนใหญ่จะให้ “พนักงานคุมประพฤติ” หรือ “นักสังคมสงเคราะห์” ดำเนินกระบวนวิธีการเชิงสมานฉันท์ โดยใช้รูปแบบการพิจารณาแบบล้อมวง (Sentencing Circles) สำหรับกรณีผู้กระทำผิดเป็นชนพื้นเมืองในประเทศแคนาดาและสหรัฐอเมริกาบางมลรัฐ และใช้รูปแบบการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด (Victim-Offenders Mediation หรือ VOM) อย่างกว้างขวางสำหรับผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ทั้งในยุโรปและ

มอนด์บอลรูม ศูนย์การประชุมอิมแพ็ค เมืองทองธานี อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี (น. 448), โดย อภิรดี โพธิ์พร้อม ก, 2554.

อเมริกา[132] ในประเทศไทยมีการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ซึ่งถือได้ว่าเป็นมาตรการเบี่ยงเบนผู้กระทำความผิดออกจากการดำเนินคดีอาญา ภายใต้แนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ที่เป็นมาตรการยุติธรรมทางเลือกที่เข้ามาเสริมกระบวนการยุติธรรมปกติ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาหลักเกณฑ์ในการยุติคดีเด็กและเยาวชนในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาล ดังนี้

2.4.3.1 การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงาน ตามมาตรา 86 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงาน ตามมาตรา 86[133] เป็นเรื่องของการไม่ฟ้องคดีอาญา โดยให้เด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาปฏิบัติ

---

[132] "กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: "ทางเลือก" ในการยุติข้อขัดแย้งทางอาญาสำหรับสังคมไทย", ใน *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์* (น. 20 -21). เล่มเดิม.

[133] พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 86 บัญญัติว่า "ในคดีที่เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินห้าปีไม่ว่าจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม ถ้าปรากฏว่าเด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ หากเด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำก่อนฟ้องคดี เมื่อคำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สภาพร่างกาย สภาพจิต อาชีพ ฐานะ และเหตุแห่งการกระทำความผิดแล้ว หากผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณาเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง ให้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติ และหากจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองเด็กหรือเยาวชน อาจกำหนดให้บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือผู้แทนองค์การซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยปฏิบัติด้วยก็ได้ ทั้งนี้ เพื่อแก้ไขปรับเปลี่ยนความประพฤติของเด็กหรือเยาวชน บรรเทา ทดแทน หรือชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหาย หรือเพื่อให้เกิดความปลอดภัยแก่ชุมชนและสังคม แล้วเสนอความเห็นประกอบแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต่อพนักงานอัยการเพื่อพิจารณา ทั้งนี้การจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหายและเด็กหรือเยาวชนด้วย

เมื่อพนักงานอัยการได้รับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจตามวรรคหนึ่งแล้ว หากมีข้อสงสัยอาจสอบถามผู้อำนวยการสถานพินิจหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการพิจารณาได้ ถ้าพนักงานอัยการไม่เห็นชอบด้วยกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้สั่งแก้ไขแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหรือสั่งดำเนินคดีต่อไปและให้ผู้อำนวยการสถานพินิจแจ้งคำสั่งของพนักงานอัยการให้พนักงานสอบสวนและผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ หากพนักงานอัยการเห็นว่าแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้เป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กหรือเยาวชนแล้วเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมให้พนักงานอัยการเห็นชอบกับแผนดังกล่าวและให้มีการดำเนินการตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูดังกล่าวได้ทันที พร้อมทั้งให้รายงานให้ศาลทราบ

ตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ซึ่งต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหายและเด็กหรือเยาวชนด้วย[134] การไม่ฟ้องคดีโดยให้เด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ประกอบด้วยหลักเกณฑ์ดังนี้[135] คือ

1) อัตราโทษที่เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิดจะต้องเป็นคดีที่มีอัตราโทษจำคุกขั้นสูงไม่เกิน 5 ปี จะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม

2) เด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิดไม่เคยต้องโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดมาก่อน เว้นแต่เป็นความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

เด็กหรือเยาวชนไม่เคยต้องโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุด หมายความว่า ไม่เคยต้องโทษจำคุกจริงๆ มาก่อน ถ้าเคยถูกศาลพิพากษากักขัง ปรับ หรือรอการลงโทษจำคุกมาก่อนก็ยังสามารถใช้วิธีการนี้ได้

ข้อยกเว้นถ้าเคยต้องโทษจำคุกมาก่อนต้องเป็นความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

3) เด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำผิดก่อนฟ้องคดี เช่น เด็กหรือเยาวชนสารภาพ รู้สึกเสียใจในการกระทำผิด

4) ผู้อำนวยการสถานพินิจมีความเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง ให้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติ

5) ผู้อำนวยการสถานพินิจจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู โดยแผนต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหาย และเด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิดด้วย

ในคดีอาญาที่ผู้เสียหายเป็นราษฎรจะต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหายหรือผู้แทนโดยชอบธรรมด้วย

ในกรณีที่ปรากฏข้อเท็จจริงแก่ศาลว่ากระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูนั้นไม่ชอบด้วยกฎหมาย ให้ศาลพิจารณาสั่งตามที่เห็นสมควร

ศาลต้องมีคำสั่งตามวรรคสามภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับรายงาน ทั้งนี้ ให้ประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาออกข้อกำหนดเกี่ยวกับแนวทางในการดำเนินการของศาลด้วย

แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรานี้ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหายและเด็กหรือเยาวชนด้วย".

[134] "พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553," (น. 151 – 153). เล่มเดิม.

[135] จาก *กฎหมายเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว* (น. 150 – 151), โดย ประเทือง ธนิตยผล, 2555.

6) พนักงานอัยการมีอำนาจในการพิจารณาความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจและแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 86 วรรคสอง

กรณีหากมีข้อสงสัย พนักงานอัยการอาจสอบถามผู้อำนวยการสถานพินิจหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการพิจารณาได้

กรณีที่พนักงานอัยการไม่เห็นชอบด้วยกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ให้สั่งแก้ไขแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหรือสั่งดำเนินคดีต่อไป และให้ผู้อำนวยการสถานพินิจแจ้งคำสั่งของพนักงานอัยการให้พนักงานสอบสวนและผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ

หากพนักงานอัยการเห็นว่าแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้เป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กหรือเยาวชนแล้วเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมให้พนักงานอัยการเห็นชอบกับแผนดังกล่าวและให้มีการดำเนินการตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูดังกล่าวได้ทันที พร้อมทั้งให้รายงานให้ศาลทราบ

7) ในกรณีที่ปรากฏข้อเท็จจริงแก่ศาลว่ากระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูนั้นไม่ชอบด้วยกฎหมาย ให้ศาลพิจารณาสั่งตามที่เห็นสมควร

ศาลต้องมีคำสั่งตามวรรคสามภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับรายงาน ทั้งนี้ให้ประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาออกข้อกำหนดเกี่ยวกับแนวทางในการดำเนินการของศาลด้วย

แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรานี้ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหายและเด็กหรือเยาวชนด้วย

2.4.3.2 การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นศาล ตามมาตรา 90 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา 90[136] เป็นมาตรการทางเลือกที่คู่ขนานกับการดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมปกติและเป็นเรื่องที่กฎหมายบัญญัติขึ้นใหม่

---

[136] พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 90 บัญญัติว่า “เมื่อมีการฟ้องคดีต่อศาลว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินยี่สิบปีไม่ว่าจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม ถ้าปรากฏว่าเด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกมาก่อน เว้นแต่เป็นความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ ก่อนมีคำพิพากษา หากเด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำและผู้เสียหายยินยอมและโจทก์ไม่คัดค้าน เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่าพฤติการณ์แห่งคดีไม่เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมเกินสมควรและศาลเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้ และผู้เสียหายอาจได้รับการชดเชยเยียวยาตามสมควรหากนำวิธีจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ซึ่งเป็นประโยชน์ต่ออนาคตของเด็กหรือเยาวชนและต่อผู้เสียหายมากกว่าการพิจารณาพิพากษาให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจหรือบุคคลที่ศาลเห็นสมควรจัดให้มีการดำเนินการเพื่อจัดทำแผนดังกล่าวโดยมีเงื่อนไขให้เด็กหรือเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือองค์การซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยปฏิบัติ

กล่าวคือ เมื่อมีการฟ้องคดีอาญาต่อศาลเยาวชนแล้ว ก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษา หากเด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำและศาลเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้และผู้เสียหายอาจได้รับการชดเชยเยียวยา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่ออนาคตของเด็กหรือเยาวชนมากกว่ามีคำพิพากษา ศาลจะมีคำสั่งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจหรือบุคคลที่ศาลเห็นสมควรจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู เพื่อให้เด็กหรือเยาวชน บิดามารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือองค์การที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยปฏิบัติ ให้ศาลพิจารณาภายใน 30 วัน ถ้าศาลเห็นชอบให้มีคำสั่งจำหน่ายคดีไว้ชั่วคราว ซึ่งอาจแยกหลักเกณฑ์ได้ดังนี้[137]

1) เมื่อมีการฟ้องคดีและศาลเยาวชนและครอบครัวได้ประทับรับฟ้องคดีไว้แล้ว

2) คดีที่เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา ซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงให้จำคุกไม่เกินยี่สิบปี อัตราโทษที่เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิด จะต้องเป็นคดีที่มีอัตราโทษจำคุกขั้นสูงไม่เกินยี่สิบปีไม่ว่าจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม

3) เด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกมาก่อน เว้นแต่เป็นความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ หมายความว่า เด็กหรือเยาวชนไม่เคยต้องโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกมาก่อน ถ้าเคยถูกศาลพิพากษากักขัง ปรับ หรือรอการลงโทษจำคุกหรือรอการกำหนดโทษมาก่อนก็สามารถใช้วิธีการนี้ได้

ข้อยกเว้น ถ้าเคยต้องโทษจำคุกมาก่อนต้องเป็นความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

4) เด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำ และผู้เสียหายยินยอมและโจทก์ไม่คัดค้าน หมายความว่า เด็กหรือเยาวชนรู้สำนึกในการกระทำความผิดที่ได้กระทำลงไป เช่น การยอมรับสารภาพ การขอโทษผู้เสียหายและผู้เสียหายให้ความยินยอมในการที่ศาลสั่งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจ หรือบุคคลที่ศาลเห็นสมควรจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

5) ข้อเท็จจริงปรากฏว่าพฤติการณ์แห่งคดีไม่เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมเกินควร หมายความว่า พฤติการณ์ในการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชนที่ถูกฟ้องต่อศาลไม่เป็นภัยร้ายแรงเกินสมควร

6) ศาลเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นอาจกลับตนเป็นคนดีได้

แล้วเสนอต่อศาลเพื่อพิจารณาภายในสามสิบวันนับแต่ที่ศาลมีคำสั่ง หากศาลเห็นชอบด้วยกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ให้ดำเนินการตามนั้นและให้มีคำสั่งจำหน่ายคดีไว้ชั่วคราว หากศาลไม่เห็นชอบ ให้ดำเนินกระบวนพิจารณาต่อไป".

[137] *กฎหมายเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว* (น. 155 – 157). เล่มเดิม.

7) ผู้เสียหายอาจได้รับการชดเชยเยียวยาตามสมควร เป็นกรณีที่ฝ่ายเด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิดอาจเป็นบิดามารดา ญาติ ผู้ปกครองได้เสนอการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ฝ่ายผู้เสียหาย

8) ศาลเห็นว่านำวิธีการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูจะเป็นประโยชน์ต่ออนาคตของเด็กหรือเยาวชนและต่อผู้เสียหายมากกว่า

9) ศาลสั่งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจ หรือบุคคลที่ศาลเห็นสมควรจัดทำแผนเสนอต่อศาลภายใน 30 วันนับแต่วันมีคำสั่ง ถ้าศาลเห็นชอบด้วยกับแผนก็จะสั่งให้ดำเนินการตามแผนและมีคำสั่งจำหน่ายคดีไว้ชั่วคราว

10) หากศาลไม่เห็นชอบด้วยกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูก็จะดำเนินกระบวนพิจารณาต่อไป

กรณีที่เด็กหรือเยาวชนนั้นได้ปฏิบัติตามแผนแก้ไขฟื้นฟูอย่างครบถ้วนแล้วและศาลเยาวชนและครอบครัวเห็นชอบด้วย ศาลเยาวชนและครอบครัวจะสั่งจำหน่ายคดีออกจากสาระบบความ ทำให้เด็กหรือเยาวชนนั้นไม่ต้องถูกลงโทษทางอาญาและมีผลทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับลง แต่ทั้งนี้ก็ไม่ตัดสิทธิผู้มีส่วนได้เสียที่จะดำเนินคดีในส่วนทางแพ่ง[138] ความสำเร็จของมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นศาลอยู่ที่กระบวนการทำงานที่ทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือกันตั้งแต่หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ที่จะต้องใช้มาตรการพิเศษดังกล่าวให้สอดคล้องต่อวัตถุประสงค์ในการออกแบบเครื่องมือเพื่อคัดกรองเด็กหรือเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมให้เร็วที่สุด ในขณะเดียวกันก็ต้องคงประสิทธิภาพการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เด็กหรือเยาวชนกลับคืนสู่สังคมโดยสามารถใช้ชีวิตอย่างมีบทบาทเชิงสร้างสรรค์ ตลอดจนกระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูจะต้องเกิดขึ้นโดยความยินยอมจากผู้เสียหายและเด็กหรือเยาวชนด้วยความร่วมมือของครอบครัว โรงเรียน นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายด้วยความเข้าใจ[139] ดังนั้น การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นศา จึงเป็นมาตรการใหม่ที่นำมาใช้ในการดำเนินกระบวนพิจารณาเพื่อประโยชน์สำหรับเด็กและเยาวชน รวมทั้งยังเป็นการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถกลับตัวเป็นพลเมืองดีและใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติต่อไป การเบี่ยงเบนคดีจะช่วยให้เด็กและเยาวชนหลีกเลี่ยงจากมลทิน

---

[138] “พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553,” (น. 153-154). เล่มเดิม.

[139] จาก 8 ปี แห่งการรอคอยพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว, โดย อภิรดี โพธิ์พร้อม ข, ม.ป.ป., [online] : สืบค้นเมื่อ 28 มิถุนายน 2555, จาก http://elib.coj.go.th/Article/courtP4_6_6.pdf

ในการถูกตีตราว่าเป็นผู้กระทำความผิด ซึ่งถือว่ามีอิทธิพลที่สำคัญในการพัฒนาไปเป็นอาชญากรได้เป็นอย่างดี

แต่การนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ในชั้นเจ้าพนักงาน ตามมาตรา 86 วรรคหนึ่ง มีเงื่อนไขว่าต้องเป็นกรณีที่เด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกมาก่อน กรณีนี้จึงทำให้เด็กและเยาวชนที่เคยกระทำความผิดมาก่อนแล้วไม่ได้รับโอกาสในการเข้าสู่กระบวนการตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงาน และยังเป็นการผลักดันให้เด็กและเยาวชนต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก ซึ่งไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว อีกทั้งการนำมาตรการดังกล่าวมาใช้ควรที่จะต้องพิจารณาถึงข้อเท็จจริงตามพฤติการณ์แห่งคดีไม่ปรากฏว่าเป็นการกระทำความผิดอันมีลักษณะที่เป็นภยันตรายต่อประชาชนหรือกระทบต่อสาธารณะอย่างร้ายแรงประกอบด้วย นอกจากนั้นก็ควรมีการบัญญัติให้มีความชัดเจนในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดหลายกรรมต่างกันหรือกรรมเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบทว่าจะใช้หลักเกณฑ์ใดมาพิจารณาว่าจะนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้หรือไม่

ส่วนการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ในชั้นศาลตามมาตรา 90 มีเงื่อนไขในการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้เช่นเดียวกับในชั้นเจ้าพนักงานตามมาตรา 86 วรรคหนึ่ง กล่าวคือ ต้องเป็นกรณีที่เด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกมาก่อน กรณีนี้จึงทำให้เด็กและเยาวชนที่เคยกระทำความผิดมาก่อนแล้วไม่ได้รับโอกาสในการเข้าสู่กระบวนการตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นศาล และการที่กฎหมายวางข้อจำกัดในเรื่องอัตราโทษไว้ โดยกำหนดว่าในกรณีที่ศาลจะมีคำสั่งให้มีการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้นี้ต้องเป็นกรณีที่เด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินยี่สิบปีไม่ว่าจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม ข้อจำกัดในเรื่องอัตราโทษดังกล่าวจึงเป็นการตัดโอกาสเด็กและเยาวชนที่จะเข้าสู่กระบวนการทางเลือก ทำให้เด็กและเยาวชนต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมที่เป็นทางการอย่างเต็มรูปแบบ นอกจากนั้น ควรต้องพิจารณาถึงความร้ายแรงของการกระทำความผิด ประเภทของความผิด และประวัติการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนที่ผ่านมา หรือเหตุการณ์อื่นๆ ที่ทำให้มีความร้ายแรงยิ่งขึ้น และการเลือกใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาที่เหมาะสมประกอบด้วย อีกทั้งควรบัญญัติให้เกิดความชัดเจนในการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ในชั้นศาล ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดหลายกรรมต่างกันหรือกรรมเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบทว่าจะใช้หลักเกณฑ์ใดมาพิจารณาว่าจะนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้หรือไม่ ดังนั้น การยกเลิกและเพิ่มเงื่อนไขในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดี

อาญา และการลดข้อจำกัดทางกฎหมายในการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาล และกำหนดวิธีการในการนำมาตรการดังกล่าวมาใช้ให้ชัดเจน จึงน่าจะเป็นวิธีการที่เหมาะสมและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่เด็กและเยาวชน

DPU

บทที่ 3
หลักเกณฑ์ในการยุติคดีเด็กและเยาวชนในประเทศแคนาดา

การดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดในประเทศแคนาดา โดยส่วนใหญ่แล้วจะใช้วิธีการเบี่ยงเบนคดีโดยไม่ให้มีการนำเด็กและเยาวชนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมตามปกติ แนวคิดในการเบี่ยงเบนคดีจึงเป็นการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกเข้ามาช่วยในการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชน มาตรการทางเลือกที่สำคัญคือการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ประเทศแคนาดาได้มีการนำมาตรการดังกล่าวมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ซึ่งเป็นมาตรการหนึ่งของมาตรการดังกล่าว ในบทนี้จะได้ศึกษาถึงกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดา (Youth Criminal Justice Act, YCJA) มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา (Extrajudicial Measures) หลักเกณฑ์ในการยุติคดีเด็กและเยาวชนในชั้นเจ้าพนักงานและหลักเกณฑ์ในการยุติคดีเด็กและเยาวชนในชั้นศาล เพื่อจะได้นำมาปรับใช้และพัฒนารูปแบบของการกำหนดหลักเกณฑ์ในการยุติคดีเด็กและเยาวชนในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาลในศาลเยาวชนและครอบครัวของไทยต่อไป ดังนี้

3.1 กฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดา (Youth Criminal Justice Act, YCJA)

ประเทศแคนาดามีการใช้กฎหมายในการดำเนินคดีกับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญาหลายฉบับ กล่าวคือ กฎหมายเกี่ยวกับเยาวชนที่กระทำความผิด (Juvenile Delinquents Act) โดยนำมาใช้ในปี ค.ศ. 1908 – 1984 ต่อมากฎหมายฉบับนี้ได้ถูกยกเลิกไปและให้มีการใช้กฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเยาวชนแทน (Young Offenders Act, YOA) โดยนำมาใช้ในปี ค.ศ. 1984-2003 ซึ่งกฎหมายฉบับนี้ถูกยกเลิกไปในปี ค.ศ. 2003 และให้นำกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดา (Youth Criminal Justice Act,

YCJA) มาใช้แทนโดยมีการนำมาใช้ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2003 จนถึงปัจจุบัน[140] กฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดามีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 1 เมษายน ค.ศ. 2003[141] การปฏิรูปกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศแคนาดาเกิดขึ้นเนื่องจากกฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเยาวชนมีการใช้ระบบศาลมากเกินไปและการจำคุกเยาวชนที่กระทำความผิดในคดีเล็กน้อย ความไม่เสมอภาคและความไม่เป็นธรรมในการพิพากษาลงโทษ การขาดประสิทธิภาพในการกลับคืนสู่สังคมของเยาวชนที่ได้รับการปล่อยตัวจากการคุมขังและความจำเป็นที่ต้องคำนึงถึงส่วนได้เสียของผู้เสียหาย กฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศแคนาดาจึงกำหนดกรอบของกฎหมายระบบความยุติธรรมสำหรับเยาวชนให้มีความเป็นธรรมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเสริมสร้างวิธีการในระบบความยุติธรรมสำหรับเยาวชนที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดซ้ำและผู้กระทำผิดที่รุนแรง[142] โดยมีเป้าหมายที่สำคัญคือ ลดการใช้กระบวนการทางศาล ด้วยวิธีเพิ่มการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา (Extrajudicial Measures) ซึ่งมีความแตกต่างจากกฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเยาวชน พิจารณาได้จากการโต้ตอบต่อการกระทำผิดของเยาวชนโดยไม่ใช้ศาล มีการกำหนดหลักการ วัตถุประสงค์ และรูปแบบเฉพาะ เกี่ยวกับการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาไว้อย่างชัดเจน[143] ซึ่งในมลรัฐต่างๆ ของประเทศแคนาดาได้มีการนำกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนมาใช้เป็นแบบเดียวกัน แต่จะมีความแตกต่างกันในเรื่องโปรแกรมของมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาที่นำมาใช้ เนื่องจากในแต่ละมลรัฐจะให้แต่ละชุมชนได้มีโอกาสรับผิดชอบต่ออาชญากรรมของเยาวชนในแนวทางของตนเอง เพื่อช่วยในการแก้ไขฟื้นฟูเยาวชน และช่วยให้เยาวชนเหล่านั้นได้กลับคืนสู่สังคมอีกครั้งหนึ่ง ในหัวข้อนี้จะได้ศึกษาถึงหลักการของกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม

---

[140] From The Youth Criminal Justice Act: Summary and Background, by Department of Justice, 2013, [online] : สืบค้นเมื่อ 3 ตุลาคม 2556. Retrieved from http://www.justice.gc.ca/eng/cj-jp/yj-jj/ycja-lsjpa/back-hist.html

[141] From Youth Criminal Justice Act 2002 (Last amended on February 28, 2013), [online] : สืบค้นเมื่อ 30 มิถุนายน 2556. Retrieved from http://www.laws-lois.justice.gc.ca/PDF/Y-1.5.pdf

[142] From The Youth Criminal Justice Act: Summary and Background. Ibid.

[143] From ALTERNATIVE AND EXTRAJUDICIAL MEASURES, by Public Prosecution Service of Canada, 2008, [online] : สืบค้นเมื่อ 10 กรกฎาคม 2556. Retrieved from http://www.ppsc-sppc.gc.ca/eng/pub/fpsd-sfpg/fps-sfp/fpd/ch14.html

สำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดา และขอบเขตการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดา โดยกล่าวได้ดังนี้

3.1.1 หลักการของกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดา

ประเทศแคนาดาได้มีการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดไว้ โดยได้บัญญัติหลักการของกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนไว้ในมาตรา 3[144] ดังนี้

---

[144] Youth Criminal Justice Act, Section 3 (1) "The following principles apply in this Act:

(*a*) the youth criminal justice system is intended to protect the public by

(i) holding young persons accountable through measures that are proportionate to the seriousness of the offence and the degree of responsibility of the young person,

(ii) promoting the rehabilitation and reintegration of young persons who have committed offences, and

(iii) supporting the prevention of crime by referring young persons to programs or agencies in the community to address the circumstances underlying their offending behaviour;

(*b*) the criminal justice system for young persons must be separate from that of adults, must be based on the principle of diminished moral blameworthiness or culpability and must emphasize the following:

(i) rehabilitation and reintegration,

(ii) fair and proportionate accountability that is consistent with the greater dependency of young persons and their reduced level of maturity,

(iii) enhanced procedural protection to ensure that young persons are treated fairly and that their rights, including their right to privacy, are protected,

(iv) timely intervention that reinforces the link between the offending behaviour and its consequences, and

(v) the promptness and speed with which persons responsible for enforcing this Act must act, given young persons' perception of time;

(*c*) within the limits of fair and proportionate accountability, the measures taken against young persons who commit offences should

(i) reinforce respect for societal values,

(ii) encourage the repair of harm done to victims and the community,

(iii) be meaningful for the individual young person given his or her needs and level of development and, where appropriate, involve the parents, the extended family, the community and social or other agencies in the young person's rehabilitation and reintegration, and

1) ระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนมีจุดมุ่งหมายในการคุ้มครองสาธารณชน โดยมาตรการที่ใช้กับเยาวชนต้องได้สัดส่วนกับความรุนแรงของการกระทำความผิดและระดับความรับผิดชอบของเยาวชน ทั้งยังส่งเสริมให้เยาวชนผู้กระทำความผิดได้รับการแก้ไขฟื้นฟูและกลับคืนสู่สังคม และสนับสนุนการป้องกันการก่ออาชญากรรม โดยการส่งเยาวชนมาเข้าร่วมในโปรแกรมหรือหน่วยงานบริการในชุมชน เพื่อจัดการกับปัญหาที่เป็นมูลเหตุให้เยาวชนมีพฤติกรรมที่กระทำผิดต่อกฎหมาย

2) ระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนจะต้องแยกออกจากระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับผู้ใหญ่ ซึ่งจะต้องให้ความสำคัญกับการแก้ไขฟื้นฟูและกลับคืนสู่สังคม ความยุติธรรมและความรับผิดชอบต้องเป็นไปตามสัดส่วนที่ว่าถ้าการพึ่งพาอาศัยของเยาวชนมีมากขึ้นเท่าใดวุฒิภาวะของเยาวชนก็ลดน้อยลงเท่านั้น

ส่งเสริมแนวทางในการคุ้มครองเยาวชนโดยให้มีการแก้ไขฟื้นฟูและการนำเยาวชนที่กระทำความผิดกลับคืนสู่สังคม เพื่อทำให้แน่ใจว่าเยาวชนจะได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมและถูกต้องตามสิทธิของเยาวชน รวมถึงการได้รับความคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัว มีการเข้าช่วยเหลือเยาวชนในเวลาที่เหมาะสม

(iv) respect gender, ethnic, cultural and linguistic differences and respond to the needs of aboriginal young persons and of young persons with special requirements; and

(*d*) special considerations apply in respect of proceedings against young persons and, in particular,

(i) young persons have rights and freedoms in their own right, such as a right to be heard in the course of and to participate in the processes, other than the decision to prosecute, that lead to decisions that affect them, and young persons have special guarantees of their rights and freedoms,

(ii) victims should be treated with courtesy, compassion and respect for their dignity and privacy and should suffer the minimum degree of inconvenience as a result of their involvement with the youth criminal justice system,

(iii) victims should be provided with information about the proceedings and given an opportunity to participate and be heard, and

(iv) parents should be informed of measures or proceedings involving their children and encouraged to support them in addressing their offending behaviour.

(2) This Act shall be liberally construed so as to ensure that young persons are dealt with in accordance with the principles set out in subsection (1)".

3) มาตรการที่จะใช้กับเยาวชนที่กระทำผิดต่อกฎหมายควรจะสนับสนุนในประเด็นที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม สนับสนุนให้มีการชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้เสียหายและชุมชน ซึ่งมีความสำคัญต่อเยาวชนแต่ละคนในการแสดงออกถึงความต้องการของเขา และการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ครอบครัว ชุมชน และสังคมหรือหน่วยงานอื่นๆ อย่างเหมาะสมในการแก้ไขฟื้นฟูและกลับคืนสู่สังคมของเยาวชน รวมทั้งให้เคารพในความแตกต่างทางเพศ เชื้อชาติ วัฒนธรรม และภาษา และการตอบสนองต่อความต้องการของเยาวชนพื้นเมืองและเยาวชนที่มีความต้องการพิเศษ

4) มีการดำเนินการตามกฎหมายกับเยาวชนเป็นพิเศษ กล่าวคือ เยาวชนมีสิทธิและเสรีภาพในสิทธิของตน เช่น สิทธิในการรับฟังแนวทางปฏิบัติและมีส่วนร่วมในกระบวนการที่นำไปสู่การตัดสินใจที่อาจส่งผลต่อเยาวชน เว้นแต่การตัดสินใจที่จะดำเนินคดี เยาวชนมีหลักประกันพิเศษในสิทธิและเสรีภาพของเขา

ผู้เสียหายควรได้รับการปฏิบัติด้วยความละมุนละม่อม ความเห็นอกเห็นใจ เคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิในความเป็นส่วนตัวของพวกเขา และผู้เสียหายควรจะได้รับผลกระทบน้อยที่สุดจากความไม่สะดวกที่เป็นผลมาจากการมีส่วนร่วมกับระบบความยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน ผู้เสียหายควรได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาคดีและได้รับโอกาสในการมีส่วนร่วมและผู้ปกครองควรได้รับทราบถึงมาตรการหรือกระบวนการพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับเยาวชน และให้ความช่วยเหลือเยาวชนในการจัดการกับพฤติกรรมที่กระทำผิดต่อกฎหมาย

กฎหมายฉบับนี้ควรตีความอย่างกว้างขวาง เพื่อให้แน่ใจว่าเยาวชนจะได้รับการปฏิบัติที่สอดคล้องและตรงกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย

3.1.2 ขอบเขตการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดา

กฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดาบัญญัติว่า “เด็ก”[145] หมายถึง บุคคลที่มีอายุน้อยกว่าสิบสองปี โดยไม่มีหลักฐานใดๆ มาเป็นข้อโต้แย้ง “เยาวชน”[146] หมายถึง บุคคลที่มีอายุตั้งแต่สิบสองปีขึ้นไป แต่ไม่ถึงสิบแปดปี โดยไม่มี

---

[145] Youth Criminal Justice Act, Section 2 (1) “The definitions in this subsection apply in this Act child means a person who is or, in the absence of evidence to the contrary, appears to be less than twelve years old”.

[146] Youth Criminal Justice Act, Section 2 (1) “young person means a person who is or, in the absence of evidence to the contrary, appears to be twelve years old or older, but less than eighteen years old and, if the

หลักฐานใดๆ มาเป็นข้อโต้แย้ง และให้หมายความรวมถึงบุคคลที่ถูกฟ้องร้องภายใต้พระราชบัญญัตินี้ว่ากระทำความผิดในขณะที่เป็นเยาวชน หรือพบว่ากระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งความรับผิดทางอาญาของเด็กและเยาวชนตามประมวลกฎหมายอาญาของประเทศแคนาดา[147] ใช้เกณฑ์อายุตั้งแต่สิบสองปีขึ้นไป[148]

3.2 มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา (Extrajudicial Measures)

กฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดาได้บัญญัติให้นำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้กับเยาวชนที่กระทำความผิดตั้งแต่ในชั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจ ในชั้นพนักงานอัยการและในชั้นศาลหลังจากที่มีการฟ้องคดีต่อศาลแล้วแต่ก่อนที่จะเข้าสู่กระบวนพิจารณา รวมถึงการกำหนดโทษที่เหมาะสมด้วย ซึ่งในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะมุ่งศึกษาถึงหลักเกณฑ์ในการยุติคดีเด็กและเยาวชนในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาลเท่านั้น โดยกล่าวได้ดังนี้

3.2.1 หลักการของการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา

กฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดาได้บัญญัติหลักการในการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ ซึ่งได้บัญญัติหลักการดังกล่าวไว้ในมาตรา 4[149] กล่าวคือ หลักการตามมาตรานี้ ได้บัญญัติเพิ่มเติมจากหลักการตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 3[150] ดังนี้

---

context requires, includes any person who is charged under this Act with having committed an offence while he or she was a young person or who is found guilty of an offence under this Act".

[147] From Criminal Code of Canada 1985 (Last amended on July 15, 2013), [online] : สืบค้นเมื่อ 30 มิถุนายน 2556. Retrieved from http://www.laws-lois.justice.gc.ca/PDF/C-46.pdf

[148] Criminal Code of Canada, Section 13 "No person shall be convicted of an offence in respect of an act or omission on his part while that person was under the age of twelve years".

[149] Youth Criminal Justice Act, Section 4 "The following principles apply in this Part in addition to the principles set out in section 3:

(*a*) extrajudicial measures are often the most appropriate and effective way to address youth crime;

(*b*) extrajudicial measures allow for effective and timely interventions focused on correcting offending behaviour;

มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาเป็นมาตรการที่มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพในการจัดการกับปัญหาอาชญากรรมของเยาวชน มาตรการดังกล่าวยอมให้มีการเข้าช่วยเหลือเยาวชนอย่างมีประสิทธิภาพและถูกกาลเทศะ โดยมุ่งไปที่การแก้ไขพฤติกรรมที่กระทำผิดต่อกฎหมาย

มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาถูกสันนิษฐานว่าเพียงพอที่จะนำมาใช้จัดการกับพฤติกรรมที่กระทำผิดต่อกฎหมายของเยาวชน ถ้าเยาวชนกระทำความผิดที่ไม่ร้ายแรงและไม่เคยมีประวัติการกระทำผิดกฎหมายมาก่อน และควรนำมาใช้ถ้ามีความสอดคล้องกันกับหลักการตามที่บัญญัติไว้ในมาตรานี้

แม้ว่าเยาวชนจะเคยทำความตกลงให้ใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาก่อนหรือเคยกระทำผิดกฎหมายมาก่อนก็ไม่ทำให้เยาวชนหมดโอกาสในการนำมาตรการนี้มาใช้อีก

3.2.2 ความหมายของมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา

มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาเป็นหนึ่งในเป้าหมายหลักของกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดา ที่ไม่ใช้กระบวนการทางศาลสำหรับอาชญากรรมของเยาวชนที่มีความรุนแรงน้อย ซึ่งเป็นการหลีกเลี่ยงการที่เยาวชนจะใช้กระบวนการของศาลอย่างเป็นทางการ[151] มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา (Extrajudicial Measures) ตามพระราชบัญญัตินี้ หมายถึง มาตรการที่นอกเหนือจากกระบวนการพิจารณาคดีภายใต้พระราชบัญญัตินี้ เพื่อจัดการกับเยาวชนที่กระทำผิดกฎหมายและรวมถึงมาตรการพิเศษ

(*c*) extrajudicial measures are presumed to be adequate to hold a young person accountable for his or her offending behaviour if the young person has committed a non-violent offence and has not previously been found guilty of an offence; and

(*d*) extrajudicial measures should be used if they are adequate to hold a young person accountable for his or her offending behavior and, if the use of extrajudicial measures is consistent with the principles set out in this section, nothing in this Act precludes their use in respect of a young person who

(i) has previously been dealt with by the use of extrajudicial measures, or

(ii) has previously been found guilty of an offence".

[150] Youth Criminal Justice Act, Section 3.

[151] From The Youth Criminal Justice Act – Handbook, by The John Howard Society Of Alberta a, 2012, [online] : สืบค้นเมื่อ 18 กรกฎาคม 2556. Retrieved from http://www.johnhoward.ab.ca/docs/modules/YCJA/YCJA0102-JHSAHandbook2012.pdf

แทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการและชั้นศาล (Extrajudicial Sanctions)[152] มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา (Extrajudicial Measures) เริ่มต้นนำมาใช้กับเยาวชนที่กระทำความผิดอาญาตั้งแต่ในชั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจ โดยมาตรการนี้ออกแบบมาเพื่อเบี่ยงเบนคดีเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรม การใช้ทางเลือกนี้ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทางเลือกที่มีอยู่มีดังนี้ การปล่อยตัว (Release) การปล่อยตัวพร้อมกับให้คำตักเตือนอย่างไม่เป็นทางการ (Release with informal warning) การปล่อยตัวพร้อมกับให้ใบตักเตือน (Release with formal warning) หรือการส่งต่อไปยังโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูโดยชุมชน (Referral to a community-based intervention programme) ข้อกำหนดนี้ถูกออกแบบมาสำหรับการก่ออาชญากรรมของเยาวชนที่ไม่ร้ายแรงไปจนถึงระดับปานกลาง มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เยาวชนออกจากระบบการพิจารณาคดีเท่าที่จะเป็นไปได้ แต่ให้มีการแทรกแซงได้ เพื่อตอบสนองความต้องการที่มีอยู่ ขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ยังรวมอยู่ในมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาด้วย[153] ส่วนมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการและชั้นศาล (Extrajudicial Sanctions) ตามพระราชบัญญัตินี้ หมายถึง บทลงโทษที่เป็นส่วนหนึ่งของโปรแกรมที่อ้างถึงในมาตรา 10[154] มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการและชั้นศาล (Extrajudicial Sanctions) เป็นทางเลือกอย่างเป็นทางการของศาลและถูกใช้หลังจากที่เยาวชนถูกฟ้องแล้วแต่ก่อนที่จะมีการพิจารณาคดี หมายถึงการเบี่ยงเบนคดีหลังจากที่มีการฟ้องคดีแล้วมีเป้าหมายเพื่อลดจำนวนการคุมขัง โดยปกติแล้วการลงโทษนี้จะเกี่ยวข้องกับการใช้โปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูโดยชุมชนเป็นหลัก

การพิจารณาคดีพิเศษ (Extrajudicial) หรือมาตรการที่ไม่ใช้ศาล (Non-court measures) เป็นการยอมให้มีการแทรกแซงกับเยาวชนได้ตั้งแต่ต้น และให้แต่ละชุมชนมีโอกาสรับผิดชอบต่ออาชญากรรมของเยาวชนในแนวทางของตนเอง เจ้าหน้าที่ตำรวจหรือพนักงานอัยการรัฐ (Crown prosecutor) อาจจะเลือกใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาได้ ถ้าเชื่อว่ามาตรการดังกล่าว

---

[152] Youth Criminal Justice Act, Section 2 (1) “extrajudicial measures means measures other than judicial proceedings under this Act used to deal with a young person alleged to have committed an offence and includes extrajudicial sanctions”.

[153] From INTRODUCTION TO THE CANADIAN JUVENILE JUSTICE SYSTEM, by Robert D. Hoge, n.d., [online] : สืบค้นเมื่อ 5 กรกฎาคม 2556. Retrieved from http://www.unafei.or.jp/english/pdf/RS_No78/No78_11VE_Hoge3.pdf

[154] Youth Criminal Justice Act, Section 2 (1) “extrajudicial sanction means a sanction that is part of a program referred to in section 10”.

เพียงพอที่จะทำให้เยาวชนรับผิดชอบ เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าเยาวชนกระทำผิดต่อกฎหมาย เยาวชนอาจจะเข้าร่วมในการประชุมของชุมชนหรือพบปะกับสมาชิกในชุมชนที่เป็นอาสาสมัครในคณะกรรมการกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน (Youth Justice Committees) เพื่อกำหนดแนวทางให้เหมาะสมกับพฤติกรรมที่ผิดกฎหมายของพวกเขา[155]

3.2.3 วัตถุประสงค์ในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา

กฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดาได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ โดยบัญญัติไว้ในมาตรา 5[156] ซึ่งมีจุดมุ่งหมาย ดังนี้

1) เพื่อปรับเปลี่ยนพฤตินิสัยของเยาวชนผู้กระทำความผิดอย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมภายนอกขอบเขตของมาตรการพิจารณาคดี

2) กระตุ้นเด็กและเยาวชนให้สำนึกผิดในสิ่งที่ตนได้กระทำและยอมรับที่จะให้มีการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้เสียหายและชุมชน

3) ส่งเสริมให้ครอบครัวของเยาวชนเห็นด้วยและยอมรับ รวมทั้งให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการผลักดันให้มาตรการนี้สัมฤทธิ์ผล

4) ให้โอกาสผู้เสียหายได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดแนวทางในการฟื้นฟูและเยียวยาความเสียหายที่ตนได้รับ (Reparation)

5) สิทธิและเสรีภาพของเยาวชนย่อมได้รับการปกป้องและคุ้มครอง และเยาวชนต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเหมาะสม ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับความร้ายแรงของการกระทำความผิด

---

[155] From The Youth Criminal Justice Act – Handbook. Ibid.

[156] Youth Criminal Justice Act, Section 5 “Extrajudicial measures should be designed to

(*a*) provide an effective and timely response to offending behaviour outside the bounds of judicial measures;

(*b*) encourage young persons to acknowledge and repair the harm caused to the victim and the community;

(*c*) encourage families of young persons — including extended families where appropriate — and the community to become involved in the design and implementation of those measures;

(*d*) provide an opportunity for victims to participate in decisions related to the measures selected and to receive reparation; and

(*e*) respect the rights and freedoms of young persons and be proportionate to the seriousness of the offence”.

3.2.4 ประเภทของคดีที่มีการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา

การจำแนกประเภทของความผิด (Classification of offences) ตามประมวลกฎหมายอาญาของประเทศแคนาดากำหนดประเภทของความผิดไว้ 3 ประเภท ได้แก่ ความผิดลหุโทษ ความผิดอุจฉกรรจ์ และความผิดแบบผสม ดังนี้

1) ความผิดลหุโทษ (Summary Offence) เป็นความผิดที่มีความร้ายแรงน้อยที่สุด ตัวอย่างเช่น การบุกรุกในเวลากลางคืน การฝ่าฝืนเงื่อนไขการคุมประพฤติ และก่อความไม่สงบ

2) ความผิดอุจฉกรรจ์ (Indictable Offence) เป็นความผิดร้ายแรง ตัวอย่างเช่น การชิงทรัพย์ ทำลายและบุกรุกบ้านผู้อื่นและลักทรัพย์มูลค่ามากกว่า 5,000 ดอลลาร์

3) ความผิดแบบผสม (Hybrid Offence) เป็นความผิดที่พนักงานอัยการรัฐเป็นผู้ตัดสินใจว่าจะดำเนินคดีนี้ในรูปแบบของคดีความผิดลหุโทษหรือไม่ก็เป็นคดีความผิดอุจฉกรรจ์ ตัวอย่างเช่น การลักทรัพย์มูลค่าน้อยกว่า 5000 ดอลลาร์ การขับรถที่ก่อให้เกิดอันตรายและความเสียหายต่อทรัพย์สิน[157]

นอกจากนั้นกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดาได้ให้นิยามศัพท์เกี่ยวกับการกระทำความผิดไว้ ดังนี้

“Serious Offence”[158] หมายถึง คดีที่เป็นความผิดภายใต้กฎหมายของรัฐสภาซึ่งมีโทษสูงสุดคือจำคุก 5 ปี หรือมากกว่านั้น

“Serious Violent Offence, SVO”[159] หมายถึง การกระทำความผิดภายใต้บทบัญญัติของประมวลกฎหมายอาญาดังต่อไปนี้

(ก) มาตรา 231 หรือ มาตรา 235 (การฆ่าผู้อื่นโดยมีการวางแผนและมีการไตร่ตรองไว้ก่อน หรือการฆ่าผู้อื่นโดยไม่ได้มีการเตรียมการและไตร่ตรองล่วงหน้า)

(ข) มาตรา 239 (การพยายามฆ่าผู้อื่น)

---

[157] From The Youth Criminal Justice Act – Handbook. Ibid.

[158] Youth Criminal Justice Act, Section 2 (1) “serious offence means an indictable offence under an Act of Parliament for which the maximum punishment is imprisonment for five years or more”.

[159] Youth Criminal Justice Act, Section 2 (1) “serious violent offence means an offence under one of the following provisions of the Criminal Code:

(a) section 231 or 235 (first degree murder or second degree murder);

(b) section 239 (attempt to commit murder);

(c) section 232, 234 or 236 (manslaughter); or

(d) section 273 (aggravated sexual assault)”.

(ค) มาตรา 232 มาตรา 234 หรือมาตรา 236 (การฆ่าผู้อื่นโดยประมาท)

(ง) มาตรา 273 (การกระทำความผิดเกี่ยวกับเพศจนเป็นเหตุให้ได้รับอันตรายสาหัส)

ความผิดประเภทนี้เป็นข้อสันนิษฐานความผิดที่กำหนดไว้ในกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดา ได้แก่ การฆ่าผู้อื่นโดยมีการวางแผนและมีการไตร่ตรองไว้ก่อน หรือการฆ่าผู้อื่นโดยไม่ได้มีการเตรียมการและไตร่ตรองล่วงหน้า การพยายามฆ่าผู้อื่น การฆ่าผู้อื่นโดยประมาท หรือการกระทำความผิดเกี่ยวกับเพศจนเป็นเหตุให้ได้รับอันตรายสาหัส หรือเป็นความผิดที่มีความรุนแรง[160]

"Violent Offence"[161] หมายถึง

(ก) การกระทำความผิดที่กระทำโดยเยาวชนซึ่งก่อให้เกิดอันตรายแก่กาย

(ข) การพยายามหรือการขู่เข็ญว่ากระทำความผิดตามที่กล่าวมาใน (ก)

(ค) ความผิดที่เยาวชนกระทำให้เกิดอันตรายแก่ชีวิตหรืออันตรายต่อความปลอดภัยของบุคคลอื่นโดยเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กาย

3.3 หลักเกณฑ์ในการยุติคดีเด็กและเยาวชนในชั้นเจ้าพนักงาน

หลักเกณฑ์ในการยุติคดีเด็กและเยาวชนในชั้นเจ้าพนักงาน เป็นการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจและพนักงานอัยการ ซึ่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะมุ่งศึกษาเฉพาะหลักเกณฑ์ในการยุติคดีเด็กและเยาวชนโดยการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการเท่านั้น ซึ่งการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการ มีหลักเกณฑ์ดังนี้

---

[160] From The Youth Criminal Justice Act – Handbook. Ibid.

[161] Youth Criminal Justice Act, Section 2 (1) "violent offence means

(a) an offence committed by a young person that includes as an element the causing of bodily harm;

(b) an attempt or a threat to commit an offence referred to in paragraph (a); or

(c) an offence in the commission of which a young person endangers the life or safety of another person by creating a substantial likelihood of causing bodily harm".

3.3.1 หลักการทั่วไปในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการ

มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการ เพิ่มเติมจากหลักการในมาตรา 3[162] ของกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดา ซึ่งนำมาประยุกต์ใช้ทั้งพระราชบัญญัติ ข้อเสนอแนะของที่ปรึกษากฎหมายของรัฐ (Crown Counsel) จะต้องเป็นไปตามหลักการตามมาตรา 4[163] เมื่อพิจารณาว่าจะใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาหรือไม่ และจะเลือกใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาโดยวิธีใด ซึ่งบ่อยครั้งที่การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาเป็นวิธีที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพที่สุดในคดีเด็กและเยาวชน การยอมให้ใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาอย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมเป็นจุดสำคัญในการแก้ไขพฤติกรรมที่ผิดกฎหมาย มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาควรนำมาใช้ ถ้าหากว่าเพียงพอที่จะควบคุมเยาวชนได้[164]

ที่ปรึกษากฎหมายของรัฐควรตระหนักถึงหลักการในมาตรา 4 (ง)[165] ของกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดา ซึ่งกล่าวว่า มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาควรนำมาใช้ ถ้าหากว่าเพียงพอที่จะควบคุมเยาวชนได้เกี่ยวกับพฤติกรรมที่ผิดกฎหมายของพวกเขา

การกำหนดว่ามาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาจะเหมาะสมที่จะควบคุมเยาวชนหรือไม่นั้น ที่ปรึกษากฎหมายของรัฐต้องพิจารณาว่ามาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาจะสามารถให้ผลอย่างมีนัยที่ได้สัดส่วนกับความรุนแรงของการกระทำผิดกฎหมายและระดับความสามารถในการรับผิดชอบของเยาวชนและสนับสนุนให้เยาวชนได้รับการแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation) นอกจากนี้ยังต้องพิจารณาถึงปัจจัยอื่นที่เกี่ยวข้องกับความร้ายแรงของการกระทำความผิดและประวัติการกระทำความผิดที่ผ่านมา หรือเหตุการณ์อื่นๆ ที่ทำให้มีความร้ายแรงยิ่งขึ้นและการเลือกใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาที่เหมาะสม

ภายใต้บังคับตามมาตรา 4 (ค)[166] มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาถูกสันนิษฐานว่าเป็นมาตรการที่เหมาะสมที่จะควบคุมเยาวชนได้ ถ้าเยาวชนกระทำความผิดที่ไม่รุนแรงและไม่เคยกระทำผิดกฎหมายมาก่อน ข้อสันนิษฐานนี้คาดหมายว่าที่ปรึกษากฎหมายของรัฐจะใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามากกว่าที่ศาลจะจัดการกับผู้กระทำความผิดที่ไม่รุนแรงและไม่เคย

---

[162] Youth Criminal Justice Act, Section 3.

[163] Youth Criminal Justice Act, Section 4.

[164] From ALTERNATIVE AND EXTRAJUDICIAL MEASURES. Ibid.

[165] Youth Criminal Justice Act, Section 4 (d).

[166] Youth Criminal Justice Act, Section 4 (c).

กระทำผิดกฎหมายมาก่อน อย่างไรก็ตาม ที่ปรึกษากฎหมายของรัฐอาจพบว่าในบางคดีมีพฤติการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความร้ายแรงของการกระทำผิดที่โต้แย้งกับข้อสันนิษฐาน

นอกจากนี้ภายใต้บังคับตามมาตรา 4 (ง)[167] มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาอาจจะใช้ได้ ถึงแม้ว่าเยาวชนเคยทำความตกลงใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาก่อนหรือเคยกระทำผิดกฎหมายมาก่อน การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาอันอื่นที่แตกต่างกันในสถานการณ์เช่นนี้ไม่ได้หมายความว่ามาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาที่ผ่านมาล้มเหลว หรือมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาอันอื่นจะไม่เพียงพอที่จะควบคุมเยาวชนได้สำหรับการกระทำความผิดในปัจจุบัน[168]

3.3.2 รูปแบบของมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการ

มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามีหลายมาตรการ แต่มาตรการที่นำมาใช้ในชั้นพนักงานอัยการมีสองมาตรการ ซึ่งการใช้มาตรการนี้จะทำให้คดีของเยาวชนหลีกเลี่ยงการดำเนินการทางศาลอย่างเป็นทางการ พนักงานอัยการรัฐจะเป็นผู้ตัดสินใจว่าจะใช้มาตรการใด[169] กล่าวคือ

3.3.2.1 การตักเตือนแทนการดำเนินคดีอาญาของอัยการรัฐ (Crown Caution)

การตักเตือนแทนการดำเนินคดีอาญาของอัยการรัฐมีความคล้ายคลึงกับการตักเตือนแทนการดำเนินคดีอาญาของเจ้าหน้าที่ตำรวจ แต่เป็นประเด็นที่หยิบยกขึ้นมาพิจารณาโดยพนักงานอัยการรัฐ[170] ที่ปรึกษากฎหมายของรัฐมีทางเลือกทันทีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจส่งสำนวนคดีไปยังอัยการรัฐ (Crown)[171] ตามมาตรา 8 ของกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดา บัญญัติว่า อัยการสูงสุด (Attorney General) อาจจัดตั้งโปรแกรมเพื่อให้อำนาจพนักงานอัยการดำเนินการตักเตือนแทนการดำเนินคดีอาญากับเยาวชน แทนที่จะเริ่มหรือเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีภายใต้พระราชบัญญัตินี้[172] อัยการสูงสุดของแคนาดาได้จัดตั้งโปรแกรม

---

[167] Youth Criminal Justice Act, Section 4 (d).

[168] From ALTERNATIVE AND EXTRAJUDICIAL MEASURES. Ibid.

[169] From The Youth Criminal Justice Act – Handbook. Ibid.

[170] From Extrajudicial Measures, by Department of Justice, 2013, [online] : สืบค้นเมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม 2556. Retrieved from *http://www.justice.gc.ca/eng/cj-jp/yj-jj/ycja-lsjpa/sheets-feuillets/measu-mesur.html*

[171] From ALTERNATIVE AND EXTRAJUDICIAL MEASURES. Ibid.

[172] Youth Criminal Justice Act, Section 8 “The Attorney General may establish a program authorizing prosecutors to administer cautions to young persons instead of starting or continuing judicial proceedings under this Act”.

การตักเตือนแทนการดำเนินคดีอาญาของอัยการรัฐสำหรับเยาวชนอย่างเป็นทางการในเดือนเมษายน ค.ศ. 2003 โดยอัยการสูงสุดมีคำสั่งให้พนักงานอัยการกลาง (Federal Prosecutors) พิจารณาการใช้การตักเตือนแทนการดำเนินคดีอาญาของอัยการรัฐสำหรับเยาวชนที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดเล็กน้อย ทั้งนี้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดา

การตักเตือนแทนการดำเนินคดีอาญาของอัยการรัฐเป็นการตักเตือนอย่างเป็นทางการจากพนักงานอัยการ ถึงแม้ว่าจะมีเหตุผลเพียงพอที่จะดำเนินคดีก็ตาม พนักงานอัยการจะไม่ดำเนินการตามข้อกล่าวหา การตักเตือนแทนการดำเนินคดีอาญาของอัยการรัฐเป็นการเตือนเยาวชนให้หลีกเลี่ยงการเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมในอนาคต

การตักเตือนแทนการดำเนินคดีอาญาของอัยการรัฐสามารถทำได้โดยพนักงานอัยการบอกกล่าวด้วยวาจาแก่เยาวชน ควรจัดทำเป็นหนังสือเตือนแทนการดำเนินคดีอาญาให้เยาวชนด้วยใบแจ้งเตือน (Notice) สำหรับผู้ปกครองหรือผู้ดูแลของเยาวชนที่ถูกตักเตือนแทนการดำเนินคดีอาญาของอัยการรัฐก็เป็นเช่นเดียวกับสำเนาหนังสือเตือนแทนการดำเนินคดีอาญาของเยาวชน หากเป็นไปได้ก็ควรส่งไปให้ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลไม่ว่าจะอยู่ที่ใดก็ตาม เมื่อที่ปรึกษากฎหมายของรัฐได้รับการยืนยันว่าเยาวชนได้รับการตักเตือนแทนการดำเนินคดีอาญาของอัยการรัฐแล้วและได้บันทึกข้อมูลลงไปในสำนวนคดีตามนั้น ข้อกล่าวหาจะถูกถอนฟ้อง (Withdrawn) หรือยังคงอยู่ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ รูปแบบจดหมายเตือนแทนการดำเนินคดีอาญาของอัยการรัฐอยู่ในภาคผนวก ง[173]

---

[173] **APPENDIX D**

CROWN CAUTION LETTERS

Consistent with the policy criteria set out in extrajudicial measures under the YCJA under the of this policy, Crown counsel may administer Crown cautions under s. 8 of the *Youth Criminal Justice Act,* in the format below, modified as necessary to fit the circumstances.

Section 8

Youth Criminal Justice Act

Crown Caution to a Young Person

To: (name of young person)

The Federal Prosecution Service has received a report from {police agency}. In this report, police officers indicate that they have reasonable grounds to believe that you have broken the law by:

{set out offence(s)}.

3.3.2.2 มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการ (Extrajudicial Sanctions)

มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการเป็นการลงโทษที่นำมาประยุกต์ใช้ ซึ่งเป็นโปรแกรมที่จัดตั้งขึ้นโดยจังหวัดหรือเขตนั้น[174] การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการนำมาใช้ได้โดยที่ปรึกษากฎหมายของรัฐต้องพิจารณาตามมาตรา 3[175] มาตรา 4[176] และมาตรา 5[177] และต้องประเมินถึง (ก) ความร้ายแรงของการกระทำผิด และ (ข) ประเภทของความผิดและจำนวนครั้งของการกระทำผิดที่ผ่านมาหรือเหตุการณ์อื่นๆ ที่ทำให้มีความร้ายแรงยิ่งขึ้นด้วย[178]

3.3.3 การพิจารณาถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความร้ายแรงของการกระทำความผิดและประวัติการกระทำความผิดที่ผ่านมา หรือเหตุการณ์อื่นๆ ที่ทำให้มีความร้ายแรงยิ่งขึ้น

การพิจารณาถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความร้ายแรงของการกระทำความผิดและประวัติการกระทำความผิดที่ผ่านมา หรือเหตุการณ์อื่นๆ ที่ทำให้มีความร้ายแรงยิ่งขึ้น พิจารณาดังนี้[179]

While there is sufficient information to proceed with a prosecution, the Crown has decided, under section 8 of the *Youth Criminal Justice Act*, to issue a formal caution to you rather than proceeding with charges for this offence.

If you break the law in the future, more serious consequences, including charges and prosecution with potentially serious penalties, may follow.

You are required to contact the Crown's office, or your probation officer or youth worker, to confirm receipt of this caution letter.

(date)

(place)

{name of person signing on behalf of the Attorney General}

Contact # for further information_____

[174] From Extrajudicial Measures. Ibid.

[175] Youth Criminal Justice Act, Section 3.

[176] Youth Criminal Justice Act, Section 4.

[177] Youth Criminal Justice Act, Section 5.

[178] From ALTERNATIVE AND EXTRAJUDICIAL MEASURES. Ibid.

[179] Ibid.

DPU

1) ไม่ว่าความผิดนั้นจะเป็นความผิดลหุโทษหรือความผิดอุจฉกรรจ์ก็ตาม

2) ไม่ว่าความผิดนั้นจะเกี่ยวข้องกับการใช้ หรือการใช้โดยการขู่เข็ญ เป็นความร้ายแรงที่มีผลทำให้เกิดอันตรายแก่กาย ความผิดที่เกี่ยวข้องกับอันตรายแก่กายไม่จำเป็นต้องร้ายแรงมากที่จะถูกจัดการด้วยมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา อย่างไรก็ตามถ้าเกิดอันตรายที่ร้ายแรงมากขึ้น การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาก็จะน้อยลง

3) อันตรายที่อาจเกิดขึ้นหรือที่เกิดขึ้นจริง หรือความเสียหายต่อผู้เสียหาย ทางร่างกาย ทางจิตใจ หรือทางการเงิน และ/หรือทางสังคม

4) ไม่ว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจะส่งผลกระทบต่อบุคคลเพศใดก็ตาม

5) ไม่ว่าจะมีการใช้อาวุธหรือมีการขู่เข็ญว่าจะใช้อาวุธในการกระทำความผิดหรือไม่ก็ตาม ยกตัวอย่างเช่นในคดีเยาวชน การใช้ลูกโป่งน้ำและเหล็กเสียบลูกบอล (Spit-Balls) ถือว่าเป็นอาวุธ เป็นประเด็นสำคัญที่จะต้องพิจารณาว่าหากมีอันตรายที่เกิดขึ้นจริงก็เป็นอาวุธ

6) การกระทำความผิดนั้นเป็นการกระทำผิดกฎหมายยาเสพติดหรือไม่ (ถ้าเป็นให้ดูในหัวข้อการเลือกใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาที่เหมาะสม สำหรับปัจจัยที่เฉพาะเจาะจงที่จะต้องพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการตักเตือนแทนการดำเนินคดีอาญาของอัยการรัฐกับการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการ)

7) ถ้าการกระทำความผิดนั้นเป็นการกระทำผิดกฎหมายยาเสพติด ควรพิจารณาถึงชนิดและอันตรายของยาเสพติดที่เกี่ยวข้อง (ดูในหัวข้อการเลือกใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาที่เหมาะสม สำหรับการพิจารณาความผิดยาเสพติดโดยเฉพาะและความเป็นไปได้ในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา)

8) ถ้าหากว่าการค้ายาเสพติดหรือการครอบครองยาเสพติดเพื่อวัตถุประสงค์ทางการค้าเกิดขึ้นในหรือใกล้โรงเรียน หรือใกล้กับบริเวณโรงเรียนหรือในหรือใกล้สถานที่สาธารณะอื่นๆ โดยบุคคลที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปี ควรจะพิจารณาเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหามากขึ้น[180]

9) ไม่ว่าการกระทำความผิดเป็นการกระทำผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินหรือไม่ ถ้าเป็นเช่นนั้นเยาวชนจงใจก่อให้เกิดขึ้นหรือพยายามที่จะก่อให้เกิดความเสียหายหรือสูญเสียแก่ทรัพย์สิน เยาวชนควรจะเล็งเห็นผลได้หรือไม่ว่ามีความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำนั้น

10) ไม่ว่าจะเป็นความผิดที่เป็นการกระทำผิดกฎหมาย เช่น การฝ่าฝืนการคุมประพฤติ ถ้าเป็นเช่นนั้นการไม่ปฏิบัติตาม เช่น การไม่ไปโรงเรียน การฝ่าฝืนการห้ามออกนอกบ้านในยาม

---

[180] ปัจจัยนี้ควรนำมาใช้ด้วยความระมัดระวังโดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีของเยาวชน เพราะยิ่งทำให้เกิดปัญหามากขึ้นอย่างชัดเจน เนื่องจากว่าผู้ค้าเป็นผู้ใหญ่เข้าไปในโรงเรียนโดยมีวัตถุประสงค์ในการขายยาเสพติดให้แก่เยาวชน เพื่อให้เยาวชนขายยาเสพติดให้กับเพื่อนของเขาที่โรงเรียน.

วิกาล มีการกระทำผิดกฎหมายที่นอกเหนือจากคำสั่งคุมประพฤติหรือไม่ ถ้าไม่มี ก็ควรพิจารณาว่าเป็นความผิดที่ไม่ร้ายแรงและมีความเป็นไปได้ว่ามีความเหมาะสมที่จะใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา หรือมีการทบทวนบทลงโทษว่าควรจะเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขหรือไม่

11) บทบาทของเยาวชนในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ตัวอย่างเช่น ถ้าเยาวชนเป็นผู้นำซึ่งเป็นผู้วางแผนและสั่งการการกระทำความผิด ดังนั้นระดับความรับผิดชอบต้องมีมากขึ้น อย่างไรก็ตามปัจจัยนี้เป็นปัจจัยที่สองในการพิจารณาความร้ายแรงในการกระทำผิดกฎหมาย

12) ไม่ว่าเยาวชนจะเป็นผู้เสียหายในการกระทำผิดหรือไม่ เช่น โสเภณีเด็ก เยาวชนกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดซึ่งถูกสั่งการหรือถูกใช้โดยผู้ใหญ่ที่ค้ายาเสพติด ถ้าเป็นเช่นนั้นก็ควรจะใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา

13) ไม่ว่าเยาวชนจะมีประวัติการกระทำความผิดหรือไม่ ถ้ามี ประเภทของความผิดและจำนวนของการกระทำความผิดที่ผ่านมาเป็นอย่างไร แม้ว่าประวัติการกระทำความผิดอาจจะแสดงให้เห็นผลของความรุนแรงที่มากขึ้น จึงจำเป็นต้องมีการควบคุมเยาวชนเคร่งครัดขึ้น ปัจจัยนี้เป็นปัจจัยที่สองในการพิจารณาความร้ายแรงในการกระทำความผิดในปัจจุบัน

14) เยาวชนได้แสดงความสำนึกผิดหรือไม่ เช่น สมัครใจที่จะชดใช้เยียวยาให้แก่ผู้เสียหายหรือชุมชน หรือเห็นด้วยในการกระทำเช่นนั้น

15) ถ้าเยาวชนเคยผ่านกระบวนการยุติธรรมทางระบบศาลมาแล้ว มีความเป็นไปได้ที่บทลงโทษจะรุนแรงมากกว่ามาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาที่มีอยู่ ถ้าคาดว่าบทลงโทษจะมีความรุนแรงน้อยลง ที่ปรึกษากฎหมายของรัฐควรพิจารณาว่าการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีในศาลจะเป็นประโยชน์อย่างแท้จริง

3.3.4 การเลือกใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาที่เหมาะสม

นอกเหนือจากหลักการและวัตถุประสงค์ในมาตรา 3[181] มาตรา 4[182] และมาตรา 5[183] ของกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดา และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความร้ายแรงของการกระทำความผิดและประวัติการกระทำความผิดที่ผ่านมาหรือเหตุการณ์อื่นๆ ที่ทำให้มีความร้ายแรงยิ่งขึ้นตามที่กล่าวมาข้างต้น พิจารณาเฉพาะที่นำมาใช้กับการตักเตือนแทนการดำเนินคดีอาญาของอัยการรัฐและการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการ พิจารณาดังนี้

---

[181] Youth Criminal Justice Act, Section 3.

[182] Youth Criminal Justice Act, Section 4.

[183] Youth Criminal Justice Act, Section 5.

3.3.4.1 การตักเตือนแทนการดำเนินคดีอาญาของอัยการรัฐ

การเลือกใช้การตักเตือนแทนการดำเนินคดีอาญาของอัยการรัฐหรือการเลือกใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย ตามที่กล่าวไว้ในมาตรา 10 (1)[184] ของกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดาบัญญัติว่า การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการอาจนำมาใช้กับเยาวชนซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด ถ้าเยาวชนไม่สามารถปฏิบัติตามคำเตือนการตักเตือนแทนการดำเนินคดีอาญา หรือการส่งต่อไปยังโปรแกรมชุมชนในมาตรา 6[185] มาตรา 7[186] หรือมาตรา 8[187] เนื่องจากความร้ายแรงของการกระทำความผิด ประเภทของความผิดและจำนวนคดีที่เยาวชนกระทำผิดกฎหมาย หรือเหตุการณ์อื่นๆ ที่ทำให้มีความร้ายแรงยิ่งขึ้น ที่ปรึกษากฎหมายของรัฐควรกำหนดความร้ายแรงของการกระทำความผิด โดยพิจารณาถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความร้ายแรงของการกระทำความผิด และประวัติการกระทำความผิดที่ผ่านมา หรือเหตุการณ์อื่นๆ ที่ทำให้มีความร้ายแรงยิ่งขึ้นดังที่กล่าวมาข้างต้น เมื่อการกระทำความผิดไม่ร้ายแรงก็ควรนำการตักเตือนแทนการดำเนินคดีอาญาของอัยการรัฐมาใช้มากขึ้น หากการกระทำความผิดมีความร้ายแรงมากก็ควรนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการมาใช้มากขึ้น[188]

การตักเตือนแทนการดำเนินคดีอาญาของอัยการรัฐไม่ควรนำมาใช้กับความผิดที่เยาวชนก่อให้เกิดขึ้นโดยเจตนาหรือพยายามทำร้ายร่างกายหรือควรจะเล็งเห็นผลได้ว่าการทำร้ายร่างกายจะเป็นการกระทำความผิด

การตักเตือนแทนการดำเนินคดีอาญาของอัยการรัฐมีความเหมาะสมที่จะจัดการกับเยาวชนสำหรับความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่มีอันตรายน้อย อย่างไรก็ตาม การตักเตือนแทนการดำเนินคดีอาญาของอัยการรัฐไม่ควรจะนำมาใช้กับเยาวชนที่กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดดังต่อไปนี้

---

[184] Youth Criminal Justice Act, Section 10 (1) “An extrajudicial sanction may be used to deal with a young person alleged to have committed an offence only if the young person cannot be adequately dealt with by a warning, caution or referral mentioned in section 6, 7 or 8 because of the seriousness of the offence, the nature and number of previous offences committed by the young person or any other aggravating circumstances”.

[185] Youth Criminal Justice Act, Section 6.

[186] Youth Criminal Justice Act, Section 7.

[187] Youth Criminal Justice Act, Section 8.

[188] From ALTERNATIVE AND EXTRAJUDICIAL MEASURES. Ibid.

(ก) การครอบครองต้นกัญชาหรือกัญชาเป็นจำนวนมาก

(ข) การครอบครองโคเคน ยาอี หรือเฮโรอีน

(ค) การค้าขายสารเสพติดหรือการครอบครองสารเสพติดโดยมีจุดประสงค์เพื่อการค้า

ในบางสถานการณ์ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดอาจใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการได้[189]

3.3.4.2 การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการ

การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการสามารถนำมาใช้ได้โดยไม่มีการจำกัดจำนวนครั้งที่เยาวชนอาจจะถูกจัดการด้วยการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการ ถ้าอัยการรัฐพิจารณาแล้วว่ามาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาที่ใช้กับความผิดที่มีความรุนแรงน้อยยังไม่เหมาะสม ที่ปรึกษากฎหมายของรัฐยังคงต้องพิจารณาว่ามาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการมีความเหมาะสมที่จะจัดการกับเยาวชนหรือไม่ สำหรับพฤติกรรมที่ผิดกฎหมายของพวกเขา ที่ปรึกษากฎหมายควรตระหนักถึงหลักการที่ว่ามาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาเป็นข้อสันนิษฐานว่าเพียงพอที่จะควบคุมเยาวชนได้ ถ้าหากว่าเยาวชนกระทำความผิดที่ไม่รุนแรงและไม่เคยกระทำผิดกฎหมายมาก่อน อย่างไรก็ตามสิ่งสำคัญคือข้อสันนิษฐานดังกล่าวอาจมีการพิสูจน์หักล้างได้ การใช้ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความร้ายแรงของการกระทำความผิดและประวัติการกระทำความผิดที่ผ่านมาหรือเหตุการณ์อื่นๆ ที่ทำให้มีความร้ายแรงยิ่งขึ้นและหลักการที่สำคัญภายใต้กฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดา บางครั้งที่ปรึกษากฎหมายของรัฐอาจจะสรุปว่าบทลงโทษไม่เหมาะสมในการควบคุมเยาวชนในสถานการณ์นั้นๆ[190]

กรณีที่ที่ปรึกษากฎหมายของรัฐกำหนดบทลงโทษให้แก่เยาวชนแล้ว ก็ควรจะบันทึกข้อมูลไว้ในสำนวนคดีของเยาวชนไปตามนั้น

มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการสามารถนำมาใช้กับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่มีความร้ายแรงเกินกว่าที่จะถูกจัดการโดยใช้การตักเตือนแทนการดำเนินคดีอาญาจากอัยการรัฐได้ อย่างไรก็ตามการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดและสถานการณ์ดังต่อไปนี้ ไม่เหมาะสมที่จะใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการ

---

[189] From ALTERNATIVE AND EXTRAJUDICIAL MEASURES. Ibid.

[190] Ibid.

(ก) การครอบครองต้นกัญชาหรือกัญชาเป็นจำนวนมาก หรือยาเสพติด เช่น โคเคน เฮโรอีน หรือยาอี

(ข) การใช้ผู้เยาว์ที่มีอายุน้อยกว่าเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอย่างน้อยสองปีในการกระทำความผิดหรือช่วยเหลือในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

(ค) การค้าขายสารเสพติดหรือการครอบครองสารเสพติดโดยมีจุดประสงค์เพื่อการค้า อาจมีข้อยกเว้นในกรณีที่เยาวชนแบ่งสารเสพติดในปริมาณเล็กน้อยให้กับเพื่อนหรือไม่มีค่าตอบแทน

การที่เยาวชนปฏิเสธที่จะยอมรับมาตรการหรือมีความล้มเหลวในการปฏิบัติตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาที่เกี่ยวกับการบำบัดยาเสพติด โดยทั่วไปแล้วก็ไม่ได้หมายความว่าไม่เต็มใจที่จะเข้าร่วมในมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา หรือเป็นข้อบ่งชี้ว่ามาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาไม่เพียงพอที่จะจัดการกับเยาวชนที่กระทำความผิด การปฏิเสธหรือความล้มเหลวอาจจะเป็นปัจจัยหนึ่งในการเลือกใช้บางมาตรการ แต่ก็ไม่ควรที่จะห้ามใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาทั้งหมด[191]

ถ้าอัยการรัฐตัดสินใจส่งคดีไปยังโปรแกรมมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการแล้ว อัยการรัฐจะสั่งเลื่อนคดีออกไปประมาณสามเดือนและส่งสำนวนคดีไปยังพนักงานคุมประพฤติ มีสองทางเลือกที่อาจจะเกิดขึ้นต่อไปคือ

1) พนักงานคุมประพฤติทำหน้าที่คุมประพฤติเยาวชนโดยตรง เพื่อจะให้บรรลุข้อตกลงในการดำเนินการที่เยาวชนจะต้องปฏิบัติตามโปรแกรมมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการให้สำเร็จ

2) พนักงานคุมประพฤติจะส่งคดีของเยาวชนต่อไปยังคณะกรรมการกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน

เยาวชนสามารถเข้าสู่โปรแกรมมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการได้มากกว่าหนึ่งครั้งและยังสามารถเข้าสู่โปรแกรมมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นศาลได้ ถึงแม้ว่าคดีจะขึ้นสู่ศาลแล้วและถูกตัดสินว่ามีความผิดในคดีก่อนหน้านี้แล้ว

ถ้าเยาวชนไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขของโปรแกรมตามที่กำหนดไว้กับพนักงานคุมประพฤติหรือคณะกรรมการกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน คดีก็อาจจะกลับเข้าสู่ศาล

---

[191] From ALTERNATIVE AND EXTRAJUDICIAL MEASURES. Ibid.

เมื่อมาตรการลงโทษสำเร็จแล้ว อัยการรัฐจะต้องสั่งไม่ดำเนินการฟ้องคดีนั้น บันทึกการเข้าร่วมในโปรแกรมการลงโทษ (ซึ่งจะมีความแตกต่างจากประวัติอาชญากรรมของเยาวชน) จะถูกเก็บไว้[192]

3.4 หลักเกณฑ์ในการยุติคดีเด็กและเยาวชนในชั้นศาล

หลักเกณฑ์ในการยุติคดีเด็กและเยาวชนในชั้นศาล เป็นการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาโดยศาล หลังจากที่มีการฟ้องคดีต่อศาลแล้วก่อนที่จะเข้าสู่กระบวนพิจารณา ถ้ามีพยานหลักฐานเพียงพอว่าเยาวชนกระทำผิดกฎหมาย ซึ่งการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นศาล (Extrajudicial Sanction) เยาวชนจะต้องยอมรับผลของการกระทำและต้องยอมรับบทลงโทษ โดยจะไม่มีการบันทึกของศาลอย่างเป็นทางการสำหรับบทลงโทษที่เยาวชนได้รับ แต่จะถูกบันทึกไว้ในบันทึกของเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นเวลาสองปี โดยบันทึกนี้อาจจะถูกใช้อ้างอิงในการตัดสินการกระทำความผิดอื่นในอนาคต[193] ซึ่งการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นศาลมีหลักเกณฑ์ดังนี้

3.4.1 รูปแบบของมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นศาล

รูปแบบของมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นศาล เป็นการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาโดยศาล ซึ่งเป็นมาตรการตอบโต้ที่รุนแรงที่สุดในขอบเขตของมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาไม่เหมือนกับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญารูปแบบอื่น มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นศาลต้องการให้เยาวชนยินยอมรับผิดชอบต่อกฎหมาย ซึ่งเป็นรูปแบบพื้นฐานของการกระทำผิดกฎหมายและต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดและเงื่อนไขของการลงโทษ การไม่ปฏิบัติตามอาจมีผลในการดำเนินคดีตามกฎหมาย นอกจากนั้นในบางสถานการณ์ประวัติต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนที่อยู่ในมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นศาลอาจถูกหยิบยกขึ้นมาระหว่างที่มีการตัดสินลงโทษเยาวชนสำหรับการกระทำผิดที่ก่อขึ้นภายหลัง

มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นศาล สามารถนำมาใช้เฉพาะในกรณีที่เยาวชนไม่สามารถปฏิบัติตามคำเตือน การตักเตือนแทนการดำเนินคดีอาญา หรือการส่งเยาวชนไปยังโปรแกรมของชุมชนหรือหน่วยงานบริการด้วยความยินยอมของเยาวชนได้อย่างเพียงพอ

---

[192] From The Youth Criminal Justice Act – Handbook. Ibid.

[193] From Youth Criminal Justice Act Introduction, by The John Howard Society Of Alberta b, 2013, [online] : สืบค้นเมื่อ 19 กรกฎาคม 2556. Retrieved from http://johnhoward.ab.ca/docs/modules/YCJA/YCJA0101-Introduction.pdf

ภายใต้บังคับตามมาตรา 6[194] มาตรา 7[195] หรือมาตรา 8[196] เพราะความร้ายแรงของการกระทำผิดประเภทของความผิด (Nature) และจำนวนคดีที่เยาวชนกระทำผิดกฎหมายหรือเหตุการณ์อื่นๆ ที่ทำให้มีความร้ายแรงยิ่งขึ้น เงื่อนไขอื่นที่เพิ่มขึ้นต้องเป็นไปตามมาตรา 10 (2)[197] ของกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดา ก่อนที่จะนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นศาลมาใช้[198]

3.4.2 เงื่อนไขในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นศาล

การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นศาลมีเงื่อนไขเช่นเดียวกับการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการ ซึ่งเป็นไปตามบทบัญญัติในมาตรา 10 (2)[199] ของกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดา ซึ่งอาจจะนำมาใช้เฉพาะในกรณีที่

---

[194] Youth Criminal Justice Act, Section 6.

[195] Youth Criminal Justice Act, Section 7.

[196] Youth Criminal Justice Act, Section 8.

[197] Youth Criminal Justice Act, Section 10 (2).

[198] From ALTERNATIVE AND EXTRAJUDICIAL MEASURES. Ibid.

[199] Youth Criminal Justice Act, Section 10 (2) “An extrajudicial sanction may be used only if

(*a*) it is part of a program of sanctions that may be authorized by the Attorney General or authorized by a person, or a member of a class of persons, designated by the lieutenant governor in council of the province;

(*b*) the person who is considering whether to use the extrajudicial sanction is satisfied that it would be appropriate, having regard to the needs of the young person and the interests of society;

(*c*) the young person, having been informed of the extrajudicial sanction, fully and freely consents to be subject to it;

(*d*) the young person has, before consenting to be subject to the extrajudicial sanction, been advised of his or her right to be represented by counsel and been given a reasonable opportunity to consult with counsel;

(*e*) the young person accepts responsibility for the act or omission that forms the basis of the offence that he or she is alleged to have committed;

(*f*) there is, in the opinion of the Attorney General, sufficient evidence to proceed with the prosecution of the offence; and

(*g*) the prosecution of the offence is not in any way barred at law”.

DPU

(ก) ส่วนหนึ่งของโปรแกรมการลงโทษอาจจะได้รับอนุญาตจากอัยการสูงสุด หรือให้อำนาจบุคคลหรือสมาชิกของกลุ่มบุคคลซึ่งถูกกำหนดโดยผู้ว่าการรัฐ (Lieutenant Governor) ในสภาจังหวัดนั้น

(ข) บุคคลที่จะพิจารณาว่าการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการและชั้นศาลมีความเหมาะสมหรือไม่ ต้องคำนึงถึงความต้องการของเยาวชนและความสนใจของสังคม

(ค) เยาวชนต้องได้รับทราบถึงมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการและชั้นศาล โดยความยินยอมด้วยความสมัครใจ

(ง) ก่อนที่จะยินยอมทำตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการและชั้นศาล เยาวชนจะต้องได้รับทราบถึงสิทธิในการได้รับคำแนะนำจากที่ปรึกษากฎหมายและโอกาสที่เหมาะสมในการได้รับคำปรึกษาจากที่ปรึกษากฎหมาย

(จ) เยาวชนยอมรับผิดชอบต่อการกระทำหรือละเว้นพฤติกรรมซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดกฎหมาย

(ฉ) มีความเห็นจากอัยการสูงสุดว่ามีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะฟ้องร้องดำเนินคดีตามกฎหมาย

(ช) การฟ้องร้องผู้กระทำความผิดไม่ขัดต่อกฎหมาย

3.4.3 ข้อจำกัดในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นศาล

การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นศาลมีข้อจำกัดเช่นเดียวกับการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการ ตามบัญญัติไว้ในมาตรา 10 (3)[200] ของกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดา กล่าวคือ มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการและชั้นศาลไม่อาจนำมาใช้กับเยาวชนที่

(ก) ปฏิเสธว่าเข้าร่วมหรือมีส่วนร่วมในการกระทำความผิด

(ข) แสดงออกถึงความต้องการที่จะให้มีการดำเนินคดีโดยศาลยุติธรรมสำหรับเยาวชน

---

[200] Youth Criminal Justice Act, Section 10 (3) “An extrajudicial sanction may not be used in respect of a young person who

(*a*) denies participation or involvement in the commission of the offence; or

(*b*) expresses the wish to have the charge dealt with by a youth justice court”.

ถ้าเยาวชนปฏิเสธว่าเกี่ยวข้องหรือปฏิเสธความรับผิด อาจจะมีการดำเนินคดีตามกฎหมายและเข้าสู่กระบวนพิจารณาอย่างเป็นทางการ[201]

แต่ถ้าหากว่าเยาวชนยอมรับผิดชอบต่อการกระทำโดยยอมรับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการและชั้นศาลแล้ว พยานหลักฐานนี้ก็จะไม่สามารถถูกนำมาใช้ในการดำเนินคดีตามกฎหมาย[202] ตามมาตรา 10 (4)[203] ของกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดาบัญญัติว่า คำรับสารภาพ การยอมรับผิด หรือคำแถลงยอมรับผิดที่กระทำ หรือการละเว้นการกระทำของเยาวชนตามเงื่อนไขของการดำเนินการตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ไม่สามารถนำมารับฟังเป็นพยานหลักฐานในการดำเนินคดีทั้งทางแพ่งและทางอาญา

การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการและชั้นศาลกับเยาวชนซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด ไม่ได้ห้ามการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีภายใต้พระราชบัญญัตินี้ แต่ถ้ามีการฟ้องคดีเยาวชนในประเด็นของการกระทำความผิด

(ก) ผู้พิพากษาศาลเยาวชนจะต้องยกฟ้อง ถ้าหากเป็นที่พอใจว่าเยาวชนได้ปฏิบัติตามระยะเวลาที่กำหนดและตามเงื่อนไขในมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการและชั้นศาลโดยสมบูรณ์แล้วและ

(ข) ผู้พิพากษาศาลเยาวชนอาจจะยกฟ้อง ถ้าหากเป็นที่พอใจว่าเยาวชนได้ปฏิบัติตามระยะเวลาที่กำหนดและตามเงื่อนไขในมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการและชั้นศาลแต่เพียงบางส่วน และถ้าศาลเห็นว่าการดำเนินคดีตามข้อกล่าวหาจะก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมและเยาวชนได้ปฏิบัติตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการและชั้นศาลแล้ว[204]

---

[201] From Youth Criminal Justice Act Introduction. Ibid.

[202] Ibid.

[203] Youth Criminal Justice Act, Section 10 (4) “Any admission, confession or statement accepting responsibility for a given act or omission that is made by a young person as a condition of being dealt with by extrajudicial measures is inadmissible in evidence against any young person in civil or criminal proceedings”.

[204] Youth Criminal Justice Act, Section 10 (5) “The use of an extrajudicial sanction in respect of a young person alleged to have committed an offence is not a bar to judicial proceedings under this Act, but if a charge is laid against the young person in respect of the offence,

(*a*) the youth justice court shall dismiss the charge if it is satisfied on a balance of probabilities that the young person has totally complied with the terms and conditions of the extrajudicial sanction; and

ถ้าหากว่าเยาวชนยอมรับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการและชั้นศาลแล้ว จะต้องมีการแจ้งให้ผู้ปกครองได้รับทราบถึงบทลงโทษนั้นด้วย ผู้เสียหายมีสิทธิได้รับทราบพยานหลักฐานของผู้กระทำความผิดและรับทราบถึงผลที่เยาวชนต้องปฏิบัติ ผู้เสียหายอาจจะมีการปรึกษาหารือในกระบวนการที่เกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องบทลงโทษ และจะได้รับการพิจารณาเกี่ยวกับการชดใช้ค่าเสียหาย การกำหนดบทลงโทษสูงสุดไม่เกินสามบทลงโทษในเวลาเดียวกัน[205]

3.4.4 ตัวอย่างโปรแกรมมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการและชั้นศาล แผนภาพการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในมลรัฐต่างๆ ของประเทศแคนาดา และการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาภายใต้แนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

3.4.4.1 ตัวอย่างโปรแกรมมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการและชั้นศาล

โปรแกรมมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการและชั้นศาลภายใต้พระราชบัญญัตินี้รวมถึงจดหมายขออภัย (Letters of Apology) เรียงความ (Essays) โปรแกรมให้ความรู้เพื่อป้องกันการลักขโมย (Anti-Shoplifting Educational Programs) โปรแกรมการประนีประนอมระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด (Victim-Offender Reconciliation Programs) งานบริการส่วนตัวกับผู้เสียหาย (Personal service to the victim) และงานบริการชุมชน (Community Service) ด้วย[206]

3.4.4.2 แผนภาพการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในมลรัฐต่างๆ ของประเทศแคนาดา

การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดาในมลรัฐนอร์ทเวสต์ เทร์ริทอรีส์ และในมลรัฐแอลเบอร์ตา สามารถแสดงได้ดังภาพต่อไปนี้

(*b*) the youth justice court may dismiss the charge if it is satisfied on a balance of probabilities that the young person has partially complied with the terms and conditions of the extrajudicial sanction and if, in the opinion of the court, prosecution of the charge would be unfair having regard to the circumstances and the young person's performance with respect to the extrajudicial sanction".

[205] From Youth Criminal Justice Act Introduction. Ibid.

[206] From ALTERNATIVE AND EXTRAJUDICIAL MEASURES. Ibid.

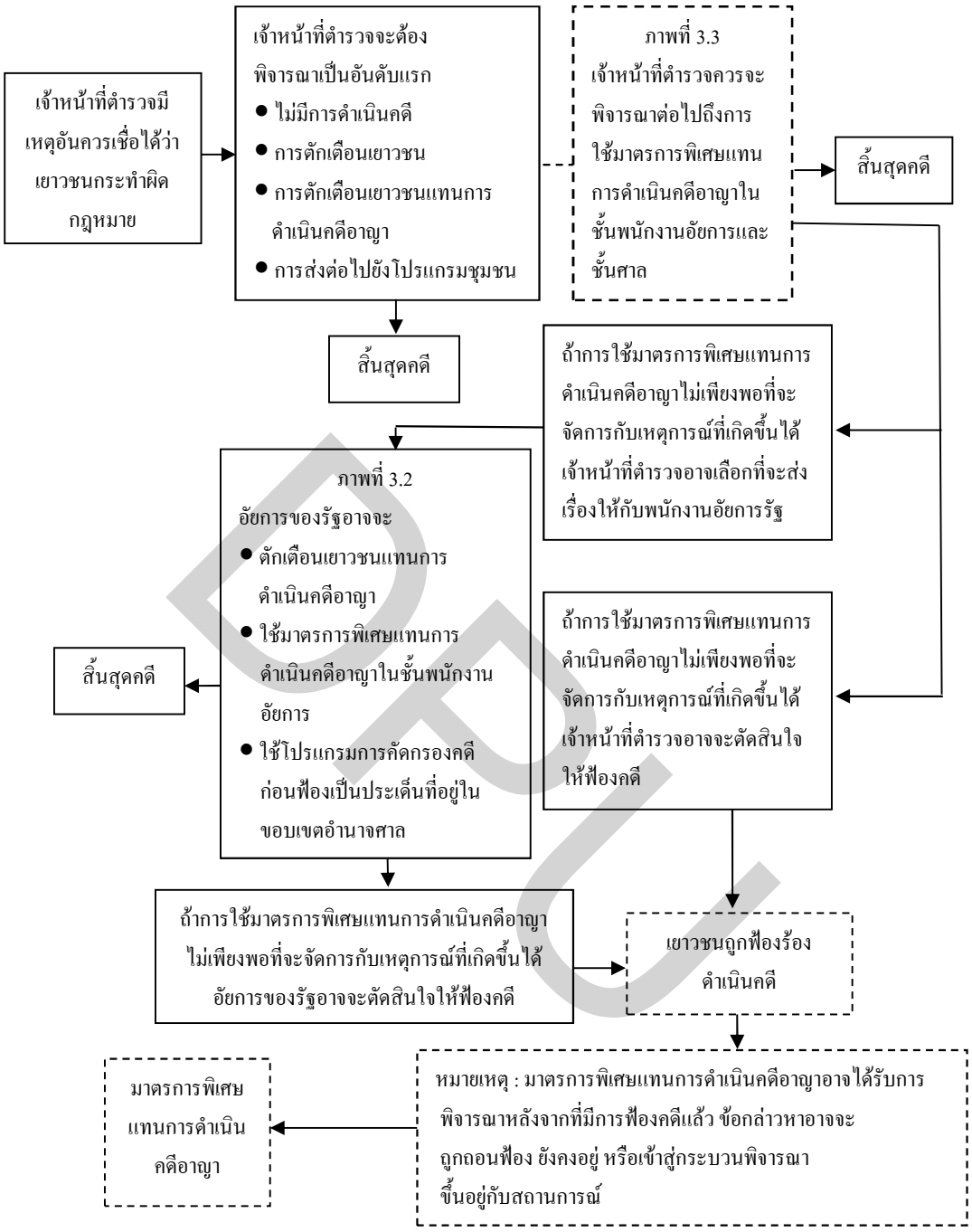

ภาพที่ 3.1 การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา 4 ถึงมาตรา 12 ของกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดา (มลรัฐนอร์ทเวสต์เทร์ริทอรีส์, Northwest Territories: NWT)

ที่มา: From Youth Criminal Justice Act (Canada) - A Pocket Guide, by Northwest Territories Justice, n.d., [online] : สืบค้นเมื่อ 9 กรกฎาคม 2556, Retrieved from http://www.justice.gov.nt.ca/pdf/YouthJustice/91772_Youth_Justice_Book.pdf

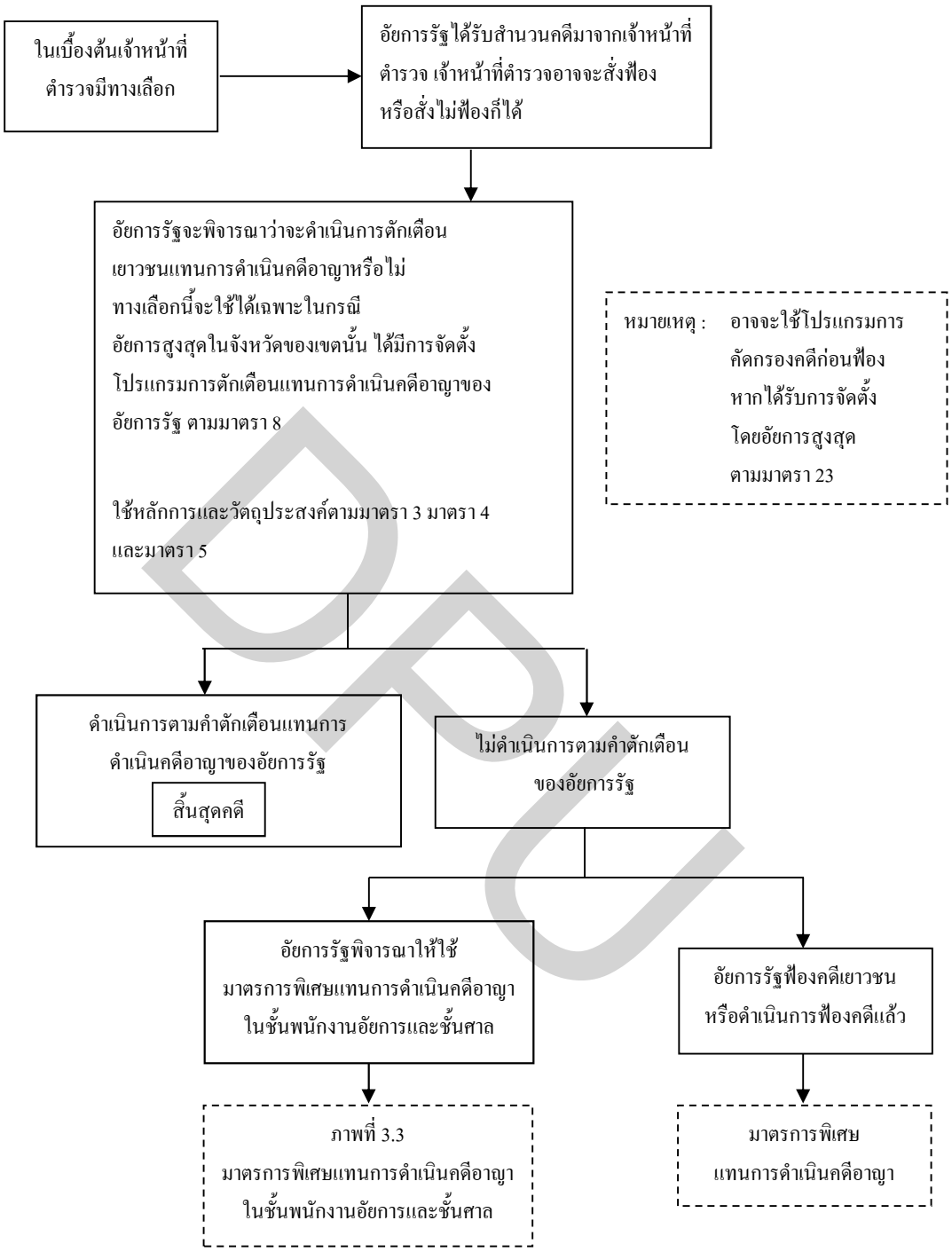

ภาพที่ 3.2 การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงาน (ในชั้นอัยการรัฐ)

ที่มา: From Youth Criminal Justice Act (Canada) – A Pocket Guide. Ibid.

DPU

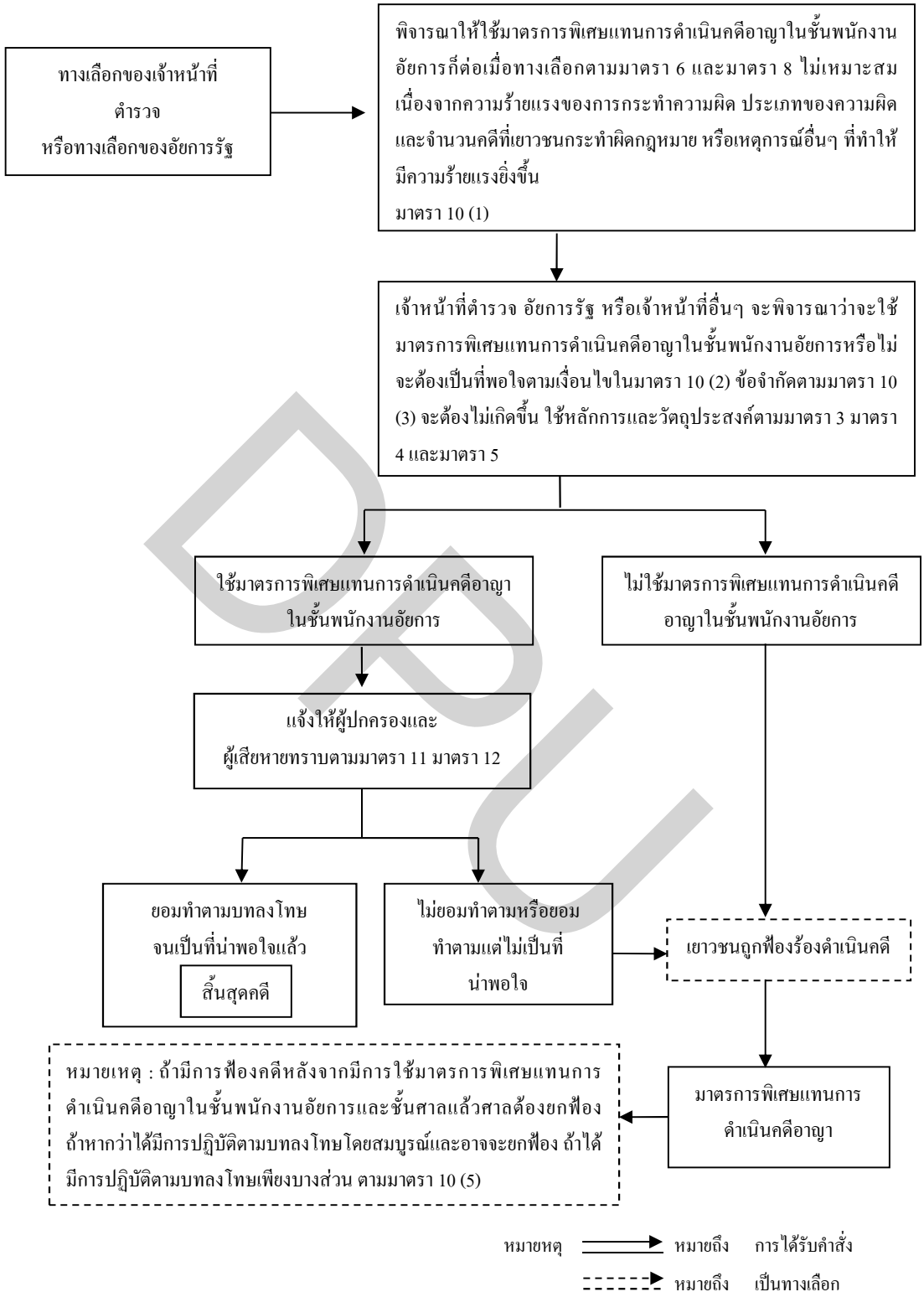

ภาพที่ 3.3 การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการและชั้นศาล

ที่มา: From Youth Criminal Justice Act (Canada) – A Pocket Guide. Ibid.

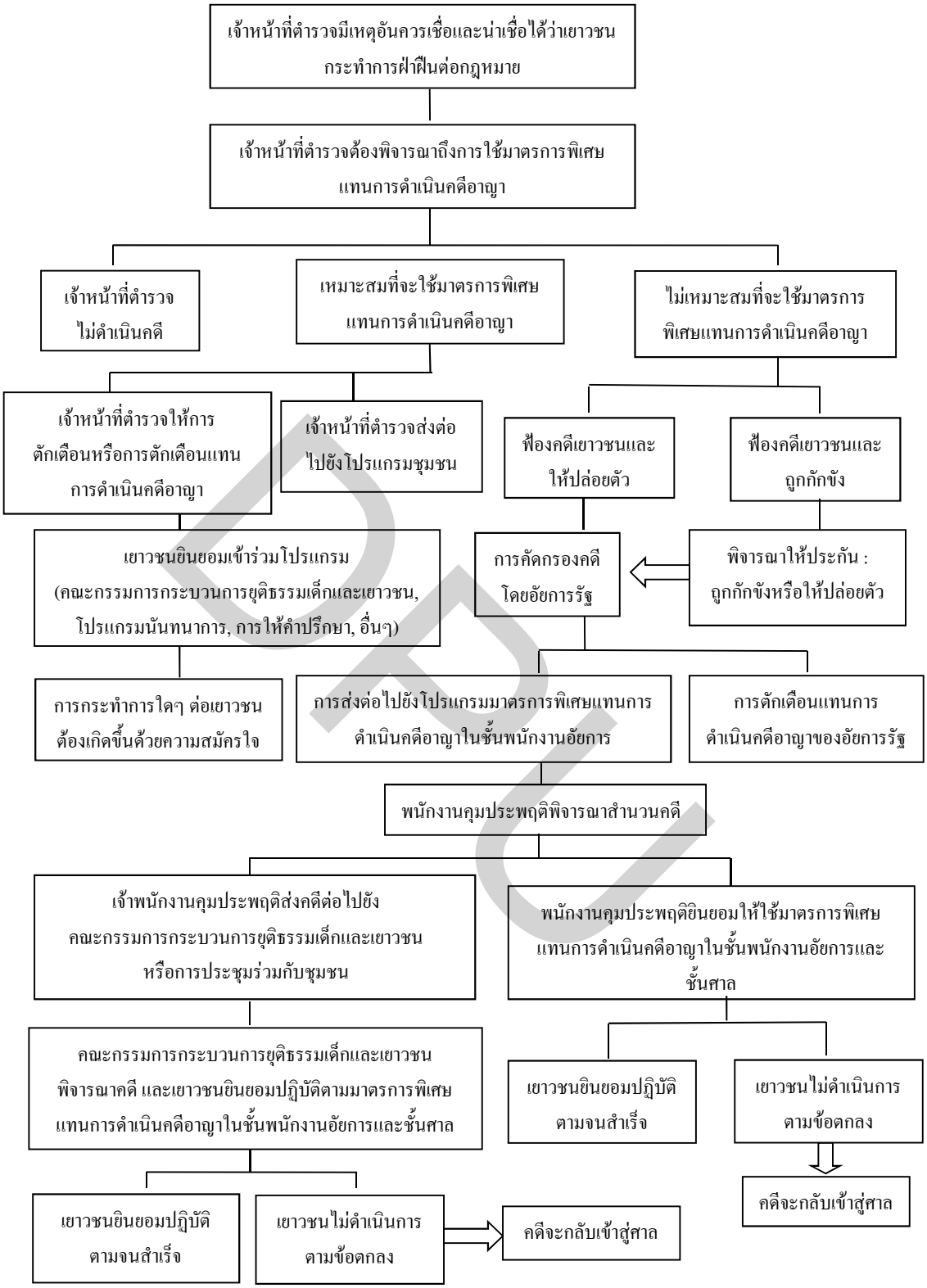

ภาพที่ 3.4 การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในมลรัฐแอลเบอร์ตา (Alberta)

ที่มา: From The Youth Criminal Justice Act – Handbook. Ibid.

3.4.4.3 การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาภายใต้แนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

ความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สำหรับเยาวชนที่กระทำความผิดเริ่มจากมีการเปิดเผยว่าประเทศแคนาดามีการจำคุกเยาวชนมากกว่าประเทศอื่นๆ ในโลกตะวันตกรวมถึงประเทศสหรัฐอเมริกา จึงเป็นปัญหาสำหรับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมซึ่งเชื่อว่าเยาวชนควรได้รับการปฏิบัติที่ดีกว่านี้ ดังนั้นเราจึงได้เห็นความเปลี่ยนแปลงวิธีการปฏิบัติต่อเยาวชนผู้กระทำผิด โดยการใช้กฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดา (Youth Criminal Justice Act) แทนกฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเยาวชน (Young Offenders Act) การใช้มาตรการนี้นอกเหนือจากการใช้กระบวนการทางศาลที่น่าเชื่อว่าจะได้รับการสนับสนุนพอๆ กับการลดการจำคุกเยาวชน บางครั้งตำรวจและระบบศาลชี้ขาดว่ากระบวนการทางศาลอาญาไม่ได้มีประโยชน์ที่สุดกับเยาวชนหรือสังคม ในบางคดีอาจจะมีการเบี่ยงเบนคดีเยาวชน หรือเสนอแนะทางเลือกอื่น หรือโปรแกรมมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาที่เหมาะสมกับบทลงโทษที่ถูกตัดสิน ถือได้ว่าเป็นการให้โอกาสผู้เสียหายให้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับมาตรการที่ถูกเลือกไว้และเพื่อได้รับการชดใช้เยียวยา มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาสนับสนุนให้ครอบครัวและชุมชนเข้าร่วมในแผนการและทำให้มาตรการนี้บรรลุผล[207] การใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ของประเทศแคนาดาภายใต้กฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดาก่อให้เกิดการรวมกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เข้าไปในกฎหมายกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งโดยหลักปฏิบัติแล้วกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ค่อนข้างแตกต่างจากหลักปฏิบัติของความยุติธรรมทางอาญา หลักปรัชญาแบบมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีจุดมุ่งหมายสูงสุดที่เปิดกว้างสำหรับการสนทนาและกระบวนการอย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งยากที่จะทำเป็นรูปแบบที่เป็นทางการและทำให้ถูกต้องตามกฎหมายได้[208]

---

[207] From Restorative Justice in Canada : what victims should know, by Canadian Resource Centre for Victims of Crime, 2011, [online] : สืบค้นเมื่อ 9 กรกฎาคม 2556. Retrieved from http://www.rjlillooet.ca/documents/restjust.pdf

[208] From The Use of Restorative Justice in the Youth Criminal Justice Act : A Multiple Stakeholder Perspective (Thesis), by Emily King, 2010, Mount Saint Vincent University, [online] : สืบค้นเมื่อ 10 กรกฎาคม 2556. Retrieved from http://www.dc.msvu.ca:8080/fr/bitstream/handle/10587/1147/EmilyKingMACYSThesis2010.pdf? sequence=1

โปรแกรมเชิงสมานฉันท์ส่วนใหญ่ที่ใช้กับเยาวชนมีข้อจำกัดสำหรับการกระทำความผิดครั้งแรกและผู้กระทำความผิดที่ไม่ร้ายแรง โดยทั่วไปการกล่าวถึงทางเลือกอื่น หรือมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาอาจจะเกี่ยวข้องกับโปรแกรมต่างๆ เช่น การทำงานบริการสังคม (Community Service) การชดใช้ให้กับเหยื่อ (Restitution to the victim) งานอาสาสมัครสำหรับองค์กรที่มิได้แสวงหาผลกำไร (volunteering for a non – profit organization) การเข้าค่ายพักแรมที่อนุญาตให้เยาวชนได้รับคำปรึกษาและการสอนทักษะในการดำรงชีวิต (Attending a wilderness camp that allows youths access to counseling and teaches life skills) การพูดในที่สาธารณะ (Public Speaking) การเข้าร่วมโครงการที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการทารุณกรรมหรือการล่วงละเมิด (Attending Substance Abuse or Aggression Programs) และแม้แต่โครงการไกล่เกลี่ยประนีประนอม (Reconciliation Programs) ซึ่งให้ผู้เสียหายและผู้กระทำผิดได้ถกเถียงกันเกี่ยวกับอาชญากรรมและผลที่ตามมา โปรแกรมเชิงสมานฉันท์สำหรับเยาวชนสามารถใช้ได้ทั้งก่อนและหลังจากที่เยาวชนถูกฟ้องร้องคดี เมื่อเยาวชนตกลงที่จะเข้าร่วมแล้วข้อตกลงอาจจะยกเลิกได้แม้ว่าเป็นโปรแกรมก่อนหรือหลังจากที่ศาลพิพากษาลงโทษและเยาวชนไม่ยอมทำตามที่มีการจัดการไว้ในระหว่างการดำเนินการเชิงสมานฉันท์ คดีนี้ก็จะกลับไปสู่ศาลเยาวชนเพื่อให้มีการจัดการในวิธีการตามปกติ[209] ซึ่งการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาภายใต้แนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ประกอบด้วยกลุ่มบุคคลที่มีความสำคัญ คือ คณะกรรมการกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน มีการประชุมเชิงสมานฉันท์และโปรแกรมที่นำมาใช้สำหรับเยาวชนที่กระทำความผิด โดยกล่าวได้ดังนี้

1) คณะกรรมการกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน (Youth Justice Committees)

หน้าที่ของคณะกรรมการกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัตินี้มีดังนี้[210]

(1) เพื่อให้คำแนะนำที่เหมาะสมเกี่ยวกับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาที่จะนำมาใช้

(2) เพื่อช่วยเหลือผู้เสียหายโดยพิจารณาถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้นและสนับสนุนให้เกิดการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายและเยาวชน

---

[209] From Restorative Justice in Canada : what victims should know. Ibid.

[210] From For the Record the Youth Criminal Justice Act a new law for Canadian youth a new collaborative approach (3rd ed.), by Susan M. Doyle, Tara Farrell and Amy Sheppard, 2006, [online] : สืบค้นเมื่อ 9 กรกฎาคม 2556. Retrieved from http://www.publiclegalinfo.com/FTREnglish.pdf

(3) เพื่อทำให้แน่ใจว่าชุมชนให้ความช่วยเหลือเยาวชน โดยการหางานบริการสังคมให้และจัดหาสมาชิกในชุมชนเพื่อคอยให้คำปรึกษาในระยะสั้นและการควบคุมดูแล

(4) ช่วยในการประสานงานเพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันของกลุ่มชุมชนหรือหน่วยงานบริการคุ้มครองเด็กและระบบความยุติธรรมทางอาญา

(5) รับผิดชอบในการให้คำแนะนำรัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่นให้ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดาและให้คำแนะนำในเรื่องนโยบายและการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับระบบความยุติธรรมเด็กและเยาวชน

(6) รับผิดชอบในการให้ข้อมูลต่อสาธารณชนเกี่ยวกับกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดา และระบบความยุติธรรมทางอาญาเด็กและเยาวชน

(7) การเข้าร่วมประชุมซึ่ง “การประชุม” ตามพระราชบัญญัตินี้ หมายถึง กลุ่มบุคคลซึ่งมีการประชุมกันเพื่อให้คำแนะนำที่สอดคล้องกับมาตรา 19[211]

คณะกรรมการกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชนเป็นผู้วางแนวทางรวบรวมหลักการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดา เมื่อสมาชิกชุมชนได้พบกับผู้เสียหาย เยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดที่ไม่รุนแรงและผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนได้มีการเจรจา (Negotiate) เพื่อให้เยาวชนมีการปรับปรุงตัวไปในทิศทางที่เหมาะสม คณะกรรมการจะรับเรื่องมาจากตำรวจก่อนที่จะมีการฟ้องคดี (Extrajudicial Measures) และรับเรื่องจากพนักงานอัยการหลังจากฟ้องคดีแล้ว (Extrajudicial Sanctions) เพื่อที่จะเสนอแนะมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาที่เหมาะสมมาใช้กับเยาวชน คณะกรรมการต้องทำให้แน่ใจว่าชุมชนจะยอมรับเยาวชนเหล่านี้ โดยมีการจัดการให้เป็นประโยชน์ภายในชุมชนและขอความช่วยเหลือจากสมาชิกในชุมชนเพื่อจัดให้มีผู้ให้คำปรึกษาและดูแลในระยะสั้น นอกจากนั้นคณะกรรมการยังช่วยให้มีการทำงานประสานกันระหว่างตัวแทนผู้ดูแลเด็กตามระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน[212]

เยาวชนอาจจะมาแสดงตนต่อคณะกรรมการกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชนได้หลายวิธี ดังนี้[213]

---

[211] Youth Criminal Justice Act, Section 2 (1) “conference means a group of persons who are convened to give advice in accordance with section 19”.

[212] From Restorative Justice in Canada : what victims should know. Ibid.

[213] From The Youth Criminal Justice Act-Handbook. Ibid.

(1) คดีสามารถส่งไปยังคณะกรรมการกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชนโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ ถ้าเจ้าหน้าที่ตำรวจตัดสินใจว่าจะไม่ตั้งข้อกล่าวหากับเยาวชน ก็อาจจะส่งเยาวชนไปยังคณะกรรมการกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน

(2) คดีสามารถส่งไปยังคณะกรรมการกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชนโดยพนักงานอัยการรัฐ (Crown Prosecutor) ถ้ามีการสั่งฟ้องคดีโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจและพนักงานอัยการรัฐได้ทบทวนสำนวนคดีแล้ว อัยการรัฐอาจตัดสินใจว่าโปรแกรมมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการ (Extrajudicial Sanctions) น่าจะมีความเหมาะสม พนักงานอัยการรัฐจะส่งคดีไปยังพนักงานคุมประพฤติ ซึ่งจะส่งคดีต่อไปยังคณะกรรมการกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชนตามลำดับ

(3) คดีสามารถส่งไปยังคณะกรรมการกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชนโดยผู้พิพากษา หลังจากที่เยาวชนถูกฟ้องว่ากระทำความผิดทางอาญาและมาปรากฏตัวต่อหน้าศาลแล้ว เมื่อเยาวชนรับสารภาพ ผู้พิพากษาอาจจะส่งคดีไปยังคณะกรรมการกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชนเพื่อให้คำแนะนำเกี่ยวกับบทลงโทษที่ดีที่สุด หลังจากที่มีการพิจารณาคดีใหม่แล้ว คณะกรรมการจะทำรายงานเสนอผู้พิพากษา ซึ่งผู้พิพากษาจะใช้คำแนะนำนี้ในการตัดสินลงโทษ

2) การประชุมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Conferences)

การประชุมเชิงสมานฉันท์ประกอบด้วยกลุ่มบุคคลที่ถูกเรียกตัวมาเพื่อให้ข้อมูลตามมาตรา 19[214] ของกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดา ซึ่งมาตรานี้ได้บัญญัติให้มีการเรียกประชุมบุคคลตามข้อกำหนดและมีระเบียบในทำนองที่เป็นแนวทางการประชุม ข้อกำหนดการประชุมเปิดโอกาสให้มีมุมมองที่กว้างขึ้น มีทางออกที่สร้างสรรค์มากขึ้น ความร่วมมือกันในการให้ความช่วยเหลือที่ดีขึ้น และเพิ่มการมีส่วนร่วมของ

---

[214] Youth Criminal Justice Act, Section 19 (1) “A youth justice court judge, the provincial director, a police officer, a justice of the peace, a prosecutor or a youth worker may convene or cause to be convened a conference for the purpose of making a decision required to be made under this Act.

(2) The mandate of a conference may be, among other things, to give advice on appropriate extrajudicial measures, conditions for judicial interim release, sentences, including the review of sentences, and reintegration plans.

(3) The Attorney General or any other minister designated by the lieutenant governor in council of a province may establish rules for the convening and conducting of conferences other than conferences convened or caused to be convened by a youth justice court judge or a justice of the peace.

(4) In provinces where rules are established under subsection (3), the conferences to which those rules apply must be convened and conducted in accordance with those rules”.

ผู้เสียหายและสมาชิกในชุมชน การประชุมยังเกี่ยวข้องกับการพบกันระหว่างผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย และสมาชิกในชุมชน ที่ทำให้เห็นถึงความสำคัญของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และค่าทดแทนแก่ผู้เสียหายที่ได้รับบาดเจ็บจากการกระทำของผู้กระทำผิด กระบวนการเชิงสมานฉันท์อาจรวมถึง การประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conferences) การอภิปรายความรับผิดชอบต่อชุมชน (Community Accountability Panels) การไกล่เกลี่ยกับบุคคลที่มีสถานภาพเท่าเทียมกัน (Peer Mediation) การพิจารณาแบบล้อมวง (Sentencing Circles) การไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด (Victim-offender Reconciliation) คณะกรรมการกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน (Youth Justice Committees) และการประชุมระหว่างตัวแทนในแต่ละคดี (Interagency Case Conferences) ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้คำแนะนำที่เหมาะสมกับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา เงื่อนไขเพื่อให้มีการปล่อยตัวชั่วคราวระหว่างพิจารณาการลงโทษ การทบทวนบทลงโทษและทบทวนแผนการทั้งหมดอีกครั้งหนึ่ง[215]

3) ประเภทของโปรแกรมสำหรับเยาวชนผู้กระทำผิด (Types of programs for young offenders)[216]

(1) โปรแกรมก่อนฟ้องคดีเกิดขึ้นหลังจากเยาวชนถูกจับได้ว่ากระทำความผิด แต่ตำรวจยังไม่ได้ฟ้องคดี ถ้าเยาวชนตกลงจะเข้าร่วมโปรแกรมก่อนฟ้องคดีแล้ว ตำรวจก็อาจจะมีความเห็นว่าไม่ต้องฟ้องคดีได้ ตัวอย่างเช่น ตำรวจอาจเตือนเยาวชนและแนะนำผู้ปกครองของเยาวชนให้เข้าร่วมในโปรแกรมเชิงสมานฉันท์ก่อนฟ้องคดี

(2) โปรแกรมหลังฟ้องคดีเกิดขึ้นหลังจากที่เยาวชนถูกฟ้องคดีอาญา แต่ก่อนการพิจารณาของศาลจะเริ่มขึ้น

(3) โปรแกรมหลังจากมีการพิพากษาจะเป็นไปตามการกำหนดโทษตามคำวินิจฉัยชี้ขาดโดยศาลเยาวชน ผู้พิพากษาอาจแนะนำให้เยาวชนเข้าร่วมในโปรแกรมใดโปรแกรมหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นส่วนหนึ่งของบทลงโทษหรือเพิ่มเข้าไปในบทลงโทษที่พวกเขาได้รับ

---

[215] From Restorative Justice in Canada: what victims should know. Ibid.

[216] Ibid.

บทที่ 4
วิเคราะห์เปรียบเทียบหลักเกณฑ์ในการยุติคดีเด็กและเยาวชน ในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาลตามกฎหมายไทยและกฎหมายแคนาดา

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนมีความแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไป การดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดในประเทศไทยกับประเทศแคนาดามีการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้เพื่อยุติคดีเด็กและเยาวชนและลดการใช้กระบวนการทางศาล โดยมุ่งเน้นให้มีการแก้ไขฟื้นฟูเยาวชนผู้กระทำความผิดและบูรณาการเพื่อกลับคืนสู่สังคมแทนการลงโทษ ซึ่งบทนี้จะได้วิเคราะห์เปรียบเทียบหลักเกณฑ์ในการยุติคดีเด็กและเยาวชนในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาลตามกฎหมายไทยและกฎหมายแคนาดา โดยจะได้วิเคราะห์ถึงการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาลตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 วิเคราะห์เปรียบเทียบหลักเกณฑ์ในการยุติคดีเด็กและเยาวชนในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาลตามกฎหมายไทยและแคนาดา รวมทั้งเหตุผลและความจำเป็นในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาเป็นหลักเกณฑ์ในการยุติคดีเด็กและเยาวชนในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาลตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 โดยกล่าวในรายละเอียด ดังนี้

4.1 การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาลตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

จากการศึกษาถึงหลักเกณฑ์ในการยุติคดีเด็กและเยาวชน โดยการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 พบว่ามาตรการดังกล่าวเป็นมาตรการที่ช่วยคัดกรองเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญาไม่ให้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมตามปกติที่ต้องพิจารณาพิพากษาคดีโดยศาล ซึ่งมาตรการดังกล่าวนี้ยังช่วยหลีกเลี่ยงมลทินและตราบาปที่อาจเกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนได้ ในประเทศไทยมีการนำมาตรการดังกล่าวมาใช้ในการเบี่ยงเบนคดีภายใต้แนวคิดหลักการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ซึ่งเป็นมาตรการที่สามารถใช้ได้ในทุกขั้นตอน

ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน โดยในประเทศไทยมีการใช้รูปแบบของการประชุมกลุ่มครอบครัวเป็นหลัก ในหัวข้อนี้จะได้วิเคราะห์ถึงการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในการยุติคดีเด็กและเยาวชนในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาล และวิเคราะห์คดีที่มีการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ดังนี้

4.1.1 วิเคราะห์การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในการยุติคดีเด็กและเยาวชนในชั้นเจ้าพนักงาน

เดิมทีในประเทศไทยมีแนวคิดในการยุติคดีเด็กและเยาวชนโดยใช้มาตรการเบี่ยงเบนคดีสำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญาตามที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 29 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 กล่าวคือ เป็นหลักการที่ให้โอกาสแก่เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดโดยให้ผู้อำนวยการสถานพินิจหรือคณะกรรมการพินิจและคุ้มครองเด็กพิจารณาโดยคำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ ฐานะ ตลอดจนถึงสิ่งแวดล้อมของเด็กหรือเยาวชนแล้วเห็นว่า เด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้องร้อง และเด็กหรือเยาวชนนั้นก็ยินยอมที่จะอยู่ในความควบคุมของสถานพินิจหรือสำนักงานของคณะกรรมการพินิจและคุ้มครองเด็กด้วยแล้วก็ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจหรือคณะกรรมการพินิจและคุ้มครองเด็กแล้วแต่กรณี แจ้งความเห็นไปยังพนักงานอัยการ ถ้าพนักงานอัยการเห็นชอบด้วยก็ให้มีอำนาจสั่งไม่ฟ้องเด็กหรือเยาวชนนั้นได้ คำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการนั้นให้เป็นที่สุด บทบัญญัติมาตรานี้มิให้ใช้บังคับในกรณีความผิดซึ่งกฎหมายกำหนดโทษจำคุกขั้นสูงตั้งแต่ห้าปีขึ้นไป

ต่อมาได้มีการยกเลิกพระราชบัญญัติดังกล่าว และให้ใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 แทน โดยหลักการดังกล่าวยังคงมีปรากฏในมาตรา 63 โดยให้อำนาจผู้อำนวยการสถานพินิจแจ้งความเห็นไปยังพนักงานอัยการ ถ้าพนักงานอัยการเห็นชอบด้วยให้มีอำนาจสั่งไม่ฟ้องเด็กหรือเยาวชนนั้นได้ คำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการนั้นให้เป็นที่สุด บทบัญญัติมาตรานี้มิให้ใช้บังคับแก่การกระทำความผิดอาญาที่มีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกเกินกว่าห้าปีขึ้นไป ซึ่งหลักการดังกล่าวมานี้เป็นการใช้มาตรการเบี่ยงเบนคดีโดยการสั่งไม่ฟ้องคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดในชั้นเจ้าพนักงาน แม้ว่าหลักการดังกล่าวจะได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติตั้งแต่ปี พ.ศ. 2494 แล้วก็ตาม แต่ความรู้เรื่องกระบวนการยุติธรรมทางเลือกและการประชุมกลุ่มครอบครัวเริ่มเป็นที่รู้จักเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2545 และมีการนำมาใช้อย่างเป็นรูปธรรม ในวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2546 โดยกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนได้เริ่มโครงการและจัดการประชุมกลุ่ม

ครอบครัวและชุมชนขึ้นเป็นครั้งแรก โดยเริ่มต้นจากสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกรุงเทพมหานคร และขยายไปยังสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนในจังหวัดอื่นๆ ทั่วประเทศ ภายใต้กฎเกณฑ์และแนวทางปฏิบัติที่กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกำหนดไว้ การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนจึงแพร่หลายไปทั่วประเทศนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา โดยมีการนำมาใช้ในการแก้ไขเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดบางประเภทเท่านั้น ซึ่งได้แก่คดีความผิดเล็กน้อย หรือความผิดในคดีอาญาที่มีอัตราโทษอย่างสูงให้จำคุกไม่เกินห้าปีและเด็กหรือเยาวชนยอมรับว่าตนกระทำผิดจริง โดยเด็กหรือเยาวชนมีความประพฤติยังไม่เสียหายหรือเสียหายอยู่บ้างแต่ยังพอแก้ไขได้ก็จัดให้มีการตรวจทางจิตวิทยาเพื่อพิเคราะห์ความเสี่ยงที่อาจกระทำผิดซ้ำ หากพบว่าไม่อยู่ในภาวะเสี่ยง หรือเสี่ยงอยู่บ้างแต่ไม่มากก็จะจัดให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนขึ้น ในการประชุมจะต้องให้เด็กหรือเยาวชนรับสารภาพด้วยความเต็มใจ ขอโทษต่อผู้เสียหายอย่างจริงใจ ชดใช้ความเสียหายที่ตนได้ก่อขึ้น หรือยอมกระทำการใดเพื่อเป็นการชดเชยความผิดนั้น ยอมกระทำการเพื่อแก้ไขตามที่กำหนดโดยผลการประชุม และจะต้องอยู่ในความดูแลของสถานพินิจเพื่อติดตามความประพฤติอีกเป็นเวลาไม่เกินสองปี ดังนั้น การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ควบคู่กับมาตรา 63 นี้ ถือว่าเป็นมาตรการที่ดีที่ช่วยแบ่งเบาภาระคดีได้ในระดับหนึ่ง โดยการคัดแยกเด็กและเยาวชนบางกลุ่มที่กระทำความผิดไม่ร้ายแรงและมีความประพฤติที่เสียหายไม่มากและสามารถแก้ไขให้กลับตัวเป็นคนดีของสังคมได้ ให้ออกจากกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนกระแสหลักโดยไม่ต้องขึ้นสู่ศาลเยาวชนและครอบครัว ซึ่งวิธีการนี้นอกจากช่วยทำให้เด็กหรือเยาวชนไม่ต้องถูกตราบาปแล้วยังช่วยประสานรอยร้าวให้ทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหาย เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ครอบครัว รวมทั้งชุมชนที่เด็กและเยาวชนนั้นอาศัยอยู่ได้กลับมาสมานฉันท์ปรองดองกันดังเดิม และเนื่องจากการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนได้ช่วยแก้ไขพฤตินิสัยแก่เด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ได้ จึงสามารถช่วยป้องกันการกลับมากระทำความผิดซ้ำอีก และลดประมาณคดีขึ้นสู่ศาลเยาวชนและครอบครัวลงได้ในระดับหนึ่ง[217]

จะเห็นได้ว่าการใช้มาตรการเบี่ยงเบนคดีดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้นเป็นความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจและเป็นอำนาจของพนักงานอัยการ ถ้าพนักงานอัยการเห็นชอบด้วยให้มีอำนาจสั่งไม่ฟ้องเด็กหรือเยาวชนนั้นได้ คำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการนั้นให้เป็นที่สุด ในกรณีนี้ถือเป็นทางเลือกที่สามของพนักงานอัยการนอกเหนือจากการสั่งฟ้องหรือยุติคดี ทั้งนี้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาข้อพิพาทอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดอาญาเล็กน้อยโดยการ

---

[217] *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนเพื่อหันเหคดีเด็กและเยาวชน โดยไม่ต้องขึ้นสู่ศาลเยาวชนและครอบครัว* (รายงานผลการวิจัย) (น. 188). เล่มเดิม.

เบี่ยงเบนผู้กระทำความผิดจากการฟ้องคดีเพื่อลงโทษจำกัดสิทธิและเสรีภาพของผู้กระทำความผิด ซึ่งหลักเกณฑ์นี้สอดคล้องกับการอำนวยความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ กล่าวคือ จะต้องได้รับความยินยอมจากคู่กรณีทั้งสองฝ่าย และพนักงานอัยการจะต้องคำนึงถึงผลที่คู่กรณีจะได้รับจากการไกล่เกลี่ยทางอาญา โดยผู้เสียหายจะต้องได้รับการเยียวยาที่เหมาะสม และผู้กระทำความผิดสำนึกในการกระทำของตนและต้องปรับปรุงแก้ไขตนเองเพื่อกลับคืนเข้าสู่สังคมอีกครั้งหนึ่ง[218] แต่การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงานยังคงมีเงื่อนไขที่น่าจะยังไม่เหมาะสมในการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ รวมถึงความไม่ชัดเจนของกฎหมายในคดีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดหลายกรรมต่างกันหรือกรรมเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบทว่าจะใช้หลักเกณฑ์ใดมาพิจารณาว่าจะนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้หรือไม่ ซึ่งในประเด็นนี้จะได้ทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบหลักเกณฑ์การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในการยุติคดีเด็กหรือเยาวชนในชั้นเจ้าพนักงานในหัวข้อต่อไป

เนื่องจากพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2554 พบว่ามีข้อมูลสถิติคดีการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ในชั้นเจ้าพนักงาน ดังนี้

DPU

[218] จาก “อัยการฝรั่งเศส”, ใน *รวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส* (น. 140 – 141), โดย อุทัย อาทิเวช, 2554.

ตารางที่ 4.1 สรุปรายงานการใช้มาตรา 86 ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

(คดี:ร้อยละ)

ปีงบประมาณ	จำนวนเด็กและเยาวชนที่ถูกจับทั้งหมด	จำนวนเด็กและเยาวชนที่ ผ.อ. เห็นควรทำแผนตามมาตรา 86		จำนวนเด็กและเยาวชนที่อัยการเห็นชอบตามแผน		จำนวนเด็กและเยาวชนที่อัยการไม่ฟ้องตามมาตรา 88[219]	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ปี พ.ศ. 2554 พฤษภาคม 2554 – กันยายน 2554	13,482	208	1.54	156	1.16	40	0.30
ปี พ.ศ. 2555 ตุลาคม 2554 – กันยายน 2555	30,451	961	3.16	772	2.54	188	0.62
ปี พ.ศ. 2556 ตุลาคม 2555 – สิงหาคม 2556	34,521	444	1.29	286	0.83	407	1.18

ที่มา: สำนักพัฒนาระบบงานยุติธรรมเด็กและเยาวชน กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2556.

DPU

[219] พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 88 บัญญัติว่า “ผู้มีหน้าที่ปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูนั้น หากฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตาม ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจรายงานให้พนักงานอัยการทราบ และแจ้งให้พนักงานสอบสวนดำเนินคดีต่อไป

เมื่อมีการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูครบถ้วนแล้ว ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจรายงานให้พนักงานอัยการทราบ หากพนักงานอัยการเห็นชอบให้มีอำนาจสั่งไม่ฟ้องเด็กหรือเยาวชนนั้น คำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการให้เป็นที่สุด และสิทธินำคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับ ทั้งนี้ ไม่ตัดสิทธิผู้มีส่วนได้เสียที่จะดำเนินคดีส่วนแพ่ง และให้ผู้อำนวยการสถานพินิจรายงานคำสั่งไม่ฟ้องให้ศาลทราบ”.

จากข้อมูลสถิติคดีการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ในชั้นเจ้าพนักงาน พบว่าตั้งแต่พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มีผลใช้บังคับ มีการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ในชั้นเจ้าพนักงานน้อยมาก พิจารณาได้จากปีงบประมาณ พ.ศ. 2555 (เดือนตุลาคม 2554 - กันยายน 2555) พบว่า เด็กและเยาวชนที่ถูกจับทั้งหมด 30,451 คดี จำนวนเด็กและเยาวชนที่ผู้อำนวยการสถานพินิจเห็นควรทำแผนตามมาตรา 86 มี 961 คดี คิดเป็นร้อยละ 3.16 จำนวนเด็กและเยาวชนที่อัยการเห็นชอบตามแผนมี 772 คดี คิดเป็นร้อยละ 2.54 และจำนวนเด็กและเยาวชนที่อัยการไม่ฟ้องตามมาตรา 88 มี 188 คดี คิดเป็นร้อยละ 0.62

4.1.2 วิเคราะห์การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในการยุติคดีเด็กและเยาวชนในชั้นศาล

การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มีผลใช้บังคับวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2554 พระราชบัญญัติฉบับนี้ถือได้ว่ามีการปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของไทยทั้งระบบและมีการเพิ่มบทบัญญัติมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาให้เป็นทางเลือกในการปรับเปลี่ยนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูพฤติกรรมเด็กและเยาวชนและคุ้มครองสวัสดิภาพมากขึ้น เพื่อให้มีความสอดคล้องกับมาตรฐานสากล โดยเพิ่มบทบัญญัติในหมวด 7 มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา เพื่อให้เป็นมาตรการที่ใช้ในการคัดกรองเด็กและเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำผิดที่ไม่ควรอยู่ในกระบวนการยุติธรรมออกไปจากกระบวนการยุติธรรมให้โดยเร็วที่สุด กล่าวคือ เป็นการใช้มาตรการเบี่ยงเบน (Diversion) ผู้กระทำความผิดออกจากการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงานตามมาตรา 86 ถึงมาตรา 89[220] และชั้นศาลตามมาตรา 90 ถึงมาตรา 94[221] และมาตรา 132[222] เพื่อประโยชน์ในการกำหนดมาตรการในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดให้สามารถปรับปรุงความประพฤติ และสามารถกลับคืนสู่สังคมได้โดยไม่ต้องกลับเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมปกติต่อไป ดังนั้น การนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ในชั้นศาลจึงเป็นผลดีกับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญา เนื่องจากในทางอาชญาวิทยา

---

[220] พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 86 ถึงมาตรา 89.

[221] พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 90 ถึงมาตรา 94.

[222] พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 132.

และทัณฑวิทยาไม่ถือว่าการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนเป็นอาชญากรรมเช่นการกระทำความผิดของผู้ใหญ่ และไม่เรียกเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดว่าอาชญากร การช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดให้หลุดพ้นจากวิถีแห่งอาชญากรรมจึงเป็นหลักการสำคัญในการอำนวยความยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา 90 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 จึงมีหลักการเช่นเดียวกันกับการใช้มาตรการเบี่ยงเบนผู้กระทำความผิดออกจากการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงาน แต่การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นศาลยังคงมีหลักเกณฑ์ที่น่าจะยังไม่เหมาะสมในการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ รวมถึงความไม่ชัดเจนของกฎหมายในคดีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดหลายกรรมต่างกันหรือกรรมเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบทเช่นเดียวกับการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงาน ซึ่งในประเด็นนี้จะได้ทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบหลักเกณฑ์การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในการยุติคดีเด็กหรือเยาวชนในชั้นศาลในหัวข้อต่อไป

เนื่องจากการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นศาลเป็นเรื่องใหม่ที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 91 วรรคสอง บัญญัติว่า “หลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรา 90 ให้เป็นไปตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกา” ซึ่งปัจจุบันประธานศาลฎีกาได้ออกข้อบังคับดังกล่าวแล้วตาม “ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556”[223] ข้อบังคับนี้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2556 โดยให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป ดังนั้น การปฏิบัติตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นศาลตามมาตรา 90 จึงต้องเป็นไปตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาดังกล่าว

จะเห็นได้ว่าการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาลตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ของไทยมีความสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญาตามหลักสากล กล่าวคือ แนวทางในการคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนมุ่งส่งเสริมการดำเนินคดีอย่างไม่เป็นทางการ เพื่อส่งเสริมสวัสดิภาพของเยาวชนอย่างดีที่สุดควบคู่ไปกับการลดการใช้มาตรการทางกฎหมาย ในกรณีที่สมควรอาจมีการจัดการกับผู้กระทำความผิดที่เป็นเยาวชนโดยวิธีการอื่นที่เหมาะสมซึ่งไม่ต้องนำเอาเยาวชนนั้นไปดำเนินการตามกระบวนการ

---

[223] ดูภาคผนวก.

ยุติธรรมทางอาญาในรูปแบบปกติ เจ้าหน้าที่ตำรวจ พนักงานอัยการ หรือหน่วยงานอื่นที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับคดีเยาวชนอาจจัดการกับคดีเยาวชนโดยใช้ดุลพินิจไม่ต้องนำเอาเยาวชนที่กระทำความผิดนั้นไปดำเนินคดีอาญา ทั้งนี้ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของระบบกฎหมายในประเทศนั้นๆ และโดยให้สอดคล้องกับกฎมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารกระบวนการยุติธรรมสำหรับเยาวชน (กฎปักกิ่ง) ฉบับนี้ การนำเอาผู้กระทำความผิดที่เป็นเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยใช้มาตรการอื่นๆ อันได้แก่ การแก้ปัญหาโดยชุมชนหรือโดยหน่วยงานอื่นๆ แทนนั้นจำเป็นจะต้องได้รับความยินยอมจากเยาวชนหรือพ่อแม่หรือผู้ปกครองของเยาวชนนั้น คำสั่งหรือคำวินิจฉัยใดๆ เกี่ยวกับการนี้อาจถูกทบทวนหรือตรวจสอบได้โดยองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ในกรณีที่มีคำร้องขอให้ทบทวนคำสั่งหรือคำวินิจฉัยเช่นว่านั้น หลักการดังกล่าวยังมีความสอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ที่ต้องคำนึงถึงอายุของเด็กและความปรารถนาที่จะส่งเสริมการกลับคืนสู่สังคม และการมีบทบาทเชิงสร้างสรรค์ของเด็กในสังคม เมื่อเห็นว่าเหมาะสมและเป็นที่พึงปรารถนา ให้กำหนดมาตรการทางเลือกที่จะใช้กับเด็กเหล่านั้น ทั้งนี้โดยมีเงื่อนไขว่าสิทธิมนุษยชนและการคุ้มครองตามกฎหมายจะได้รับการเคารพอย่างเต็มที่อยู่ ซึ่งการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในการยุติคดีเด็กและเยาวชนจะก่อให้เกิดประโยชน์กับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดมากกว่าการนำเด็กและเยาวชนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมในรูปแบบปกติที่ต้องมีการพิจารณาพิพากษาคดีโดยศาล รวมทั้งยังช่วยให้เด็กและเยาวชนได้รับการแก้ไขฟื้นฟูและกลับมาใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติอีกด้วย

4.1.3 วิเคราะห์คดีที่มีการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

ปัญหาสำคัญในการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาลเพื่อยุติคดีเด็กและเยาวชน คือ การพิจารณาว่าเมื่อมีการนำมาตรการดังกล่าวมาใช้แล้วสามารถทำให้บรรลุผลในทางปฏิบัติได้อย่างแท้จริงหรือไม่ เนื่องจากมาตรการดังกล่าวก่อให้เกิดผลดีแก่เด็กและเยาวชนในการนำมาใช้เพื่อเป็นการคัดกรองเด็กและเยาวชนให้ออกจากกระบวนการยุติธรรมโดยไม่ต้องมีคำพิพากษา ตัวอย่างคดีที่มีการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ มีดังนี้

ตัวอย่างคดีที่สำคัญคดีหนึ่งที่ได้รับความสนใจจากสังคมอย่างกว้างขวาง คือ คดีเยาวชนหญิง อายุ 16 ปี 6 เดือน ขับรถเก๋งฮอนด้าซีวิคชนกับรถตู้บนโทลล์เวย์จนมีผู้เสียชีวิต 9 ราย และบาดเจ็บหลายราย ซึ่งคดีนี้พนักงานอัยการฝ่ายคดีเยาวชนและครอบครัว 1 เป็นโจทก์ยื่นฟ้องนางสาวอรชร หรือ แพรวา อายุ 17 ปี เป็นจำเลย ในความผิดฐานขับรถยนต์โดยประมาทจนเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย และได้รับอันตรายต่อร่างกาย บาดเจ็บสาหัส และทรัพย์สินเสียหายและ

ข้อหาใช้โทรศัพท์ขณะขับรถยนต์ รวม 2 ข้อหา ต่อศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ในวันที่ 23 มิถุนายน พ.ศ. 2554 โดยระบุว่า เมื่อวันที่ 27 ธันวาคม พ.ศ. 2553 เวลากลางคืน จำเลยซึ่งเป็นเยาวชนอายุ 17 ปี ขับรถยนต์ยี่ห้อฮอนด้าซีวิค หมายเลขทะเบียน ฎว 8461 กรุงเทพมหานคร ขึ้นบนทางยกระดับโทลล์เวย์ขาเข้ามุ่งหน้าถนนดินแดงด้วยความเร็วสูงเกินกว่าอัตราที่กฎหมายกำหนด จำเลยได้กระทำการประมาทโดยปราศจากความระมัดระวัง ซึ่งบุคคลในภาวะปกติจะต้องมีตามวิสัยและพฤติการณ์ และจำเลยอาจใช้ความระมัดระวังเช่นนั้นได้แต่หาได้ใช้เพียงพอไม่ โดยจำเลยไม่ขับรถในช่องทางซ้าย เมื่อมาถึงบริเวณแยกทางลงบางเขนช่วงมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้เปลี่ยนช่องทางไปมา เปลี่ยนช่องทางจากช่องทางขวาสุดเพื่อมาช่องทางซ้ายถัดมา และยังเปลี่ยนกลับไปยังช่องทางขวาอีกครั้ง เป็นเหตุให้รถยนต์ซีวิคของจำเลยพุ่งเข้าชนรถยนต์ตู้โดยสารทะเบียน 13-7795 กรุงเทพ ฯ ที่วิ่งระหว่างมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ศูนย์รังสิต-อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ซึ่งมีนางนฤมล ปิตาทานัง อายุ 38 ปี เป็นคนขับ ทำให้รถยนต์ตู้เสียหลักหมุนไปชนขอบกั้นทางโทลล์เวย์พลิกคว่ำ พังเสียหาย คนขับรถตู้โดยสารและผู้โดยสารภายในรถยนต์ตู้กระเด็นออกจากตัวรถตกจากทางด่วน เสียชีวิตรวม 9 คน และบาดเจ็บสาหัสจำนวนหนึ่ง ส่วนรถยนต์ของจำเลยแฉลบเลยจากรถยนต์ตู้ประมาณ 50 เมตร นอกจากนี้ ก่อนเกิดเหตุจำเลยยังได้ใช้โทรศัพท์มือถือขณะขับรถยนต์ โดยมีหลักฐานเป็นรายงานการใช้โทรศัพท์มือถือของจำเลย ชั้นสอบสวนจำเลยให้การปฏิเสธทั้ง 2 ข้อหา ทั้งนี้ ศาลรับคำฟ้องไว้เป็นคดีดำหมายที่ 1233/2554 ซึ่งระหว่างพิจารณาคดีจำเลยได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว โดยศาลตีราคาประกัน 100,000 บาท[224]

นายนพดล ปกรณ์นิมิตดี[225] ได้กล่าวกับหนังสือพิมพ์มติชนว่า เงื่อนไขสำคัญที่เยาวชนจะได้รับโอกาสตามมาตรานี้ คือ เด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำ เนื่องจากมีบางท่านให้ความเห็นว่าการสำนึกในการกระทำมิใช่การสารภาพ แต่หมายถึง เด็กหรือเยาวชนไม่ปฏิเสธข้อกล่าวหารู้สาเหตุรู้ผลของการกระทำว่าเกิดอะไร ถ้าแก้ไขได้จะทำอย่างไร กรณีความเห็นดังกล่าวในมุมมองของนักวิชาการคนหนึ่งกลับไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง สำหรับกรณีข้อเท็จจริงในบางคดีที่เยาวชนคนดังกล่าวอาจทราบหรือรู้อยู่ว่าตนกำลังทำอะไร แต่กลับไม่สนใจใยดีต่อผลที่จะเกิด ยกตัวอย่างกรณีขับรถยนต์โดยประมาทและใช้ความเร็วสูงด้วยความคึกคะนอง จนกระทั่งกระทำความผิดแล้วกลับไม่ยอมรับผิดในสิ่งที่ตนเองกระทำ ในกรณีผู้ปกครองของเยาวชนที่ทราบว่าบุตรหลานกระทำความผิดอาญา ใช้ช่องทางหรือช่องว่างกฎหมายเพื่อหลบเลี่ยงไม่ให้บุตรหลานของตน

---

[224] จาก “คดีแพรวา 9 ศพ TOLLWAY.”, โดย ข่าวชัยบาดาลออนไลน์ (หมวดอาชญากรรม), [online] : สืบค้นเมื่อ 22 สิงหาคม 2555, จาก

http://www.chaibadancrime.com/index.php?lay=show&ac=article&Id=539380822

[225] ผู้ช่วยศาสตราจารย์นพดล ปกรณ์นิมิตดี อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

ที่รู้ว่าทำผิดจริงจะต้องรับผิด โดยการบิดเบือนข้อเท็จจริงหรืออาจมองว่าพยานหลักฐานมิน่าจะโยงเข้าหาบุตรหลานของตนได้ก็ปฏิเสธไม่ยอมรับหรือการกล่าวออกสื่อในทำนองว่าอยากให้เรื่องจบๆ ไป แล้วจะได้ไปต่างประเทศ ล้วนแล้วแต่เป็นข้อเท็จจริงที่จะต้องนำมาพิจารณาหากเด็กหรือเยาวชนนั้น ประสงค์จะเข้าสู่กระบวนการตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ทั้งๆ ที่มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาก็มีเจตนาจะช่วยเหลือเด็กหรือเยาวชนที่ได้พลาดพลั้งกระทำความผิดอาญาไปแล้ว เพราะฉะนั้น การสำนึกในการกระทำจึงน่าจะหมายถึง การยอมรับสิ่งที่ตนเองทำว่าผิด สำหรับเยาวชนที่อายุใกล้ 18 ปีแล้ว น่าจะมีวุฒิภาวะความรู้สึกผิดชอบที่น่าจะทราบดีอยู่แล้วว่าการกระทำของตนเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องแล้วยังฝืนทำ อันที่จริงแล้ว แม้เด็กหรือเยาวชนคนใดได้ทำผิดจริงและความผิดอาญานั้นจะรุนแรงในแง่ความรู้สึกหรือข้อเท็จจริงมากน้อยเพียงใด ขอเพียงเยาวชนสำนึก ยอมรับ และอยากได้โอกาสจากญาติของผู้เสียหาย ก็น่าเชื่อว่าหลายท่านอาจจะพร้อมให้อภัยแก่เด็กหรือเยาวชนคนดังกล่าวได้ ซึ่งหากเป็นเช่นนั้นจริง การบังคับใช้กฎหมายโดยผ่านกระบวนการต่างๆ ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ก็น่าจะสำเร็จตามวัตถุประสงค์ แต่หากเด็กหรือเยาวชนที่ทำผิดจริง มิได้รู้สำนึกในสิ่งที่ตนเองกระทำ ไม่แยแสต่อสิ่งที่เกิดขึ้นหลังการกระทำความผิด การเข้าสู่กระบวนการพิพากษาคดีอาญาก็น่าจะเป็นทางออกที่ดี เพื่อคืนความเป็นธรรมให้กับทางฝ่ายผู้เสียหาย[226]

โดยคดีนี้ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง เคยนัดฟังคำพิพากษามาแล้วครั้งหนึ่งเมื่อวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2555 แต่ศาลได้มีข้อเสนอแนะให้คู่ความทั้งสองฝ่ายได้ร่วมประชุมสหวิชาชีพ ที่จะให้ครอบครัวผู้เสียหาย นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ ร่วมกันประเมินและหารือเพื่อวางแผนการเยียวยาและบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่ศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็ก เยาวชน และครอบครัว ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 132 ซึ่งต่อมาได้มีการนัดประชุมกลุ่มครอบครัวเรื่อยมาตั้งแต่วันที่ 2 กรกฎาคม 2555 จนกระทั่งวันที่ 30 กรกฎาคม พ.ศ. 2555 เป็นการประชุมร่วมกันครั้งแรกระหว่างญาติผู้เสียหายและจำเลย นายจิรนิติ หะวานนท์[227] แถลงว่า “ตามหลักพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 และกติกาสากลที่อยู่ในอนุสัญญาสิทธิเด็ก ต้องแก้ไขฟื้นฟูเด็กให้กลับมาเป็น

---

[226] จาก “คดีสาวซีวิค บทพิสูจน์ความสำเร็จหรือล้มเหลวของ พ.ร.บ. ศาลเยาวชนและครอบครัว ฯ”, โดย มติชนออนไลน์, (2555, 10 กรกฎาคม), [online] : สืบค้นเมื่อ 22 สิงหาคม 2555, จาก http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1341913206

[227] อธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง.

คนดีและอยู่ในสังคมต่อไปได้ ซึ่งคดีนี้ศาลประชุมกลุ่มครอบครัวผู้เสียหาย และสหวิชาชีพตามกฎหมาย มาตรา 132 เพื่อนำไปสู่การกำหนดขั้นตอนมาตรการเยียวยา และบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน โดยให้ทั้ง 2 ฝ่ายมาช่วยกันคิด เพราะหากศาลคิดเองอาจไม่เหมาะสมและเด็กไม่สามารถปฏิบัติได้ ซึ่งในการประชุม 3 ครั้งก่อนหน้านี้ผู้เสียหายบอกความต้องการมาแล้ว ก่อนจะเปิดโอกาสให้ทั้ง 2 ฝ่ายมาพูดคุยกันครั้งแรก เบื้องต้นจากการหารือทั้ง 2 ฝ่ายไม่สามารถพูดคุยกันได้ คงต้องสรุปรายละเอียดทั้งหมดจากการประชุมส่งเรื่องกลับไปให้องค์คณะในคดีดังกล่าวเพื่อให้พิจารณาและนัดอ่านคำพิพากษา ซึ่งจะนัดฟังคำพิพากษาเมื่อไรนั้นขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาล ส่วนเหตุที่เพิ่งนำแผนการฟื้นฟูเยียวยาเข้ามาใช้กับคดีนี้ เนื่องจากกฎหมายใหม่ที่บังคับใช้ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2554 ซึ่งขณะนั้นคดีนี้มีการสืบพยานไปบ้างแล้ว หากจะยุติการสืบพยานกลางคันจะส่งผลต่อรูปคดี เพราะทั้ง 2 ฝ่ายต่อสู้นำสืบพยานอย่างเต็มที่ จึงต้องเปิดโอกาสให้สืบพยานจนเสร็จสิ้นกระบวนการก่อนแล้วค่อยนำคดีเข้าสู่แผนฟื้นฟู

กรณีการกระทำประมาทจนเป็นเหตุให้มีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บ ในชั้นศาลยังไม่เคยมีคดีเข้าสู่ขั้นตอนการเยียวยามาก่อน แต่คดีนี้ไม่ใช่คดีแรกที่ศาลนำมาตรการเยียวยามาใช้ ก่อนหน้านี้เคยมีกรณีเยาวชนถูกฟ้องที่ศาลจังหวัดสงขลา ในคดีลักขโมยกล้วยและเมื่อมีการประชุมกำหนดแผนฟื้นฟูเยียวยากับผู้เสียหาย ก่อนศาลกำหนดให้เยาวชนไปปลูกต้นกล้วยคืน 20 ต้น พร้อมกับทำความสะอาดมัสยิดเป็นการลงโทษ สำหรับกรณีที่ญาติของผู้เสียชีวิตยืนยันให้ศาลอ่านคำพิพากษาในคดีและต้องการให้จำเลยรับสารภาพนั้น ศาลไม่สามารถบังคับให้จำเลยรับสารภาพได้ ต้องขึ้นอยู่กับตัวจำเลย เพราะหากศาลบังคับให้รับสารภาพจะเป็นการทำลายความยุติธรรม รวมไปถึงกรณีการกำหนดมาตรการเยียวยาในคดีนี้ยืนยันว่าเป็นการดำเนินการในส่วนของคดีอาญา ไม่เกี่ยวข้องกับคดีแพ่งที่มีการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายกันอยู่”[228]

ในที่สุดศาลเยาวชนและครอบครัวกลางได้อ่านคำพิพากษาคดีนี้ในวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2555 โดยศาลพิเคราะห์แล้วเห็นว่า จำเลยกระทำผิดตามฟ้องจริง ศาลจึงพิพากษาลงโทษจำคุกจำเลยในความผิดฐานขับรถประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย และทำให้ทรัพย์สินเสียหาย เป็นเวลา 3 ปี คำให้การในชั้นพิจารณาเป็นประโยชน์ลดโทษให้ 1 ใน 3 คงจำคุกเป็นเวลา 2 ปี โทษจำคุกให้รอลงอาญาเป็นเวลา 3 ปี คุมประพฤติจำเลย 3 ปี และให้รายงานตัวทุกๆ 3 เดือน ให้ทำงานบริการสังคมโดยการดูแลผู้ป่วยจากอุบัติเหตุเป็นเวลา 48 ชั่วโมง และห้ามจำเลย

---

[228] จาก “สาวซีวิค ขอขมา ญาติเหยื่อ 9 ศพ ไกล่เกลี่ยไร้ผล รอฟังพิพากษา”, โดย ข่าวสดออนไลน์, (2555, 31 กรกฎาคม), [online] : สืบค้นเมื่อ 22 สิงหาคม 2555, จาก http://www.khaosod.co.th/view_news.php?newsid=TUROd01ERXdOak14TURjMU5RPT0=&sectionid=TURNd01RPT0=&day=TWpBeE1pMHdOeTB6TVE9PQ==

ขับรถยนต์จนกว่าจะมีอายุครบ 25 ปีบริบูรณ์ ส่วนความผิดฐานใช้โทรศัพท์ขณะขับรถ ศาลพิพากษายกฟ้อง เนื่องจากไม่สามารถนำสืบได้ว่าจำเลยใช้โทรศัพท์จริงหรือไม่[229]

เมื่อพิจารณาถึงข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในคดีนี้ จะเห็นได้ว่าปัญหาสำคัญที่ทำให้การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาไม่สามารถก่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติได้อย่างแท้จริงนั้นมิได้ขึ้นอยู่กับอัตราโทษในคดี เนื่องจาก คดีนี้เป็นคดีที่พนักงานอัยการโจทก์ยื่นฟ้องจำเลยในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสิบปี และปรับไม่เกินสองหมื่นบาท ซึ่งคดีนี้สามารถใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นศาลตามมาตรา 90 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ได้ และยังสามารถใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา 132 ได้เช่นเดียวกัน แต่การใช้มาตรการดังกล่าวไม่ประสบผลสำเร็จ ปัญหาที่เกิดขึ้นในคดีนี้จึงขึ้นอยู่กับความสมัครใจของผู้เข้าร่วมกระบวนการ กล่าวคือ ลักษณะของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นกระบวนการที่จะทำให้เกิดความสมานฉันท์ ทำให้เกิดการฟื้นฟูโดยมีหลักการว่า ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มาพบกันในบรรยากาศที่ส่งเสริมให้เกิดความปรองดอง ส่งเสริมให้ผู้กระทำความผิดได้สำนึกผิด ได้ชดใช้ ส่งเสริมให้ชุมชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ความสำคัญของกระบวนการก็คือการสร้างความปรองดองของทุกฝ่าย ถ้าเด็กหรือเยาวชนไม่สำนึกในการกระทำก็จะไม่สามารถนำมาตรการดังกล่าวมาใช้ได้

ดังนั้น การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาเพื่อยุติคดีเด็กและเยาวชน จึงเป็นมาตรการที่จะทำให้เด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำผิด มีสิทธิ์ได้รับการพิจารณาให้เข้าแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมแทนการถูกพิพากษาคดี ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดและเพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาได้อย่างแท้จริง เนื่องจากการใช้มาตรการดังกล่าวจะมีผลให้เด็กและเยาวชนไม่ต้องมีประวัติเป็นผู้ต้องคดีหรือต้องโทษ เด็กและเยาวชนได้เข้าใจถึงการกระทำผิดที่ตนเองได้ก่อขึ้นว่าการกระทำดังกล่าวสร้างความเสียหายให้แก่ผู้อื่นอย่างไร และเกิดความสำนึกผิดต่อการกระทำของตนเอง ส่วนผู้เสียหายก็จะได้รับการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น ได้รับรู้ถึงปัญหาของเด็กและเยาวชนและให้โอกาสเด็กและเยาวชนให้สามารถกลับมาใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข รวมถึงการให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการดังกล่าวด้วย ถ้าหากว่าเด็กและเยาวชนไม่สำนึกในการกระทำหรือปฏิเสธที่จะเข้าร่วมในมาตรการดังกล่าว คดีก็จะเข้าสู่กระบวนพิจารณาอย่างเป็นทางการต่อไป

---

[229] จาก “เปิดคำพิพากษาศาล รออาญา “สาวชีวิค” ภาค 2 ฟ้องแพ่ง 120 ล้าน”, โดย ข่าวสดออนไลน์, (2555, 4 กันยายน), [online] : สืบค้นเมื่อ 4 กันยายน 2555, จาก http://www.khaosod.co.th/view_newsonline.php?newsid=TVRNME5qWTRPRGN5Tmc9PQ==&sectionid=

4.2 วิเคราะห์เปรียบเทียบหลักเกณฑ์ในการยุติคดีเด็กและเยาวชนในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาลตามกฎหมายไทยและแคนาดา

ประเทศแคนาดามีการปฏิรูปกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน เนื่องจากกฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเยาวชนมีการใช้ระบบศาลมากเกินไป และการจำคุกเยาวชนที่กระทำความผิดในคดีเล็กน้อย ความไม่เสมอภาคและความไม่เป็นธรรมในการพิพากษาลงโทษ การขาดประสิทธิภาพในการกลับคืนสู่สังคมของเยาวชนที่ได้รับการปล่อยตัวจากการคุมขังและความจำเป็นที่ต้องคำนึงถึงส่วนได้เสียของผู้เสียหาย กฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศแคนาดาจึงกำหนดกรอบของกฎหมายระบบความยุติธรรมสำหรับเยาวชนให้มีความเป็นธรรมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเสริมสร้างวิธีการในระบบความยุติธรรมสำหรับเยาวชนที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดซ้ำและผู้กระทำผิดที่รุนแรง มีการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีกับเยาวชนที่กระทำความผิด โดยมุ่งเน้นให้มีการส่งเสริมให้เยาวชนผู้กระทำความผิดได้รับการแก้ไขฟื้นฟูและกลับคืนสู่สังคมและสนับสนุนการป้องกันการก่ออาชญากรรมในอนาคตโดยการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ซึ่งเป็นการหลีกเลี่ยงการที่เยาวชนจะเข้าสู่กระบวนการของศาลอย่างเป็นทางการ การใช้มาตรการทางเลือกนี้ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของพนักงานอัยการรัฐในชั้นเจ้าพนักงาน และขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลในกรณีที่เยาวชนถูกฟ้องแล้ว แต่ก่อนที่จะมีการพิจารณาคดีมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามีเป้าหมายเพื่อลดปริมาณคดีที่ขึ้นสู่ศาลและลดจำนวนการคุมขังเยาวชน นอกจากนั้นมาตรการนี้ยังให้โอกาสผู้เสียหายได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการเลือกมาตรการ รวมทั้งการสนับสนุนให้มีการชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้เสียหายและชุมชน และการมีส่วนร่วมของเยาวชนที่กระทำความผิด ผู้ปกครอง ครอบครัว ชุมชน สังคมหรือหน่วยงานอื่นๆ อย่างเหมาะสมในการแก้ไขฟื้นฟูและกลับคืนสู่สังคมของเยาวชน ในหัวข้อนี้จะได้วิเคราะห์ขอบเขตการบังคับใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา วิเคราะห์รูปแบบของการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา วิเคราะห์เงื่อนไขการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา วิเคราะห์ข้อจำกัดในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาลตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ของไทยเปรียบเทียบกฎหมายแคนาดา ดังนี้

4.2.1 วิเคราะห์ขอบเขตการบังคับใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา

ประมวลกฎหมายอาญาของประเทศแคนาดากำหนดความรับผิดทางอาญาของเด็กและเยาวชนโดยใช้เกณฑ์อายุตั้งแต่สิบสองปีขึ้นไป และกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดา บัญญัติว่า “เยาวชน” หมายถึง บุคคลที่มีอายุตั้งแต่สิบสองปี

ขึ้นไป แต่ไม่ถึงสิบแปดปี โดยไม่มีหลักฐานใดๆ มาเป็นข้อโต้แย้งและให้หมายความรวมถึงบุคคลที่ถูกฟ้องร้องภายใต้พระราชบัญญัตินี้ว่ากระทำความผิดในขณะที่เป็นเยาวชน หรือพบว่ากระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ดังนั้น ขอบเขตการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดาที่มีการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาจึงนำมาใช้กับบุคคลที่มีอายุตั้งแต่สิบสองปีขึ้นไป แต่ไม่เกินสิบแปดปี

สำหรับในประเทศไทย ประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติว่าเด็กอายุยังไม่เกินสิบปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ[230] และเมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 4 บัญญัติว่า “เด็ก” หมายถึง บุคคลที่อายุเกินกว่าสิบปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่เกินสิบห้าปีบริบูรณ์ และคำว่า “เยาวชน” หมายถึง บุคคลที่อายุเกินกว่าสิบห้าปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์ โดยกฎหมายถือว่าความรับผิดทางอาญาของบุคคลจะเริ่มเมื่อบุคคลนั้นมีอายุกว่าสิบปีขึ้นไป โดยกฎหมายกำหนดให้คดีอาญาที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดให้ถืออายุเด็กหรือเยาวชนในวันที่การกระทำความผิดเกิดขึ้น และการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา ต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ดังนั้นขอบเขตการบังคับใช้กฎหมายตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 จึงนำมาใช้กับบุคคลที่มีอายุกว่าสิบปีขึ้นไป แต่ยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์

4.2.2 วิเคราะห์รูปแบบของการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาล

กฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดามีรูปแบบของการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาล ดังนี้

1) มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงานของประเทศแคนาดาเป็นมาตรการที่จะทำให้คดีของเยาวชนหลีกเลี่ยงการดำเนินการทางศาลอย่างเป็นทางการ โดยพนักงานอัยการรัฐจะเป็นผู้ตัดสินใจว่าจะใช้มาตรการใด กล่าวคือใช้การตักเตือนแทนการดำเนินคดีอาญาของอัยการรัฐ (Crown Caution) หรือการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการ (Extrajudicial Sanctions)

การตักเตือนแทนการดำเนินคดีอาญาของอัยการรัฐมีความคล้ายคลึงกับการตักเตือนแทนการดำเนินคดีอาญาของเจ้าหน้าที่ตำรวจ แต่เป็นประเด็นที่หยิบยกขึ้นมาพิจารณาโดยพนักงาน

---

[230] ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 73 วรรคแรก.

อัยการรัฐ โดยที่ปรึกษากฎหมายของรัฐมีทางเลือกทันทีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจส่งสำนวนคดีไปยังอัยการรัฐ (Crown) ซึ่งใช้กับการกระทำผิดเล็กน้อย เป็นการตักเตือนอย่างเป็นทางการจากพนักงานอัยการ ถึงแม้ว่าจะมีเหตุผลเพียงพอที่จะดำเนินคดีก็ตาม พนักงานอัยการจะไม่ดำเนินการตามข้อกล่าวหา การตักเตือนแทนการดำเนินคดีอาญาของอัยการรัฐเป็นการเตือนเยาวชนให้หลีกเลี่ยงการเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมในอนาคต

ส่วนการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการเป็นการลงโทษที่นำมาประยุกต์ใช้ ซึ่งเป็นโปรแกรมที่จัดตั้งขึ้นโดยจังหวัดหรือเขตนั้น ซึ่งการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการนำมาใช้ได้โดยที่ปรึกษากฎหมายของรัฐต้องพิจารณาถึงหลักการของกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนตามมาตรา 3[231] หลักการของการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา 4[232] และวัตถุประสงค์ ในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา 5[233] นอกจากนั้นยังต้องประเมินถึงความร้ายแรงของการกระทำผิด ประเภทของความผิดและจำนวนครั้งของการกระทำผิดที่ผ่านมาหรือเหตุการณ์อื่นๆ ที่ทำให้มีความร้ายแรงยิ่งขึ้นด้วย ซึ่งการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงานของประเทศแคนาดา สามารถนำมาใช้กับคดียาเสพติดได้

2) มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นศาลของประเทศแคนาดา (Extrajudicial Sanctions) เป็นการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาโดยศาล ซึ่งนำมาใช้เฉพาะในกรณีที่เยาวชนไม่สามารถปฏิบัติตามคำเตือน การตักเตือนแทนการดำเนินคดีอาญาหรือการส่งเยาวชนไปยังโปรแกรมของชุมชนหรือหน่วยงานบริการด้วยความยินยอมของเยาวชนได้อย่างเพียงพอ ภายใต้บังคับตามมาตรา 6[234] มาตรา 7[235] หรือมาตรา 8[236] เพราะความร้ายแรงของการกระทำผิด ประเภทของความผิด และจำนวนคดีที่เยาวชนกระทำผิดกฎหมายหรือเหตุการณ์อื่นๆ ที่ทำให้มีความร้ายแรงยิ่งขึ้น โดยเยาวชนต้องยอมรับผิด และต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดและเงื่อนไขของการลงโทษ การไม่ปฏิบัติตามอาจมีผลในการดำเนินคดีตามกฎหมาย นอกจากนั้นประวัติต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนที่อยู่ในมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นศาลอาจถูกหยิบยกขึ้นมาระหว่างที่มีการตัดสินลงโทษเยาวชนสำหรับการกระทำผิดที่ก่อขึ้นภายหลังได้

---

[231] Youth Criminal Justice Act, Section 3.

[232] Youth Criminal Justice Act, Section 4.

[233] Youth Criminal Justice Act, Section 5.

[234] Youth Criminal Justice Act, Section 6.

[235] Youth Criminal Justice Act, Section 7.

[236] Youth Criminal Justice Act, Section 8.

ประเทศแคนาดามีการนำกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนมาใช้เป็นแบบเดียวกัน แต่จะมีความแตกต่างกันในเรื่องโปรแกรมของมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาที่นำมาใช้ เนื่องจากในแต่ละมลรัฐจะให้แต่ละชุมชนได้มีโอกาสรับผิดชอบต่ออาชญากรรมของเยาวชนในแนวทางของตนเอง รวมทั้งต้องการให้ผู้ปกครอง ครอบครัว ชุมชนและสังคมหรือหน่วยงานอื่นๆ มีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูและกลับคืนสู่สังคมของเยาวชนและสนับสนุนให้มีการชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้เสียหายและชุมชน ซึ่งขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ยังรวมอยู่ในมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาด้วย โปรแกรมที่นำมาใช้จึงมีหลากหลายรูปแบบ เช่น จดหมายขออภัย เรียงความ โปรแกรมให้ความรู้เพื่อป้องกันการลักขโมย โปรแกรมการประนีประนอมระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด งานบริการส่วนตัวกับผู้เสียหาย งานบริการชุมชน การทำงานบริการสังคม การชดใช้ให้กับเหยื่อ งานอาสาสมัครสำหรับองค์กรที่มิได้แสวงหาผลกำไร การเข้าค่ายพักแรมที่อนุญาตให้เยาวชนได้รับคำปรึกษาและการสอนทักษะในการดำรงชีวิต การพูดในที่สาธารณะ การเข้าร่วมโครงการที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการทารุณกรรมหรือการล่วงละเมิด โครงการไกล่เกลี่ยประนีประนอม และโปรแกรมเกี่ยวกับการบำบัดยาเสพติด เป็นต้น

การใช้โปรแกรมเชิงสมานฉันท์สำหรับเยาวชนที่กระทำความผิดของประเทศแคนาดาเป็นการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาภายใต้แนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ โดยสามารถนำมาใช้ได้ทั้งก่อนและหลังจากที่เยาวชนถูกฟ้องร้องคดี เมื่อเยาวชนตกลงที่จะเข้าร่วมในโปรแกรมดังกล่าวแล้วข้อตกลงอาจจะยกเลิกได้แม้ว่าเป็นโปรแกรมก่อนหรือหลังจากที่ศาลพิพากษาลงโทษและถ้าเยาวชนไม่ยอมทำตามที่มีการจัดการไว้ในระหว่างการดำเนินการเชิงสมานฉันท์ คดีนี้ก็จะกลับไปสู่ศาลเยาวชนเพื่อให้มีการจัดการในวิธีการตามปกติ ซึ่งการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาภายใต้แนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ประกอบด้วยกลุ่มบุคคลที่มีความสำคัญ คือ คณะกรรมการกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน

คณะกรรมการกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชนเป็นผู้วางแนวทางรวบรวมหลักการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดา และเป็นผู้ให้คำแนะนำที่เหมาะสมเกี่ยวกับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาที่จะนำมาใช้ เพื่อช่วยเหลือผู้เสียหายโดยพิจารณาถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้นและสนับสนุนให้เกิดการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายและเยาวชน การควบคุมดูแลเยาวชน รวมทั้งยังช่วยในการประสานงานเพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันของกลุ่มชุมชนหรือหน่วยงานบริการคุ้มครองเด็กและระบบความยุติธรรมทางอาญา รับผิดชอบในการให้คำแนะนำรัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่น

ให้ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดา และให้คำแนะนำในเรื่องนโยบาย การดำเนินงาน การให้ข้อมูลต่อสาธารณชนเกี่ยวกับกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดาและระบบความยุติธรรมทางอาญาเด็กและเยาวชน และการเข้าร่วมประชุมเชิงสมานฉันท์

การเข้าร่วมประชุมเชิงสมานฉันท์ เป็นการประชุมบุคคลตามข้อกำหนดและมีระเบียบในทำนองที่เป็นแนวทางการประชุม ข้อกำหนดการประชุมเปิดโอกาสให้มีมุมมองที่กว้างขึ้น มีทางออกที่สร้างสรรค์มากขึ้น ความร่วมมือกันในการให้ความช่วยเหลือที่ดีขึ้น และเพิ่มการมีส่วนร่วมของผู้เสียหายและสมาชิกในชุมชน การประชุมยังเกี่ยวข้องกับการพบกันระหว่างผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย และสมาชิกในชุมชน ที่ทำให้เห็นถึงความสำคัญของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และค่าทดแทนแก่ผู้เสียหายที่ได้รับบาดเจ็บจากการกระทำของผู้กระทำผิด นอกจากนั้นการประชุมเชิงสมานฉันท์ยังมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้คำแนะนำที่เหมาะสมในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา เงื่อนไขเพื่อให้มีการปล่อยตัวชั่วคราวระหว่างพิจารณา การลงโทษ การทบทวนบทลงโทษและทบทวนแผนการทั้งหมดอีกครั้งหนึ่งด้วย

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าในประเทศแคนาดามีการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในรูปแบบที่มีความหลากหลาย โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนและสังคมเป็นหลัก คณะกรรมการกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน จะเป็นหน่วยงานที่มีความสำคัญในการประสานงานเพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันของกลุ่มชุมชนหรือหน่วยงานบริการคุ้มครองเด็กและระบบความยุติธรรมทางอาญาเด็กและเยาวชน เพื่อให้เยาวชนได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมและถูกต้องตามสิทธิของเยาวชน รวมทั้งยังเป็นการบูรณาการด้วยการมีส่วนร่วมขององค์กรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายตลอดจนครอบครัว ชุมชน และสังคม เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองสาธารณชน ส่งเสริมให้เยาวชนผู้กระทำความผิดได้รับการแก้ไขฟื้นฟูและกลับคืนสู่สังคม และสนับสนุนการป้องกันการก่ออาชญากรรมในอนาคตอีกด้วย

เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศไทยแล้ว จะเห็นได้ว่ารูปแบบของการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในศาลเยาวชนและครอบครัวของไทยทั้งในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาล จะใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในรูปแบบของการประชุมกลุ่มครอบครัวเป็นหลัก โดยให้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติ และหากจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองเด็กหรือเยาวชน อาจกำหนดให้บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือผู้แทนองค์การซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยปฏิบัติด้วยก็ได้ ทั้งนี้ เพื่อแก้ไขปรับเปลี่ยนความประพฤติของเด็กหรือเยาวชน บรรเทา ทดแทน หรือชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหาย หรือเพื่อให้เกิดความปลอดภัยแก่ชุมชนและสังคม ซึ่งเป็นประโยชน์ต่ออนาคตของเด็กหรือเยาวชนและต่อผู้เสียหายมากกว่า

การพิจารณาพิพากษา ทั้งนี้การจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหายและเด็กหรือเยาวชนด้วย

4.2.3 วิเคราะห์เงื่อนไขในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาล

การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาลของประเทศแคนาดานั้น ต้องพิจารณาถึงความร้ายแรงของการกระทำผิด ประเภทของความผิด และจำนวนคดีที่เยาวชนกระทำผิดกฎหมายหรือเหตุการณ์อื่นๆ ที่ทำให้มีความร้ายแรงยิ่งขึ้น เงื่อนไขอื่นที่เพิ่มขึ้นต้องเป็นไปตามมาตรา 10 (2)[237] ของกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดา ก่อนที่จะนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการและชั้นศาลมาใช้ ซึ่งมีเงื่อนไข ดังนี้

(ก) ส่วนหนึ่งของโปรแกรมการลงโทษอาจจะได้รับอนุญาตจากอัยการสูงสุด หรือให้อำนาจบุคคลหรือสมาชิกของกลุ่มบุคคลซึ่งถูกกำหนดโดยผู้ว่าการรัฐ (Lieutenant Governor) ในสภาจังหวัดนั้น

(ข) บุคคลที่จะพิจารณาว่าการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการและชั้นศาลมีความเหมาะสมหรือไม่ ต้องคำนึงถึงความต้องการของเยาวชนและความสนใจของสังคม

(ค) เยาวชนต้องได้รับทราบถึงมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการและชั้นศาล โดยความยินยอมด้วยความสมัครใจ

(ง) ก่อนที่จะยินยอมทำตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการและชั้นศาล เยาวชนจะต้องได้รับทราบถึงสิทธิในการได้รับคำแนะนำจากที่ปรึกษากฎหมายและโอกาสที่เหมาะสมในการได้รับคำปรึกษาจากที่ปรึกษากฎหมาย

(จ) เยาวชนยอมรับผิดชอบต่อการกระทำหรือละเว้นพฤติกรรมซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดกฎหมาย

(ฉ) มีความเห็นจากอัยการสูงสุดว่ามีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะฟ้องร้องดำเนินคดีตามกฎหมาย

(ช) การฟ้องร้องผู้กระทำความผิดไม่ขัดต่อกฎหมาย

นอกจากนั้น แม้ว่าเยาวชนจะเคยทำความตกลงให้ใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาก่อน หรือเคยกระทำผิดกฎหมายมาก่อนก็ไม่ทำให้เยาวชนหมดโอกาสในการนำมาตรการนี้

---

[237] Youth Criminal Justice Act, Section 10 (2).

มาใช้อีก เยาวชนสามารถเข้าสู่โปรแกรมมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการและชั้นศาลได้มากกว่าหนึ่งครั้งและยังสามารถเข้าสู่โปรแกรมมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นศาลได้ถึงแม้ว่าคดีจะขึ้นสู่ศาลแล้ว และถูกตัดสินว่ามีความผิดในคดีก่อนหน้านี้แล้ว และสามารถนำมาใช้ได้โดยไม่มีการจำกัดจำนวนครั้งที่เยาวชนอาจจะถูกจัดการด้วยการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการและชั้นศาล ดังนั้นการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาของประเทศแคนาดาจึงเปิดกว้างสำหรับเยาวชนที่กระทำความผิดเพื่อให้เยาวชนได้รับการจัดการที่สอดคล้องกับหลักการของกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดาอย่างแท้จริง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับเปลี่ยนพฤตินิสัยของเยาวชนผู้กระทำความผิดอย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมภายนอกขอบเขตของมาตรการพิจารณาคดี กระตุ้นเด็กและเยาวชนให้สำนึกผิดในสิ่งที่ตนได้กระทำและยอมรับที่จะให้มีการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้เสียหายและชุมชน ส่งเสริมให้ครอบครัวของเยาวชนเห็นด้วยและยอมรับ รวมทั้งให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการผลักดันให้มาตรการนี้สัมฤทธิ์ผล และเป็นการให้โอกาสผู้เสียหายได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดแนวทางในการฟื้นฟูและเยียวยาความเสียหายที่ตนได้รับ (Reparation) โดยสิทธิและเสรีภาพของเยาวชนย่อมได้รับการปกป้องและคุ้มครอง และเยาวชนต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเหมาะสม ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับความร้ายแรงของการกระทำความผิด ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 5[238] ของกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดา

สำหรับประเทศไทยนั้น การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาล มีเงื่อนไขในการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ โดยต้องปรากฏว่า “เด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกมาก่อน” หมายความว่า เด็กหรือเยาวชนไม่เคยต้องโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกมาก่อน ถ้าเคยถูกศาลพิพากษากักขัง ปรับ หรือรอการลงโทษจำคุกหรือรอการกำหนดโทษมาก่อนก็สามารถใช้วิธีการนี้ได้ กรณีนี้จึงทำให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดมาก่อนแล้วถูกตัดขาดจากความช่วยเหลือตามหลักวิชา โดยเฉพาะในแนวทางของวิชาการสวัสดิภาพเด็กและเยาวชน จึงเป็นการผลักดันให้เด็กและเยาวชนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก ซึ่งไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวที่มีลักษณะเฉพาะและมีวัตถุประสงค์แตกต่างจากศาลธรรมดาที่มิได้จัดตั้งขึ้นเพื่อพิจารณาคดีโดยมีวัตถุประสงค์จะลงโทษ แต่มุ่งจะหันเหเด็กและเยาวชน

---

[238] Youth Criminal Justice Act, Section 5.

ผู้กระทำผิดให้หลุดพ้นจากวิถีแห่งอาชญากรรม ทฤษฎีที่ใช้ในศาลเยาวชนได้ปฏิเสธการใช้วิธีการลงโทษที่กระทำในศาลอาญา รวมทั้งการแก้แค้นตอบแทนและการยับยั้งการกระทำความผิดอื่นๆ ที่เป็นเหตุผลสนับสนุนมาตรการลงโทษมาใช้วิธีการแก้ไขฟื้นฟูและการบูรณาการเพื่อกลับคืนสู่สังคมต่อผู้กระทำผิดที่เป็นเยาวชนแทนการลงโทษ เงื่อนไขดังกล่าวจึงน่าจะไม่ต้องตามเจตนารมณ์ในการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และไม่สอดคล้องกับเป้าหมายของการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชนที่มีความแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาทั่วไป เนื่องจาก การดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชนเป็นกรณีที่มุ่งที่ตัวเด็กและเยาวชนที่ตกเป็นผู้ต้องหา โดยมุ่งหวังที่จะให้การอบรมสั่งสอนเด็กและเยาวชนนั้นเป็นเรื่องที่จะช่วยเหลือเด็กและเยาวชนทั้งในด้านส่วนตัวและด้านสังคมทั่วไป มิได้มุ่งที่การลงโทษ แม้ว่าจะมีการลงโทษเด็กและเยาวชนอยู่ด้วยก็ตาม ฉะนั้นการดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชนจึงมีเป้าหมายเพื่อให้การอบรมสั่งสอนและแก้ไขปรับปรุงตัวเด็กและเยาวชนต้องรู้จักให้อภัยแก่เด็ก จะต้องลงโทษเด็กต่อเมื่อจำเป็นและสมควร และให้โอกาสแก่เด็กที่กระทำผิดอีกครั้งหนึ่ง นอกจากนั้น วัตถุประสงค์หลักของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ก็มิได้มุ่งให้ใช้กับผู้ที่ทำความผิดครั้งแรกเท่านั้น และในกรณีนี้ควรต้องคำนึงถึงข้อเท็จจริงตามพฤติการณ์แห่งคดีไม่ปรากฏว่าเป็นการกระทำความผิดอันมีลักษณะที่เป็นภยันตรายต่อประชาชนหรือกระทบต่อสาธารณะอย่างร้ายแรงประกอบการพิจารณาในการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ด้วย ดังนั้น หากมีการยกเลิกเงื่อนไขโดยการตัดถ้อยคำในมาตรา 86 วรรคหนึ่ง และมาตรา 90 คำว่า “เมื่อปรากฏว่าเด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกมาก่อน” และเพิ่มเงื่อนไขในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ตามมาตรา 86 วรรคหนึ่ง โดยให้มีการเพิ่มถ้อยคำว่า “และเมื่อข้อเท็จจริงตามพฤติการณ์แห่งคดีไม่ปรากฏว่าเป็นการกระทำความผิดอันมีลักษณะที่เป็นภยันตรายต่อประชาชนหรือกระทบต่อสาธารณะอย่างร้ายแรง” จึงน่าจะเป็นแนวทางที่ต้องตามเจตนารมณ์ในการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและสอดคล้องกับเป้าหมายของการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชนอย่างแท้จริง

4.2.4 วิเคราะห์ข้อจำกัดในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาล

การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการและชั้นศาลของประเทศแคนาดามีข้อจำกัดในการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 10 (3)[239] ของกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศ

[239] Youth Criminal Justice Act, Section 10 (3).

แคนาดา กล่าวคือ มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการและชั้นศาลไม่อาจนำมาใช้กับเยาวชนที่

(ก) ปฏิเสธว่าเข้าร่วมหรือมีส่วนร่วมในการกระทำความผิด

(ข) แสดงออกถึงความต้องการที่จะให้มีการดำเนินคดีโดยศาลยุติธรรมสำหรับเยาวชน

ถ้าเยาวชนปฏิเสธว่าเกี่ยวข้องหรือปฏิเสธความรับผิด อาจจะมีการดำเนินคดีตามกฎหมายและเข้าสู่กระบวนพิจารณาคดีอย่างเป็นทางการ

แต่ถ้าหากว่าเยาวชนยอมรับผิดชอบต่อการกระทำโดยยอมรับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการและชั้นศาล พยานหลักฐานนี้ก็จะไม่สามารถถูกนำมาใช้ในการดำเนินคดีตามกฎหมายได้ตามมาตรา 10 (4)[240] ของกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดาที่บัญญัติว่า คำรับสารภาพ การยอมรับผิด หรือคำแถลงยอมรับผิดที่กระทำ หรือการละเว้นการกระทำของเยาวชนตามเงื่อนไขของการดำเนินการตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ไม่สามารถนำมารับฟังเป็นพยานหลักฐานในการดำเนินคดีทั้งทางแพ่งและทางอาญา

การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการและชั้นศาลกับเยาวชนซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด ไม่ได้ห้ามการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีภายใต้พระราชบัญญัตินี้ แต่ถ้ามีการฟ้องคดีเยาวชนในประเด็นของการกระทำความผิด

(ก) ผู้พิพากษาศาลเยาวชนจะต้องยกฟ้อง ถ้าหากเป็นที่พอใจว่าเยาวชนได้ปฏิบัติตามระยะเวลาที่กำหนดและตามเงื่อนไขในมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการและชั้นศาลโดยสมบูรณ์แล้ว และ

(ข) ผู้พิพากษาศาลเยาวชนอาจจะยกฟ้อง ถ้าหากเป็นที่พอใจว่าเยาวชนได้ปฏิบัติตามระยะเวลาที่กำหนดและตามเงื่อนไขในมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการและชั้นศาลแต่เพียงบางส่วน และถ้าศาลเห็นว่าการดำเนินคดีตามข้อกล่าวหาจะก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรม และเยาวชนได้ปฏิบัติตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการและชั้นศาลแล้ว

ถ้าหากว่าเยาวชนยอมรับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการและชั้นศาลแล้ว จะต้องมีการแจ้งให้ผู้ปกครองได้รับทราบถึงบทลงโทษนั้นด้วย ผู้เสียหายมีสิทธิได้รับทราบพยานหลักฐานของผู้กระทำความผิดและรับทราบถึงผลที่เยาวชนต้องปฏิบัติ ผู้เสียหายอาจจะมีการปรึกษาหารือในกระบวนการที่เกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องบทลงโทษ และจะได้รับ

---

[240] Youth Criminal Justice Act, Section 10 (4).

การพิจารณาเกี่ยวกับการชดใช้ค่าเสียหาย การกำหนดบทลงโทษสูงสุดไม่เกินสามบทลงโทษในเวลาเดียวกัน

จะเห็นได้ว่าการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาทั้งในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาลของประเทศแคนาดา มีข้อจำกัดเฉพาะในกรณีที่เยาวชนปฏิเสธว่าเข้าร่วมหรือปฏิเสธว่ามีส่วนร่วมในการกระทำความผิด และเยาวชนได้แสดงออกถึงความต้องการที่จะให้มีการดำเนินคดีโดยศาลยุติธรรมสำหรับเยาวชน กล่าวคือ มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาไม่สามารถนำมาใช้ได้ ถ้าเยาวชนปฏิเสธที่เข้าร่วมในมาตรการดังกล่าว ซึ่งหลักการนี้เป็นสิ่งสำคัญเนื่องจากระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดามีจุดมุ่งหมายในการคุ้มครองสาธารณชน โดยมาตรการที่ใช้กับเยาวชนต้องได้สัดส่วนกับความรุนแรงของการกระทำความผิดและระดับความรับผิดชอบของเยาวชน ทั้งยังส่งเสริมให้เยาวชนผู้กระทำความผิดได้รับการแก้ไขฟื้นฟูและกลับคืนสู่สังคม และสนับสนุนการป้องกันการก่ออาชญากรรมในอนาคต โดยการส่งเยาวชนมาเข้าร่วมในโปรแกรมหรือหน่วยงานบริการในชุมชนเพื่อจัดการกับปัญหาที่เป็นมูลเหตุให้เยาวชนมีพฤติกรรมที่กระทำผิดต่อกฎหมาย และเพื่อทำให้แน่ใจว่าเยาวชนจะได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมและถูกต้องตามสิทธิของเยาวชน รวมถึงการได้รับความคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัว มีการเข้าช่วยเหลือเยาวชนในเวลาที่เหมาะสม ซึ่งเยาวชนมีสิทธิในการรับฟังแนวทางปฏิบัติและมีส่วนร่วมในกระบวนการที่นำไปสู่การตัดสินใจที่อาจส่งผลต่อเยาวชนและมีหลักประกันพิเศษในสิทธิและเสรีภาพของเขา เว้นแต่การตัดสินใจที่จะดำเนินคดี นอกจากนั้น มาตรการที่จะใช้กับเยาวชนที่กระทำผิดต่อกฎหมายควรจะสนับสนุนในประเด็นที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาจึงเป็นมาตรการที่ตระหนักถึงความสำคัญในการเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการในการให้ความช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมและกระตุ้นให้ผู้กระทำความผิดได้แสดงความรับผิดชอบโดยตรงต่อบุคคลหรือชุมชนที่เขาได้กระทำละเมิด ฟื้นฟูความสูญเสียด้านวัตถุและอารมณ์ความรู้สึกของเหยื่ออาชญากรรมในระดับที่พอจะทำได้ และสนับสนุนให้ผู้กระทำผิดได้มีโอกาสพัฒนาความสามารถและกลับคืนเป็นคนดีของสังคม รวมทั้งทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและปลอดภัยโดยพลังของชุมชนเอง

การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาสำหรับเยาวชนที่กระทำความผิดในประเทศแคนาดาไม่ได้มีข้อจำกัดเกี่ยวกับประเภทคดีที่นำมาใช้ แต่การนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ต้องพิจารณาถึงความร้ายแรงของการกระทำความผิด ประเภทของความผิดและจำนวนคดีที่เยาวชนกระทำผิดกฎหมาย ประวัติการกระทำความผิดที่ผ่านมาหรือเหตุการณ์อื่นๆ ที่ทำให้มีความร้ายแรงยิ่งขึ้น และการเลือกใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา

ที่เหมาะสม ซึ่งตามกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดาบัญญัติว่า

“Serious Offence” หมายถึง คดีที่เป็นความผิดภายใต้กฎหมายของรัฐสภาซึ่งมีโทษสูงสุดคือจำคุก 5 ปี หรือมากกว่านั้น

“Serious Violent Offence, SVO” หมายถึง การกระทำความผิดภายใต้บทบัญญัติของประมวลกฎหมายอาญาดังต่อไปนี้

(ก) มาตรา 231 หรือ มาตรา 235 (การฆ่าผู้อื่นโดยมีการวางแผนและมีการไตร่ตรองไว้ก่อน หรือการฆ่าผู้อื่นโดยไม่ได้มีการเตรียมการและไตร่ตรองล่วงหน้า)

(ข) มาตรา 239 (การพยายามฆ่าผู้อื่น)

(ค) มาตรา 232 มาตรา 234 หรือมาตรา 236 (การฆ่าผู้อื่นโดยประมาท)

(ง) มาตรา 273 (การกระทำความผิดเกี่ยวกับเพศจนเป็นเหตุให้ได้รับอันตรายสาหัส)

“Violent Offence” หมายถึง

(ก) การกระทำความผิดที่กระทำโดยเยาวชนซึ่งก่อให้เกิดอันตรายแก่กาย

(ข) การพยายามหรือการขู่เข็ญว่ากระทำความผิดตามที่กล่าวมาใน (ก)

(ค) ความผิดที่เยาวชนกระทำให้เกิดอันตรายแก่ชีวิตหรืออันตรายต่อความปลอดภัยของบุคคลอื่นโดยเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กาย

ความผิดประเภทนี้เป็นข้อสันนิษฐานความผิดที่กำหนดไว้ในกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดา ข้อสันนิษฐานนี้คาดหมายว่าที่ปรึกษากฎหมายของรัฐจะใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามากกว่าที่ศาลจะจัดการกับผู้กระทำความผิดที่ไม่รุนแรงและไม่เคยกระทำผิดกฎหมายมาก่อน อย่างไรก็ตาม ที่ปรึกษากฎหมายของรัฐอาจพบว่าในบางคดีมีพฤติการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความร้ายแรงของการกระทำผิดที่โต้แย้งกับข้อสันนิษฐาน และข้อสันนิษฐานดังกล่าวอาจมีการพิสูจน์หักล้างได้ แม้ว่าจะเป็นคดีความผิดที่มีความรุนแรงก็ยังสามารถนำมาตรการดังกล่าวมาใช้ได้ ซึ่งเป็นดุลพินิจของพนักงานอัยการรัฐและศาลในการที่จะให้มีการนำมาตรการดังกล่าวมาใช้

สำหรับประเทศไทยมีข้อจำกัดในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญากล่าวคือ การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงาน สามารถนำมาใช้ได้ในคดีที่เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินห้าปีไม่ว่าจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม ซึ่งข้อจำกัดในเรื่องอัตราโทษในประเด็นนี้ยังคงไว้ที่ “อัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินห้าปีไม่ว่าจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม” เนื่องจาก ผู้ที่จะเสนอให้มีการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดี

อาญามาใช้ตามมาตรานี้ได้ คือ ผู้อำนวยการสถานพินิจ โดยความเห็นชอบของพนักงานอัยการ การคงอัตราโทษในกรณีดังกล่าวไว้น่าจะก่อให้เกิดประโยชน์ในการคัดกรองคดีที่เป็นการกระทำความผิดเล็กน้อยออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในรูปแบบปกติ และช่วยส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดได้รับการแก้ไขฟื้นฟูเพื่อปรับพฤตินิสัยเพื่อให้กลับมาใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติ ทั้งยังเป็นการสนับสนุนการป้องกันการก่ออาชญากรรมในอนาคตได้โดยไม่ต้องมีการฟ้องคดีต่อศาล ส่วนการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นศาล สามารถนำมาใช้ได้ เมื่อมีการฟ้องคดีต่อศาลว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินยี่สิบปีไม่ว่าจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม ซึ่งในประเด็นนี้จะวิเคราะห์เฉพาะการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นศาลเท่านั้น ดังนี้

การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นศาลของไทย กฎหมายบัญญัติว่ากรณีที่ศาลจะมีคำสั่งให้มีการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้ ต้องเป็นกรณีที่ “เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินยี่สิบปีไม่ว่าจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม” การที่กฎหมายได้วางข้อจำกัดในเรื่องอัตราโทษไว้ย่อมเป็นการตัดโอกาสเด็กและเยาวชนที่จะเข้าสู่กระบวนการดังกล่าว ทำให้เด็กและเยาวชนต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมที่เป็นทางการอย่างเต็มรูปแบบ ซึ่งในกรณีนี้จะเห็นได้ว่าการที่จะนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ได้นั้น สิ่งที่ต้องพิจารณาเป็นอันดับแรก คือ อัตราโทษ ในทางวิชาการเห็นกันว่า “โทษในทางอาญานั้นควรใช้เท่าที่จำเป็น แต่ความช่วยเหลือในทางสังคมควรนำมาใช้ให้มากที่สุด” ซึ่งก็ตรงกับแนวความคิดของการเบี่ยงเบนคดีนั่นเอง และแนวความคิดของการเบี่ยงเบนคดีนี้ในปัจจุบันจัดว่าเป็นแนวความคิดที่เป็นสากลไปแล้ว[241] เมื่อพิจารณาถึงหลักการภายใต้แนวคิดของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์แล้ว จะเห็นได้ว่านานาอารยะประเทศมีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้เป็นวิถีทางในการประนอมความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคม และวัตถุประสงค์หลักของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไม่ได้มุ่งให้ใช้กับผู้ที่ทำความผิดเล็กน้อยเท่านั้น กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ให้ความสำคัญกับความยุติธรรมว่ามีเป้าหมายหลักอยู่ที่การเยียวยาแก้ไขความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมไม่ว่าความขัดแย้งเหล่านั้นจะเกิดขึ้นเมื่อไรและที่ไหนก็ตาม โดยเปิดโอกาสให้เหยื่ออาชญากรรมมีพื้นที่อยู่ในกระบวนการยุติธรรมอย่างชัดเจนและเป็นการประเมินค่าความเสียหายที่ผู้กระทำผิดต้องชดใช้แก่เหยื่ออาชญากรรม ไม่ใช่ด้วยอัตราโทษที่ลงแก่ผู้กระทำผิด กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จึงเป็นทางเลือกที่สามที่เกิดขึ้น เพื่อหาทางออกว่าจะลงโทษเด็กอย่างไร จึงจะไม่เป็นการตัดโอกาสหรือ

---

[241] จาก *หักดิบกฎหมาย* (น. 125 – 126), โดย คณิต ณ นคร ง, 2550.

วิถีการพัฒนาชีวิตของเด็ก ไม่ดึงเด็กออกจากครอบครัว แต่ขณะเดียวกันก็ให้เด็กมีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง

ทั้งนี้แนวคิดของศาลเยาวชนและครอบครัวก็มีความแตกต่างจากศาลธรรมดาในศาลธรรมดาแนวคิดในการลงโทษจะต้องเหมาะสมกับความผิดที่ได้ทำ กล่าวคือ เราเอาความผิดเป็นตัวตั้ง หากทำความผิดร้ายแรงโทษที่ได้รับจะต้องหนักกว่ากระทำผิดธรรมดา แต่แนวคิดของศาลเยาวชนและครอบครัวไม่เป็นเช่นนั้น เราเอาเด็กหรือเยาวชนเป็นตัวตั้งจะดูว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำผิดเพราะอะไร สามารถบำบัดแก้ไขได้หรือไม่ พฤติการณ์และสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนพร้อมที่จะรับเด็กหรือเยาวชนให้อยู่ในสังคมภายนอกหรือไม่ หากทุกอย่างพร้อมก็สมควรให้โอกาสเด็กหรือเยาวชนอยู่ในสังคมภายนอกต่อไปแม้ว่าจะกระทำความผิดร้ายแรงก็ตาม ตัวอย่างเช่น เยาวชนอายุ 15 ปี ใช้ปืนยิงบิดาเลี้ยงถึงแก่ความตาย เนื่องจากผู้ตายไม่ทำการงานได้แต่ขอเงินมารดาเยาวชนไปซื้อสุราดื่มเป็นประจำ ถ้าไม่ได้หรือเมาแล้วก็จะทุบตีทำร้าย มารดาเยาวชนขอหย่าก็ไม่ยอม หากมีรายงานจากจิตแพทย์ว่าเยาวชนสามารถกลับตัวได้ กำลังศึกษาเล่าเรียนอยู่ กรณีนี้น่าจะรอการกำหนดโทษหรือรอการลงโทษโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 106 (3)[242] ดังนั้นในคดีเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดร้ายแรง หากวิเคราะห์ออกมาแล้วว่าเด็กหรือเยาวชนสามารถจะกลับตนเป็นคนดีได้ ก็ควรคุมประพฤติไว้ ถ้าเด็กหรือเยาวชนปฏิบัติผิดเงื่อนไขศาลมีอำนาจแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาได้เสมออาจจะนำตัวไปจำคุกเลย[243] ซึ่งข้อเท็จจริงดังกล่าวนี้เกิดขึ้นก่อนที่จะมีการใช้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

นอกจากนั้น การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นศาลมีความแตกต่างจากการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงาน เนื่องจากผู้ที่ใช้อำนาจตามมาตรานี้โดยตรงคือศาล และเมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติในการพิพากษาคดีอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนแล้ว มีหลักการว่าในการพิจารณาและพิพากษาคดีที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำ

---

[242] มาตรา 106 (3) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มีหลักการทำนองเดียวกับมาตรา 144 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 แต่ได้เปลี่ยนระยะเวลาที่ศาลอาจรอการลงโทษไว้ในกรณีที่ศาลกำหนดโทษจำคุกตาม (3) จาก 2 ปี เป็น 3 ปี ทั้งนี้ก็เพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของประมวลกฎหมายอาญามาตรา 56.

[243] จาก “เด็กและเยาวชนเป็นความหวังของชาติจริงหรือ”, ใน *รพี' 43* (น. 40), โดย สมพล สัตยาอภิธาน, 2543.

ความผิด ให้ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กหรือเยาวชนซึ่งควรจะได้รับการฝึกอบรม สั่งสอน และสงเคราะห์ให้กลับตัวเป็นพลเมืองดียิ่งกว่าการที่จะลงโทษ และในการพิพากษาคดีนั้นให้ศาลคำนึงถึงบุคลิกลักษณะสภาพร่างกายและสภาพจิตของเด็กหรือเยาวชนซึ่งแตกต่างกันเป็นคนๆ ไป และลงโทษหรือเปลี่ยนโทษหรือใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนให้เหมาะสมกับตัวเด็กหรือเยาวชน และพฤติการณ์เฉพาะเรื่อง แม้เด็กหรือเยาวชนนั้นจะได้กระทำความผิดร่วมกัน[244] ในกรณีที่ศาลเห็นว่าตามพฤติการณ์แห่งคดียังไม่สมควรจะมีคำพิพากษา หรือบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งจำเลยอาศัยอยู่ด้วยร้องขอ เมื่อศาลสอบถามผู้เสียหายแล้ว ศาลอาจมีคำสั่งให้ปล่อยตัวจำเลยชั่วคราวแล้วมอบตัวจำเลยให้บุคคลดังกล่าวโดยไม่มีประกัน หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันด้วยก็ได้ โดยกำหนดเงื่อนไข เช่น ให้จำเลยรายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติ หรือเจ้าพนักงานอื่นหรือบุคคลใดหรือองค์การด้านเด็ก เข้ารับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู รับคำปรึกษาแนะนำ เข้าร่วมกิจกรรมบำบัดหรือกิจกรรมทางเลือก หรือให้ใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย ภายในระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควรแต่ต้องไม่เกินกว่าจำเลยนั้นมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์ ในการนี้ศาลมีอำนาจสั่งให้บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งจำเลยอาศัยอยู่ด้วยเข้าร่วมกิจกรรม หรือรับคำปรึกษาแนะนำด้วยก็ได้[245] และเมื่อจำเลยได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขและภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนดตามมาตรา 132 แล้ว ให้ศาลสั่งยุติคดีโดยไม่ต้องมีคำพิพากษาเกี่ยวกับการกระทำความผิดของจำเลย เว้นแต่คำสั่งเกี่ยวกับของกลาง และให้ถือว่าสิทธินำคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับ[246] จะเห็นได้ว่าโดยปกติในคดีอาญาทั่วไปเมื่อเสร็จการพิจารณาแล้วจะต้องพิพากษาเสมอ แต่สำหรับการพิจารณาคดีอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนแล้วศาลอาจจะไม่มีคำพิพากษา และมีคำสั่งให้ปล่อยตัวจำเลยชั่วคราวหรือให้ส่งตัวจำเลยไปควบคุมไว้ยังสถานพินิจชั่วคราวหรือให้ใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนไปพลางก่อนได้ นอกจากนี้คำพิพากษาหรือคำสั่งคดีอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนอาจมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับโทษหรือวิธีการสำหรับเด็กได้[247]

---

[244] พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 119.

[245] พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 132 วรรคแรก.

[246] พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 133 วรรคแรก.

[247] *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 8) (น. 606-607). เล่มเดิม.

เนื่องจากมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาถูกนำมาใช้เป็นมาตรการทางเลือก ไม่ใช่เป็นการนำมาใช้ทดแทนกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนกระแสหลัก โดยมีวัตถุประสงค์ในการนำมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพกระบวนการยุติธรรมอย่างเป็นทางการที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน และเป็นมาตรการที่ต้องการให้คู่กรณีเข้าใจซึ่งกันและกัน รวมถึงการมีส่วนร่วมของทั้งผู้เสียหาย ครอบครัวของผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิดและชุมชน ในการกำหนดมาตรการที่เกิดจากความเห็นร่วม ซึ่งกระบวนการยุติธรรมแบบปกติไม่ได้มีมาตรการเช่นนี้ และหากบรรลุเป้าหมายดังกล่าวแล้ว โทษหรือการดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอาจไม่จำต้องใช้กับผู้กระทำความผิด

ดังนั้นจากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นจึงควรลดข้อจำกัดทางกฎหมายตามมาตรา 90 ในเรื่องอัตราโทษโดยคงไว้เพียงโทษจำคุกเท่านั้นและให้มีการเพิ่มถ้อยคำในการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ในชั้นศาล โดยให้นำมาใช้ในกรณีที่ “เมื่อมีการฟ้องคดีต่อศาลว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษจำคุกไม่ว่าจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงความร้ายแรงของการกระทำความผิด ประเภทของความผิด และประวัติการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนที่ผ่านมา หรือเหตุการณ์อื่นๆ ที่ทำให้มีความร้ายแรงยิ่งขึ้น และการเลือกใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาที่เหมาะสม” รวมทั้งพิจารณาว่าอาชญากรรมที่เกิดขึ้นมีผลกระทบต่อสังคมเพียงใด แม้ว่าจะกระทำความผิดร้ายแรงก็ตาม แต่ถ้าไม่ใช่พฤติการณ์ที่เลวร้ายจนเกินไป หรือเมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่าพฤติการณ์แห่งคดีไม่เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมเกินสมควรและศาลเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้ เว้นแต่เป็นคดีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดติดนิสัย ในกรณีนี้อาจจะไม่ให้นำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ นอกจากนั้นควรต้องคำนึงถึงตัวเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดเป็นสำคัญว่าอะไรเป็นมูลเหตุจูงใจที่ทำให้เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด เด็กและเยาวชนสามารถเข้าสู่กระบวนการแก้ไข บำบัดฟื้นฟู หรือปรับพฤตินิสัยได้หรือไม่ การพิจารณาถึงพฤติการณ์และสภาพแวดล้อมของเด็กและเยาวชน รวมทั้งการให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยเยียวยาตามสมควร หากนำวิธีจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูมาใช้ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่ออนาคตของเด็กหรือเยาวชนและต่อผู้เสียหายมากกว่าการพิจารณาพิพากษาคดี

4.3 เหตุผลและความจำเป็นในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาเป็นหลักเกณฑ์ในการยุติคดีเด็กและเยาวชนในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาลตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

หลักเกณฑ์ในการยุติคดีเด็กและเยาวชนในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาล เป็นการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ภายใต้แนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ซึ่งกระบวนการนี้ถูกนำมาใช้เป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือก ไม่ใช่เป็นการนำมาใช้ทดแทนกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนกระแสหลัก โดยมีวัตถุประสงค์ในการนำมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพกระบวนการยุติธรรมอย่างเป็นทางการที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน แต่การนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ในชั้นเจ้าพนักงานตามมาตรา 86 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มีเงื่อนไขว่า จะต้องเป็นกรณีที่ “ถ้าปรากฏว่าเด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก” กรณีนี้จึงทำให้เด็กและเยาวชนที่เคยกระทำความผิดมาก่อนแล้วไม่ได้รับโอกาสในการเข้าสู่กระบวนการตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงาน และยังเป็นการผลักดันให้เด็กและเยาวชนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก ซึ่งไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว ดังนั้นหากมีการยกเลิกเงื่อนไขโดยการตัดถ้อยคำในมาตรา 86 วรรคหนึ่ง คำว่า “ถ้าปรากฏว่าเด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก” น่าจะก่อให้เกิดประโยชน์กับเด็กและเยาวชนมากกว่าและทำให้เด็กและเยาวชนได้รับการแก้ไข ฟื้นฟู เพื่อปรับพฤตินิสัยตามแนวทางของวิชาการสวัสดิภาพเด็กและเยาวชน รวมทั้งยังทำให้มีความสอดคล้องกับเจตนารมณ์ในการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและสอดคล้องกับเป้าหมายของการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชนอีกด้วย และในกรณีนี้ควรให้มีการเพิ่มเงื่อนไขการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา 86 วรรคหนึ่ง คำว่า “และเมื่อข้อเท็จจริงตามพฤติการณ์แห่งคดีไม่ปรากฏว่าเป็นการกระทำความผิดอันมีลักษณะที่เป็นภยันตรายต่อประชาชนหรือกระทบต่อสาธารณะอย่างร้ายแรง” ประกอบการพิจารณาในการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ในชั้นเจ้าพนักงาน เพื่อเป็นการคุ้มครองสาธารณชน โดยมาตรการที่นำมาใช้กับเยาวชนต้องได้สัดส่วนกับความรุนแรงของการกระทำความผิดและระดับความรับผิดชอบของเยาวชนด้วย

นอกจากนั้นในการพิจารณาว่าถ้าเป็นการกระทำความผิดหลายกรรมต่างกันหรือกรรมเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบทนั้น จะใช้หลักเกณฑ์ใดมาพิจารณาว่าจะนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้หรือไม่ ซึ่งการกระทำความผิดกฎหมายบทเดียวครั้งเดียวหรือการกระทำ

ความผิดฐานเดียวครั้งเดียวเป็นเรื่องดุลพินิจในการกำหนดโทษโดยแท้ที่ไม่มีข้อพิจารณาอย่างอื่นในทางกฎหมายประกอบ การลงโทษการกระทำความผิดกฎหมายบทเดียวครั้งเดียวหรือการลงโทษการกระทำความผิดฐานเดียวครั้งเดียวย่อมเป็นไปตามระวางโทษหรือภายในกรอบของระวางโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมายบทนั้นหรือฐานนั้น[248] อย่างไรก็ตามในการกระทำความผิดกฎหมายนั้นบ่อยครั้งที่มิใช่เป็นการกระทำความผิดกฎหมายบทเดียวครั้งเดียว หรือมิใช่เป็นการกระทำความผิดฐานเดียวครั้งเดียว แต่เป็นการกระทำความผิดกฎหมายหลายครั้งหรือกระทำความผิดกฎหมายครั้งเดียวหลายอย่าง ปัญหาเกี่ยวกับการลงโทษการกระทำความผิดกฎหมายหลายครั้งหรือการกระทำความผิดกฎหมายครั้งเดียวหลายอย่างนั้น เป็นปัญหาเกี่ยวกับการลงโทษที่นอกเหนือไปจากเรื่องดุลพินิจในการกำหนดโทษอีกขั้นหนึ่ง คือ นอกจากจะเป็นเรื่องดุลพินิจในการกำหนดโทษแล้วยังเป็นเรื่องนโยบายในการบัญญัติกฎหมายอาญาอีกด้วย[249]

ทางเลือกในทางนโยบายการบัญญัติกฎหมายอาญาในกรณีการกระทำความผิดกฎหมายหลายครั้งหรือการกระทำความผิดกฎหมายครั้งเดียวหลายอย่างอาจเป็นอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

1) บัญญัติให้มีการลงโทษผู้กระทำความผิดครั้งเดียวเท่านั้น ทั้งนี้โดยให้ใช้บทหรือฐานที่หนักที่สุดเป็นบทหรือฐานที่จะใช้ลงโทษผู้กระทำความผิด หรือ

2) บัญญัติให้มีการลงโทษผู้กระทำความผิดทุกบททุกฐานรวมกัน หรือ

3) บัญญัติทางเลือกในการลงโทษผู้กระทำความผิดโดยอาจให้มีการลงโทษผู้กระทำความผิดครั้งเดียวโดยใช้บทหรือฐานที่หนักที่สุดเป็นบทหรือฐานที่จะลงโทษ หรืออาจให้มีการลงโทษผู้กระทำความผิดทุกบททุกฐานรวมกันอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่ศาลจะเห็นสมควร ทั้งนี้ โดยให้ศาลมีดุลพินิจที่จะพิจารณาตามที่เห็นสมควรเป็นกรณีๆ ไป

เกี่ยวกับการกระทำความผิดหลายครั้งหรือเป็น “การกระทำอันเป็นความผิดหลายกรรมต่างกัน” บัญญัติไว้ในมาตรา 91 แห่งประมวลกฎหมายอาญา[250] ซึ่งในปัจจุบันประมวลกฎหมาย

---

[248] *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 4) (น. 410). เล่มเดิม.

[249] แหล่งเดิม. น. 410 – 411.

[250] ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 91 บัญญัติว่า “เมื่อปรากฏว่าผู้ใดได้กระทำการอันเป็นความผิดหลายกรรมต่างกัน ให้ศาลลงโทษผู้นั้นทุกกรรมเป็นกระทงความผิดไป แต่ไม่ว่าจะมีการเพิ่มโทษ ลดโทษ หรือลดมาตราส่วนโทษด้วยหรือไม่ก็ตาม เมื่อรวมโทษทุกกระทงแล้ว โทษจำคุกทั้งสิ้นต้องไม่เกินกำหนด ดังต่อไปนี้

(1) สิบปี สำหรับกรณีความผิดกระทงที่หนักที่สุดมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปี

(2) ยี่สิบปี สำหรับกรณีความผิดกระทงที่หนักที่สุดมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสามปีแต่ไม่เกินสิบปี

(3) ห้าสิบปี สำหรับกรณีความผิดกระทงที่หนักที่สุดมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสิบปีขึ้นไป เว้นแต่กรณีที่ศาลลงโทษจำคุกตลอดชีวิต”.

อาญาได้เปลี่ยนไปถือหลักเกณฑ์การลงโทษตามทางเลือกที่สอง กล่าวคือ “ให้ลงโทษทุกกรรมเป็นกระทงความผิดไป” แต่เพียงอย่างเดียว[251]

เกี่ยวกับการกระทำความผิดครั้งเดียวหลายอย่าง หรือ “เป็นกรรมเดียวเป็นความผิดต่อกฎหมายหลายบท” กฎหมายวางหลักเกณฑ์การลงโทษว่า ให้ลงโทษครั้งเดียวโดยใช้กฎหมายบทที่หนักที่สุดลงโทษแก่ผู้กระทำความผิด[252] ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 90[253]

เงื่อนไขการกำหนดกฎหมายบทที่จะลงโทษตามมาตรา 90 ก็คือ

1) กรณีต้องเป็นการกำหนดกฎหมายบทที่จะลงโทษการกระทำอันเป็นกรรมเดียวและ

2) การกระทำอันเป็นกรรมเดียวนั้นต้องเป็นความผิดต่อกฎหมายหลายบท

คำว่า “ความผิดต่อกฎหมายหลายบท” นี้หมายถึงทั้งผิดกฎหมายหลายฐานและผิดกฎหมายฐานเดียวหลายครั้ง[254]

ดังนั้น เพื่อก่อให้เกิดความชัดเจนในการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ในชั้นเจ้าพนักงาน ซึ่งข้อเสนอแนะดังกล่าวยังมีความสอดรับกับ “ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556” และเป็นไปตามเจตนารมณ์ในการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวที่มิได้จัดตั้งขึ้นเพื่อพิจารณาคดีโดยมีวัตถุประสงค์ที่จะลงโทษเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญา แต่มุ่งที่จะหันเหเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดให้หลุดพ้นจากวิถีทางของอาชญากรรม โดยใช้วิธีการแก้ไขฟื้นฟูและการบูรณาการต่อผู้กระทำผิด การใช้วิธีการบำบัดรักษาที่เหมาะสมกับสภาพความผิดของเด็กและเยาวชนเป็นรายบุคคลแทนการลงโทษ จึงควรเพิ่มถ้อยคำว่า “ในกรณีเป็นความผิดหลายกรรมต่างกันหรือกรรมเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบท ให้ถือข้อหาที่มีอัตราโทษสูงสุดเป็นเกณฑ์” ในมาตรา 86 วรรคหนึ่งตอนท้าย

ส่วนการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นศาลตามมาตรา 90 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มีเงื่อนไขการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้เช่นเดียวกับการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงานตามมาตรา 86 วรรคหนึ่ง ดังนั้นหากมีการยกเลิกเงื่อนไขโดยการตัดถ้อยคำในมาตรา 90 คำว่า “ถ้าปรากฏว่าเด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดย

---

[251] *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 4) (น. 411). เล่มเดิม.

[252] แหล่งเดิม. น. 412.

[253] ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 90 บัญญัติว่า “เมื่อการกระทำใดอันเป็นกรรมเดียวเป็นความผิดต่อกฎหมายหลายบท ให้ใช้กฎหมายบทที่มีโทษหนักที่สุดลงโทษแก่ผู้กระทำความผิด”.

[254] *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 4) (น. 416). เล่มเดิม.

คำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกมาก่อน” น่าจะก่อให้เกิดประโยชน์กับเด็กและเยาวชนมากกว่าและทำให้เด็กและเยาวชนได้รับการแก้ไข ฟื้นฟู เพื่อปรับพฤตินิสัยตามแนวทางของวิชาการสวัสดิภาพเด็กและเยาวชน รวมทั้งยังทำให้มีความสอดคล้องกับเจตนารมณ์ในการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและสอดคล้องกับเป้าหมายของการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชน เช่นเดียวกันกับการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงาน และการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นศาลยังมีข้อจำกัดในเรื่องอัตราโทษด้วย โดยให้นำมาใช้ในคดีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินยี่สิบปี ไม่ว่าจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม ข้อจำกัดในเรื่องอัตราโทษดังกล่าวจึงเป็นการตัดโอกาสเด็กและเยาวชนที่จะเข้าสู่กระบวนการตามมาตรานี้ ทำให้เด็กและเยาวชนต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมที่เป็นทางการอย่างเต็มรูปแบบ เพื่อเป็นการให้โอกาสเด็กและเยาวชนให้สามารถเข้าสู่กระบวนการดังกล่าวได้ จึงควรลดข้อจำกัดในเรื่องอัตราโทษโดยคงไว้เพียงโทษจำคุกเท่านั้นและให้มีการเพิ่มถ้อยคำดังนี้ “เมื่อมีการฟ้องคดีต่อศาลว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษจำคุกไม่ว่าจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงความร้ายแรงของการกระทำความผิด ประเภทของความผิด และประวัติการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนที่ผ่านมา หรือเหตุการณ์อื่นๆ ที่ทำให้มีความร้ายแรงยิ่งขึ้น และการเลือกใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาที่เหมาะสม” โดยไม่ต้องใช้อัตราโทษเป็นเกณฑ์ในการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ในชั้นศาลแต่เพียงประการเดียว นอกจากนั้น เพื่อก่อให้เกิดความชัดเจนในการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ในชั้นศาล จึงควรเพิ่มถ้อยคำว่า “ในกรณีเป็นความผิดหลายกรรมต่างกันหรือกรรมเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบท ให้ถือข้อหาที่มีอัตราโทษสูงสุดเป็นเกณฑ์” ในมาตรา 90 ตอนท้าย เช่นเดียวกับมาตรา 86 วรรคหนึ่งตอนท้าย

ดังนั้นเพื่อเป็นการให้โอกาสเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดได้เข้าสู่แผนแก้ไข บำบัดฟื้นฟูพฤติกรรมเด็กและเยาวชนและคุ้มครองสวัสดิภาพมากขึ้น รวมทั้งให้มีการบูรณาการเด็กและเยาวชนให้สามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างสร้างสรรค์ต่อไปในอนาคต การยกเลิกและเพิ่มเงื่อนไขในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา และการลดข้อจำกัดทางกฎหมายในการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาล และกำหนดวิธีการในการนำมาตรการดังกล่าวมาใช้ให้ชัดเจน จึงน่าจะเป็นแนวทางที่เหมาะสม เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม ถูกต้อง และเหมาะสมตรงตามเจตนารมณ์ในการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและสอดคล้องกับเป้าหมายของการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

บทที่ 5
บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

ศาลเยาวชนและครอบครัวมิได้จัดตั้งขึ้นเพื่อพิจารณาคดีโดยมีวัตถุประสงค์ที่จะลงโทษเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญา แต่มุ่งที่จะหันเหเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดให้หลุดพ้นจากวิถีทางของอาชญากรรม โดยใช้วิธีการแก้ไขฟื้นฟูและการบูรณาการต่อผู้กระทำผิด การใช้วิธีการบำบัดรักษาที่เหมาะสมกับสภาพความผิดของเด็กและเยาวชนเป็นรายบุคคลแทนการลงโทษ รวมทั้งการหันมาใช้วิธีการแก้ไขปัญหาแบบไม่เป็นทางการโดยอาศัยความร่วมมือระหว่างพนักงานอัยการ ศาล เด็กและเยาวชนผู้กระทำผิด ผู้เสียหายรวมทั้งชุมชน โดยยึดหลักการรับสารภาพผิด เพื่อเปิดโอกาสให้คู่กรณีได้เข้าสู่กระบวนการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาล ซึ่งเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือก ภายใต้แนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) และถือได้ว่าเป็นมาตรการที่นำมาใช้ในศาลเยาวชนและครอบครัวในประเทศไทยที่มีความสอดคล้องกับหลักเกณฑ์อันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำระหว่างประเทศ การใช้มาตรการดังกล่าว จึงเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกคู่ขนานไปกับกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักและเป็นอีกช่องทางหนึ่งของการอำนวยความยุติธรรมทางอาญาที่มีวัตถุประสงค์เพื่อแบ่งเบาภาระคดีที่ขึ้นสู่ศาล (Diversion) หรือเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมในรูปแบบปกติ ทั้งยังเป็นการลดความจำเป็นในการใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญากับเด็กและเยาวชน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่ออนาคตของเด็กและเยาวชน และต่อผู้เสียหายมากกว่าการพิจารณาพิพากษาคดี เนื่องจากการตัดสินลงโทษทางอาญากับเด็กและเยาวชนจะยิ่งเพิ่มความยากลำบากให้แก่เด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดในการแก้ไขปรับปรุงตนเองเพื่อกลับเข้าสู่สังคม เด็กและเยาวชนที่ได้พลัดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาแล้วจะเป็นคนที่มีมลทิน ขาดโอกาสในการศึกษาและขาดโอกาสในการมีชีวิตครอบครัวที่ดี เด็กและเยาวชนเหล่านี้จึงต้องการได้รับการแก้ไขด้วยวิธีการขัดเกลาทางสังคมมากกว่าที่จะใช้วิธีการที่รุนแรงโดยตัดเขาออกจากสังคม

การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา จึงเป็นการมองปัญหาอาชญากรรมว่าเป็นเรื่องที่มิใช่เป็นการกระทำต่อรัฐที่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยเท่านั้น แต่เป็นเรื่องที่กระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลด้วย ดังนั้น ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมไม่ว่าจะเป็น

ผู้เสียหาย ผู้กระทำผิด และชุมชนจึงต้องเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน ทั้งนี้เพื่อสร้างสรรค์ความสันติและความสมานฉันท์ให้กลับคืนสู่สังคมหรือชุมชนอีกครั้ง แม้ว่าการแก้ไขให้สิ่งที่เสียหายกลับคืนดีนั้น ไม่มีทางที่จะสามารถกลับสู่สภาพเดิมได้อย่างแท้จริงก็ตาม การนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาลในประเทศไทย ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 จึงน่าจะมีการกำหนดรูปแบบของมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาให้มีความหลากหลาย นอกจากนั้นโดยหลักการของการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาภายใต้แนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์แล้ว ก็มิได้มุ่งที่จะนำมาใช้กับผู้กระทำความผิดในครั้งแรกหรือเป็นการกระทำความผิดในคดีเล็กน้อยเท่านั้นดังเช่นการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ในประเทศแคนาดา ซึ่งเยาวชนสามารถเข้าสู่กระบวนการดังกล่าวได้มากกว่าหนึ่งครั้งและมิได้มีการจำกัดจำนวนครั้งในการใช้มาตรการนี้ ดังนั้น จึงควรกำหนดหลักเกณฑ์โดยให้มีการยกเลิกเงื่อนไขโดยการตัดถ้อยคำในมาตรา 86 วรรคหนึ่ง และมาตรา 90 คำว่า “ถ้าปรากฏว่าเด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกมาก่อน” และเพิ่มเงื่อนไขในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ตามมาตรา 86 วรรคหนึ่ง โดยให้มีการเพิ่มถ้อยคำว่า “และเมื่อข้อเท็จจริงตามพฤติการณ์แห่งคดีไม่ปรากฏว่าเป็นการกระทำความผิดอันมีลักษณะที่เป็นภยันตรายต่อประชาชนหรือกระทบต่อสาธารณะอย่างร้ายแรง” การลดข้อจำกัดทางกฎหมายตามมาตรา 90 ในเรื่องอัตราโทษโดยคงไว้เพียงโทษจำคุกเท่านั้นและให้มีการเพิ่มถ้อยคำดังนี้ “เมื่อมีการฟ้องคดีต่อศาลว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษจำคุกไม่ว่าจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงความร้ายแรงของการกระทำความผิด ประเภทของความผิดและประวัติการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนที่ผ่านมา หรือเหตุการณ์อื่นๆ ที่ทำให้มีความร้ายแรงยิ่งขึ้น และการเลือกใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาที่เหมาะสม” และเพื่อก่อให้เกิดความชัดเจนและเป็นแนวทางปฏิบัติอย่างเดียวกัน จึงควรเพิ่มโดยกำหนดวิธีการในการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาล โดยเพิ่มถ้อยคำว่า “ในกรณีเป็นความผิดหลายกรรมต่างกันหรือกรรมเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบท ให้ถือข้อหาที่มีอัตราโทษสูงสุดเป็นเกณฑ์” ในมาตรา 86 วรรคหนึ่ง และมาตรา 90 จึงน่าจะเป็นวิธีการที่เหมาะสมเพื่อให้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาล เป็นมาตรการทางเลือกที่มีส่วนช่วยในการลดปริมาณคดีที่ขึ้นสู่ศาล เสริมสร้างความปรองดองและก่อให้เกิดความสมานฉันท์ให้กับสังคมได้อย่างแท้จริง

5.2 ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้สอดคล้องกับปรัชญา เจตนารมณ์และเป้าหมายในการดำเนินคดีกับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญาที่มุ่งเน้นให้มีการดำเนินการอบรมแก้ไขฟื้นฟูจิตใจมากกว่ามุ่งที่จะลงโทษ จึงมีข้อเสนอแนะที่ควรปรับปรุงและแก้ไขกฎหมายในการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ตามที่ได้นำเสนอและอธิบายมาอย่างละเอียดแล้วในบทก่อนหน้านี้ สรุปได้ดังนี้

5.2.1 ข้อเสนอแนะให้มีการแก้ไขมาตรา 86 วรรคหนึ่ง ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

1) เงื่อนไขการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดาได้บัญญัติไว้ในมาตรา 10 (2) ซึ่งตามมาตรานี้มิได้มีการกำหนดเงื่อนไขว่าจะต้องเป็นกรณีที่ “ถ้าปรากฏว่าเด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก” ดังเช่นพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ตามมาตรา 86 วรรคหนึ่งของประเทศไทย จึงทำให้เยาวชนได้รับการจัดการที่สอดคล้องกับหลักการของกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดา ดังนั้นหากมีการยกเลิกเงื่อนไขโดยการตัดถ้อยคำในมาตรา 86 วรรคหนึ่ง คำว่า “ถ้าปรากฏว่าเด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก” น่าจะก่อให้เกิดประโยชน์กับเด็กและเยาวชนมากกว่าและทำให้เด็กและเยาวชนได้รับการแก้ไข ฟื้นฟู เพื่อปรับพฤตินิสัยตามแนวทางของวิชาการสวัสดิภาพเด็กและเยาวชน รวมทั้งยังทำให้มีความสอดคล้องกับเจตนารมณ์ในการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและสอดคล้องกับเป้าหมายของการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชนอีกด้วย ข

2) ให้มีการเพิ่มเงื่อนไขการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา 86 วรรคหนึ่ง คำว่า “และเมื่อข้อเท็จจริงตามพฤติการณ์แห่งคดีไม่ปรากฏว่าเป็นการกระทำความผิดอันมีลักษณะที่เป็นภยันตรายต่อประชาชนหรือกระทบต่อสาธารณะอย่างร้ายแรง” เพื่อเป็นการคุ้มครองสาธารณชน โดยมาตรการที่นำมาใช้กับเยาวชนต้องได้สัดส่วนกับความรุนแรงของการกระทำความผิดและระดับความรับผิดชอบของเยาวชน

3) การที่เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดอาญาจะสามารถเข้าสู่กระบวนการตามมาตรานี้ได้ต้องเป็นคดีที่ “เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินห้าปี ไม่ว่าจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม” กรณีอาจเกิดปัญหาในคดีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดหลายกรรมต่างกันหรือกรรมเดียวผิดต่อกฎหมาย

หลายบทว่าจะใช้หลักเกณฑ์ใดมาพิจารณาว่าจะนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้หรือไม่ ดังนั้นเพื่อก่อให้เกิดความชัดเจนในการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ในชั้นเจ้าพนักงาน จึงควรเพิ่มถ้อยคำว่า “ในกรณีเป็นความผิดหลายกรรมต่างกันหรือกรรมเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบท ให้ถือข้อหาที่มีอัตราโทษสูงสุดเป็นเกณฑ์” ในมาตรา 86 วรรคหนึ่งตอนท้าย

5.2.2 ข้อเสนอแนะให้มีการแก้ไขมาตรา 90 ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

1) การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นศาลตามมาตรา 90 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มีเงื่อนไขการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาเช่นเดียวกับการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงานตามมาตรา 86 วรรคหนึ่ง ดังนั้นหากมีการยกเลิกเงื่อนไขโดยการตัดถ้อยคำในมาตรา 90 คำว่า “ถ้าปรากฏว่าเด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกมาก่อน” น่าจะก่อให้เกิดประโยชน์กับเด็กและเยาวชนมากกว่าและทำให้เด็กและเยาวชนได้รับการแก้ไข ฟื้นฟู เพื่อปรับพฤตินิสัยตามแนวทางของวิชาการสวัสดิภาพเด็กและเยาวชน รวมทั้งยังทำให้มีความสอดคล้องกับเจตนารมณ์ในการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและสอดคล้องกับเป้าหมายของการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชน เช่นเดียวกันกับการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงาน

2) ข้อจำกัดในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดาได้บัญญัติไว้ในมาตรา 10 (3) ซึ่งตามมาตรานี้ไม่ได้มีข้อจำกัดในเรื่องอัตราโทษของคดีที่จะนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ดังเช่นพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ตามมาตรา 90 ของประเทศไทยที่บัญญัติว่า “เมื่อมีการฟ้องคดีต่อศาลว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินยี่สิบปีไม่ว่าจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม” ข้อจำกัดในเรื่องอัตราโทษดังกล่าวจึงเป็นการตัดโอกาสเด็กและเยาวชนที่จะเข้าสู่กระบวนการตามมาตรานี้ ทำให้เด็กและเยาวชนต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมที่เป็นทางการอย่างเต็มรูปแบบ ดังนั้น เพื่อเป็นการให้โอกาสเด็กและเยาวชนให้สามารถเข้าสู่กระบวนการดังกล่าวได้ จึงควรลดข้อจำกัดในเรื่องอัตราโทษโดยคงไว้เพียงโทษจำคุกเท่านั้นและให้มีการเพิ่มถ้อยคำดังนี้ “เมื่อมีการฟ้องคดีต่อศาลว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษจำคุกไม่ว่าจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงความร้ายแรงของการกระทำความผิด ประเภทของความผิด และประวัติการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนที่ผ่านมา หรือเหตุการณ์อื่นๆ ที่ทำให้มีความร้ายแรงยิ่งขึ้น และการเลือกใช้มาตรการพิเศษ

แทนการดำเนินคดีอาญาที่เหมาะสม” โดยไม่ต้องใช้อัตราโทษเป็นเกณฑ์ในการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ในชั้นศาลแต่เพียงประการเดียว

3) การที่เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดอาญาจะสามารถเข้าสู่กระบวนการตามมาตรานี้ได้ต้องเป็นคดีที่ “เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษจำคุกไม่ว่าจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม” ดังนั้นเพื่อก่อให้เกิดความชัดเจนในการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ในชั้นศาล ซึ่งข้อเสนอแนะดังกล่าวยังมีความสอดรับกับ “ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556” และเป็นไปตามเจตนารมณ์ในการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวที่มิได้จัดตั้งขึ้นเพื่อพิจารณาคดีโดยมีวัตถุประสงค์ที่จะลงโทษเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญา แต่มุ่งที่จะหันเหเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดให้หลุดพ้นจากวิถีทางของอาชญากรรม โดยใช้วิธีการแก้ไขฟื้นฟูและการบูรณาการต่อผู้กระทำผิด การใช้วิธีการบำบัดรักษาที่เหมาะสมกับสภาพความผิดของเด็กและเยาวชนเป็นรายบุคคลแทนการลงโทษ จึงควรเพิ่มถ้อยคำว่า “ในกรณีเป็นความผิดหลายกรรมต่างกันหรือกรรมเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบท ให้ถือข้อหาที่มีอัตราโทษสูงสุดเป็นเกณฑ์” ในมาตรา 90 ตอนท้าย

DPU

บรรณานุกรม

DPU

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

กระทรวงยุติธรรม คณะทำงานโครงการนำร่องพัฒนาระบบงานยุติธรรมชุมชน. (2550). *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์.* กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2544). *ยุทธศาสตร์การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย.* กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, ชาติ ชัยเดชสุริยะ และณัฐวสา ฉัตรไพฑูรย์ (คณะผู้แปล). (2547). *มาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา.* กรุงเทพฯ: เดือนตุลา.

คณิต ณ นคร. (2540). *กระบวนการยุติธรรมในมุมมองของ คณิต ณ นคร* (พิมพ์เผยแพร่ในวาระเกษียณอายุราชการ). กรุงเทพฯ: นิติธรรม.

_____. (2550). *หักดิบกฎหมาย.* กรุงเทพฯ : วิญญูชน.

_____. (2554). *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

_____. (2555). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

คณะกรรมการเนติบัณฑิต สมัยที่ 52 สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา. (2543). *รพี' 43.* กรุงเทพฯ: พิมพ์อักษร.

คณะกรรมการเนติบัณฑิต สมัยที่ 63 สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา. (2554). *รพี' 54.* กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.

จารุณี ตันตยาคม. (ม.ป.ป.). *คำอธิบายกฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนและคดีส่วนแพ่งเกี่ยวกับผู้เยาว์ในศาลคดีเด็กและเยาวชน.* กรุงเทพฯ: ประยูรวงศ์.

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2548). *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: การคืน "อำนาจ" แก่เหยื่ออาชญากรรมและชุมชน.* กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ชาติ ชัยเดชสุริยะ. (2549). *มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา.* กรุงเทพฯ: เดือนตุลา.

บุญเพราะ แสงเทียน. (2546). *กฎหมายเกี่ยวกับเยาวชนและครอบครัวแนวประยุกต์.* กรุงเทพฯ: วิทยพัฒน์.

ประเทือง ธนิตยผล. (2555). *กฎหมายเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ประธาน วัฒนวาณิชย์. (2530). *กฎหมายเกี่ยวกับความผิดของเด็กและกระบวนการยุติธรรม สำหรับเด็กและเยาวชน.* กรุงเทพฯ: เจริญผล.

_____. (2546). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาชญาวิทยา.* กรุงเทพฯ: ประกายพรึก.

ประภาศน์ อวยชัย. (2517). *บทบาทศาลคดีเด็กและเยาวชนกับความมั่นคงแห่งชาติ.* พระนคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ประมวลพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน. (2544). *คำพ่อสอน* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: กรุงเทพฯ.

ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์. (2531). *อาชญาวิทยา: สหวิทยาการว่าด้วยปัญหาอาชญากรรม.* กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พรชัย ขันตี, ธัชชัย ปีตะนีละบุตร และอัศวิน วัฒนวิบูลย์. (2543). *ทฤษฎี และงานวิจัย ทางอาชญาวิทยา.* กรุงเทพฯ: บุ๊คเน็ท.

วิชา มหาคุณ. (2543). *การปฏิรูประบบศาลเยาวชนและครอบครัว* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.

สง่า ลีนะสมิต. (2523). *กฎหมายเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.

สุดสงวน สุธีสร. (2547). *อาชญาวิทยา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เสริน ปุณณะหิตานนท์. (2527). *การกระทำผิดในสังคม สังคมวิทยาอาชญากรรมและพฤติกรรมเบี่ยงเบน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

หยุด แสงอุทัย. (2495). *คำอธิบายกฎหมายเด็ก.* พระนคร: อุดม.

_____. (2496). *ความรู้เรื่องกฎหมายอาญาสำหรับประชาชน.* พิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพ พลโท ปลด ปลดปรปักษ์ พิบูลภานุวัธน์ ณ เมรุวัดพระศรีมหาธาตุ 27 สิงหาคม 2496. พระนคร: ม.ป.ท.

อัจฉรียา ชูตินันทน์. (2552). *กฎหมายเกี่ยวกับคดีเด็ก เยาวชน และคดีครอบครัว* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

อัจฉรียา ชูตินันทน์. (2555). *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา.* กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

อัณณพ ชูบำรุง. (2527). *ทฤษฎีอาชญาวิทยา.* กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

อุทัย อาทิเวช. (2554). *รวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส.* กรุงเทพฯ: วี.เจ.พริ้นติ้ง.

เอกูต์, เอช. (2480). *อาชญาวิทยา.* พระนคร: อักษรนิติ.

DPU

บทความ

ประธาน วัฒนวาณิชย์. (2528). “กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนการศึกษาเปรียบเทียบบรรทัดฐานทางด้านกฎหมาย.” *วารสารนิติศาสตร์, 15 (3).*

อัจฉรียา ชูตินันทน์. (2555, มิถุนายน – สิงหาคม). “พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553.” *วารสารนิติศาสตร์ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 1 (1).*

วิทยานิพนธ์

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2548). *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: การปรับกระบวนทัศน์กระบวนการยุติธรรมไทย* (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ดาริณ ดรุณกานต์. (2553). *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: ศึกษากรณีการเบี่ยงเบนคดีอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยพายัพ.

สุดจิต เจนนพกาญจน์. (2546). *กระบวนทัศน์ในการพัฒนากระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนไทย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

รายงานการวิจัย

ณรงค์ ใจหาญ, ปกป้อง ศรีสนิท, ผ่องศรี เวสารัช, พัชยา น้ำเงิน และปิยมาศ วงคำสอน. (2553). *กระบวนการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรม* (รายงานผลการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์). กรุงเทพฯ: เดือนตุลา.

สำนักงานกิจการยุติธรรม. (2554). *รายงานการศึกษาวิจัยเพื่อนำเสนอในการประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรมครั้งที่ 9 “การขับเคลื่อนพลังสังคมสู่การพัฒนากระบวนการยุติธรรมที่ยั่งยืน”* 30 – 31 สิงหาคม 2554 ณ ห้องแกรนด์ไดมอนด์บอลรูม ศูนย์การประชุมอิมแพ็ค เมืองทองธานี อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการยุติธรรม.

DPU

อัจฉรียา ชูตินันทน์. (2551). *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนเพื่อหันเหคดีเด็กและเยาวชน โดยไม่ต้องขึ้นสู่ศาลเยาวชนและครอบครัว* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

เอกสารอื่น

รายงานการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย.* กระทรวงยุติธรรม ร่วมกับ โครงการพัฒนาระบบกฎหมายไทย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล 16 มกราคม 2545.

สารสนเทศจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์

ข่าวสดออนไลน์. (2555, 31 กรกฎาคม). *สาวซีวิค ขอขมา ญาติเหยื่อ 9 ศพ ไกล่เกลี่ยไร้ผล รอฟังพิพากษา.* สืบค้นเมื่อ 22 สิงหาคม 2555, จาก http://www.khaosod.co.th/view_news.php?newsid=TUROd01ERXdOak14TURjMU5RPT0=&sectionid=TURNd01RPT0=&day=TWpBeE1pMHdOeTB6TVE9PQ==

ข่าวสดออนไลน์. (2555, 4 กันยายน). *เปิดคำพิพากษาศาล รออาญา "สาวซีวิค" ภาค 2 ฟ้องแพ่ง 120 ล้าน.* สืบค้นเมื่อ 4 กันยายน 2555, จาก http://www.khaosod.co.th/view_newsonline.php?newsid=TVRNME5qWTRPRGN5Tmc9PQ==&sectionid=

"คดีแพรวา 9 ศพ TOLLWAY." สืบค้นเมื่อ 22 สิงหาคม 2555, จาก http://www.chaibadancrime.com/index.php?lay=show&ac=article&Id=539380822

พระราชดำรัสเนื่องในการเปิดศาลคดีเด็กและเยาวชนกลางและสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลาง วันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2494. (ม.ป.ป.). *พิพิธภัณฑ์ศาลไทย ประวัติศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง.* สืบค้นเมื่อ 14 พฤศจิกายน พ.ศ. 2555, จาก http://www.museum.coj.go.th/court/childandfamily.html

DPU

มติชนออนไลน์. (2555, 10 กรกฎาคม). *คดีสาวซีวิค บทพิสูจน์ความสำเร็จหรือล้มเหลวของ พ.ร.บ. ศาลเยาวชนและครอบครัว ฯ.* สืบค้นเมื่อ 22 สิงหาคม 2555, จาก http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1341913206

วันชัย รุจนวงศ์. (ม.ป.ป.). *ประเด็นสำคัญจากหนังสือ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ The Little Book of Restorative Justice of Howard Zehr Good Books, Intercourse, PA 17534 (2002).* สืบค้นเมื่อ 7 สิงหาคม 2555, จาก http://elib.coj.go.th/Article/c4_4_4.pdf

อดุลกิติ์ กิติยากร, ม.ร.ว. (ม.ป.ป.). *ประวัติศาลคดีเด็กและเยาวชนกลาง.* สืบค้นเมื่อ 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2555, จาก http://elib.coj.go.th/Article/d29_1_8.pdf

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child). (ม.ป.ป.). สืบค้นเมื่อ 16 กรกฎาคม 2555, จาก http://www.mfa.go.th/humanrights/images/stories/crct.pdf

อภิรดี โพธิ์พร้อม. (ม.ป.ป.). *8 ปี แห่งการรอคอยพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว.* สืบค้นเมื่อ 28 มิถุนายน 2555, จาก http://elib.coj.go.th/Article/courtP4_6_6.pdf

กฎหมาย

ประมวลกฎหมายอาญา.

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534.

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494.

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2554).

DPU

ภาษาต่างประเทศ

BOOKS

Champion, Dean J. (2001). *The Juvenile Justice System: Delinquency, Processing, and the Law.* (3rd ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice – Hall.

Siegel, Larry J. and Senna, Joseph J. (1988). *Juvenile Delinquency.* (3rd ed.). United States of America. West Publishing.

ELECTRONIC SOURCES

Canadian Resource Centre for Victims of Crime. (2011). *Restorative Justice in Canada: what victims should know.* Retrieved July, 9, 2013. from http://www.rjlillooet.ca/documents/restjust.pdf

Department of Justice. (2013). *Extrajudicial Measures.* Retrieved July, 31, 2013. from http://www.justice.gc.ca/eng/cj-jp/yj-jj/ycja-lsjpa/sheets-feuillets/measu-mesur.html

Department of Justice. (2013). *The Youth Criminal Justice Act: Summary and Background.* Retrieved October, 3, 2013. from http://www.justice.gc.ca/eng/cj-jp/yj-jj/ycja-lsjpa/back-hist.html

Emily King. (2010). *The Use of Restorative Justice in the Youth Criminal Justice Act: A Multiple Stakeholder Perspective (Thesis), Mount Saint Vincent University.* Retrieved July, 10, 2013, from http://www.dc.msvu.ca:8080/fr/bitstream/handle/10587/1147/EmilyKingMACYS Thesis2010.pdf? sequence=1

Lorenn Walker, J.D. (n.d.). *What is restorative justice?.* Retrieved August 28, 2012, from http://www.lorennwalker.com/articles/whatisrestorativejustice.pdf

DPU

Northwest Territories Justice. (n.d.). *Youth Criminal Justice Act (Canada) – A Pocket Guide.* Retrieved July, 9, 2013. From http://www.justice.gov.nt.ca/pdf/YouthJustice/91772_Youth_Justice_Book.pdf

Public Prosecution Service of Canada. (2008). *ALTERNATIVE AND EXTRAJUDICIAL MEASURES.* Retrieved July, 10, 2013. from http://www.ppsc-sppc.gc.ca/eng/pub/fpsd-sfpg/fps-sfp/fpd/ch14.html

Robert D. Hoge. (n.d.). *INTRODUCTION TO THE CANADIAN JUVENILE JUSTICE SYSTEM.* Retrieved July, 5, 2013. from http://www.unafei.or.jp/english/pdf/RS_No78/No78_11VE_Hoge3.pdf

Susan M. Doyle, Tara Farrell and Amy Sheppard. (2006). *For the Record the Youth Criminal Justice Act a new law for Canadian youth a new collaborative approach (3rd ed.).* Retrieved July, 9, 2013. from http://www.publiclegalinfo.com/FTREnglish.pdf

The John Howard Society Of Alberta. (2012). *The Youth Criminal Justice Act - Handbook*. Retrieved July, 18, 2013. from http://www.johnhoward.ab.ca/docs/modules/YCJA/YCJA0102-JHSAHandbook2012.pdf

The John Howard Society Of Alberta. (2013). *Youth Criminal Justice Act Introduction.* Retrieved July, 19, 2013. from http://johnhoward.ab.ca/docs/modules/YCJA/YCJA0101-Introduction.pdf

LAWS

Criminal Code of Canada 1985.

Youth Criminal Justice Act 2002.

DRU

ภาคผนวก

DPU

ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา

ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี

พ.ศ. ๒๕๕๖

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๗ และมาตรา ๘๑ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๓ ประธานศาลฎีกาออกข้อบังคับว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. ๒๕๕๖ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ข้อบังคับนี้เรียกว่า “ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. ๒๕๕๖”

ข้อ ๒ ข้อบังคับนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ ๓ ให้สำนักงานศาลยุติธรรมออกประกาศกำหนดแบบพิมพ์ที่จำเป็นในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามข้อบังคับนี้ รวมทั้งให้มีอำนาจปรับปรุงแบบพิมพ์ตามข้อบังคับนี้ให้เหมาะสมในกาลภายหน้าด้วย

ให้สำนักงานศาลยุติธรรมร่วมกับศาลเยาวชนและครอบครัวกลางจัดทำและพัฒนาระบบงานธุรการและวิธีปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามข้อบังคับนี้ รวมถึงการจัดทำและรายงานสถิติที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามข้อบังคับนี้ให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน

ข้อ ๔ ในข้อบังคับนี้

“ศาล” หมายความว่า ศาลเยาวชนและครอบครัวตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๓

“ผู้รับผิดชอบราชการศาล” หมายความว่า อธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว หรือผู้ที่บุคคลดังกล่าวมอบหมายให้ดำเนินการตามข้อบังคับนี้

“ผู้ประสานการประชุม” หมายความว่า ผู้ที่ศาลมีคำสั่งให้เป็นผู้ดำเนินการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามข้อบังคับนี้

DRAFT

"แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู" หมายความว่า มาตรการ แนวทาง ขั้นตอนและวิธีการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูที่กำหนดโดยที่ประชุมการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเพื่อให้เด็กหรือเยาวชน บิดามารดาผู้ปกครอง บุคคลหรือองค์การซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย ปฏิบัติ รวมทั้งการชดเชยเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหาย

"ผู้อำนวยการสถานพินิจ" หมายความว่า ผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

หมวด ๑

หลักเกณฑ์ในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

ข้อ ๕ ในคดีอาญาที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ศาลอาจมีคำสั่งให้นำวิธีการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูมาใช้ได้ ภายใต้หลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

(๑) คดีที่เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิดซึ่งมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินยี่สิบปีไม่ว่าจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม

กรณีเป็นความผิดหลายกรรมต่างกันหรือกรรมเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบท ให้ถือข้อหาที่มีอัตราโทษสูงสุดเป็นเกณฑ์

(๒) เด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกมาก่อน เว้นแต่เป็นความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

(๓) เด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำ

(๔) ผู้เสียหายยินยอมในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

(๕) โจทก์ไม่คัดค้าน

(๖) พฤติการณ์แห่งคดีไม่เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมเกินสมควร

(๗) เด็กหรือเยาวชนมีแนวโน้มที่จะปรับเปลี่ยนความประพฤติอาจกลับตนเป็นคนดีได้

(๘) มีแนวโน้มว่าผู้เสียหายจะได้รับการชดเชยเยียวยาความเสียหายตามสมควร

ในกรณีที่มีเด็กหรือเยาวชนหลายคนถูกฟ้องเป็นจำเลยในคดีเดียวกัน ให้พิจารณาหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้นเป็นรายบุคคล

DPU

ข้อ ๖ การนำวิธีการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามข้อบังคับนี้มาใช้แก่เด็กหรือเยาวชนสามารถกระทำได้ไม่ว่าเวลาใด ๆ ก่อนมีคำพิพากษา

ข้อ ๗ เด็กหรือเยาวชนที่เคยเข้าสู่กระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรา ๘๖มาแล้วไม่ประสบผลสำเร็จ หากต่อมามีการฟ้องคดีต่อศาลและศาลที่พิจารณาคดีนั้นเห็นว่าควรนำวิธีการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามข้อบังคับนี้มาใช้ก็ได้

ข้อ ๘ ให้ศาลมีคำสั่งตั้งผู้อำนวยการสถานพินิจหรือบุคคลอื่นที่ศาลเห็นสมควรเป็นผู้ประสานการประชุม

ข้อ ๙ บุคคลที่ศาลเห็นสมควรให้เป็นผู้ประสานการประชุมต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

(๑) เป็นผู้ผ่านการอบรมตามหลักสูตรผู้ประสานการประชุมเพื่อจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง

(๒) ได้จดแจ้งเป็นผู้ประสานการประชุมในบัญชีผู้ประสานการประชุมของศาลเยาวชนและครอบครัวแห่งท้องที่นั้น ๆ

ความในวรรคหนึ่งไม่ให้นำมาใช้กับผู้อำนวยการสถานพินิจที่ศาลตั้งให้เป็นผู้ประสานการประชุม

ข้อ ๑๐ ให้ผู้ประสานการประชุมเชิญบุคคลต่อไปนี้เข้าร่วมการประชุมเพื่อพิจารณาจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

(๑) เด็กหรือเยาวชนผู้ถูกฟ้อง บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือผู้แทนองค์การที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย

(๒) ผู้เสียหาย บิดา มารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่ทำหน้าที่ปกครองดูแลในกรณีผู้เสียหายยังเป็นผู้เยาว์หรือวุฒิภาวะยังไม่เพียงพอแก่การเข้าร่วมการประชุมตามลำพัง

(๓) นักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์

ข้อ ๑๑ ในกรณีมีเหตุสมควร ผู้ประสานการประชุมอาจเชิญผู้แทนชุมชนหรือหน่วยงานซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชนหรือพนักงานอัยการเข้าร่วมประชุมการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูด้วยก็ได้

ข้อ ๑๒ ผู้ประสานการประชุมต้องดำเนินการประชุมภายใต้หลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

(๑) ให้เด็กหรือเยาวชนได้แสดงออกถึงความรู้สำนึกในการกระทำและรับผิดชอบต่อการกระทำของตน

(๒) ให้เด็กหรือเยาวชนและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้าใจความรู้สึกและผลที่ผู้เสียหายได้รับ เพื่อให้ผู้เสียหายมีความรู้สึกที่ดีและตระหนักว่าทุกคนมิได้เพิกเฉย ละเลยต่อความรู้สึกและความเสียหายที่ผู้เสียหายประสบ

(๓) แสวงหาแนวทางในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนตลอดจนกำหนดมาตรการในการป้องกันมิให้เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดอีก จากผู้เข้าร่วมการประชุมทุกฝ่าย โดยให้คำนึงถึงความรู้สึกและจิตใจของผู้เสียหาย รวมทั้งการชดเชยเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหาย โดยไม่ต้องคำนึงถึงตัวเงินเป็นสำคัญ

หมวด ๒

วิธีการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

ข้อ ๑๓ ในวันที่ศาลสอบคำให้การจำเลย หากข้อเท็จจริงปรากฏแก่ศาลว่า คดีอยู่ในหลักเกณฑ์ตามข้อ ๕ และการนำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูมาใช้จะเป็นประโยชน์ต่ออนาคตของเด็กหรือเยาวชนและต่อผู้เสียหายมากกว่าการพิจารณาพิพากษา ให้ศาลนัดพร้อมเพื่อสอบถามผู้เสียหายและโจทก์ หากผู้เสียหายยินยอมและโจทก์ไม่คัดค้าน ให้ศาลมีคำสั่งให้นำคดีดังกล่าวเข้าสู่กระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

หากข้อเท็จจริงตามวรรคหนึ่งปรากฏภายหลังวันสอบคำให้การจำเลย ให้ดำเนินการตาม วรรคหนึ่งโดยไม่ชักช้า

ให้เจ้าพนักงานศาลยุติธรรม นักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ ในกลุ่มงานมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาจัดทำข้อมูลเบื้องต้นและตั้งสำนวนมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาเสนอผู้รับผิดชอบราชการศาลตามแบบพิมพ์ มอ. ๑ และ มอ. ๒ ท้ายข้อบังคับนี้

ในระหว่างการดำเนินการดังกล่าวข้างต้น กรณีมีเหตุจำเป็นและสมควรต้องสืบยานหลักฐานไว้ก่อน ก็ให้นำบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับ

ข้อ ๑๔ ให้ผู้รับผิดชอบราชการศาลพิจารณามีคำสั่งแต่งตั้งผู้อำนวยการสถานพินิจหรือผู้ประสานการประชุม จากบัญชีรายชื่อผู้ประสานการประชุมของศาลเยาวชนและครอบครัวแห่งท้องที่นั้น ๆ เพื่อดำเนินการประชุมจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามแบบพิมพ์ มอ. ๓ ท้ายข้อบังคับนี้ แล้วแจ้งคำสั่งให้ผู้ได้รับการแต่งตั้งทราบทันที

ข้อ ๑๕ เมื่อผู้ประสานการประชุมได้รับแจ้งคำสั่งแล้วจะต้องปฏิบัติหน้าที่จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูในคดีที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ของการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและตามคำสั่งศาลโดยคำนึงถึงประโยชน์ของเด็กหรือเยาวชนและผู้เสียหายโดยรอบด้าน โดยให้ดำเนินการ ดังต่อไปนี้

(๑) ตรวจสำนวนมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาและศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นตามแบบพิมพ์ มอ. ๑ ท้ายข้อบังคับนี้ รวมทั้งข้อมูลที่เกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชน และผู้เสียหายเพื่อเตรียมจัดการประชุม

การรวบรวมศึกษาข้อมูลเบื้องต้นที่จะใช้สำหรับการประชุมนั้น ผู้ประสานการประชุมอาจเชิญเด็กหรือเยาวชนและผู้เสียหาย รวมทั้งบิดามารดาหรือผู้ปกครองมาพบเพื่อสอบถามเบื้องต้นหรือรวบรวมข้อมูลอื่นเพิ่มเติมด้วยก็ได้

(๒) กำหนดตัวบุคคลที่จำเป็นต้องเชิญเข้าร่วมการประชุมตามข้อ ๑๐ และ ๑๑ กำหนดวันเวลาและสถานที่ประชุม โดยบันทึกรายละเอียดรวมไว้ในสำนวนมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา

กำหนดการประชุมภายในสิบวัน นับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งแต่งตั้งเป็นผู้ประสานการประชุม

สถานที่ประชุมให้อยู่ในบริเวณศาลและไม่ปะปนกับการพิจารณาคดีธรรมดา หากมีเหตุจำเป็นและเพื่อความสะดวกของทุกฝ่าย ผู้ประสานการประชุมอาจกำหนดการประชุม ณ สถานที่อื่นอันสมควรก็ได้ โดยขอความเห็นชอบจากศาล

(๓) แจ้งให้เจ้าพนักงานศาลยุติธรรม นักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ ในกลุ่มงานมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาติดต่อประสานงานกับบุคคล องค์การ หน่วยงานที่กำหนดให้เข้าร่วมการประชุม ทั้งนี้ ให้ดำเนินการจนแน่ใจว่าทุกคนทราบกำหนดวันเวลาและสถานที่ประชุม

(๔) ก่อนเริ่มการประชุม ให้ผู้ประสานการประชุมชี้แจงและทำความเข้าใจกับผู้เข้าร่วมการประชุมให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ เป้าหมาย กระบวนการของการประชุม รวมถึงขั้นตอนการประชุมการรักษาความลับที่ได้ล่วงรู้จากการประชุม และบทบาทหน้าที่ของแต่ละบุคคลในระหว่างการประชุมและหลังการประชุมโดยให้ผู้เข้าร่วมประชุมลงชื่อในแบบพิมพ์ มอ. ๔ ท้ายข้อบังคับนี้

(๕) เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมการประชุมพูด หรือแสดงความคิดเห็นโดยอิสระและเป็นกันเองตามข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ให้เกิดผลดังต่อไปนี้

(ก) ความรู้สึกที่ดีระหว่างเด็กหรือเยาวชนกับผู้เสียหาย

(ข) ผู้เข้าร่วมการประชุมทุกฝ่ายตระหนักในความสำคัญของตนที่มีต่อที่ประชุมเพื่อจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

(ค) ผู้เข้าร่วมการประชุมทุกฝ่ายยอมรับและตระหนักในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเด็กหรือเยาวชน และผู้เสียหาย

(ง) ผู้เข้าร่วมการประชุมทุกฝ่ายรู้สึกว่ามีความเป็นธรรม โปร่งใส ไว้วางใจได้ในกระบวนการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

(๖) ให้เด็กหรือเยาวชนเป็นผู้เล่าเรื่องก่อนผู้เสียหาย เกี่ยวกับข้อเท็จจริงเบื้องต้นในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อให้ผู้เข้าร่วมการประชุมได้รับรู้ เข้าใจและแสดงความคิดเห็นถึงผลกระทบอันเนื่องจากเหตุการณ์นั้น

(๗) การประชุมต้องได้ข้อมูลเกี่ยวกับมูลเหตุจูงใจของเด็กหรือเยาวชน พฤติเหตุแวดล้อมผลกระทบที่เกิดขึ้น ตลอดจนแนวทางในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู โดยระหว่างการประชุมผู้ประสานการประชุมต้องเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมการประชุมทุกฝ่ายได้แสดงความคิดเห็นเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนอย่างทั่วถึง และให้เด็กหรือเยาวชนได้แสดงความรู้สึกถึงความต้องการที่จะปรับปรุง เปลี่ยนแปลง แก้ไขพฤติกรรมของตนอย่างแท้จริง อีกทั้งต้องเปิดโอกาสให้เด็กหรือเยาวชนและผู้เสียหายมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับกระบวนการหรือแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

(๘) จดแจ้งรายละเอียดของการประชุมและสรุปผลการประชุมทุกครั้งตามแบบพิมพ์ มอ. ๕ ท้ายข้อบังคับนี้ รวมไว้ในสำนวนมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาหนึ่งฉบับและเสนอต่อศาลหนึ่งฉบับ

DPU

ในการดำเนินการประชุมให้เจ้าพนักงานศาลยุติธรรม นักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ในกลุ่มงานมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาเป็นผู้ช่วยผู้ประสานการประชุม

ข้อ ๑๖ เพื่อให้การประชุมจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ผู้ประสานการประชุมอาจเชิญบุคคลหนึ่งบุคคลใดออกจากที่ประชุม และเมื่อเชิญบุคคลนั้นกลับเข้ามาประชุมหรือประชุมเสร็จแล้ว ผู้ประสานการประชุมต้องแจ้งถึงเรื่องที่มีการประชุมลับหลังให้บุคคลดังกล่าวทราบกรณีมีเหตุจำเป็นให้เลื่อนการประชุมได้

ข้อ ๑๗ ผู้ประสานการประชุมต้องยกเลิกการประชุมและรายงานศาลเพื่อพิจารณาสั่งเมื่อที่ประชุมเห็นว่าการดำเนินการประชุมไม่อาจบรรลุผลสำเร็จ

ข้อ ๑๘ เมื่อได้ผลสรุปจากการประชุม ให้ผู้ประสานการประชุมจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามแบบพิมพ์ มอ. ๖ ท้ายข้อบังคับนี้ และอ่านให้ผู้เข้าร่วมประชุมฟัง หากไม่มีการแก้ไขเพิ่มเติมหรือโต้แย้ง ให้กำหนดผู้บริหารแผนตามมติที่ประชุมและให้ผู้ที่ต้องปฏิบัติตามแผนรวมทั้งผู้เข้าร่วมประชุมลงลายมือชื่อไว้ แล้วเสนอแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูพร้อมสำนวนมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาต่อศาลเพื่อพิจารณา เมื่อศาลมีคำสั่งตามข้อ ๒๐ (๑) แล้วแจ้งคำสั่งให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบเพื่อดำเนินการต่อไป

ให้ที่ประชุมจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูกำหนดผู้สมัครใจเป็นผู้บริหารแผนจากผู้มีอัธยาศัยและความประพฤติเหมาะสมที่จะอบรมสั่งสอนเด็กและเยาวชน เช่น ครู ผู้นำชุมชน อาสาสมัครที่ปฏิบัติงานร่วมกับหน่วยงานของรัฐในพื้นที่ที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่

ข้อ ๑๙ ผู้ประสานการประชุมต้องเสนอแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต่อศาลภายในสามสิบวันนับแต่วันที่มีคำสั่งแต่งตั้งผู้ประสานการประชุม

กรณีไม่สามารถจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเสร็จภายในกำหนดตามวรรคหนึ่ง ให้ผู้ประสานการประชุมรายงานเหตุดังกล่าวให้ศาลทราบภายในเวลาตามวรรคหนึ่ง หากศาลพิจารณาแล้วเห็นว่ามีเหตุจำเป็นสมควรขยายเวลา ก็ให้มีคำสั่งขยายเวลาทำแผนตามที่เห็นสมควร

ข้อ ๒๐ เมื่อศาลพิจารณาแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูแล้ว ให้มีคำสั่งอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้

(๑) กรณีเห็นชอบ ให้มีคำสั่งให้ดำเนินการตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู แจ้งคำสั่งให้ผู้ประสานการประชุมทราบ นัดพร้อมเพื่อฟังผลการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู และให้มีคำสั่งจำหน่ายคดีชั่วคราว ตามแบบพิมพ์ มอ. ๗ ท้ายข้อบังคับนี้

(๒) กรณีศาลเห็นว่า แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูยังไม่เป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กหรือเยาวชน ให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้ประสานการประชุมนำแผนดังกล่าวเข้าสู่การพิจารณาของที่ประชุมจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเพื่อแก้ไขปรับปรุงใหม่ให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด

กรณีศาลเห็นว่า แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูมีข้อผิดหลง สามารถแก้ไขได้โดยไม่ต้องจัดให้มีการประชุมใหม่ ให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้ประสานการประชุมดำเนินการแก้ไข แล้วเสนอศาลพิจารณาต่อไป

(๓) กรณีไม่เห็นชอบ ให้มีคำสั่งให้ดำเนินกระบวนพิจารณาพิพากษาคดีต่อไป และแจ้งคำสั่งให้ผู้ประสานการประชุมทราบ

หมวด ๓

เงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

ข้อ ๒๑ แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขดังต่อไปนี้

(๑) เกิดจากข้อเสนอแนะและความเห็นร่วมกันของผู้เข้าร่วมประชุมและคำสั่งศาล

(๒) มาตรการต่าง ๆ ของแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องสอดคล้องกับสภาพปัญหา และปัจจัยแวดล้อมเกี่ยวกับตัวเด็กหรือเยาวชนและครอบครัว

(๓) มาตรการของแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องเอื้อต่อการฟื้นฟู เยียวยา ผู้เสียหาย

(๔) ต้องได้รับความยินยอมจากเด็กหรือเยาวชน และผู้เสียหายแล้ว

(๕) ระยะเวลาในการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องไม่เกินกว่าเด็กหรือเยาวชนมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์

(๖) ต้องไม่มีลักษณะเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของเด็กหรือเยาวชน เว้นแต่เป็นการกำหนดขึ้นเพื่อประโยชน์ของเด็กหรือเยาวชนนั้นหรือเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ และไม่มีลักษณะเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเด็กหรือเยาวชน

ข้อ ๒๒ แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูอาจมีมาตรการอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง ดังนี้

(๑) กำหนดให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติ เช่น รายงานตัว รับคำปรึกษาแนะนำ เข้าร่วมกิจกรรมบำบัด กิจกรรมทางเลือก รับการบำบัดรักษา เข้ารับการศึกษา หรือการฝึกอาชีพหรือวิชาชีพ

(๒) กำหนดให้เด็กหรือเยาวชนชดเชยเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหาย

DRAFT

(๓) กำหนดให้เด็กหรือเยาวชนทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์ไม่เกินสามสิบชั่วโมง

เพื่อประโยชน์ในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน อาจกำหนดให้บิดา มารดา ผู้ปกครองบุคคลหรือองค์การซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยเข้าร่วมกิจกรรมตามที่ตกลงด้วยก็ได้

หมวด ๔

การบริหารแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและรายงานผล

ข้อ ๒๓ ให้ผู้บริหารแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูดำเนินการดังต่อไปนี้

(๑) ศึกษาทำความเข้าใจวัตถุประสงค์และมาตรการต่าง ๆ ของแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

(๒) ให้คำแนะนำแก่เด็กหรือเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือองค์การซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

(๓) ติดต่อประสานงานกับบุคคล หรือหน่วยงาน หรือองค์การที่เกี่ยวข้อง เพื่อปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

(๔) แก้ไขปัญหาข้อขัดข้องที่เกิดขึ้น ไม่ว่าก่อนหรือระหว่างการดำเนินการตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู เพื่อให้แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูสามารถดำเนินไปได้โดยราบรื่น

(๕) รายงานผลการบริหารแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้ผู้ประสานการประชุมทราบตามระยะเวลาที่เห็นสมควร หากปรากฏว่าบุคคลใดหรือองค์การใดที่เกี่ยวข้องไม่ปฏิบัติตามหรือไม่ให้ความร่วมมือในการดำเนินการตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู หรือมีเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงได้เป็นเหตุให้ ไม่สามารถดำเนินการตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้ ให้ผู้บริหารแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูรายงานให้ ผู้ประสานการประชุมทราบ เพื่อรายงานศาลตามแบบพิมพ์ มอ. ๘ ท้ายข้อบังคับนี้

ข้อ ๒๔ เมื่อศาลได้รับรายงานตามข้อ ๒๓ (๕) หรือในกรณีที่การปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูไม่อยู่ในวิสัยที่จะปฏิบัติได้ ให้ศาลพิจารณาสั่งแก้ไข เปลี่ยนแปลงแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ข้อใดข้อหนึ่งหรือหลายข้อได้ตามที่เห็นสมควร ในกรณีที่ไม่สามารถแก้ไข เปลี่ยนแปลงแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้ ให้ศาลยกคดีขึ้นพิจารณาต่อไป

ข้อ ๒๕ เมื่อมีการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูครบถ้วนแล้ว ให้ผู้ประสานการประชุมจัดทำรายงานผลการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามแบบพิมพ์ มอ. ๙ ท้ายข้อบังคับนี้ รวมไว้ในสำนวนแล้วรายงานให้ศาลทราบตามแบบพิมพ์ มอ. ๑๐ ท้ายข้อบังคับนี้ พร้อมเสนอสำนวนมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา หากศาลพิจารณาแล้วเห็นชอบด้วยก็ให้มีคำสั่งจำหน่ายคดีออกจากสา-รบบความและมีคำสั่งในเรื่องของกลาง

ในกรณีที่ศาลเห็นว่าการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูยังไม่ครบถ้วน หากมีเหตุจำเป็นให้ศาลมีคำสั่งขยายระยะเวลาตามที่ศาลเห็นสมควร แล้วแจ้งโจทก์ เด็กหรือเยาวชน ผู้เสียหาย ผู้ประสานการประชุม และผู้บริหารแผนทราบ

ประกาศ ณ วันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๖

ไพโรจน์ วายุภาพ

ประธานศาลฎีกา

DPU

(มอ.๑)

ข้อมูลเบื้องต้น

ในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

คดีหมายเลขดำที่ มอ. ..... /๒๕.....

คดีหมายเลขแดงที่ มอ. ..... /๒๕.....

ศาลเยาวชนและครอบครัว.....

๑. ข้อมูลเด็กหรือเยาวชน (จำเลย)

๑.๑ ชื่อ.....นามสกุล .....

เลขบัตรประจำตัวประชาชน.....อายุ.....ปี เพศ.....

เชื้อชาติ.....สัญชาติ.....ศาสนา.....

ที่อยู่ปัจจุบันบ้านเลขที่.....ซอย.....ถนน .....

ตำบล/แขวง.....อำเภอ/เขต.....จังหวัด .....

โทรศัพท์.....สถานที่ใกล้เคียง .....

๑.๒ ปัจจุบันอาศัยอยู่กับชื่อ ..... นามสกุล .....เกี่ยวข้องเป็น

.....สถานที่ทำงาน .....

ที่อยู่.....โทรศัพท์.....

๑.๓ **สถานภาพครอบครัว :** ☐ โสด ☐ สมรส ☐ หย่าร้าง ☐ มีพี่น้อง.....คน

บิดามารดา ☐ อยู่ร่วมกัน ☐ แยกกันอยู่ ☐ อื่นๆ.....

๑.๔ **การศึกษา:**จบชั้นสูงสุดระดับ.....สถานศึกษา .....

เมื่ออายุ.....ปี ปัจจุบันกำลังศึกษาอยู่ชั้น..... ผลการเรียน .....

ความสนใจ ..... ความสามารถพิเศษ.....

๑.๕ **อาชีพ** .....

๑.๖ **สาเหตุที่ทำให้กระทำผิด**

(๑) สัมพันธภาพภายในครอบครัวไม่ปกติสุข .....

.....

.....

(๒) สิ่งแวดล้อมที่อยู่อาศัย .....

.....

.....

DPU

(๓) การคบเพื่อน .....

.....

.....

(๔) จุดเด่นและจุดด้อยของเด็กหรือเยาวชน(จำเลย) .....

.....

.....

(๕) เกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติด .....

.....

.....

(๖) อื่นๆ .....

.....

.....

๑.๗ ปัญหา/ความประพฤติของเด็กหรือเยาวชน (จำเลย) .....

.....

.....

.....

๑.๘ ความสำนึกและสิ่งที่เด็กหรือเยาวชน (จำเลย) อยากทำเพื่อบรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้เสียหาย .....

.....

.....

๑.๙ บุคคลที่เด็กหรือเยาวชน (จำเลย) ประสงค์จะให้เชิญมาร่วมประชุมเพื่อจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู.....

.....

.....

.....

DPU

๒. ข้อมูลผู้เสียหาย

๒.๑ ชื่อ ..... นามสกุล ..... อายุ .....ปี
เพศ ..... เชื้อชาติ ..... สัญชาติ ..... ศาสนา .....
ที่อยู่ปัจจุบันบ้านเลขที่ ..... ซอย ..... ถนน ..... ตำบล/แขวง .....
อำเภอ/เขต .....จังหวัด ..... โทรศัพท์ .....
สถานที่ใกล้เคียง .....

๒.๒ สถานภาพครอบครัว : .....
มีพี่น้อง ..... คน

๒.๓ อาชีพ .....

๒.๔ มีความประสงค์จะให้เด็กหรือเยาวชน (จำเลย) ชดใช้เยียวยาความเสียหายอย่างไร

.....

.....

๒.๕ บุคคลที่ผู้เสียหายประสงค์จะให้เชิญมาร่วมประชุมกลุ่มเพื่อจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู……..…..

.....

๒.๖ อื่นๆ .....

.....

ลงชื่อ .....
(.....)
ตำแหน่ง.....
ว/ด/ป.....

ลงชื่อ .....
(.....)
บิดามารดา/ผู้ปกครองเด็กหรือเยาวชน (จำเลย)

ลงชื่อ .....
(.....)
ผู้เสียหาย/บิดามารดา/ผู้ปกครอง (ผู้เยาว์)

ลงชื่อ .....
(.....)
ผู้สัมภาษณ์/บันทึก

DPU

(มอ.๒)

ปกสำนวนมาตรการพิเศษ

แทนการดำเนินคดีอาญา

คดีหมายเลขดำที่ มอ. ..... /๒๕ .....

คดีหมายเลขแดงที่ มอ. ..... /๒๕ .....

คดีอาญาหมายเลขดำ ที่ ..... /๒๕ .....

ศาลเยาวชนและครอบครัว .....

ความอาญา

ระหว่าง ..... โจทก์

..... จำเลย

เรื่อง .....

..... ผู้ประสานการประชุม

..... เจ้าพนักงานศาลยุติธรรม

บันทึก

นัดประชุมกลุ่ม **นัดพิจารณาแผนแก้ไข**

บำบัดฟื้นฟู

๑. ครั้งที่	**๑๑. ครั้งที่ .....**
๒. ครั้งที่	**๑๒. ครั้งที่ .....**
๓. ครั้งที่	**๑๓. ครั้งที่ .....**
๔. ครั้งที่	**๑๔. ครั้งที่ .....**
๕. ครั้งที่	**๑๕. ครั้งที่ .....**
๖. ครั้งที่	**๑๖. ครั้งที่ .....**
๗. ครั้งที่	**๑๗. ครั้งที่ .....**
๘. ครั้งที่	**๑๘. ครั้งที่ .....**
๙. ครั้งที่	**๑๙. ครั้งที่ .....**
๑๐. ครั้งที่	**๒๐. ครั้งที่ .....**

DPU

(มอ.๓)
คำสั่งแต่งตั้ง
ผู้ประสานการประชุม

คดีหมายเลขดำที่ มอ. ...../๒๕ .....
คดีหมายเลขแดงที่ มอ. ..... /๒๕ .....

ศาลเยาวชนและครอบครัว .....

วันที่ ..... เดือน ..... พ.ศ. .....

ระหว่าง ..... โจทก์

..... จำเลย

ตามที่ศาลมีคำสั่งให้นำคดีเข้าสู่กระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู จึงมีคำสั่งแต่งตั้งให้.....เป็นผู้ประสานการประชุมเพื่อจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูในคดีนี้โดยให้ดำเนินการให้แล้วเสร็จภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่มีคำสั่ง

ทั้งนี้ ให้ถือปฏิบัติตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. ๒๕๕๖

(.....)
ผู้รับผิดชอบราชการศาล

ทราบ ถือปฏิบัติ

(.....)
ผู้ประสานการประชุม
วันที่ ..... /..... /.....

DPU

(มอ.๔)

ข้อตกลงผู้เข้าร่วมประชุม

ในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

คดีหมายเลขดำที่ มอ. ..... /๒๕ .....

คดีหมายเลขแดงที่ มอ. .... /๒๕ .....

ศาลเยาวชนและครอบครัว .....

วันที่ ..... เดือน ..... พ.ศ. .....

ระหว่าง ..... โจทก์

..... จำเลย

๑. ผู้เข้าร่วมประชุม

☐ โจทก์/ผู้เสียหาย

☐ เด็กหรือเยาวชน (จำเลย)

☐ ผู้ประสานการประชุม

☐ เจ้าพนักงานศาลยุติธรรม ☐ นักจิตวิทยา ☐ นักสังคมสงเคราะห์

☐ บุคคลหรือหน่วยงานอื่น โปรดระบุ .....

๒. ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนตกลงปฏิบัติตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. ๒๕๕๖ และจะรักษาความลับของคู่ความที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

ลงชื่อ ..... ลงชื่อ .....

(.....) (.....)

เด็กหรือเยาวชน (จำเลย) ผู้เสียหาย

ลงชื่อ ..... ลงชื่อ .....

(.....) (.....)

บิดามารดา/ผู้ปกครองเด็กหรือเยาวชน (จำเลย) บิดามารดา/ผู้ปกครองผู้เสียหาย

ลงชื่อ ..... ลงชื่อ .....

(.....) (.....)

จิตแพทย์/นักจิตวิทยา/นักสังคมสงเคราะห์ ผู้แทนชุมชน

DPU

ลงชื่อ .....
(.....)
ผู้เข้าร่วมประชุม

ลงชื่อ .....
(.....)
ผู้เข้าร่วมประชุม

ลงชื่อ .....
(.....)
ผู้ช่วยผู้ประสานการประชุม/
เจ้าพนักงานศาลยุติธรรม

ลงชื่อ .....
(.....)
ผู้ประสานการประชุม

DPU

(มอ.๕)

สรุปผลการประชุม

จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

คดีหมายเลขดำที่ มอ. ..... /๒๕ .....

คดีหมายเลขแดงที่ มอ. ...../๒๕ .....

ศาลเยาวชนและครอบครัว .....

ความอาญา

ระหว่าง ..... โจทก์

..... จำเลย

นัดประชุมจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู วันที่..... เดือน ..... พ.ศ. .....

ณ ..... เริ่มประชุมตั้งแต่เวลา ..... นาฬิกา จนถึง ..... นาฬิกา

๑. ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดที่ได้จากเด็กหรือเยาวชน (จำเลย).....

.....

.....

๒. ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเหตุการณ์และผลกระทบจากการกระทำความผิดที่ได้จากผู้เสียหาย

.....

.....

๓. ผลกระทบที่ผู้เสียหายและครอบครัวได้รับ .....

.....

.....

๔. เด็กหรือเยาวชน (จำเลย) ได้แสดงออกซึ่งความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับอย่างไร.....

.....

.....

๕. ข้อเสนอแนะหรือความเห็นของผู้ประสานการประชุม.....

.....

.....

DPU

๖. อื่น ๆ.....

.....

.....

๗. สรุปผลการประชุม

☐ ต้องมีประชุมครั้งต่อไปอีก วันที่ ..... เดือน ..... พ.ศ. .....

☐ ต้องมีประชุมครั้งต่อไปและขอขยายระยะเวลาต่อศาลอีก ..... วัน

☐ การประชุมเสร็จสิ้นและเสนอแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต่อศาลท้ายบันทึกนี้

ลงชื่อ .....
(.....)
เด็กหรือเยาวชน (จำเลย)

ลงชื่อ .....
(.....)
ผู้เสียหาย

ลงชื่อ .....
(.....)
บิดามารดา/ผู้ปกครองเด็กหรือเยาวชน (จำเลย)

ลงชื่อ .....
(.....)
บิดามารดา/ผู้ปกครองผู้เสียหาย

ลงชื่อ .....
(.....)
จิตแพทย์/นักจิตวิทยา/นักสังคมสงเคราะห์

ลงชื่อ .....
(.....)
ผู้แทนชุมชน

ลงชื่อ .....
(.....)
ผู้เข้าร่วมประชุม

ลงชื่อ .....
(.....)
ผู้เข้าร่วมประชุม

ลงชื่อ .....
(.....)
ผู้ช่วยผู้ประสานการประชุม/
เจ้าพนักงานศาลยุติธรรม

ลงชื่อ .....
(.....)
ผู้ประสานการประชุม

DPU

(มอ.๖)

แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

คดีหมายเลขดำที่ มอ. ..... /๒๕ .....

คดีหมายเลขแดงที่ มอ. ..... /๒๕ .....

ศาลเยาวชนและครอบครัว .....

<u>แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู</u>

ชื่อเด็กหรือเยาวชน: .....นามสกุล .....

และ(บิดา/มารดา/ผู้ปกครอง) ชื่อ.....นามสกุล .....

และชื่อ.....นามสกุล.....ผู้เสียหาย

ทราบและยินยอมปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ดังนี้

มาตรการ	แนวทางวิธีปฏิบัติ	ระยะเวลาที่ใช้ในการปฏิบัติ	ผู้ที่ต้องปฏิบัติตามแผนฯ	ผู้ดูแลหรือผู้รับผิดชอบ
๑. เพื่อการแก้ไขความประพฤติ				
๒. เพื่อการบำบัดฟื้นฟูร่างกายและจิตใจ				
๓. เพื่อการพัฒนาเด็กหรือเยาวชน				
๔. เพื่อการป้องกันเด็กหรือเยาวชนกระทำผิดอีก				
๕. เพื่อบรรเทาความเสียหายแก่ผู้เสียหาย				

DPU

- ๒ -

<u>แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู (ต่อ)</u>

มาตรการ	แนวทางวิธีปฏิบัติ	ระยะเวลาที่ใช้ในการปฏิบัติ	ผู้ที่ต้องปฏิบัติตามแผนฯ	ผู้ดูแลหรือผู้รับผิดชอบ
๖. อื่น ๆ				

ที่ประชุมกำหนดให้ นาย/นาง/น.ส. .....เป็นผู้บริหารแผน

ลงชื่อ ..... ลงชื่อ .....

(.....) (.....)

เด็กหรือเยาวชน (จำเลย) ผู้เสียหาย

ลงชื่อ ..... ลงชื่อ .....

(.....) (.....)

บิดามารดา/ผู้ปกครองเด็กหรือเยาวชน (จำเลย) บิดามารดา/ผู้ปกครองผู้เสียหาย

ลงชื่อ ..... ลงชื่อ .....

(.....) (.....)

จิตแพทย์/นักจิตวิทยา/นักสังคมสงเคราะห์ ผู้เข้าร่วมประชุม

ลงชื่อ ..... ลงชื่อ .....

(.....) (.....)

ผู้เข้าร่วมประชุม/อื่นๆ ผู้ประสานการประชุม

DPU

(มอ.๗)

รายงานการจัดทำ

แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

คดีหมายเลขดำที่ มอ. ..... /๒๕ .....

คดีหมายเลขแดงที่ มอ. ..... /๒๕ .....

เห็นชอบด้วย
ให้ดำเนินการตามแผน
จำหน่ายคดีชั่วคราว
นัดพร้อมเพื่อฟังผล
ให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ
ตามเสนอ
(.....)
ผู้พิพากษา

ศาลเยาวชนและครอบครัว.....

วันที่..... เดือน ..... พุทธศักราช ๒๕ ….....

ความอาญา

..... โจทก์

..... จำเลย

ชื่อผู้รับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู.....นามสกุล.....

ตามที่ศาลมีคำสั่งให้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูนั้น บัดนี้ได้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเสร็จเรียบร้อยแล้ว ตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูที่เสนอมาพร้อมนี้

เสนอให้นัดพร้อมเพื่อฟังผลการปฏิบัติตามแผนวันที่ ..... เวลา .....น.

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรด

ลงชื่อ .....

(.....)

ผู้ประสานการประชุม

วันที่ ..... /..... /.....

หมายเหตุ :

๑. กรณีไม่เห็นชอบ ให้มีคำสั่งให้ดำเนินกระบวนพิจารณาต่อไป

๒. วันนัดพร้อมเพื่อฟังผลการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ไม่ควรเกิน ๑๕ วัน นับแต่ครบกำหนดเวลา ตามแผนครั้งสุดท้าย เว้นแต่กรณีศาลเห็นสมควรให้นัดฟังผลก่อนครบกำหนดเวลาดังกล่าว

๓. สำเนาไว้ในสำนวนคดีมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ๑ ฉบับ

DPU

(มอ.๘)

รายงานการติดตามผลการปฏิบัติ
ตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู
ต่อผู้ประสานการประชุม ครั้งที่ ...

คดีหมายเลขดำที่ มอ. ..... /๒๕ .....
คดีหมายเลขแดงที่ มอ. ..... /๒๕ .....

ศาลเยาวชนและครอบครัว ….....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ชื่อเด็กหรือเยาวชน:.....นามสกุล .....
และ(บิดา/มารดา/ผู้ปกครอง) ชื่อ ..... นามสกุล .....
และชื่อ ..... นามสกุล ..... ผู้เสียหาย

<u>แนวทางปฏิบัติ</u>

<u>ข้อปฏิบัติที่</u>... : .....
ผู้ดูแล :ชื่อ.....นามสกุล.....
ความคืบหน้า : .....
ปัญหา/อุปสรรค : .....
การแก้ไข/ข้อเสนอแนะ : .....

<u>ข้อปฏิบัติที่</u>... : .....
ผู้ดูแล :ชื่อ.....นามสกุล.....
ความคืบหน้า : .....
ปัญหา/อุปสรรค : .....
การแก้ไข/ข้อเสนอแนะ : .....

ทราบ รวมสำนวนไว้

(.....)
ผู้ประสานการประชุม

ลงชื่อ .....ผู้บริหารแผน
(.....)
วันที่...../...../.....

DPU

(มอ.๕)

รายงานการปฏิบัติ

ตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต่อศาล

คดีหมายเลขดำที่ มอ. ...../๒๕ .....

คดีหมายเลขแดงที่ มอ. ..... /๒๕ .....

ศาลเยาวชนและครอบครัว ….....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. .....

ชื่อเด็กหรือเยาวชน : ..... นามสกุล .....

และ (บิดา/มารดา/ผู้ปกครอง) ชื่อ ..... นามสกุล .....

และชื่อ ..... นามสกุล ..... ผู้เสียหาย

ข้อปฏิบัติที่ ... : .....

.....

.....

.....

ข้อปฏิบัติที่ ... : .....

.....

.....

.....

สรุปผลการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู : .....

.....

.....

เอกสารรายงานการติดตามการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูรวม.....ฉบับ

ลงชื่อ .....

(.....)

ผู้ประสานการประชุม

วันที่ ..... /..... /.....

DPU

(มอ.๑๐)

รายงานการปฏิบัติ

ตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

คดีหมายเลขดำที่ มอ. ..... /๒๕ .....

คดีหมายเลขแดงที่ มอ. ..... /๒๕ .....

เห็นชอบ ให้รวมสำนวนไว้ในคดีหลักเพื่อดำเนินการต่อไป
(.....)
ผู้พิพากษา

ศาลเยาวชนและครอบครัว ……

วันที่ ..... เดือน ..... พุทธศักราช ๒๕ …..

ความอาญา

ระหว่าง พนักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัว ..... โจทก์

..... จำเลย

ชื่อผู้รับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู :..... นามสกุล .....

ตามที่ศาลมีคำสั่งเห็นชอบให้ดำเนินการตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูนั้น บัดนี้ ได้ปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูครบถ้วนแล้ว ตามสำนวนมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาที่เสนอมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรด

ลงชื่อ .....

(.....)

ผู้ประสานการประชุม

วันที่ ..... /..... /.....

หมายเหตุ :

*๑. กรณีปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูครบถ้วนและศาลเห็นชอบแล้ว ให้ศาลสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความและมีคำสั่งในเรื่องของกลางตามมาตรา ๕๒

๒. กรณีที่ตรวจสอบแล้วเห็นว่า ยังปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูไม่ครบถ้วน ให้ศาลพิจารณาสั่งตามที่เห็นสมควร หรือยกคดีขึ้นพิจารณาพิพากษาต่อไป

DPU

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ - นามสกุล	นางสาวอัญชลี เทพอารักษ์กุล
ประวัติการศึกษา	ปีการศึกษา 2545 วิทยาศาสตรบัณฑิต (เกษตรศาสตร์) เกียรตินิยมอันดับสอง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
	ปีการศึกษา 2547 นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
	พุทธศักราช 2549 เนติบัณฑิตไทย สมัย 59 สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา
ประวัติการทำงาน	ทนายความ

DPU